

*Paula Karhunen
Kaija Rensujeff*

Taidealan koulutus ja työmarkkinat

Ammatillisen koulutuksen
määrä ja valmistuneiden
sijoittuminen

TAITEEN KESKUSTOIMIKUNTA. TUTKIMUSYKSIKÖN JULKAISUJA N:o 31
ARTS COUNCIL OF FINLAND. RESEARCH REPORTS No 31

Taiteen keskustoimikunta
Arts Council of Finland
2006

© tekijät ja Taiteen keskustoimikunta 2006

Kansi: Kari Piippo

Taitto: Jussi Hirvi

ISBN 952-5253-63-5

ISSN 1796-6612

 Lönnerberg Print
Helsinki 2006

Alkusanat

Käsillä oleva julkaisu päättää Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön monivuotisen taidealan koulutusta koskevan tutkimusprojektin. Projektin aikana on julkaistu useita raportteja ja artikkeleita, jotka ovat käsitelleet taidealan ammatillista koulutusta joko jonkin taiteenalan tai tietyn koulutusasteen osalta. Tässä yhteenvetojulkaisussa on koottu yhteen sekä Taiteen keskustoimikunnan tutkimusten tulokset että muiden koulutusta koskevien lähteiden antamaa tietoa. Loppuraportin tarkoituksena on tarjota kattava kuva suomalaisesta taidealan koulutuksesta koulutusmäärien ja sijoittumistarkastelun avulla.

Parhaimmillaan tutkimus on vuorovaikutusta ja raportointi julkaisun muodossa vain yksi osa tutkimusprosessia. Taiteilijoiden ammatillinen koulutus -projektin aikana lukuisat oppilaitokset ovat antaneet tietoja sekä kyselytutkimuksia että tätä raporttia varten. Lisäksi sadat taidealan ammatillisen tutkinnon suorittaneet ovat vastanneet heille lähetettyihin kyselylomakkeisiin ja kertoneet tilanteestaan. Oppilaitoksille ja tutkinnon suorittaneille kiitokset siitä, että tutkimusprojekti on ollut mahdollista toteuttaa.

Nyt ilmestyvän julkaisun käsikirjoitusta ovat sen eri vaiheissa kommentoineet työtoverit Anna Anttila, Merja Heikkinen ja Sari Karttunen Taiteen keskustoimikunnasta, ylitarkastaja Jukka Katajisto Opetushallituksesta, hallitusneuvos Kaija Suorsa-Aarnio ja ylitarkastaja Turja Pesonen opetusministeriöstä sekä valtion säveltaidetoimikunnan puheenjohtaja Pekka Nissilä. Heitä kiitämme hyvistä huomioista ja neuvoista!

Helsingissä, marraskuussa 2006

Tekijät

Sisällys

Taulukko-, asetelma- ja kuvioluettelo	6
Johdanto	9
<hr/>	
Taidealan koulutus Suomessa.	15
<hr/>	
Historiaa ja koulutuspoliittisia linjauksia	15
Taidealan koulutuksen tavoitteet ja merkitys	22
Taidealan koulutuksen hallinto ja päätöksenteko	25
<hr/>	
Koulutusasteet ja tutkinnon suorittaneet	29
<hr/>	
Ammatillinen toinen aste	29
Ammattikorkeakoulut	33
Yliopistot	36
Muu koulutus.	45
<hr/>	
Taidealan koulutettujen sijoittuminen.	48
<hr/>	
Ammatillinen toinen aste	48
Ammattikorkeakoulut	61
Yliopistot	71
<hr/>	
Tilanne eri taiteenaloilla.	83
<hr/>	
Elokuva ja av-viestintä	83
Kuvataide	88
Näyttämötaide	94
Rakennustaide	98
Säveltaide	100
Taideteollisuus	105
Tanssitaide	109
<hr/>	
Yhteenvedo	114
<hr/>	
Lähteet	123
LIITE 1. Taiteilijoiden ammatillinen koulutus -projektin julkaisut	129
LIITE 2. Taidealan toisen asteen koulutusta antavat oppilaitokset 2006.	130
LIITE 3. Taidealan ammattikorkeakoulutusta antavat oppilaitokset 2006	133
LIITE 4. Taidealan tutkinnon suorittaneiden työikäisten tutkintonimikkeet taiteenaloittain	134
LIITE 5. Taidealan koulutusta antavat kansanopistot	136
LIITE 6. Taidealan oppilaitokset (2006) ja tutkinnon suorittaneiden lukumäärät (2004)	138
<hr/>	
English Summary	139
<hr/>	

Taulukko-, asetelma- ja kuvioluettelo

Taulukoissa käytetyt merkinnät

- Ei tapauksia
- .. Tietoa ei ole saatavissa tai sitä ei julkaista tapausten vähäisen määrän vuoksi (< 5 henkilöä)

Taulukot

Taulukko 1. Opiskelijoiden määrä toisen asteen taidealan koulutuksessa vuosina 2000–2004	30
Taulukko 2. Taidealan ammatillinen koulutus toisella asteella: alat, tutkintonimikkeet, oppilaitosten lukumäärä ja tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004	32
Taulukko 3. Opiskelijoiden määrä ammattikorkeakoulujen taidealan koulutuksessa vuosina 2000–2004	33
Taulukko 4. Taidealan ammatillinen koulutus ammattikorkeakouluissa: alat, tutkintonimikkeet, oppilaitosten lukumäärä ja tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004	35
Taulukko 5. Taideyliopistot ja muut taidealan yliopistotasoisista koulutusta antavat yliopistot taiteenaloittain sekä taidealan koulutusohjelmat/osastot vuonna 2006	41
Taulukko 6. Opiskelijoiden määrä yliopistojen taidealan koulutuksessa vuosina 2000–2005	42
Taulukko 7. Taidealan koulutus yliopistoissa (ylempi korkeakoulututkinto): alat, tutkintonimikkeet ja tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2005	43
Taulukko 8. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden päätoimeentulolähteet	54
Taulukko 9. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset työn ja koulutuksen vastaavuudesta	55
Taulukko 10. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset työllistymistä edistäneistä tekijöistä	56
Taulukko 11. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden rekrytointikanavat	57
Taulukko 12. Taidealan koulutuksen hyödyt alalla toimimattomien toisen asteen tutkinnon suorittaneiden näkemysten mukaan	58
Taulukko 13. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset oman taidealansa työtilanteesta yleisesti	60
Taulukko 14. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset omasta työtilanteestaan	60
Taulukko 15. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden päätoimeentulolähteet	67
Taulukko 16. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset työn ja koulutuksen vastaavuudesta	69
Taulukko 17. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset oman taidealan työtilanteesta yleisesti	69
Taulukko 18. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset omasta työtilanteestaan	70

Taulukko 19. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset työllistymistä edistäneistä tekijöistä	71
Taulukko 20. Yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneiden pääasiallinen toiminta vuonna 2004 (%)	75
Taulukko 21. Taideteollisesta korkeakoulusta vuosina 2000–2002 valmistuneiden (%) sijoittuminen työelämään kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen	79
Taulukko 22. Taideteollisen korkeakoulun eri koulutusohjelmista vuosina 2001–2002 valmistuneiden taiteen maistereiden sijoittuminen työelämään kaksi vuotta valmistumisen jälkeen	80
Taulukko 23. Teatterikorkeakoulusta vuosina 2001, 2002, 2004 ja 2006 valmistuneiden teatteri- ja tanssitaiteen maistereiden sijoittuminen työmarkkinoille (%)	81
Taulukko 24. Työttömien osuus (%) taidealan tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista taiteenaloittain ja koulutusasteittain vuonna 2004	122

Asetelmat

Asetelma 1. Taidealan koulutus: alat ja tutkinnot koulutusasteittain	11
Asetelma 2. Raportissa käytetyt aineistot	13
Asetelma 3. Keskeisiä tapahtumia suomalaisen taidealan koulutuksen historiassa	19

Kuviot

Kuvio 1. Vuonna 2004 toisen asteen tutkinnon suorittaneet taiteenaloittain (lkm)	32
Kuvio 2. Vuonna 2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet taiteenaloittain (lkm)	36
Kuvio 3. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 toisen asteen tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista	49
Kuvio 4. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 toisen asteen taidealan tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista	50
Kuvio 5. Työttömien osuus (%) vuonna 2004 toisen asteen taidealan tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista	50
Kuvio 6. Työsuhteessa työskentelevien osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain	51
Kuvio 7. Freelancereina työskentelevien osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain	52
Kuvio 8. Työttömien osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain	53
Kuvio 9. Opiskelijoiden osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain	54
Kuvio 10. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden useimmin mainittu työnantajataho taiteenaloittain	58
Kuvio 11. Valmistumisen jälkeen työttöminä olleiden osuudet (%) toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneista	59
Kuvio 12. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 kaikkien ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista	62
Kuvio 13. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 taidealan ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista	62

Kuvio 14. Työttömien osuus (%) vuonna 2004 taidealan ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista	63
Kuvio 15. Työsuhteessa työskentelevien osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain	64
Kuvio 16. Freelancereina työskentelevien osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain	65
Kuvio 17. Työttömien osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain	65
Kuvio 18. Opiskelijoiden osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain	66
Kuvio 19. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden useimmin mainittu työnantajataho taiteenaloittain	68
Kuvio 20. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 taidealan yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista	76
Kuvio 21. Työttömien osuus (%) vuonna 2004 taidealan yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista	76
Kuvio 22. Av-viestinnän/elokuva-alan tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)	85
Kuvio 23. Vuosina 2000–2004 elokuvan ja av-viestinnän tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	86
Kuvio 24. Kuvataiteen tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)	91
Kuvio 25. Vuosina 2000–2004 valmistuneiden kuvataiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	92
Kuvio 26. Näyttämötaiteen tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)	96
Kuvio 27. Vuosina 2000–2004 valmistuneiden näyttämötaiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	96
Kuvio 28. Arkkitehdin tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004 (lkm)	99
Kuvio 29. Vuosina 2000–2004 valmistuneiden arkkitehtien sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	99
Kuvio 30. Säveltaiteen tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004 (lkm)	102
Kuvio 31. Vuosina 2000–2004 säveltaiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	103
Kuvio 32. Taideteollisen alan tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)	107
Kuvio 33. Vuosina 2000–2004 taideteollisen alan tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	108
Kuvio 34. Tanssitaiteen tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)	111
Kuvio 35. Vuosina 2000–2004 tanssitaiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa	111
Kuvio 36. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) koko väestöstä ja eri taiteenaloilla toimivista vuonna 2000	116
Kuvio 37. Työttömien osuus (%) tutkinnon suorittaneista työikäisistä sekä työvoimaan kuuluvista vuonna 2004	117
Kuvio 38. Työttömien työnhakijoiden määrän keskimääräinen vuosikasvu (%) eri taiteenaloilla vuosien 2000 ja 2006 välisenä aikana	119

Johdanto

Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikössä käynnistettiin vuonna 2002 projekti, jonka tarkoituksena oli selvittää Suomessa annettavaa taidealan ammatillista koulutusta. Tavoitteeksi asetettiin niin koulutuksen määrän kuin vaikuttavuudenkin selvittäminen. Lähtökohtana oli vastata ennen kaikkea siihen, kuinka paljon taidealan ammatillista koulutusta eri aloilla on ja miten tämän koulutuksen saaneet sijoittuvat. Erityisesti kiinnostuksen kohteena projektissa oli se, sijoittuvatko taidealan koulutetut taideammattaihin, ja onko lisääntynyt koulutustarjonta johtanut taidealan ammattilaisten ylitarjontaan. Projekti käynnistettiin esiselvityksellä (Karhunen – Niininen 2003), jossa karotettiin olemassa olevaa tilasto- ja tutkimusaineistoa sekä tiedon tarpeita. Esiselvityksen jälkeen projektin kuluessa on julkaistu kolme kyselyraporttia (Karhunen 2004a, 2005a, 2006), tilastoja (Niininen 2004) sekä artikkeleita (Karhunen 2004b, 2005b). Erityisesti kyselytutkimukset, jotka osoitettiin toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille, ovat tuottaneet paljon uutta tietoa sekä tutkinnon suorittaneiden työtilanteesta että heidän koulutusnäkemyksistään. Käsillä oleva julkaisu on ”Taiteilijoiden ammatillinen koulutus” -projektin loppuraportti, jonka tavoitteena on koota yhteen sekä Taiteen keskustoimikunnassa että muualla tehdyn tutkimuksen tuloksia.

Taidealan koulutuksella tarkoitetaan tässä ammatillista ja ammatillisesti suuntautunutta koulutusta eri taiteenaloille. Taiteenalojen määritelmä puolestaan pohjautuu niin sanottuun taidehallinnon määritelmään eli taidealoiksi määrittyvät ne alat, jotka kuuluvat taidepoliittisen tuen piiriin: elokuvataide, kirjallisuus, kuvataide, näyttämötaide, rakennustaide, säveltaide, taideteollisuus, tanssitaide ja valokuvataide¹. Taiteenaloja käsitellään tässä raportissa itsenäisinä aloina siinä laajuudessa kuin niistä on saatavissa tietoja koulutusta koskevista tietokannoista tai erillistutkimuksista.

Projektin aikana julkaistuissa tilastoissa ja raporteissa varsinaisen taidealan ulkopuolelle on jätetty toisen asteen artesaanikoulutus. Artesaanikoulutusta annetaan muun muassa kivisepään, kutojan, maalarin ja metallisepään ammatteihin, eikä tutkinnon suorittaneiden jou-

1 Näiden lisäksi ovat viime vuosina tukea itsenäisinä aloinaan saaneet mediataide, sarjakuva sekä sirkustaide.

kosta voida erottaa niitä, jotka koulutautuvat tai sijoittuvat ”taiteelliseen” käsityöammattiin. Tässä julkaisussa artesaani koulutusmäärät ja sijoittumistiedot esitetään taulukoissa, mutta varsinaisessa tekstiosuudessa niihin ei perusteellisemmin paneuduta. Niin ikään ammattikorkeakoulututkinnoista vestonomit, konservaattorit sekä kulttuurituottajat on jätetty taidealan koulutusta tarkasteltaessa ulkopuolelle. Vestonomit koulutautuvat vaatetusalan suunnittelu-, kehittämis- ja markkinointitehtäviin esimerkiksi vaatetusteollisuuden sisäänostajiksi. Konservaattori on työministeriön ammattikuvauksen mukaan käsityöläinen ja erikoisasantuntija, joka vastaa kulttuuriomaisuuden säilyttämisestä ja hoidosta. Niin ikään kulttuurituottajat ovat taidealan koulutuksesta puhuttaessa tarkastelun ulkopuolella. Taidealan koulutus on siis puheena olevassa projektissa määritelty suppeammin kuin koulutustietokannoissa esiintyvä kulttuuriala, johon muun muassa edellä mainitut tästä julkaisusta pois jätetyt opintoalat kuuluvat.

Useimmissa koulutusluokituksissa ja -tilastoissa kuvallinen ilmaisu (kuva-artsaani) sijoitetaan viestintä- ja informaatiotieteiden alaani². Tässä julkaisussa kuvallisen ilmaisun tutkinto on kuitenkin luokiteltu kuvataiteen alaani. Ratkaisun perusteena on muun muassa tutkinnon kuvaus³ sekä koulutusta antavat oppilaitokset. Näistä monilla on pitkät perinteet kuvataiteen oppilaitoksina (esimerkiksi Pekka Halosen akatemia, Hyvinkään taidekoulu).

Projektissa ja käsillä olevassa julkaisussa keskitytään pääasiassa tutkintoon johtavaan koulutukseen, joten esimerkiksi kansanopistojen koulutus sekä aikuis- ja täydennyskoulutus jäävät lyhyelle maininnalle. Niin ikään ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneet on jätetty käsittelyn ulkopuolelle⁴. Yliopistotasolla ulkopuolelle on jätetty sekä alemmat korkeakoulututkinnot että taiteelliset ja tieteelliset jatko-opinnot. Yliopistoihin pyritään lähes aina opiskelemaan ylempää korkeakoulututkintoa, jonka jälkeen siirrytään työmarkkinoille. Lähtökohtana on ollut tarkastella sellaista koulutusta, jonka katsotaan tuottavan uusia ammattilaisia taiteen kentälle.

Asetelmassa 1 kuvataan tutkimuksen alaani kuuluva koulutus taiteenaloittain ja koulutusasteittain. Lähtökohtana koulutusalojen valinnassa on ollut taiteenalan ammattiin tähtäävä koulutus.

2 Esimerkiksi opetushallituksen WERA-raportointipalvelussa kuvallisen ilmaisun tutkinto on sijoitettu opetusministeriön koulutusala- ja koulutusaste päätösten (2002, 2004) mukaisesti viestintä- ja informaatiotieteiden ryhmään opintoalaa määriteltäessä.

3 Tutkinto antaa perusvalmiudet erilaisille kuvataiteen suuntautumisaloille. Opiskelija voi erikoistua graafiseen suunnitteluun, kuva- ja mediataiteeseen tai valokuvaukseen. (<http://www.koulutusnetti.fi>)

4 Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot on tarkoitettu jo ammatissa toimiville henkilöille, jotka suorittavat kyseisen tutkinnon näyttötutkintona.

Asetelma 1. Taidealan koulutus: alat ja tutkinnot koulutusasteittain*

Taiteenala	Toinen aste	Ammattikorkeakoulu	Yliopisto**
Av-viestintä/ elokuva	Av-viestinnän perustutkinto Viestinnän perustutkinto Media-assistentti	Medianomi (AMK)	Taiteen maisteri
Kuvataide	Kuvallisen ilmaisun perustutkinto Kuva-artsaani	Kuvataiteilija (AMK)	Kuvataiteen maisteri Taiteen maisteri
Musiikki	Musiikin perustutkinto Muusikko Musiikkiteknologi Soitinrakentaja	Muusikko (AMK) Musiikkipedagogi (AMK)	Musiikin maisteri
Tanssi	Tanssin perustutkinto Tanssija	Tanssinopettaja (AMK)	Tanssitaiteen maisteri
Teatteri	–	Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)	Teatteritaiteen maisteri
Taideteollisuus	(Käsi- ja taideteollisuuden perustutkinto) (Artsaani)	Artenomi Muotoilija (AMK)	Taiteen maisteri
Rakennustaide	–	–	Arkkitehti Maisema-arkkitehti

* Valokuvataidetta ei koulutuksen osalta käsitellä erikseen, sillä koulutustilastoinnissa se sijoittuu joko viestinnän (toinen aste, ammattikorkeakoulu), kuvallisen ilmaisun (toinen aste) tai taideteollisuuden (yliopisto) aloihin. Sirkustaide sisältyy ammattikorkeakoulutasolla teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkintoon ja toisella asteella koulutus on virallisesti vahvistettu 2006. Sarjakuvakoulutusta ei Suomessa varsinaisesti ole yksittäisiä kursseja lukuun ottamatta. Useilla sarjakuvataiteilijoilla on graafisen suunnittelun (opintoalat: viestintä, taideteollisuus) koulutus.

** Tutkimuksessa on mukana vain maisterin tutkinto. Muita yliopistotutkintoja ovat kandidaatti, lisensiaatti ja tohtori. Taideyliopistossa opiskelevien ensisijainen tavoite on yleensä suorittaa maisterin (ylempi korkeakoulututkinto) tutkinto.

Loppuraportin aineistona käytetään tutkimusprojektin aikana koottuja tietoja, joiden avulla pyritään kartoittamaan eri taiteenalojen koulutuksen määrää ja koulutuksen saaneiden sijoittumista. Aineistot koostuvat tilastoista, jotka on koottu koulutusta koskevista tietokannoista (AMKOTA, KOTA, OPTI, WERA, Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu)⁵ sekä oppilaitosten omista lähteistä. Keskeisenä aineistona ovat Taiteen keskustoimikunnassa vuosina 2003–2004 toteutetut kyselytutkimukset toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille. Lisäksi raporttiin on koottu tietoja muista koulutusta koskevista tutkimuksista ja dokumenteista.

Tilastokeskuksen aineistojen sekä muiden tietokantojen etuna on laaja kattavuus ja vertailtavuus. Niiden puutteena on kuitenkin yksityiskohtaisen opintoaloja koskevan tiedon vähäisyys sekä työllistymisalaa kuvaavien tietojen puuttuminen. Rekisterit tuottavat todelli-

suutta yksinkertaisemman kuvan työllistymisestä. Tilanteiden moninaisuus ja päällekkäisyys jäävät näkymättömiin esimerkiksi niillä henkilöillä, jotka toimivat usean tulolähteen varassa. Yleensäkin rekistereihin pohjautuvat aineistot antavat taideammateissa toimivien tilanteesta hieman myönteisemmän kuvan kuin kyselyaineistot erityisesti työllistymistä ja tulotietoja verrattaessa. (Rensujeff 2005:15.)

Erillisten kyselytutkimusten etuna on yksityiskohtaisemman ja tarkemman kuvan saaminen sekä ammattiryhmistä että työmarkkinoista, työpaikoista ja työsuhteista. Niiden puutteena on vastaavasti aineistojen rajautuminen tiettyyn alaan ja ajankohtaan, jolloin esimerkiksi vertailtavuus saattaa kärsiä. Kaikki käytettävissä olevat aineistot ovat kuitenkin hyödyllisiä silloin, kun halutaan saada taidealan koulutettujen työmarkkinatilanteesta mahdollisimman luotettava ja monipuolinen kuva. Sijoittumista kuvaavien aineistojen avulla pyritään – paitsi kartoittamaan koulutettujen työmarkkina-asemaa – myös selvittämään mahdollista ylikoulutusta tarkastelemalla työttömien osuutta eri taidealojen tutkinnon suorittaneista. Raportissa tarkastellaan sekä Taiteen keskustoimikunnan tutkimusten että muun aineiston pohjalta eri taidealoille koulutettujen työmarkkina-asemaa tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tarkastelun painopiste on työllistymisessä ja työttömyydessä sekä taidealalle valmistuneiden työskentelyalassa. Työskentelyalan (taiteellinen työ, taiteellista työtä sivuava työ, ei-taiteellinen työ) selvittäminen on mahdollista vain kyselyaineistojen tuottaman tiedon pohjalta⁶.

5 AMKOTA- ja KOTA-tietokannat ovat opetusministeriön ylläpitämiä, yliopistoja ja ammattikorkeakouluja koskevia koulutustietokantoja, joissa on tietoja niin koulutuksen volyyymistä, rahoituksesta kuin koulutettujen sijoittumisestakin. Viimeksi mainitun osalta tietokannat eivät sisällä tietoa työllistymisen laadusta eli siitä, onko kyseessä koulutusta vastaava työ. Opetushallituksen OPTI-oppilaitostietojärjestelmä sisältää tietoja koulutustarjonnasta (mm. aloituspaikoista ja tutkintonimikkeistä). Niin ikään Opetushallituksen ylläpitämästä WERA-raportointipalvelusta saa tietoja aloituspaikoista, opiskelijoista, tutkinnon suorittaneista jne. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen ja Opetushallituksen keräämiin tietoihin. Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu on maksullinen tilastopalvelu, joka sisältää tietoja koulutuksesta, valmistuneiden työllistymisestä, jatko-opinnoista ja alueellisesta sijoittumisesta. Tiedot tuotetaan yhdistämällä Tilastokeskuksen henkilö pohjaisia kokonaisaineistoja (tutkintorekisteri, opiskelijarekisteri, työssäkäyntitilasto). Lisäksi käytetään muun muassa Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmää, verohallinnon eri aineistoja, valtion ja kuntien palvelussuhde- ja yksityisen sektorin työ- ja palvelussuhderekistereitä. Myöskään Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tiedoista ei selvää, mille alalle tai mihin työhön tutkinnon suorittaneet ovat työllistyneet.

6 Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön projektissa on selvitetty erikseen av-viestinnän, graafisen suunnittelun, kuvataiteen, musiikin ja tanssin sekä teatterin aloilta toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden tilannetta.

Tutkimuksessa käytetyt aineistot käyvät ilmi asetelmasta 2. Aineistot vaihtelevat eri taiteenaloilla jonkin verran ja koulutusasteilla hie- man enemmän. Toisen asteen ja ammattikorkeakouluasteen koulu- tuksesta valmistuneiden tilanteesta on käytettävissä kuvataiteen, av- viestinnän, graafisen suunnittelun, musiikin, tanssin ja teatterin aloil- ta tuoreita kyselyaineistoja. Muilta taiteenaloilta ja koulutusaloilta käytettävissä on pääasiassa tietokantoihin perustuvia aineistoja.

Asetelma 2. Raportissa käytetyt aineistot

<i>Aineisto</i>	<i>Alat</i>	<i>Koulutusaste</i>	<i>Käsitellyt tutkintovuodet</i>
Kysely kuvataiteen ja median koulutetuille (Karhunen 2004)	Kuvataide Av-viestintä Graafinen suunnittelu	Toinen aste Ammattikorkeakoulu	2000–2002*
Kysely esittävän taiteen koulutetuille (Karhunen 2005, 2006)	Musiikki Tanssi Teatteri	Toinen aste Ammattikorkeakoulu	1999–2004
Tilastokeskus, sijoittumis- palvelu WERA AMKOTA KOTA OPTI	Av-viestintä Kuvataide Käsi- ja taideteollisuus Musiikki Tanssi Teatteri	Kaikki koulutusasteet	2000–2004**

* Kyseiset vuodet on valittu siksi, ettei ennen vuotta 2000 juurikaan ollut valmistuneita. Koska kysely toteutettiin vuonna 2003, ei vuotta 2002 myöhäisempää tutkintovuotta voitu ottaa mukaan.

** Yliopistoja koskevista tiedoista osa on vuosilta 2000–2005.

Taidealan koulutusta ja koulutettujen tilannetta on Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön ohella tutkittu myös taideyliopistoissa sekä muissa tutkimuslaitoksissa. Esimerkiksi Teatterikorkeakoulussa on selvitetty valmistuneiden näyttelijöiden urapolkuja (Vihma-Purovaara 2000), tanssijoiden (Jännes 1998) sekä valo- ja äänisuunnittelijoiden (Joro 1998) työllisyystilannetta. Taideteollisessa korkeakoulussa on tehty ennakoitiselvitys muotoilun koulutuksesta (Hytönen 2003). Turun yliopiston koulutussosiologian yksikön tutkimus kulttuurialan ammattikorkeakoulutuksen suorittaneiden työllistymisestä tarkastelee erityisesti yrittäjyyden merkitystä tutkinnon suorittaneille (Honkanen – Ahola 2003). Eri koulutusalojen tilannetta on tarkasteltu niin ikään koulutushallinnon arviointiraporteissa (Käsi- ja taideteollisuus, Hollo & al. 2001), työryhmämuistioissa (Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän muistio 2002) sekä laajemmissa tutkimushankkeissa (Viestintäala, Raittila & al. 2006). Taidekoulutusta sivutaan myös ETLAn julkaisussa luovien alojen taloudellisesta merkityksestä (Lindström 2005). Lisäksi Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö (Cupore) on julkaissut raportin taide- ja kulttuurialojen elinkeinorakenteen muutoksista ja lähitulevaisuuden osaamistarpeis-

ta (Lagerström – Mitchell 2005). Useat mainituista tutkimuksista keskittyvät kuitenkin kartoittamaan joko tietyn alan tai tietyn koulutusasteen tilannetta. Käsillä olevassa raportissa on pyritty ensimmäistä kertaa luomaan kokonaiskuva taidealan ammatillisesta koulutuksesta sekä kaikki taidealat että koulutusasteet huomioon ottaen.

Raportissa käydään eri aineistojen avulla läpi taidealan ammatillista koulutusta sekä koulutusasteittain että taiteenaloittain. Aluksi käsitellään oppilaitosten, opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden määrää eri koulutusasteilla. Sen jälkeen esitetään tietoja taidealan ammatillisen koulutuksen saaneiden sijoittumisesta niin ikään eri koulutusasteilla. Lopuksi käydään läpi koulutuksen kokonaisuus eri taidealoilla sekä myös lyhyesti kunkin taidealan työmarkkinoiden erityispiirteitä ja yleistä työllisyystilannetta.

Taidealan koulutus Suomessa

Historiaa ja koulutuspoliittisia linjauksia

Taidealan ammatillisella koulutuksella on Suomessa pitkät perinteet, sillä useimmilla taidealoilla koulutus alkoi jo 1800-luvulla. Nykyisten taideyliopistojen edeltäjät – Teatterikoulua lukuun ottamatta – perustettiin jo tuolloin, ja teatterialankin ammatillinen koulutus käynnistyi 1900-luvun ensi vuosikymmeninä.

Kuvataiteen koulutuksen historia alkaa 1800-luvun alkuvuosikymmeninä perustetuista Turun piirustuskoulusta (1830) sekä nykyisen Kuvataideakatemia edeltäjästä, Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulusta (1848). Viimeksi mainittu, myös Helsingin piirustuskouluna tunnettu, muuttui Suomen Taideakatemia kouluksi vuonna 1935 ja vuonna 1985 nimi muutettiin Kuvataideakateemiaksi. Korkeakouluaseman oppilaitos sai vuonna 1993. Vuoden 1998 yliopistolain uudistuksen yhteydessä Kuvataideakatemia – kuten muutkin taidekorkeakoulut – muuttuivat yliopistoiksi. Turun piirustuskoulun perinteitä jatkaa Turun Taideakatemia (osa Turun ammattikorkeakoulua) kuvataiteen koulutusohjelma.

Vielä 1960-luvulla kuvataiteen koulutusta oli Taideakatemia koulun ja Vapaan taidekoulun (perustettu 1935) lisäksi tarjolla lähinnä eri paikkakuntien taideyhdistysten järjestämällä kursseilla, joista osa sai myös kunnan tai valtion tukea. Esimerkiksi Imatran taidekoulu aloitti 1950-luvulla paikallisen taideyhdistyksen iltakursseista. 1960-luvun lopulla syntyivät mm. Lahden⁷, Kankaanpään ja Espoon taidekoulut, jotka toimivat pääasiassa yksityisellä omistuspohjalla, mutta osin valtion rahoituksella. (Karttunen 2006a:36, KM 1965:73, KM 1973:8.) Keskiasteen koulunuudistuksen yhteydessä 1980-luvulla pyrittiin myös kuvataiteen ammatillinen koulutus järjestämään yhdenmukaiseksi⁸. Tuolloin alan ammatillista tai ammatillisesti suuntautunutta koulutusta annettiin Taideakatemia koulun lisäksi yhdeksässä keskiasteen oppilaitoksessa. Koulutus yhdenmukaistettiin keskiasteen koulunu-

7 Lahden taideinstituutti -niminen oppilaitos aloitti toimintansa vuonna 1971. Nykyisin oppilaitos on osa Lahden ammattikorkeakoulua.

8 Taidealan koulutusaloista kuvataiteen oppilaitokset olivat tuolloin hallinnollisesti opetusministeriön taideosaston alaisuudessa, muut alat taas ammattikasvatuksen eri osastoilla (KM 1985:6).

distuksen yhteydessä ja osa kuvataidekouluista⁹ siirtyi ammattikasvatushallituksen alaisuuteen sekä samalla ammatillista koulutusta koskevan lainsäädännön piiriin vuonna 1989. (KM 1985:6–8, Rajaniemi 2000:150, Virtanen 2002:176.) 1990-luvulla kuvataidekoulutus siirtyi osin tuolloin perustettuihin taiteen ja viestinnän oppilaitoksiin ja sittemmin ammattikorkeakouluihin. Toisen asteen koulutuksessa vahvistettiin kuvallisen ilmaisun tutkintonimike vuonna 2001.

Musiikkialan ammatillinen koulutus alkoi Sibelius-Akatemian edeltäjän Helsingin musiikkiopiston perustamisesta vuonna 1882. Nimi muuttui Helsingin konservatorioksi vuonna 1924 ja Sibelius-Akatemiaksi vuonna 1939. Vuonna 1966 säädettiin laki Sibelius-Akatemian valtionavustuksista, jolloin valtion rahoitus tuli pysyvämmälle pohjalle. (KM 1974:54.) Korkeakouluaseman Sibelius-Akatemia sai vuonna 1980. Muiden musiikkialan ammatillisten oppilaitosten määrä pysyi 1940-luvulle saakka vähäisenä, mutta alkoi kasvaa varsinkin 1950- ja 60-luvuilla. Laki musiikkioppilaitosten valtionavusta säädettiin vuonna 1968 ja lakisääteisen valtionavun piiriin tuli tuolloin yhdeksän musiikkioppilaitosta. Konservatorioissa käynnistettiin ammatillinen koulutus 1970-luvulla, ja ne tulivat vuonna 1986 osaksi keskiasteen ammatillista koulutusjärjestelmää. Musiikkialan koulutuksen lajivalikoima laajeni 1980- ja 1990-luvuilla, jolloin muun muassa Sibelius-Akatemiaan perustettiin jazzin ja kansanmusiikin (1983) sekä musiikkiteknologian (1998) osastot¹⁰. Pop- ja jazzmusiikin ammatillinen koulutus opistotasoisena oli aloitettu Oulunkylän Pop- ja Jazzopistossa jo vuonna 1972. (Musiikinopetustyöryhmän.. 1979:1, Musiikkialan... 2002:11–12, KM 1974:130.) Myös musiikin koulutuksessa 1990-luku merkitsi ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen aloittamista ja nykyisten tutkintonimikkeiden vakiinnuttamista.

Taideteollisen korkeakoulun edeltäjä Veistokoulu perustettiin 1800-luvun lopulla (1871) ja muutettiin muutamien vuosien kuluttua Taideteollisuuden keskuskouluksi. Vuonna 1949 nimi muutettiin Taideteolliseksi oppilaitokseksi, joka jakautui Taideteollisuusopistoon ja Taideteolliseen ammattikouluun. Oppilaitos toimi kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuudessa, ja sen omisti Taideteollisuusyhdistys. (Huovio 2002.) Valtion omistukseen oppilaitos siirtyi vuonna 1965 ja muuttui korkeakouluksi vuonna 1973. Taideteollisen korkeakoulun opetus koostui alkuvuosikymmeninä käsi- ja taideteollisuuden oppiaineista kuten koristemaalaus, keramiikka ja piirustus. 1950- ja 1960-luvuilla opetusalat laajenivat kamerataiteeseen (elokuva, valokuva), tekstiilitaiteeseen ja kuvataiteen opetukseen. 1990-luvulla aloitettiin muun muassa uuden median ja kuvajournalismin koulutus. (Huovio

9 Kankaanpään taidekoulu, Lahden taideinstituutti, Svenska konstskolan i Nykarleby.

10 Sibelius-Akatemiassa toimi jazzstudio vuodesta 1973 lähtien.

2002.) Käsi- ja taideteollisuuden alalle perustettiin eri puolille maata kotiteollisuuskouluja jo 1800-luvun lopulla. Vanhin toiminnassa oleva oppilaitos, entinen Åbo hemslöjdlärarynstitut, joka nykyisin on osa Yrkesinstitutet Sydväst -nimistä oppilaitosta, perustettiin jo vuonna 1821. Myös nykyisen Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutin (vuoteen 1995 Lahden muotoiluinstituutti) edeltäjä perustettiin jo 1800-luvun lopulla. Ennen keskiasteen koulunuudistusta alan koulutus tunnettiin kotiteollisuuskoulutuksena. Kotiteollisuuskoulujen verkkoa alettiin asteittain supistaa 1960-luvulta lähtien. 1970-luvulla ammatillisia oppilaitoksia yhdistettiin, ja käsi- ja taideoppilaitosten määrä vakiintui vuoteen 1990 mennessä noin 45 oppilaitokseen. Vuonna 1987 annetun asetuksen mukaan käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksissa voitiin suorittaa artesaanin (kouluaste) ja artenomin (opistoaste) tutkinnot. 1990-luvulla alan koulutus siirtyi ammattikorkeakoulu-uudistuksen myötä pääasiassa monialaisiin oppilaitoksiin. (Veräjänkorka 2006, Huovio 2002, Hollo & al. 2001: 23, 45, 47.)

Rakennustaiteen ammatillinen koulutus alkoi niin ikään jo 1800-luvun lopulla, jolloin perustettiin arkkitehtiosasto (1872) Helsingin teknilliseen reaalikouluun, jossa opetus oli alkanut jo vuonna 1849. Tämä nykyisin Teknillisen korkeakoulun (perustettu 1908) arkkitehtiosaston nimellä toimiva yksikkö on kolmesta arkkitehtejä valmistavasta oppilaitoksesta vanhin. Oulun yliopistossa arkkitehtuurin opetus aloitettiin vuonna 1958 ja Tampereen teknillisessä korkeakoulussa (nyk. Tampereen teknillinen yliopisto) vuonna 1969.

Tanssin ammatillinen koulutus oli 1980-luvulle saakka järjestetty Suomen Kansallisoopperan balettikoulussa (nyk. oppilaitos, perustettu 1921) sekä ammattiliittojen ja yksityisten tanssikoulujen kursseilla. Yksi keskeinen viime vuosikymmenien tanssitaidepoliittinen tavoite oli tanssin ammatillisen koulutuksen järjestäminen tutkintopohjaiseksi ja sen saattaminen samalle viivalle muun ammatillisen koulutuksen kanssa ja ennen kaikkea valtionavustusten piiriin. Kehitys alkoi vuonna 1983, jolloin perustettiin Teatterikorkeakoulun tanssitaiteen laitos. Myös Kuopion konservatorion tanssinopettajalinja aloitti toimintansa samalla vuosikymmenellä (1987). (Repo 1989:117,118,139.) 1990-luvulla tanssin koulutus laajeni edelleen sekä tuli lopullisesti osaksi virallista tutkintojärjestelmää. Tanssialan perustutkinto toisen asteen ammatilliseen koulutukseen vahvistettiin vuonna 2001.

Ennen Suomen Teatterikoulun perustamista (1943) näyttelijöitä koulutettiin Suomen Kansallisteatterin (1906) ja Svenska Teaternin (1908) oppilaskouluissa sekä yksityisessä Suomen Näyttämöopistossa (1920)¹¹. Dramaturgien koulutus aloitettiin vuonna 1962, jolloin Teatterikoulun korkeakouluosasto perustettiin. Korkeakouluosaston ta-

11 Lavastajien ja ohjaajien koulutus alkoi vuonna 1953. Lavastajia koulutettiin Teatterikoulussa vuoteen 1962 saakka. (Karhunen 1993:75.)

voitteena oli kouluttaa ohjaajia ja dramaturgeja sekä muita teatterialan ammattilaisia (esimerkiksi kriitikoita). Teatterikoulu muuttui korkeakouluksi vuonna 1979. Koulutus laajeni tanssitaiteeseen vuonna 1983 ja valo- ja äänisuunnitteluun vuonna 1986. 1990-luvun uudistuksia olivat taidepedagogiikan laitoksen perustaminen (1996) ja musiikkiteatterin koulutusohjelma (1996)¹². Esitystaiteen ja teorian koulutusohjelma perustettiin vuonna 2001. Teatterikorkeakoulun lisäksi alan korkeakoulutasoista opetusta on annettu vuodesta 1960 lähtien Tampereella. Tuolloin perustettiin Yhteiskunnallisen korkeakoulun (nyk. Tampereen yliopisto) yhteyteen Draamastudio, jossa koulutettiin yksittäisillä kursseilla pääasiassa ohjaajia. Koulutus laajeni näyttelijäntyöhön, kun Tampereen yliopiston ammattinäyttelijäkursssi aloitti vuonna 1966. Kurssi muuttui näyttelijäntyön laitokseksi (Näty) vuonna 1987. Teatterialan taiteellinen koulutus laajeni 1990-luvulla uudella ammattikunnalla, kun teatteri-ilmaisun ohjaajien koulutus aloitettiin Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa (aik. Turun Taiteen ja viestinnän oppilaitos). Nykyisin teatteri-ilmaisun ohjaajia koulutetaan neljässä ammattikorkeakoulussa¹³. Ammatillisella toisella asteella on aloitettu sirkustaiteen opetus 2000-luvun alkuvuosina.

Ammatillinen elokuva-alan koulutus käynnistyi Taideteollisen oppilaitoksen kamerataiteen laitoksella vuonna 1959. Av-viestinnän koulutus alkoi varsinaisesti – Yleisradion antamaa koulutusta lukuun ottamatta – vasta 1980-luvulla, jolloin muun muassa Lahden käsi- ja taideteolliseen oppilaitokseen ja Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitokseen perustettiin videokuvauksen linjat (Viestintäkuulttuuri- alan... 1989:231). Ensimmäiset medianomeja kouluttavat koulutusohjelmat käynnistyivät vuonna 1991 taiteen ja viestinnän oppilaitoksissa (Rajaniemi 2000:149).

Taidealan koulutuksen historiassa merkittävä virstanpylväs oli 1970–1980-luvuilla siirtyminen yksityisistä oppilaitoksista valtion omistamiin korkeakouluihin. Vuoden 1987 korkeakoulujen kehittämislaki vahvisti taidekorkeakoulut osaksi yleistä korkeakoulujärjestelmää¹⁴. Korkeakoululaitokseen kiinnittyminen merkitsi taidealan oppilaitoksille muun muassa määrärahojen kasvua. Myös muuta ammatillista koulutusta yhdenmukaistettiin tuolloin mm. keskiasteen koulunuudistuksen myötä. Hallinnollisesti taiteilijakoulutusta koskevat päätökset siirtyivät opetusministeriön taideosastolta korkeakoulu- ja tiedeosastolle (nykyisin koulutus- ja tiedepolitiikan osasto). Ennen valtiollistamista taiteen kenttä kontrolloi vahvasti muun muassa omistus- ja hallintasuhteiden avulla monia taidealan oppilaitoksia.

12 Musiikkiteatterin erillinen koulutusohjelma on sittemmin lopetettu.

13 Koulutus sisältää myös sirkustaiteen opetusta sekä aiemmin musiikkiteatteria.

14 Taideteollinen korkeakoulu jo vuodesta 1973.

Asetelma 3. Keskeisiä tapahtumia suomalaisen taidealan koulutuksen historiassa

	1800-luku	1900–1950	1950–1970	1970–1990	1990–
Elokuva/ av-viestintä			Elokevataiteen opetus Taideteollisessa korkeakoulussa (1959)	Av-viestinnän opetus keskiasteella 1980-l.	Ammattikorkeakoulutus av-viestinnän alalle
Kuvataide	Kuvataideakatemian edeltäjä perustetaan (1848)	Vapaa taidekoulu (1935)	Alueellisia taidekouluja		Ammattikorkeakoulutus
Musiikki	Sibelius-Akatemian edeltäjä perustetaan (1882)		Musiikkialan oppilaitoksia	Ammatillinen koulutus konservatorioissa	Ammattikorkeakoulutus Musiikkiteknologian koulutus
Rakennustaide	Helsingin Teknillisen korkeakoulun edeltäjä perustetaan (1872)		Oulun yliopiston arkkitehtiosasto (1958) Tampereen Teknillisen yliopiston arkkitehtiosasto (1969)		
Taide-teollisuus	Taideteollisen korkeakoulun edeltäjä perustetaan (1871) Kotiteollisuuskouluja eri puolille maata			Artesaani- ja artenomitutkinnot (1987)	Ammattikorkeakoulutus
Tanssi		Kansallisoopperan balettikoulu perustetaan (1921)		Tanssitaiteen osasto Teatterikorkeakouluun (1983) Tanssinopettajien ammatillinen koulutus 1980-l.	Ammattikorkeakoulutus
Teatteri		Kansallisteatterin oppilaskoulu (1906) Svenska Teatern elevskola (1908) Suomen Näyttämöpisto (1920) Teatterikorkeakoulun edeltäjä perustetaan (1943)	Tampereen yhteiskunnallisen korkeakoulun Draamastudio (1960) Tampereen yliopiston näyttelijäntutkijain laitoksen perustaminen (1966)	Valo- ja äänisuunnittelijoiden koulutus	Ammattikorkeakoulutus Teatteri-ilmaisun ohjaajat

Taide- ja kulttuurialan koulutuksen määrällisiä tarpeita on erilaisissa viranomaisdokumenteissa tarkasteltu jo vuosikymmenien ajan. Eri-

tyisesti 1960–1970-luvuilla julkaistiin useita eri taidealojen koulutuksen järjestämistä koskevia selvityksiä ja komiteanmietintöjä, joissa painuduttiin myös määrällisiin koulutustarpeisiin. Esimerkiksi Koulutusrakennekomiteassa (1969) katsottiin, että suomalaisen yhteiskunnan taiteelliset tehtävät tulevat lisääntymään. Mietinnössä esitetyn arvon mukaan vuonna 1985 taiteellisissa tehtävissä tulisi toimimaan kaikkiaan 10 700 henkilöä. (KM 1969:81.) Tilanne vuonna 1985 oli kuitenkin todellisuudessa se, että väestölaskentatietojen mukaan taiteellisissa ammateissa toimi jo lähes 18 000 henkilöä (Karttunen 2004:24). Musiikkialan opetusta kartoittava mietintö esitti sekä musiikkioppilaitosten opettajien että orkesterimuusikoiden koulutusta lisättäväksi, puhuttiin jopa opettaja- ja muusikkopulasta (KM 1974:149,155). Kuvataiteen koulutus- ja museotoimikunnan (1973) mietinnössä kuitenkin todettiin, ettei koulutettavien kuvataiteilijoiden määrää ole syytä lisätä, sillä jo tuolloin suurin osa koulutetuista kuvataiteilijoista ei ollut saanut koulutustaan vastaavaa työtä. (KM 1973:36–37.) Vuoden 1982 Kulttuuripoliittisessa selonteossa ei varsinaisesti otettu kantaa koulutusmääriin, mutta esitettiin kuitenkin musiikkioppilaitosjärjestelmän kehittämistä ja vastaavan järjestelmän luomista myös kuvataiteen ja tanssin aloille (Kivelä 1983:88). Vuonna 1989 ilmestyneessä ”Kulttuurialojen koulutus” -julkaisussa (Mäkelä – Parviainen 1989) tarkasteltiin kulttuurialojen koulutuksen kehittämistä nimenomaan määrällisestä näkökulmasta. Vajaan kahdenkymmenen vuoden takainen näkemys oli, että taidealan koulutetuille katsottiin olevan tulevaisuudessa lisätarvetta. Erityisesti nähtiin, että kysyntä kasvaa taideteollisen työvoiman osalta: ”Talouselämässä, erityisesti kansainvälisillä markkinoilla, tuotesuunnittelun merkitys voimistuu niin teollisuudessa kuin muillakin aloilla.” (Mäkelä – Parviainen 1989:37.)

Nykyisiin koulutusmääriin vahvasti vaikuttaneet linjaukset ovat peräisin 1980–1990-lukujen vaihteessa julkaistuista viestintäkulttuuritoimikunnan muistioista. Viestintäkulttuuritoimikunta (1991)¹⁵ esitti av-tuotannon merkittävää lisäämistä, jonka seurauksena nähtiin alan koulutustarpeen kasvavan huomattavasti. Toimikunta ehdotti ammatillisen peruskoulutuksen uudistamista siten, että vuodesta 1992 lähtien viestintäkulttuurialan peruslinjoilla aloittaa ainakin 120–150 opiskelijaa vuosittain. (KM 1991:54.) Niin ikään teatteri-ilmaisuus ohjaajien koulutus sai alkunsa Viestintäkulttuuritoimikunnan ehdotamana.

Viimeisin taidepoliittinen linjaus myös koulutuksen osalta sisältyy ehdotukseen valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi

15 Opetusministeriö asetti Viestintäkulttuuritoimikunnan vuonna 1987. Vuonna 1988 asetettiin lisäksi 7 alatoimikuntaa valmistelemaan alakohtaisia opetussuunnitelmia. Kaikkiaan Viestintäkulttuuritoimikunnan työn aikana (1989–1991) ilmestyi kahdeksan komiteanmietintöä tai työryhmän muistiota.

(Taide on mahdollisuuksia 2002). Ohjelmassa todetaan, että taiteilijoiden ammatillista koulutusta ei ole syytä rajoittaa. Ohjelma korostaa erityisesti koulutuksen tärkeyttä taiteen laadun varmistamisessa, koulutusasteiden ja -yksiköiden yhteistyön välttämättömyyttä sekä systemaattisten koulutustarveselvitysten roolia taidealan koulutus-suunnittelussa. (Taide... 2002:65.)

Taideala ei ole ainoa, jonka koulutuksen määrää on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana lisätty. Ammatillisen peruskoulutuksen määrä on kasvanut kaikilla ammattialoilla erityisesti 1990-luvulla. Koulutusmäärien ja oppilaitosten lisäämisen perusteena olivat muun muassa nuorisotyöttömyys sekä eräillä aloilla vallitseva työvoimapula. Nykypäivän näkökulmasta onkin hämmästyttävää – ja kuvaa hyvin koulutustarpeen ennustamisen vaikeutta – että eniten 1990-luvulla lisättiin kulttuurialan koulutusta ja vastaavasti eniten vähennettiin sosiaali- ja terveystieteiden koulutusta. Kuitenkin jo 1990-luvun lopulla koulutustarve-ennusteissa todettiin, että erityisesti kulttuurialan ammatillisen peruskoulutuksen (toinen aste) osalta laskennallinen koulutustarve on pienempi kuin silloinen (1999) aloituspaikkamäärä (Autio & al. 1999:26, 205). Kulttuuri- ja taidealan koulutuksen lisääntyminen ei siis ole aivan tuore ilmiö, sillä määrälliset koulutuspaikkatavoitteet ylittyivät lähes kaksinkertaisesti jo vuonna 1996 ja kehitys jatkui samanlaisena kaudella 1995–2000. Vuosille 1999–2004 ammattikorkeakoulujen tavoitteeksi asetettiin koulutustarjonnan kohdentaminen nimenomaan kulttuuriteollisuuden aloille, aloja kuitenkin tarkemmin määrittelemättä. (Hollo & al. 2001:94.) Viimeisin kulttuurialan koulutusmääriä koskevia linjauksia esitetään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 (KESU). Työvoiman tarpeen osalta suunnitelmassa esitetään taidealojen aloittajapaikkamääräennusteet, mutta muutoin tulevaa kehitystä arvioidaan melko karkealla tasolla. Aloituspaikkasuunnitelmissa taidealan koulutus vähenee nykyisestä. Esimerkiksi käsi- ja taideteollisuuden ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja olisi 1 300 vuonna 2008, kun niitä 2000-luvun alkuvuosina on ollut runsaat 2 000. Samoin avustuksen ammatillisen koulutuksen aloituspaikat olisivat esityksen mukaan vähenemässä 26 prosenttia verrattuna vuoden 2006 aloituspaikkoihin. (KESU 2004:10, 58.)

Opetushallituksen ennakointihankkeissa on tuotettu runsaasti aineistoa ja laskelmia myös eri taidealojen määrällisestä koulutustarpeesta. Esimerkiksi vuosina 1996–1999 toteutetun MITENNA-hankkeen¹⁶ mukaan kulttuurialan aloituspaikkojen laskennallinen tarve arvioitiin ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattikorkeakoulutuksessa huomattavasti pienemmäksi kuin tuolloinen aloittajapaik-

16 Autio & al. (1999): Ammatillinen koulutus 2010 (MITENNA). Ks. <http://www.oph.fi>.

Korkean koulutustason yleistyminen on toteutunut Suomessa nopeasti ja se on pysynyt keskeisenä poliittisena tavoitteena muun muassa siksi, että koulutustason on katsottu vaikuttavan esimerkiksi kansainväliseen kilpailukykyyn. Erityisesti korkeakoulutasoisen koulutuksen on yleisesti katsottu nostavan myös ammatin statusta ja tulo- tasoja. Taiteilijoiden työmarkkinoilla ei muodollisella koulutuksella ja tutkinnoilla ole kuitenkaan ollut yleisesti yhtä suurta painoarvoa tulojen tai työtilaisuuksien osalta kuin muiden alojen työmarkkinoilla, tai ainakin koulutuksen merkitys on kaksijakoisempi. Myöhemmissä luvuissa dokumentoitavat kyselytutkimukset viittaavat siihen, että tutkinnolla on keskeinen merkitys taidealalle valmistuneiden työllistymisessä. Toisaalta taas tiedetään, että henkilökohtaiset suhteet sekä taidot (lahjakkuus) ovat taidealoilla keskeisiä rekrytoinnin välineitä, eivät niinkään muodollisesta koulutuksesta todistavat tutkintonimikkeet. Myös muissa ammateissa on viime aikoina henkilökohtaisten verkostojen merkitys – esimerkiksi verrattuna tutkintoon – työsaannissa kasvanut. Kaiken kaikkiaan koulutusinflaation ja prekarisoituvien työmarkkinoiden myötä taiteilijoiden työmarkkinoille aiemmin tyypilliset ilmiöt ovat yleistymässä myös muiden ammattiryhmien keskuudessa. (Naumanen 2002:79–80, Rensujeff 2003:90, Karttunen 2006a:54.)

Ammattikuntien kannalta koulutus on merkittävä sosiaalisen sulkeuman väline, jonka avulla säädellään sekä ammattikuntien kokoa että laatua ja käytännössä esimerkiksi palkkatasoa. Tällainen säätely liittyy ammattien professionalistumiseen ja on nähtävissä myös joidenkin taideammattien kohdalla (ks. Karttunen 2002:66–67). Naumanen mukaan yksi professionalisoitumisen edellytys on koulutuksellisen sulkeuman lisäksi muun muassa se, että ammattikunta valvoo koulutustaan sekä sisällöllisesti että koulutukseen rekrytoitumisen osalta (Naumanen 2002:82). Esimerkki koulutuksellisesta sulkeumasta on se, että tiettyihin taideammatteihin pyritään hyväksymään vain tietyn koulutuksen omaavia henkilöitä. Suomessa tällaista taideprofessiota edustaa puhtaimmillaan arkkitehtien ammattikunta. Myös muissa taideammateissa on ollut vastaavia pyrkimyksiä, esimerkiksi Näyttelijäliiton jäseneksi pääsee tutkinnon Teatterikorkeakoulussa tai Tampereen yliopiston näyttelijäntöyön laitoksella tai opetushallituksen hyväksymässä ulkomaisessa oppilaitoksessa suorittanut henkilö. Tällöin näyttelijä voi käyttää ammattinimikkeensä jäljessä kirjainyhdistelmää FIA, joka on ikään kuin ammattijärjestön myöntämä takuu ammattitaidosta. Samoin tutkinto kuvataideoppilaitoksissa on keskeinen kuvataiteilijajärjestöjen kokelasjäseniä valittaessa (Karttunen 2006a:28).

Koulutuksen avulla voidaan myös luoda uusia ammattikuntia, vaikka useimmissa tapauksissa koulutus syntyy vasta sen jälkeen, kun ammattikunta on jo jollain tasolla olemassa ja halutaan joko nos-

taa sen ammattitaidon tasoa tai statusta työmarkkinoilla. Suomessa taidealoilla koulutuksen myötä syntyneitä nykyisin vakiintuneita ammattinimikkeitä ovat esimerkiksi valo- ja äänisuunnittelijat, media-assistentit/medianomit sekä viimeisimpänä teatteri-ilmaisun ohjaajat.

Paitsi takeena taideammatin osaamisesta, oppilaitokset toimivat myös väylänä taidemaailmaan, ja ovat usein tärkeitä myös työtilaisuuksien tarjoajina tai työn teon mahdollistajina. Taiteilija-ammattiin sosiaalistumista pidetäänkin yleisesti tutkintonimikettä tärkeämpänä taidealan oppilaitosten tehtävänä (Karttunen 2006a:54).

Koulutuksen edellytetään nykyisin sopeutuvan aiempaa paremmin työmarkkinoiden tarpeisiin ja koulutuksen asema talouden ja työvoimapolitiikan välineenä korostuu entisestään (Naumanen 2002:29). Myös taidealan koulutusta arvioidaan työllistymisen sekä työmarkkinoiden tarpeen näkökulmasta. Taidealan koulutuksen julkilausutut tavoitteet noudattavat yleisiä koulutuslinjauksia yhdistettynä omiin, taidealan erityispiirteitä kuvaaviin tavoitteisiin. Esimerkiksi työelämäyhteyksien luominen ja ylläpitäminen on nykyisin koulutuksen keskeinen tavoite kaikilla opintoaloilla. (Musiikkialan... 2002:21.)

Koulutus ei (enää) takaa taiteen työmarkkinoilla – sen enempää kuin muuallakaan – vakaata asemaa. Kuitenkin on selvää, että taiteen ammatteihin päädytään jos mahdollista entistä enemmän koulutuksen kautta. Vaikka koulutus ei ole tae työllisyydestä ja toimeentulosta, se on kuitenkin ikään kuin vähimmäisedellytys. Koulutuksen (tutkinnon) painoarvo ja merkitys on sellaisenaan heikentynyt. (Naumanen 2002:111.) Koulutettujen määrän lisääntyminen on heikentänyt koulutuksen painoarvoa työmarkkinoilla ja lisännyt samalla kilpailua vähäisistä vapaista työpaikoista. Toisaalta korkea koulutustaso on edistänyt kansainvälistymistä ja moniammatillista joustavuutta¹⁸. Varsinkin yliopistojen kansainvälistymisohjelmat ja taidealan koulutusohjelmien monipuolistuminen mahdollistavat monenlaisten työtehtävien vastaanottamisen sekä toimimisen eri maiden työmarkkinoilla.

Kaiken kaikkiaan taidealan koulutuksen tavoitteet ja merkitys eivät nykyisin juurikaan eroa muiden alojen koulutuksesta. Taidealoilla kuitenkin korostuu oppilaitosten asema tärkeänä väylänä yhteyksien luomisessa taiteen kenttään, niin opettajien, opiskelijakollegoiden kuin mahdollisten harjoittelupaikkojenkin avulla – siitäkkin huolimatta, että nämä yhteydet eivät suoranaisesti johtaisi työllistymiseen vaan ainoastaan taiteilijayhteisöön pääsemiseen ja taiteilijaidentiteetin syntymiseen. Taidealan erityispiirre muihin koulutusaloihin ver-

18 Esimerkiksi taidealoilla pedagogiset opinnot monipuolistavat mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Taideyliopistoissa on koulutusohjelmia, joihin kuuluu pedagogisia opintoja tiedeyliopistoista. Nämä suorittamalla voi pätevoityä ja saada kelpoisuuden taidealan opetusvirkoihin samalla, kun suorittaa oman alansa korkeakoulututkinnon.

rattuna on ollut muodollisten tutkintojen vähäinen merkitys työllistymisen ja toimeentulon kannalta, mutta tässä suhteessa kaikki koulutusalat ovat lähenemässä toisiaan. Minkään alan tutkinto ei enää väistämättä takaa työllisyyttä tai tiettyä toimeentulon tasoa.

Taidealan koulutuksen hallinto ja päätöksenteko

Taidealan ammatillinen koulutus ei nykyisin poikkea hallinnon ja päätöksenteon osalta muiden alojen koulutuksesta. Taidealan oppilaitosten tultua valtionosuusrahoituksen piiriin ja osaksi virallista tutkintojärjestelmää niitä koskevat päätökset lakkasivat olemasta sanan varsinaisessa merkityksessä taidepolitiikkaa. Varsinaisesti taiteen alan toimijoilla tai taidehallinnolla ei ole päätösvaltaa taidealan koulutukseen. Yhteistyötä tehdään kuitenkin esimerkiksi koulutustoimikuntien¹⁹ puitteissa. (Ks. esim. Karhunen 2004a:48–49.)

Kaikkia koulutusaloja ja -asteita koskevat yleiset koulutuspolitiikan tavoitteet määritellään hallitusohjelmassa sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (KESU), eivätkä taidealat muodosta tässä suhteessa poikkeusta. Viimeisin kehittämissuunnitelma on hyväksytty vuosille 2003–2008, ja seuraavaa, vuosia 2007–2011 koskevaa, valmistellaan parhaillaan. Kehittämissuunnitelmassa linjataan muun muassa koulutukseen osallistuvien määriä ja osuuksia ikäluokasta sekä koulutuksen ja työelämän välisiä suhteita. Taidealojen koulutuksen kannalta kehittämissuunnitelmat eivät kuitenkaan anna riittävän yksityiskohtaista kuvaa tulevista tavoitteista, sillä opintoalat on esitetty yleisten luokitusten tavoin useimmissa tapauksissa eri taidealojen yhdistelminä (teatteri- ja tanssiala, viestintä- ja kuvataideala jne.).

Kaikki toisen asteen ammatilliset oppilaitokset toimivat Opetushallituksen alaisuudessa. Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) säätelee koulutuksen rakenteita ja päätöksentekoa. Valtioneuvosto päättää muun muassa ammatillisen koulutuksen yleiset tavoitteet ja yleisen tutkintorakenteen. Opetusministeriössä päätetään tutkinnoista yksityiskohtaisemmalla tasolla. Lisäksi opetusministeriö antaa koulutuksen järjestämisluvan, joka määrittää sekä koulutusalat

19 Eri alojen koulutustoimikunnat ovat kolmikantayhteistyöhön (edustettuina ovat työnantaja- ja työntekijätahot sekä opetusalan viranomaiset) perustuvia organisaatioita, joiden tarkoituksena on kyseisen alan koulutuksen seuranta ja suositusten antaminen. Taidealojen koulutusta käsitteleviä koulutustoimikuntia ovat musiikki-, teatteri- ja tanssialan koulutustoimikunta, käsi- ja taideteollisuusalan koulutustoimikunta sekä kuvataiteen koulutustoimikunta. Elokuva-alan koulutus kuuluu viestintäalan koulutustoimikuntaan. Rakennusosalalla on oma koulutustoimikuntansa, johon arkkitehtikoulutus kuuluu.

että oppilasmäärän. Näin ollen ilman opetusministeriön lupaa ei esimerkiksi uusia taidealan koulutusohjelmia voida perustaa tai niiden oppilasmäärää laajentaa. Koulutuksen sisällöstä eli opetussuunnitelman perusteista päätetään Opetushallituksessa, ja lisäksi ne käsitellään aiemmin mainituissa koulutustoimikunnissa. Lain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Myös valmistuneiden sijoittumisen seuraaminen tuli koulutuksen järjestäjien velvoitteeksi vuonna 1998 säädetyn lain myötä. (<http://www.oph.fi>, Hollo & al. 2001:49.) Parhaillaan opetusministeriöllä on menossa ammatillisen koulutuksen järjestämisverkkoa koskeva hanke, jonka tarkoituksena on muodostaa esimerkiksi alueellisia ammatitopistoja, jotka kokoavat yhteen kaikki koulutustoiminnot ja opetusyksiköt (OPM 5.4.2006).

Korkea-asteen koulutuksessa ammattikorkeakoulun ja yliopiston päätöksentekojärjestelmissä on eroja. Ammattikorkeakoulujen toimintaa säätelee vuonna 2003 säädetty laki (351/2003). Toimiluvat ammattikorkeakouluille myöntää valtioneuvosto, ja niihin sisältyvät määräykset muun muassa koulutusaloista, opiskelijamäärästä ja sijaintipaikoista. Opetusministeriön ja ammattikorkeakoulujen välisissä kolmivuotisissa tavoitesopimuksissa sovitaan ammattikorkeakoulujen tavoitteet. Sopimukseen sisältyvät ammattikorkeakoulujen yhteiset tavoitteet, kuten ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välinen työnjako ja yhteydet alueen elinkeinoelämään. Aloituspaikeista sovitaan vuosittain tavoitesopimukseen liittyvässä lisäpöytäkirjassa. (<http://www.minedu.fi>.)

Yliopistojen toimintaa ohjaa yliopistolaki sekä – kuten muitakin koulutusasteita – valtioneuvoston hyväksymä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma. Valtioneuvoston tutkintoasetus säätelee yliopistojen koulutusvastuut (alat) sekä tutkintorakenteen. Opetusministeriön asetus vastaavasti määrittelee koulutusohjelmat yliopistoittain. Yliopistot ovat muihin koulutussektoreihin nähden itsenäisiä mutta ovat samojen lakien, ohjausmenetelmien ja viranomais-säädösten kohteena oli sitten kyseessä noin 200 opiskelijan Teatteri-korkeakoulu tai usean kymmenentuhannen opiskelijan yliopisto. Yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa sovitaan esimerkiksi uusien opiskelijoiden ja tutkintojen sekä ulkomaiseen vaihtoon osallistuvien ja ulkomailta tulevien opiskelijoiden tavoitemääristä.

Taidealan oppilaitosten kannalta edellä mainittu sääteily ja muiden oppilaitosten kanssa ”samalla viivalla” oleminen ei ole täysin ongelmattonta. Toisaalta se, että taidealan oppilaitokset ovat osa yleistä järjestelmää, takaa rahoituksen jatkuvuuden ja muun muassa opiskelijoiden opintososiaaliset edut, mutta se jättää myös taidealan koulutuksen erityispiirteet toissijaisiksi. Esimerkiksi taideyliopistoja on pi-

detty jossakin määrin erikoisena lisäkkeenä yliopistolaitoksessa niiden taiteen traditioihin tukeutuvan toimintatavan vuoksi. Myös hallinnossa taideyliopistojen käsittely erillisinä yliopistoina on koettu työlääksi. Tiedeyliopistot ovat määrittäneet suomalaisen yliopistomallin ja taideyliopistot ovat siten joutuneet toteuttamaan lähes sellaisenaan tiedeyliopistoille suunniteltuja organisaatiomalleja ja toimintatapoja. (Väisänen-Lahti 2005:15,18.) Kasvanut hallinto ja tuloksellisuusvaatimukset ovat tuoneet taidealan oppilaitoksille uusia tehtäviä ja velvoitteita, joita on saattanut olla vaikea istuttaa niiden perinteeseen ja kokoon.

Taidealan oppilaitokset ovat tiettyssä mielessä koulutushallinnon ja taidemaailman välissä, sillä vaatimuksia esitetään kummaltakin taholta. Koulutushallinnon puolelta tämä on tarkoittanut muun muassa hallintoon, rahoitukseen ja opintojen tavoitteisiin sekä opintososiaaliin etuihin liittyviä yleisiä määräyksiä. Niin ikään koulutushallinto korostaa tavoitteiden mittaamista ja taidealan koulutuksen kytkemistä entistä tiukemmin yleisiin koulutusvaatimuksiin ja niitä koskeviin tuloksellisuusmittareihin sekä valtionhallinnon yleisiin säätelyjärjestelmän muutoksiin.

Taiteen kenttä taas odottaa oppilaitosten vastaavan muun muassa sen esittämiin alan työvoimaa koskeviin määrällisiin ja laadullisiin tavoitteisiin. Taiteilijajärjestöt esittävät esimerkiksi koulutusmäärien supistamista tai koulutuksen kytkemistä enemmän taiteellisen työn kulloisiinkin suuntauksiin. Taidealan oppilaitokset ovat kiinteässä yhteistyössä taiteen kentän kanssa jo opettajakuntansakin kautta. Koulutuslaitosten ja esimerkiksi alan taiteilijajärjestöjen näkemykset koulutuksen tavoitteista ja merkityksestä voivat kuitenkin poiketa toisistaan huolimatta siitä, että monissa tapauksissa vaikuttajahenkilöt saattavat olla samoja.

Taideyliopistojen yhdistäminen on ollut useaankin otteeseen esillä koulutushallinnossa, ensimmäisen kerran jo varsin pian sen jälkeen, kun kaikki taidealan keskeiset oppilaitokset olivat saaneet korkeakoulustatuksen. Opetusministeriössä on ollut vuodesta 2005 lähtien vireillä hanke, jonka tavoitteena on luoda kolmesta taideyliopistosta, Kuvataideakatemiasta, Taideteollisesta korkeakoulusta ja Teatterikorkeakoulusta, muodostuva korkeakoulukeskittymä. Hankkeen taustalla on pyrkimys toteuttaa valtioneuvoston 7.4.2005 tekemän periaatepäätöksen tavoitetta suunnata voimavaroja suuremmiksi kokonaisuuksiksi, vahvistaa verkottumista ja tehostaa johtamista ja toiminnan arviointia. Syksyllä 2006 opetusministeriön nimittämä selvitysmies esitti loppuraportissaan edellä mainittujen kolmen taideyliopiston hallinnollisen aseman uudistamiseksi kahta vaihtoehtoa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa Kuvataideakatemia, Teatterikorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu yhdistettäisiin uudeksi monialaiseksi taideyliopistoksi, jonka nimi olisi Helsingin taideyliopisto (Helsinki

University of Arts). Toisessa vaihtoehdossa yhdistäminen toteutettaisiin ilman Taideteollisen korkeakoulun muotoilun osastoa ja mahdollisesti joitakin muita Taideteollisen korkeakoulun osastoja/koulutusohjelmia. Valituista osastoista/koulutusohjelmista muodostettaisiin muotoilun osasto Teknilliseen korkeakouluun. (Virtanen 2006:50.) Opetusministeriö on myös käynnistänyt kolme kärkihanketta yliopistojen uudenlaisten toimintarakenteiden kehittämiseksi. Tavoitteena on nostaa tutkimustoiminnan laatua, kansainvälistä houkuttelevuutta ja kilpailukykyä kokoamalla toiminnot suurempiin kokonaisuuksiin, profiloimalla korkeakouluja, verkostoitumalla ja kansainvälistymistä vahvistamalla. Näiden hankkeiden joukossa on Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyölle rakentuvan ”innovaatioyliopiston” toimintarakennetta valmistelevan suunnitteluryhmän helmikuussa 2007 valmistuva ehdotus. (OPM 31.10.2006.)

Koulutusta koskevan säätelyn ja päätöksenteon yksi keskeinen tehtävä on – opintosisällöistä päättämisen lisäksi – oppilasmäärien kohdentaminen eri koulutusaloille. Erityisesti taidealojen koulutuksen osalta tämä on herättänyt keskustelua, sillä juuri taide- ja kulttuurialoilla sekä koulutusyksiköiden että opiskelijoiden määrä on kasvanut viimeisen 10–15 vuoden aikana. Opetusviranomaiset säätelivät ammatillisen koulutuksen tarjontaa vuoteen 1997 saakka. Sen jälkeen ammatillisessa koulutuksessa siirryttiin ensin oppilaitoskohtaiseen opiskelijamääräsäätelyyn ja sittemmin koulutuksen järjestäjäkohtaiseen säätelyyn²⁰. (Musiikkialan... 2002:14.) Edelleen opetusministeriö säätelää koulutuksen järjestämistä myöntämällä järjestämisluvat, joilla määritellään muun muassa koulutusalat ja opiskelijamäärät. Arvioiden mukaan mainittu säätelyjärjestelmän muutos tarjosi koulutuksenjärjestäjille mahdollisuuden lisätä vetovoimaiselle kulttuurialalle koulutuspaikkoja vajaiksi jääneiltä opintoaloilta (Hollo & al. 2001:99).

20 Koulutuksen järjestäjiä voivat olla mm. koulutuskuntayhtymät, valtio, kunta tai yksityiset tahot.

Koulutusasteet ja tutkinnon suorittaneet

Ammatillinen toinen aste

Toisen asteen ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan peruskoulun jälkeistä ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa joko ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuskoulutuksena tai näyttötutkintona. Kaikkiaan Suomessa on 300 toisen asteen ammatillista oppilaitosta/opetuspistettä. Näistä taidealalle kouluttavia on 56 (artesaanikoulutus mukaan lukien 83)²¹.

Toisen asteen ammatilliset tutkinnot tuottavat alan perusammattitaidon sekä mahdollistavat jatko-opinnot ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Vaikka toisen asteen koulutus on ammatillista, sitä pidetään nykyisin pikemminkin jatko-opintoihin suuntaavana. Esimerkiksi Taiteen keskuustoimikunnan kyselyissä mukana olleista toisen asteen koulutuksen saaneista klassisen musiikin muusikoista moni oli sitä mieltä, ettei toisen asteen koulutus vielä tuota ammattipätevyyttä esimerkiksi orkesterimuusikoksi. Näkemykset kuitenkin vaihtelivat, sillä rytmimuusikot taas kokivat valmistuneensa ammattiin ja monet siirtyivätkin suoraan työmarkkinoille toisen asteen koulutuksen päätyttyä. (Karhunen 2005a:34)

Taidealojen osalta toisen asteen koulutus jakautuu viiteen perustutkintoon, joita ovat käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, audiovisuaalisen viestinnän perustutkinto, kuvallisen ilmaisun perustutkinto, tanssialan perustutkinto sekä musiikkialan perustutkinto (viimeksi mainittu jakautuu muusikon sekä soitinhuollon ja musiikkiteknologian koulutusohjelmiin). Vuonna 2001 ammatilliset tutkinnot uu-

21 Taidealan opetuspisteitä on yli 80, sillä oppilaitoksissa voi olla useita opetuspisteitä. Esimerkiksi Seinäjoen koulutuskeskuksella on toimipisteet Ilmajoella ja Jurvassa, Pohjois-Karjalan ammattiopistolla Joensuussa, Ilomantsissa, Kiteellä ja Outokummussa jne. Luku sisältää erityisoppilaitokset, joita on taiteellisen alan koulutuksessa kaikkiaan neljä. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa järjestetään koulutusta opiskelijoille, joilla on vamman, sairauden tai jonkin muun syyn vuoksi vaikeuksia selviytyä opinnoista ilman erityistoimenpiteitä ja erityisolosuhteita.

distettiin yhtenäistämällä nimikkeet (perustutkinto) ja samalla muuttamalla ne kolmivuotiseksi²².

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärät ovat kaikilla koulutusaloilla kasvaneet vuosien 2000 ja 2004 välillä vain yhden prosenttiyksikön verran. Sen sijaan taidealoilla opiskelevien määrä (ilman käsi- ja taideteollisuuden artesaaneja) on samaan aikaan kasvanut 61 prosenttia. Kaikkiaan taidealan ammattiin opiskelevia oli vuonna 2004 ilman artesaaniopiskelijoista vajaat 5 000 ja artesaanit mukaan lukien noin 10 000. Varsinaisesti taidealalle opiskelevien määrä on alle 5 prosenttia kaikista toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista. (OPH:WERA.)

Taulukko 1. Opiskelijoiden määrä toisen asteen taidealan koulutuksessa vuosina 2000–2004*

	2000	2001	2002	2003	2004
Av-viestintä, kuvataide/ kuvallinen ilmaisu**	2 099	2 387	2 915	3 422	3 691
Musiikki	742	797	838	905	946
Tanssi	109	96	87	94	120
Yhteensä	2 950	3 280	3 840	4 421	4 757
Taideteollisuus	5 615	5 401	5 196	5 069	5 238

* Sisältää opistoasteen. Nuorten koulutus.

** Av-viestinnän ja kuvallisen ilmaisun osalta lukuja ei tietokannassa ole eroteltu, vaan molemmat sisältyvät viestintä- ja informaatiotieteiden ryhmään.

Lähde: WERA.

Audiovisuaalisen viestinnän koulutus on toisella asteella taidealoista laajin (ellei artesaanikoulutusta oteta huomioon), ja sitä voi tällä hetkellä opiskella yli 30 oppilaitoksessa tai opetusasteessa. (Taulukko 2, sivu 32.) Suoritettava tutkinto on av-viestinnän perustutkinto ja tutkintonimike media-assistentti²³. Opetushallituksen ylläpitämän Koulutusnetin mukaan audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon tavoitteena on ”antaa opiskelijalle tarvittava perusosaaminen alan assistenttitasen työtehtäviin, jotka liittyvät viestintätuotteiden suunnitteluun, toteuttamiseen, valmistamiseen, tuottamiseen ja markkinointiin. Audiovisuaalisilla viestintätuotteilla tarkoitetaan mm. valokuvia,

22 Sirkusalan perustutkinto vahvistettiin 2006.

23 Viestintä- ja kuvataidealalla on myös mahdollista suorittaa av-viestinnän perustutkinnon ja kuvallisen ilmaisun perustutkinnon (vuodesta 2005 kuva-artesaani) lisäksi av-viestinnän ammatti- ja erikoisammattitutkinto sekä valokuvaajan ammatti- ja erikoisammattitutkinto. Lisäksi toisella asteella voi suorittaa teatterialan ammatti- ja erikoisammattitutkinnon. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot suoritetaan näyttötutkintoina. Nämä eivät ole mukana luvuissa.

elokuvia, video-, radio- ja tv- ohjelmia, multimediatuotteita, vuorovaikutteisia pelejä ja -ohjelmia, digitaalisia elokuvatallenteita ja niin edelleen.” Media-assistentti on siten ikään kuin taiteen ja tekniikan välimaastoon sijoittuva ammattilainen, sillä alan koulutetut voivat työskennellä esimerkiksi valokuvan ja elokuvan parissa tai toimittajina, äänittäjinä jne. Kaikkiaan Suomessa valmistui vuosina 2000–2004 yli 1 800 media-assistenttia, joista naisia oli hieman yli puolet. Valmistuneiden määrä on kasvanut kyseisenä jaksona vuosittain keskimäärin 38 prosenttia. (Taulukko 2, kuvio 1.) Vuonna 2004 media-assistentin tutkinnon suoritti runsaat 500 henkilöä.

Kuvallisen ilmaisun perustutkinnon voi suorittaa kaikkiaan 16 oppilaitoksessa tai opetuspisteessä. Valmistuneiden määrä on nykyisin noin 200 henkilöä vuodessa. Kaikkiaan 2000-luvun alkuvuosina kuvallisen ilmaisun tutkinnon suorittaneita oli yhteensä yli 300. Tutkinnon suorittaneiden määrän keskimääräinen vuosikasvu 2000-luvulla on ollut noin 130 prosenttia.

Musiikkialan perustutkinnon suorittaneet valmistuvat muusikoiksi (kirkkomuusikot, rytmimuusikot, klassisen musiikin muusikot) sekä musiikkitekologeiksi ja soitinrakentajiksi. Aiemmin kirkkomuusikoilla ja tanssimuusikoilla oli erilliset tutkintonimikkeet. Musiikkia voi opiskella kaikkiaan 17 toisen asteen oppilaitoksessa. Alalle valmistuneiden määrä oli vuosina 2000–2004 yhteensä lähes 400 henkilöä, joista puolet naisia. Keskimääräinen tutkinnon suorittaneiden määrän vuosikasvu oli 17 prosenttia. Vuonna 2004 tutkinnon suorittaneita oli noin 160. Hyvin suuri osa musiikkialan toisen asteen tutkinnon suorittaneista jatkaa opintojaan musiikkialalla ammattikorkeakoulussa tai Sibelius-Akatemiassa (ks. esim. Karhunen 2005a:19).

Tanssialalle valmistuu toisen asteen koulutuksesta vuosittain noin parikymmentä henkilöä, jotka ovat kaikki tanssijoita. Tutkintonimike on tanssialan perustutkinto. Toisen asteen oppilaitoksia tanssialalla on tällä hetkellä kuusi. Tutkinnon suorittaneiden määrä kasvoi jonkin verran 2000-luvun alussa (enimmillään määrä oli vuonna 2002, 39 henkilöä) mutta on tasoittunut sen jälkeen. Kaikkiaan kyseisinä vuosina valmistui toiselta asteelta vajaat 90 tanssitaiteen ammattilaista.

Teatterialan taiteellisiin ammatteihin ei anneta koulutusta toisella asteella. Sirkusalan toisen asteen koulutus on alkanut kokeiluluontoisena vuonna 2002 ja viralliseen tutkintorakenteeseen se otettiin vuonna 2006. Valmistuneita ei vielä vuonna 2004 ollut. Lisäksi toisella asteella voi opiskella teatteritekniikkaa (esim. teatteritekniikan artesaani Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa). Teatteritekniikan opiskelussa suuntaudutaan esimerkiksi tarpeiston ja naamioinnin suunnitteluun ja valmistukseen.

Taulukko 2. Taidealan ammatillinen koulutus toisella asteella: alat, tutkintonimikkeet, oppilaitosten lukumäärä ja tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004

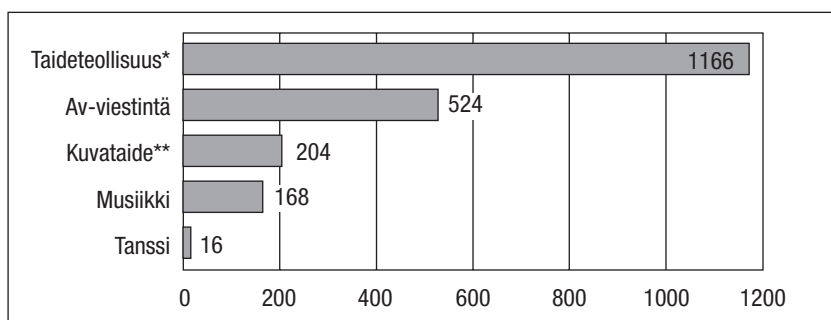
Ala	Tutkinto/ tutkintonimike	Oppilaitosten lkm*	Valmistuneita 00–04	Naiset %
Av-viestintä	Viestintäalan pt Av-viestinnän pt	34	1 841	56
Musiikki	Musiikkialan pt**	17	390	50
Kuvataide	Kuvallisen ilmaisun pt	16	305	67
Tanssi	Tanssialan pt	6	88	76
Teatteri/sirkus	Sirkusalan pt	1	–	–
Yhteensä		56	2 624	
Taideteollisuus	Käsi- ja taideteollisuus- alan pt	52	5 877	74

* Oppilaitosten/opetusasteiden lukumäärä vuonna 2006. Oppilaitokset aloittain liitteessä 2.

** Sisältää soitinhuollon ja musiikin teknologian koulutuksen.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvio 1. Vuonna 2004 toisen asteen tutkinnon suorittaneet taiteenaloittain (lkm)

* Käsi- ja taideteollisuuden pt.

** Kuvallinen ilmaisu.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Toisen asteen kulttuuri- ja taidealan koulutus on laajentunut viime vuosikymmenen aikana nopeasti. Kulttuurialan koulutusohjelmista valmistuneiden määrä kasvoi vuosien 2000–2004 välisenä aikana 67 prosenttia, kun vastaavasti samana ajanjaksona kaikilta opintoaloilta valmistuneiden määrän kasvu oli vain 3 prosenttia.²⁴

24 Varsinaisen taidealan tutkintojen määrän kasvu oli vieläkin korkeampi (lähes 300 %). Lähde: WERA.

Toisen asteen taidealan koulutuksen määrällisesti suurimmat alat ovat av-viestintä ja musiikki, mikäli artesaanikoulutusta ei lasketa mukaan. Kuitenkin prosentuaalisesti suurin vuosikasvu on ollut kuvallisen ilmaisun tutkinnon suorittaneiden määrässä²⁵.

Ammattikorkeakoulut

Suomalainen korkea-asteen koulutus koostuu kahdesta rinnakkaisesta koulutuslohkosta, yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Lisäksi niiden on järjestettävä alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Ammattikorkeakoulut tulivat uutena rakenteena suomalaiseen koulutusjärjestelmään 1990-luvulla, aluksi kokeiluna ja vuodesta 1996 lähtien vakinaisena²⁶. Järjestelmä rakennettiin aikaisemman opistoasteen ja ammatillisen korkea-asteen pohjalle. Uutta järjestelmää perusteltiin muun muassa silloisen koulutusjärjestelmän epäkohdilla, koulutuksen laadun kehittämispyrkimyksillä sekä yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuneilla muutoksilla. Ammattikorkeakoulut muodostettiin sulauttamalla eri oppilaitoksia yhteen monialaisiksi ammattikorkeakouluiksi. Kaikkiaan noin 250 oppilaitosta yhdistettiin 29 ammattikorkeakouluksi. (Salminen 2001:73, 77, Stenström & al. 2005:9.)

Taulukko 3. Opiskelijoiden määrä ammattikorkeakoulujen taidealan koulutuksessa vuosina 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Av-viestintä	1 269	1 857	2 420	2 894	3 278
Musiikki	1 031	1 207	1 340	1 500	1 487
Kuvataide	341	490	517	545	555
Tanssi	45	57	85	85	112
Taideteollisuus*	2 219	2 256	2 362	2 508	2 535
Teatteri	230	275	332	373	411
Yhteensä	5 135	6 142	7 056	7 905	8 378

* Artenomit ja muotoilijat.

Lähde: AMKOTA.

25 Kuvallisen ilmaisun koulutuksessa painotukset ovat koulutusyksiköstä riippuen hieman erilaisia. Osa painottuu esimerkiksi graafiseen suunnitteluun, osa kuvataiteeseen, osa valokuvataiteeseen jne.

26 Ammattikorkeakoulujen vakinaistaminen saatettiin päätökseen vuonna 2000.

Kaikkien ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmien opiskelijamäärät ovat kasvaneet vuosien 2000 ja 2004 välillä 17 prosenttia. Taidealojen koulutusohjelmissä kasvu on ollut kuitenkin samalla aikavälillä 64 prosenttia. Kaikkiaan taidealaa ammattikorkeakouluissa opiskeli vuonna 2004 yli 8 000 henkilöä. (Taulukko 3.) Taidealan opiskelijoiden osuus kaikista ammattikorkeakouluopiskelijoista on ollut kyseisinä vuosina keskimäärin 7 prosenttia.

Vuonna 2005 voimaan tulleen ammattikorkeakoululain muutoksen (411/2005) mukaan ammattikorkeakouluissa voidaan suorittaa myös ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Pätevyydeltään ylempät ammattikorkeakoulututkinnot vastaavat esimerkiksi viran haussa ylempiä yliopistotutkintoja. (Ammatillisten... 2005:21). Kulttuuri-alan koulutusohjelmista ainoastaan konservoinnin koulutusohjelmassa (EVTEK) ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen on ollut mahdollista syksystä 2006 lähtien²⁷.

Ammattikorkeakouluissa on mahdollista suorittaa kaikkiaan kahdeksan tutkintoa kuudella eri taiteen alalla. Viestinnän koulutusohjelmassa koulutettavat medianomit on tässä yhteydessä laskettu mukaan taidealaan, vaikka kyseessä onkin media-assistentin tapaan ”välimaastoon” kuuluva tutkinto. Tutkinnon kuvauksen mukaan medianomikoulutuksen tavoitteena on kouluttaa viestinnän ammatillisia graafisen ja kuvallisen viestinnän sekä audiovisuaalisen mediatuotannon palvelukseen sisällön tuottajiksi ja toimittajiksi. Medianomi voi siis olla esimerkiksi elokuvataiteilijaan verrattava ammattilainen, graafinen suunnittelija tai toimittaja radiossa, televisiossa tai painoviestimissä. Medianomikoulutusta annetaan tällä hetkellä (2006) kaikkiaan 17 ammattikorkeakoulussa. Vuosina 2000–2004 medianomin tutkinnon suoritti kaikkiaan runsaat 1 400 henkilöä. Ammattikorkeakouluista valmistuneiden medianomien määrä on kyseisinä vuosina lähes nelinkertaistunut. Vuonna 2004 medianomitutkinnon suorittaneiden määrä oli noin 500 henkilöä. (Taulukko 4, kuvio 2.).

Taidealoista määrällisesti laajin ammattikorkeakouluissa koulutettava ala on taideteollisuus. Artenomeja ja muotoilijoita koulutetaan kaikkiaan 12 ammattikorkeakoulussa. Vuosina 2000–2004 valmistuneita oli yhteensä noin 2 300, joista kolme neljäsosaa artenomeja. Keskimääräinen tutkinnon suorittaneiden määrän vuosikasvu on ollut kyseisinä vuosina 9 prosenttia. Vuonna 2004 artenomeja ja

27 Seuraava sisäänotto konservaattorin ylempään ammattikorkeakoulututkintoon (Master of Culture and Art) on vuonna 2009, 60 opintopisteen laajuinen tutkinto on suunniteltu suoritettavaksi kahdessa vuodessa työn ohessa. Vuonna 2007 alkavat mm. ammattikorkeakoulu Stadiassa musiikin ja viestinnän koulutusohjelmien jatkotutkinnot.

muotoilijoita valmistui runsaat 500²⁸. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.)

Ammattikorkeakoulujen musiikkialan koulutuksesta valmistuu pääasiassa musiikkipedagogeja ja tutkinnon suorittaneiden musiikoiden määrä on toistaiseksi ollut melko vähäinen. Musiikkialan koulutusta voi saada kaikkiaan 10 ammattikorkeakoulussa. Kaikkiaan vuosina 2000–2004 on valmistunut yhteensä yli 600 musiikkialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittanutta. Keskimääräinen tutkinnon suorittaneiden määrän vuosikasvu kyseisinä vuosina on ollut 105 prosenttia. Vuonna 2004 valmistuneiden määrä oli noin 250 henkilöä.

Kuvataiteilijan koulutusta annetaan kaikkiaan kahdeksassa ammattikorkeakoulussa, ja käsiteltävinä vuosina näistä oppilaitoksista on valmistunut yhteensä runsaat 600 kuvataiteilijaa. Keskimääräinen tutkinnon suorittaneiden määrän vuosikasvu on ollut 11 prosenttia. Vuonna 2004 valmistuneita oli noin 140 henkilöä.

Tanssialalla ammattikorkeakoulutasolla koulutetaan vain tanssipedagogeja. Koulutusta annetaan kolmessa ammattikorkeakoulussa, ja valmistuneiden määrä vuosina 2000–2004 oli kaikkiaan noin 70. Korkeimmillaan valmistuneiden määrä oli vuonna 2003, jolloin valmistui yli 30 tanssinopettajaa, kun keskimäärin valmistuvien määrä vuositasolla on ollut 10–15 henkilöä.

Taulukko 4. Taidealan ammatillinen koulutus ammattikorkeakouluissa: alat, tutkintonimikkeet, oppilaitosten lukumäärä ja tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004

<i>Ala</i>	<i>Tutkinto</i>	<i>Oppilaitosten lkm*</i>	<i>Valmistuneita 00–04</i>	<i>Naiset %</i>
Av-viestintä	Medianomi	17	1 450	57
Kuvataide	Kuvataiteilija	8	609	70
Musiikki	Musiikkipedagogi Muusikko	10	651	74
Taideteollisuus	Artenomi Muotoilija	11	2 314	81
Tanssi	Tanssinopettaja	3	71	96
Teatteri	Teatteri-ilmaisun ohjaaja Muu teatteri- ja tanssialan tutkinto	4	169	74
Yhteensä		23	5 264	

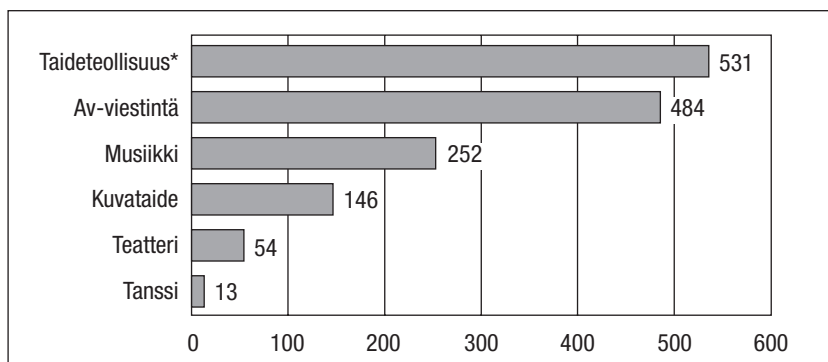
* Vuonna 2006.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

28 Vuonna 2005 valmistuneiden määrä putosi kuitenkin runsaaseen 300:aan (AMKOTA). Aloituspaiikkojen määrässä ei ole 2000-luvun aikana tapahtunut suuria muutoksia, keskimääräinen vuosikasvu on ollut 2 prosenttia vuosien 2000–2006 aloituspaikoissa.

Teatterialan ammattikorkeakoulutusta (tutkintonimike teatteri-ilmaisun ohjaaja) saa kaikkiaan neljässä ammattikorkeakoulussa. Tutkinnon suorittaneiden määrä 2000-luvun alkuvuosina oli yhteensä runsaat 150. Vuonna 2004 valmistuneita oli noin 50 henkilöä. Vuositasolla valmistuvia on ollut keskimäärin 30. Tutkinnon suorittaneiden määrän keskimääräinen vuosikasvu on kyseisinä vuosina ollut 73 prosenttia.

Kuvio 2. Vuonna 2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet taiteenaloittain (lkm)

* Artenomit ja muotoilijat.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen käynnistyttyä 1990-luvun puolivälissä kulttuuri- ja taidealan koulutus laajeni nopeasti. Kulttuurialan koulutusohjelmista valmistuneiden määrä kasvoi vuosien 2000–2004 välisenä aikana 130 prosenttia, kun vastaavasti samana ajanjaksona kaikkien opintoalojen kasvu oli ”vain” 52 prosenttia. Ammattikorkeakoulujen taidealan koulutuksesta määrällisesti suurimmat alat ovat taideteollisuus ja av-viestintä. Prosentuaalisesti suurin vuosikasvu on ollut tanssialan tutkinnon suorittaneiden määrässä, mutta tulos on hieman harhaanjohtava, sillä tutkinnon suorittaneiden määrät kyseisinä vuosina vaihtelivat yhdestä 34:ään. Mikäli tanssin vuosikasvu ei oteta lukuun, suurimmillaan keskimääräinen vuosikasvu on ollut musiikkialalla (105 %).

Yliopistot

Yliopistoissa harjoitetaan tieteellistä tutkimusta ja siihen perustuvaa ylintä opetusta ja toiminnan lähtökohtana on tutkimuksen ja opetuksen yhteys²⁹. Yliopistojen tehtävänä on yliopistolain mukaan edistää

29 <http://www.minedu.fi/opm/koulutus/yliopistokoulutus/yliopistokoulutus.html>

vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä sekä antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Yliopistojen tavoitteena on tutkimuksen, tutkijakoulutuksen, opetuksen ja taiteellisen toiminnan korkea laatu, jota tuetaan kansainvälisellä yhteistyöllä ja laatujärjestelmien kehittämisellä. Kaikkiaan Suomessa on 20 yliopistoa ja tutkintoon johtavaa koulutusta järjestetään yli 20 paikkakunnalla erilliset maisteriohjelmat mukaan lukien. Taidealan yliopistokoulutusta annetaan kaikkiaan yhdeksässä yliopistossa (arkkitehdit mukaan lukien) seitsemällä paikkakunnalla³⁰.

Taideyliopistot ovat osa Suomen yliopistojärjestelmää. Niissä suoritettavat tutkinnot ovat alempia (kandidaatti) ja ylempiä (maisteri, arkkitehti/maisema-arkkitehti) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä tai taiteellisia jatkotutkintoja (lisensiaatti, tohtori)³¹. Käytännössä lähes kaikki pyrkivät suoraan ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Opinnoissa hakukohteena ei ole varsinaisesti tietty taideala vaan koulutusohjelma tai koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehto³². Samana vuonna saa ottaa vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Sääntö koskee alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja. Kuvataideakatemiassa, Taideteollisessa korkeakoulussa ja Teatterikorkeakoulussa käytetään myös ns. erillismaisterivalintaa. Se tarkoittaa opiskelijavalintaa, joka johtaa ainoastaan ylempään korkeakoulututkintoon. Kelpoisuutena maisteriohjelmaan valinnalle vaaditaan yleensä koti- tai ulkomaisessa taideyliopistossa suoritettu taidealan alempi korkeakoulututkinto (BA) tai ammattikorkeakoulussa suoritettu taidealan tutkinto (AMK).

Alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen on laskettu menevän päätoimisesti opiskellen kolme vuotta ja tutkinnon laajuus on yleensä 180 opintopistettä. Tosin esimerkiksi kuvataiteen kandidaatin tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen menee alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen päätoimisesti opiskellen kaksi vuotta. Ylemmän korkeakoulututkinnon laajuus on yleisimmin 120 opintopistettä, mutta esimerkiksi musiikin koulutusosalalla ylemmän korkeakoulututkinnon laajuus on 150 opintopistettä. Avoimessa yliopistossa on mahdollista tutustua yliopisto-opintoihin ja eri koulutusaloihin. Tutkintoja avoimen yliopiston kautta ei voi suorittaa, mutta suoritettavat opinnot

30 Mukaan lukien Taideteollisen korkeakoulun Porin ja Vaasan yksiköt.

31 Syksyllä 2005 Suomen yliopistoissa siirryttiin kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen, mikä tarkoittaa sitä, että opiskelija suorittaa ensin alemman korkeakoulututkinnon ja sen jälkeen halutessaan ylemmän korkeakoulututkinnon.

32 Taidealojen koulutuksessa on käytössä usein monivaiheinen hakujärjestelmä. Esimerkiksi Taideteollisen korkeakoulun ja Kuvataideakatemian hakija palauttaa ensimmäisessä vaiheessa hakuaavakkeen ja ennakkotehtävät. Näiden perusteella valitaan toiseen vaiheeseen päässeet.

voi myöhemmin sisällyttää osaksi yliopistossa suoritettua tutkintoa. Avointa yliopisto-opetusta järjestetään yliopistoissa ja yhteistyössä kansalais- ja työväenopistojen, kesäyliopistojen ja muiden aikuisoppilaitosten kanssa eri puolilla Suomea. Opintoihin ei vaadita pohjakoulutusta.³³ Myös kaikissa tässä selvityksessä mukana olevissa taideyliopistoissa ja muissa yliopistoissa Kuvataideakatemiaa lukuun ottamatta järjestetään avointa yliopisto-opetusta.

Suomessa on neljä taideyliopistoa: Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Taideteollinen korkeakoulu ja Teatterikorkeakoulu. Näissä voi opiskella taideammattiin kuvataiteen, säveltaiteen, taideteollisuuden, elokuvataiteen, valokuvataiteen, mediataiteen, tanssitaiteen ja näyttämötaiteen aloilla. Yliopistotasaisen tutkinnon suorittaneita taiteilijoita valmistuu myös monialaisista yliopistoista. Tampereen yliopiston näyttelijäntutkintolaitokselta valmistuu näyttelijöitä ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnasta muun muassa teollisia muotoilijoita, graafisia suunnittelijoita sekä vaate- ja tekstiilisuunnittelijoita.³⁴ Yliopistotutkintoon johtavaa koulutusta rakennustaiteen alalla tarjoavat Oulun yliopiston teknillisen tiedekunnan arkkitehtuurin osasto, Tampereen teknillisen yliopiston arkkitehtuurin osasto ja Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosasto.

Yliopistotasoisesta ammattiin johtavaa koulutusta on Suomessa tarjolla kaikilla taiteenaloilla toimiville taiteilijoille. Kirjallisuuden tilanne on tässä suhteessa kuitenkin hieman erilainen. Teatterikorkeakoulusta valmistuu näytelmäkirjailijoita ja käsikirjoittajia dramaturgin nimikkeellä dramaturgian koulutusohjelmasta ja Taideteollisen korkeakoulun elokuvataiteen laitos antaa elokuvakäsikirjoittamisen koulutusta. Lisäksi Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden laitoksella kirjoittamisen opinnot ovat laajentuneet vuodesta 2002 alkaen perus- ja aineopinnoista syventäviin opintoihin. Näin ollen kirjoittamiseen on yhä laajemmin mahdollista saada yliopistotutkintoon johtavaa amatillista koulutusta³⁵. Jyväskylässä toimivan kirjoittamisen maisteriohjelman tavoitteena ei kuitenkaan ole valmistaa opiskelijoita varsinaisesti kirjailijan ammattiin vaan koulutus on laaja-alaisempaa sisältäen opintoja muun muassa kirjoittamisen ohjaamisesta. Maisterioh-

33 <http://www.opintoluotsi.fi>

34 Lisäksi Oulun ja Jyväskylän yliopistoissa voi suorittaa musiikkikasvatuksen alemman ja ylemmän yliopistotutkinnon.

35 Luovan kirjoittamisen perus- ja aineopintoja on mahdollisuus suorittaa Jyväskylän yliopiston Avoimessa yliopistossa ja Turun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa yleisen kirjallisuustieteen oppiaineessa. Perus- ja aineopinnot yksistään eivät kuitenkaan muodosta varsinaista korkeakoulututkintoa. Kurssimuotoisesti kirjailijan ammattiin valmistaa ruotsinkielinen kirjailijakoulutusyksikkö, Litterärt Skapande Åbo Akademin täydennyskoulutuskeskuksessa Turussa. Vuonna 2001 alkaneeseen koulutukseen on osallistunut yhteensä 24 kirjoittajaa, joista vuoden 2006 alkuun mennessä kaikkiaan 16 oli ylittänyt julkaisukynnyksen (Karhu 2006).

jelmasta tutkinnon suorittaneita kirjoittajia oli yhteensä neljä vuoden 2006 alussa. Kaikki ovat työllistyneet koulutustaan vastaaviin työtehtäviin. (Niemi-Pynttari 2006.)

Kuvataiteen yliopistotasosta koulutusta annetaan Kuvataideakatemiasa (KuvA), Taideteollisessa korkeakoulussa (TaiK) sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa (LaY). Kuvataideakatemian koulutus keskittyy sekä perinteisiin menetelmiin, kuten maalaukseen, kuvanveistoon ja taidegrafiikkaan että uudempiin ja kokeilevampiin taidemuotoihin ja menetelmiin (tila-aikataide), kuten digitaalimediaan liittyvä taide, installaatiot ja ympäristö- ja yhteisötaide³⁶. Taideteollisessa korkeakoulussa ja Lapin yliopistossa opiskellaan muun muassa kuvataidekasvatusta.

Musiikkialan yliopistotasosta koulutusta annetaan Sibelius-Akatemiassa (SibA), jossa on 11 osastoa: jazzmusiikki, kansanmusiikki, kirkkomusiikki, laulumusiikki, musiikkikasvatus, musiikkiteknologia, orkesterisoittimet, pianomusiikki, sävellys- ja musiikkiteoria, Arts Management -koulutuslinja³⁷ ja Kuopion osasto (kirkkomusiikki ja taidehallinnon maisteriohjelma).

Taideteollisen alan (ml. elokuvataide, valokuvataide, mediataide, kuvataidekasvatus) yliopistotasosta koulutusta tarjoaa Taideteollinen korkeakoulu (TaiK). Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuu viestinnän ammattilaisia, muotoilijoita, elokuva-, lavastus- ja valokuvataiteen ammattilaisia, taidekasvattajia, kuvataiteen ammattilaisia, taidekäsityöläisiä, mediataiteilijoita, taideteollisuuden tutkijoita ja kulttuurin managereita.³⁸ Taideteollisessa korkeakoulussa on viisi osastoa: elokuvataide ja lavastustaide, medialaboratorio, muotoilu, taidekasvatus ja visuaalinen kulttuuri.

Taideteollisella korkeakoululla on ollut vuodesta 2002 alkaen erillislaitos Porin taiteen ja median osasto Porin yliopistokeskuksessa. Porissa on mahdollista opiskella Visuaalisen kulttuurin maisteriohjelmassa sekä alemmaa korkeakoulututkinto-opetusta tarjoavassa Visuaalisen kulttuurin opintokokonaisuudessa. Visuaalisen kulttuurin kaksivuotinen maisteriohjelma aloitti toimintansa vuonna 2004. Ensimmäiset maisterit valmistuvat ohjelmasta vuonna 2006. Visuaalisen kulttuurin opintokokonaisuus tarjoaa visuaaliseen kulttuuriin ja taiteeseen liittyvää käytännön harjoitusta ja visuaalisen kulttuurin teorian sekä taidehistorian opintoja muille Porin yliopistokeskuksen opiskelijoille sekä keskuksen ulkopuolisille, erityisesti ammattikorkeakoulujen, opiskelijoille.

36 <http://www.kuva.fi/>

37 Arts Management -koulutusohjelma on toiminut Helsingissä vuodesta 1997 opetuskielenään englanti. Sibelius-Akatemia aloitti rinnakkaisen suomenkielisen koulutuksen, taidehallinnon maisteriohjelman, Kuopiossa vuonna 2004. Koulutus antaa valmiudet vaativiin ammatillisiin tehtäviin kulttuurialalla yksityisellä, julkisella ja kolmannella sektorilla.

38 <http://www.uiah.fi>

Lapin yliopisto (LaY) perustettiin vuonna 1979 (Lapin korkeakoulu vuoteen 1991), ja taiteiden tiedekunta aloitti toimintansa vuonna 1990. Tällä hetkellä yliopistossa on viisi tiedekuntaa: oikeustieteiden, kasvatustieteiden, yhteiskuntatieteiden, taiteiden sekä kauppatieteiden ja matkailun. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta on Suomen ainoa yliopistollinen taiteiden tiedekunta. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnasta valmistuu taiteen kandidaatteja, taiteen maistereita ja taiteen tohtoreita. Taiteiden tiedekunnassa on viisi koulutusohjelmaa: audiovisuaalinen mediakulttuuri, graafinen suunnittelu, kuvataidekasvatus, tekstiili- ja vaatetusala, teollinen muotoilu.

Teatterialan yliopistotasoisesta opetuksesta vastaavat Teatterikorkeakoulu (TeaK) ja Tampereen yliopiston näyttelijäntöön laitos (Näty). Teatterikorkeakoulu toimii Helsingissä ja Tampereella (valo- ja äänisuunnittelu)³⁹ viidessä eri laitoksessa: teatteritaide, tanssitaide, valo- ja äänisuunnittelu, ruotsinkielinen näyttelijäntö sekä tanssi- ja teatteripedagogiikka. Teatterikorkeakoulusta valmistuu sekä teatteritaiteen että tanssitaiteen kandidaatteja, maistereita, lisensiaatteja ja tohtoreita. Tampereen yliopiston näyttelijäntöön laitoksella annetaan Teatterikorkeakoulun ohella ylintä teatteritaiteen alan opetusta Suomessa, ja sieltä voi valmistua teatteritaiteen kandidaatiksi, maisteriksi, lisensiaatiksi ja tohtoriksi. Näyttelijäntöönlaitoksella opiskellaan näyttelijäntöötä sekä teatterissa että elokuvassa.⁴⁰

Rakennustaidetta (arkkitehtuuria) voi opiskella Suomessa vain yliopistotasolla⁴¹. Koulutusta annetaan kolmessa oppilaitoksessa: Oulun yliopiston teknillisen tiedekunnan arkkitehtuurin osastolla, Tampereen teknillisen yliopiston arkkitehtuurin osastolla ja Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla Espoossa. Oulun yliopistossa (OY) arkkitehtien koulutus käynnistyi yliopiston ensimmäisenä toimintavuotena (1958). Arkkitehtuurin osasto on jaettu kuuteen laboratorioon: arkkitehtuurin historia, nykyaikainen arkkitehtuuri, korjausrakentaminen, muotoilu ja taide, rakennussuunnittelu ja yhdyskuntasuunnittelu. Laboratorioiden tehtävänä on koulutuksen antaminen ja valvominen sekä tutkimuksen edistäminen niin arkkitehtuurissa, kaavoituksessa kuin muotoilussakin. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastolta valmistuu arkkitehtejä, tekniikan lisensiaatteja ja tekniikan tohtoreita.

39 Teatterikorkeakoulun valo- ja äänisuunnittelun laitos muuttaa Helsinkiin vuonna 2007.

40 <http://naty.uta.fi/>

41 Ammattikorkeakouluista valmistuvien rakennusarkkitehtien koulutus on keskeytetty. Arkkitehtien ja rakennusarkkitehtien työllisyyden voimakas heikentyminen 1990-luvun alkupuolella sekä Euroopan Unionin arkkitehtidirektiivin määräykset johtivat siihen, että arkkitehtikoulutuksen määrää supistettiin ja rakennusarkkitehtikoulutus lopetettiin opetusministeriön päätöksellä vuonna 1996. Ammattikorkeakouluissa voi opiskella rakennussuunnitteluun suuntautuneeksi insinööriksi. (<http://www.ria.fi>)

Taulukko 5. Taideyliopistot ja muut taidealan yliopistotasoisista koulutusta antavat yliopistot taiteenaloittain sekä taidealan koulutusohjelmat/osastot vuonna 2006

Taiteenala	Yliopisto	Koulutusohjelmat/osastot
Av/elokuva-taide	Taideteollinen korkeakoulu Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta	elokuvataiteen ja lavastustaiteen osasto medialaboratorio Porin taiteen ja median osasto audiovisuaalinen mediakulttuuri
Kuvataide	Kuvataideakatemia Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta Taideteollinen korkeakoulu	maalaustaide kuvanveisto taidegrafiikka tila-aikataide kuvataidekasvatus kuvataideopetus PALLAS* Porin taiteen ja median osasto
Musiikki	Sibelius-Akatemia	esittävän säveltaiteen ko jazzmusiikin ko kansanmusiikin ko kirkkomusiikin ko laulumusiikin ko musiikkikasvatuksen ko musiikkiteknologian ko orkesterin- ja kuoronjohdon ko sävellyksen ja musiikinteorian ko taidehallinnon (Arts Management) ko
Rakennustaide	Teknillinen korkeakoulu Oulun yliopisto, arkkitehtuurin os. Tampereen teknillinen yo, arkkitehtuurin os.	arkkitehtuurin ko maisema-arkkitehtuurin ko arkkitehtuurin ko arkkitehtuurin osasto
Taideteollisuus	Taideteollinen korkeakoulu Lapin yliopisto	muotoilun osasto (keramiikka- ja lasitaide, tila- ja kalustesuunnittelu, taideteollinen muotoilu, muoti- ja tekstiilitaide, teollinen muotoilu) graafinen suunnittelu tekstiili- ja vaatetusala graafinen suunnittelu teollinen muotoilu
Tanssitaide	Teatterikorkeakoulu	tanssijan ko koreografin ko tanssinopettajan ko
Teatteri	Teatterikorkeakoulu Tampereen yo, näyttelijäntöön laitos	näyttelijäntöön ko ohjauksen ko dramaturgian ko esitystaiteen ja -teorian maisterinko svenska institutionen för skådespelarkonst valo- ja äänisuunnittelun ko teatteri-ilmaisun opettajan ko näyttelijäntöön ko
Valokuvataide	Taideteollinen korkeakoulu	valokuvataide

* PALLAS on kuvataiteen maisteriohjelma.

Tampereen teknillinen yliopisto (TTY) on perustettu vuonna 1965. Oppilaitos toimi Teknillisen korkeakoulun sivukorkeakouluna vuoteen 1972 saakka. Arkkitehtuurin osasto perustettiin vuonna 1969. Vuodesta 2003 oppilaitos on toiminut nykyisellä nimellään, sitä ennen Tampereen teknillisenä korkeakouluna. Tampereen teknillinen yliopisto tarjoaa opiskelijoilleen tekniikan ja arkkitehtuurin perus-, jatko- ja täydennyskoulutusta. Osasto on jakautunut kolmeen laitokseen: arkkitehtuurin teoria ja historia, rakennussuunnittelu sekä yhdyskuntasuunnittelu. Arkkitehdin tutkintoon tähtäävän koulutusohjelman lisäksi Tampereen teknillisessä yliopistossa on mahdollista suorittaa tekniikan lisensiaatin ja tekniikan tohtorin tutkinnot.⁴²

Taulukko 6. Opiskelijoiden määrä yliopistojen taidealan koulutuksessa vuosina 2000- 2005*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kuvataideakatemia	216	233	224	240	227	245
Sibelius-Akatemia	1 427	1 432	1 514	1 475	1 514	1 577
Taideteollinen korkeakoulu	1 567	1 667	1 717	1 731	1 804	1 816
Teatterikorkeakoulu	332	358	384	407	417	405
Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta	799	823	874	935	913	944
Tampereen yo, Näyttelijäntöön laitos	34	25	37	35	34	
Yhteensä	4 375	4 538	4 750	4 823	4 909	4 987

* Perustutkinto- ja jatkotutkinto-opiskelijat. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolta tietoja ei saatu. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston opiskelijamäärä vuonna 2005 oli 407 ja Tampereen teknillisen yliopiston arkkitehtuurin osaston 448.

Lähde: KOTA-tietokanta, TaiK, SibA, LaY, TTY, Teak, KuvA.

Teknillinen korkeakoulu (TKK) on toiminut yliopistotasoisena vuodesta 1908 lähtien. Yliopistossa on kaikkiaan 12 osastoa. Arkkitehtikoulutuksen tavoitteena on toimia laaja-alaisena peruskoulutuksena, joka yhdistää teknillisen ja taiteellisen osaamisen. Teknillisessä korkeakoulussa opiskellaan arkkitehtuurin tai maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelmassa ja valmistutaan joko arkkitehdiksi tai maisema-arkkitehdiksi. Molemmat niistä ovat ylempiä korkeakoulututkintoja. Alempana korkeakoulututkintona Teknillisessä korkeakoulussa on tekniikan kandidaatin tutkinto. Akateemisina jatkotutkintoina arkki-

tehdin ja maisema-arkkitehdin tutkinnon suorittaneilla ovat tekniikan lisensiaatin ja tekniikan tohtorin tutkinnot.⁴³

Taulukko 7. Taidealan koulutus yliopistoissa (ylempi korkeakoulututkinto): alat, tutkintonimikkeet ja tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2005

Taiteenala	Yliopisto	Tutkinto	Tutkintoja (lkm)	Naisia (%)
Elokuva- taide	Taideteollinen korkea- koulu*	Taiteen maisteri	175	50
Kuvataide	Kuvataideakatemia	Kuvataiteen maisteri	166	66
	Taideteollinen korkea- koulu**	Taiteen maisteri	261	80
Musiikki	Sibelius-Akatemia	Musiikin maisteri	756	64
Rakennus- taide	Oulun yliopisto, tekn. tdk	Arkkitehti	151	43
	Tampereen teknillinen yo.	Arkkitehti	152	
	Teknillinen korkeakoulu	Arkkitehti	211	44
		Maisema-arkki- tehti	39	85
Taideteol- lisuus	Taideteollinen korkea- koulu***	Taiteen maisteri	405	68
	Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta	Taiteen maisteri	345	71
Tanssi- taide	Teatterikorkeakoulu	Tanssitaiteen maisteri	74	84
Teatteri	Teatterikorkeakoulu	Teatteritaiteen maisteri	260	51
	Tampereen yo, Hum. tdk, Näyttelijäntutkintolaitos	Teatteritaiteen maisteri	21	57
Valokuva- taide	Taideteollinen korkea- koulu****	Taiteen maisteri	57	68
Yhteensä			3 073	60

* Elokuva- ja lavastustaide, MA in New media.

** PALLAS (kuvataiteiden maisteriohjelma), kuvataidekasvatus.

*** Muotoilun osasto + graafinen suunnittelu.

**** Valokuvaus.

Lähde: Yliopistojen opintotoimistot ja vuosikertomukset, Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Vuonna 2000 ylempää korkeakoulututkintoa opiskeli kaikkiaan 108 888 opiskelijaa, joista 3 445 taidealaa (3,2 %). Vuonna 2005 ylempää

korkeakoulututkintoa opiskeli kaikissa yliopistoissa yhteensä 126 657 opiskelijaa ja heistä 2,7 prosenttia opiskeli taidealaa⁴⁴. Taidealaa opiskelevien osuus oli laskenut hieman viiden vuoden aikana. Taidealojen yliopistokoulutuksen määrä on kaiken kaikkiaan pysynyt vakaana eikä merkittävää lisäystä opiskelijamäärissä ole ollut.

Kaikkiaan Suomessa suoritetaan vuosittain noin 12 000 ylempää yliopistotutkintoa, joista alle 4 prosenttia on taidealojen ammattiin tähtääviä tutkintoja. Vuosina 2000–2005 taidealan maisteritutkinnon suoritti kaikkiaan yli 3 000 henkilöä (taulukko 7). Suurimmat tutkinnon suorittaneiden ryhmät arkkitehtien lisäksi valmistuivat Sibelius-Akatemiasta ja Taideteollisesta korkeakoulusta. Naisia oli tutkinnon suorittaneista enemmistö kaikilla muilla paitsi elokuvataiteen ja rakennustaiteen aloilla.

Yliopistojen täydennyskoulutus

Akateemisesti koulutettujen ammattilaisten tarve täydentävään koulutukseen on kasvanut jatkuvasti viime vuosina. Työuran aikana vaaditaan monipuolista osaamista ja joustavuutta sekä työtehtävien että työehtojen suhteen. Yliopistojen täydennyskoulutus on suunniteltu enimmäkseen työelämän tarpeisiin ja tietyille ammattiryhmälle tai tietyn teeman ympärille. Täydennyskoulutukseen osallistutaan yleensä työn ohella tai osana työtä. Laajuudeltaan täydennyskoulutus voi olla muutaman opintopisteen opintokokonaisuus tai useiden kymmenien opintopisteiden laajuinen asiantuntija- ja erikoistumisohjelma.⁴⁵ Täydennyskoulutus on valtion maksuperustelain mukaisesti maksullista. Täydennyskoulutus voidaan toteuttaa muun muassa työnantajan kustantamana henkilöstökoulutuksena, yhteiskunnan tukemana työvoimakoulutuksena ja osallistujien kustantamana omaehtoisena täydennyskoulutuksena.

Sibelius-Akatemian koulutuskeskuksen keskeisenä opetusalueena on musiikin eri ammattialojen täydennyskoulutus. Ammattialoja ovat muun muassa musiikkipedagogit, ammattimuusikot, musiikkiterapiain alalla työskentelevät, musiikin ja muiden taideaineiden opettajat, laulajat, instrumentalistit, musiikkituotannossa toimivat ja musiikkiteknologian alalla työskentelevät.⁴⁶

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa taiteilijoiden täydennyskoulutuksessa keskeisinä opetusalueina ovat media- ja taideala sekä

44 Lähde: KOTA -tietokanta. Luvuissa ovat mukana kaikki taideyliopistot (KuvA, SibA, TaiK, TeaK) sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta ja Tampereen yliopiston näyttelijäntyön laitos. Arkkitehtiopiskelijat puuttuvat taidealaa koskevista luvuista.

45 <http://www.taydennyskoulutus.fi>

46 Yliopistojen täydennyskoulutus, Opetushallitus <http://www.taydennyskoulutus.fi>

Lapin yliopiston alaisessa Meri-Lappi instituutissa tuotesuunnittelu, teollinen muotoilu ja yritystoiminnan kehittäminen.

Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämiskeskus, Teaterikorkeakoulun aikuiskoulutusyksikkö ja Kuvataideakatemia täydennyskoulutus yhdistävät toimintansa vuoden 2007 alusta Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutiksi (IADE). Yhteistyö on käynnistynyt vuoden 2006 lopussa yhteisen koulutustarjonnan myötä. Kolmen taideyliopiston yhteinen IADE (Institute for Art, Development and Education) on koulutus- ja kehittämisinstituutti, jonka tavoitteena on siirtää taideyliopistoissa olevaa tutkimusta ja osaamista muualle yhteiskuntaan. Instituutissa toimivat muotoilun, esittävien taiteiden, musiikin, median ja luovien alojen yrittäjyyden osaamistiimit, ja se toimii Taideteollisen korkeakoulun yhteydessä. Taideyliopistojen täydennyskoulutusyksiköiden yhdistäminen on osa käynnissä olevaa korkeakoulu-uudistusta, jolla pyritään yliopistokoulutuksen rakenteelliseen tehostamiseen ja kehittämiseen.⁴⁷

Muu koulutus

Kansanopistot

Taidealan ammatillisiin opintoihin valmentavaa koulutusta voi saada myös kansanopistoissa, mutta varsinaisia ammatillisia tutkintoja niissä ei yleensä voi suorittaa. Suomessa toimii tällä hetkellä yhteensä 91 kansanopistoa eri puolilla maata. Suomenkielisiä kansanopistoja on 74 ja ruotsinkielisiä 17. Opistot jaetaan taustayhteisönsä ja luonteensa mukaan neljään ryhmään: poliittisesti ja aatteellisesti sitoutumattomat (33), kristilliset (44), yhteiskunnalliset (11) ja erityisopistot (esimerkiksi Kuurojen kansanopisto) (3). Useimmat niistä ovat yksityisiä. Kansanopistot saavat valtionapua ja ovat opetusviranomaisten valvonnassa.⁴⁸

Kansanopistojen tarjoama opetus jakautuu linjoihin ja kursseihin. Taideopetusta tarjoavia linjoja on kaikkiaan 53 kansanopistossa (liite 5). Taidealojen koulutus kuuluu siis kansanopistojen ydintoimintoihin ja on hyvin suosittua. Kansanopistojen taidekoulutuksen tarkoituksena on perehdyttää opiskelijat eri taiteenalojen perustietoihin ja -taitoihin eli tutustuttaa opiskelijat taiteilijan ammattikäytäntöihin, sekä kehittää kokonaisvaltaista taiteellista ymmärrystä ja ilmaisukykyä. Joillakin linjoilla jo ammatissa toimivat taiteilijat voivat myös syventää ammatillista pätevyyttään ammattitaiteilijoiden ohjauksessa, ja toisaalta joillakin linjoilla päämääränä on taideharrastuksen syven-

47 <http://www.taydennyskoulutus.fi>

48 <http://kansanopistot.fi/>

täminen tai sapattivapaan hyödyntäminen. Yleensä taidelinjojen tavoitteena on kuitenkin antaa valmiuksia taidealan jatko-opintoihin ammatillisissa oppilaitoksissa. Usein taideopetuksen linjoilla on mahdollisuus suorittaa myös avoimen yliopiston opintoja (esimerkiksi Taideteolliseen korkeakoulun). Varsinaista ammatillista peruskoulutusta taidealoille kansanopistot tarjoavat vain audiovisuaalisen viestinnän alalla (media-assistentti)⁴⁹.

Yksityiset taideammattiin valmistavat oppilaitokset

Virallisen tutkintojärjestelmän sekä vapaan sivistystyön⁵⁰ rinnalla Suomessa toimii myös joitakin yksityisiä taidealan oppilaitoksia. Yksityiset taidealan oppilaitokset antavat kuvaustensa mukaan yleensä ammatillisiin opintoihin valmistavaa opetusta. Suomen Teatteriopistoa lukuun ottamatta yksityiset oppilaitokset toimivat kuvataiteen alalla. Lisäksi erityisesti säveltaiteen ja tanssitaiteen aloilla toimii lukuisia yksityisiä oppilaitoksia, jotka kuitenkin keskittyvät pääasiassa harrastajien koulutukseen.

Taidekoulu Maassa voi opiskella kolmivuotisella kuvataiteilijan itsenäiseen ammattiin valmistavalla päivälinjalla. Suomenlinnassa Helsingissä toimiva oppilaitos on perustettu vuonna 1986. Se on kannatusyhdistyksen ylläpitämä yksityinen taideoppilaitos, joka saa harkinnanvaraista toimintatukea Helsingin kaupungilta ja opetusministeriöltä.⁵¹ Oppilaitoksessa opiskelee vuosittain yli 60 oppilasta. Taidekoulu Maasta on valmistunut vuosittain keskimäärin 18 kuvataiteilijaa (2001–2005). (Raitasalo 3.5.2006.)

Vapaa Taidekoulu antaa taidemaalarin ammattiin valmistavaa koulutusta ja täydennyskoulutusluonteisia kursseja. Ammattiin valmistava kokopäiväinen koulutus kestää neljä lukuvuotta. Helsingissä Kaapelitehtaalla sijaitseva koulu on tietoisesti jättäytynyt virallisten koulutusjärjestelmien ulkopuolelle, ja sitä ylläpitää Vapaa Taidekoulun kannatusyhdistys ry. Taidemaalarin ammattiin valmistavassa koulutuksessa opiskelee vuosittain noin 50 oppilasta. Vuosittain oppilaitoksesta valmistuu 9–12 taidemaalaria. (Djatou 8.11.2006.)

Yksityinen Helsingissä toimiva *Alfa-Art taideoppilaitos* rinnastetaan opintotukitoiminnassa julkisen valvonnan alaisiin keskiasteen oppilaitoksiin. Oppilaitos perustettiin vuonna 1991 ja ensimmäinen am-

49 Keski-Pohjanmaan kulttuuriopisto, Haapaveden opisto, Paasikivi-opisto (keivät 2006).

50 Vapaa sivistystyö = kansanopistot, kansalaisopistot, sivistysjärjestöjen ylläpitämät opintokeskukset, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset.

51 <http://www.taidekoulumaa.fi/>

mattiin valmistava vuosikurssi aloitti vuonna 1997. Oppilaitoksen päiväkoulun tavoitteena on antaa opiskelijoilleen laajat tiedot kuvataiteilijan ammatista. Pääpaino opetuksessa on maalauksessa ja piirustuksessa. Opiskelu on kokopäiväistä ja kestää kolme 40 opintoviikon mittaista lukuvuotta.⁵² Päiväkoulusta on valmistunut vuosina 2000–2005 kuvataiteilijaksi 58 henkilöä. Jokaiselta vuosikurssilta noin 2–4 opiskelijaa jatkaa opintojaan korkeakouluissa ja loput tekevät taiteellista työtä ja opetustyötä. Oppilaitoksen päivälinjalla on vuodesta 2000 alkaen aloittanut opintonsa keskimäärin 14 oppilasta vuosittain. (Björkman-Väliahdet 15.11.2006.)

Näyttämö- ja ilmaisutaidon tuki ry. perusti *Suomen Teatteriopiston* vuonna 1994 Tampereen KomEDIATEATTERIN oppilaskoulun nimellä. Nykyistä nimeä oppilaitoksesta on käytetty vuodesta 2004 lähtien. Näyttelijäntöön peruslinja tarjoaa ohjaavaa koulutusta ammattiin aikoville. Opetuksen tavoitteena on antaa lukuvuoden (noin 1000 tuntia/9kk) aikana opiskelijalle perustiedot ja -taidot itseilmaisuun ja sen kehittämiseen ja harjoittamiseen. Näyttelijäntöön jatkolinjalla opintoja syvennetään oppinäytetyön valmistamisella.⁵³ Näyttelijäntöön peruslinjalla opiskelee vuosittain noin 35 oppilasta ja näyttelijäntöön jatkolinjalla 15 oppilasta. Opinnot linjoilla eivät valmista suoranaisesti näyttelijän ammattiin, vaan koulutus on ammatillisiin opintoihin valmistavaa. Oppilaitoksen oman arvion mukaan kaikkiaan noin 20 teatteriopiston kasvattia toimii teatterialan ammattilaisena (Raipio 13.11.2006).

52 <http://www.alfa-art.fi>

53 <http://www.suomenteatteriopisto.fi>

Taidealan koulutettujen sijoittuminen

Taidealan tutkinnon suorittaneiden sijoittumista tarkastellaan sekä Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimusten, eräiden muiden tutkimusten (esim. Raittila & al. 2006) että Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tietojen avulla. Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimusaineistossa työmarkkina-asemaa kuvaavat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä monille taidealoille tyypillisesti tutkinnon suorittaneet toimivat samanaikaisesti monessa asemassa työmarkkinoilla.

Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tutkinnon suorittaneita koskevat tiedot ovat peräisin Tilastokeskuksen tutkintorekisteristä ja työllistymistä koskevat tiedot Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta. Vuoden viimeisen viikon pääasiallisen toiminnan perusteella tutkinnon suorittaneiden toiminta on jaettu seuraaviin ryhmiin: työlliset, työttömät, työlliset opiskelijat, päätoimiset opiskelijat, varusmies- tai siviilipalvelua suorittavat, maasta muuttaneet sekä ryhmä ”muu/tuntematon”⁵⁴. Tässä raportissa osuudet (esimerkiksi työttömien osuus) on laskettu useimmiten koko tutkinnon suorittaneiden ryhmästä, ei pelkästään työvoimaan kuuluvista. Yhteenvetoluvussa työttömyyttä koskevat laskelmat esitetään molemmilla tavoilla.

Ammatillinen toinen aste

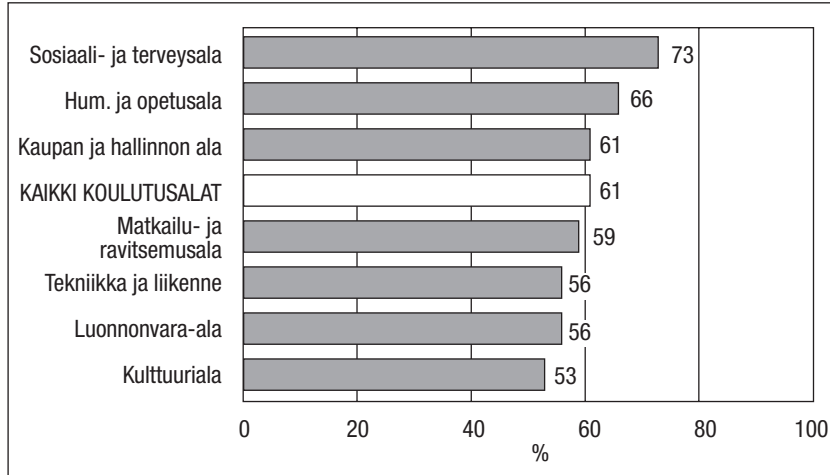
Vuosina 2000–2004 ammatillisella toisella asteella suoritettiin kaikkiaan lähes 140 000 perustutkintoa. Eniten tutkintoja suoritettiin tekniikan ja liikenteen alalla ja pienin tutkintomäärä oli humanistisella ja opetuslalla. Kulttuurialan tutkintojen osuus kaikista suoritetuista

54 Työllisiksi tietokannassa määritellään palkansaajat ja yrittäjät sekä oppisopimuksen tehneet ja työvoimapolitiittisin toimenpitein työllistyneet. Koulutuksesta valmistuneiden työllistyminen ottaa huomioon kaikenlaisen työllistymisen, myös koulutusta vastaamattoman työn tekemisen. Työttömmiksi määritellään henkilöt, jotka työministeriön työnhakijarekisterin mukaan ovat työttömiä työnhakijoita vuoden viimeisenä työpäivänä. Päätoimiseksi opiskelijoiksi määritellään henkilöt, jotka Tilastokeskuksen opiskelijarekisterin mukaan ovat tutkintoon johtavassa koulutuksessa syyslukukaudella. Työn ohessa opiskelevat sisältyvät työllisiin.

tutkinnoista oli 6 prosenttia. Varsinaisten taidealan tutkintojen (ilman artesaaneja) osuus oli 2 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.)

Kaikista toisen asteen tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä noin 60 prosenttia⁵⁵. Parhaiten olivat työllistyneet sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnon suorittaneet (73 %) ja heikoimmin kulttuurialan tutkinnon suorittaneet (53 %). (Kuvio 3.)

*Kuvio 3. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 toisen asteen tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista**

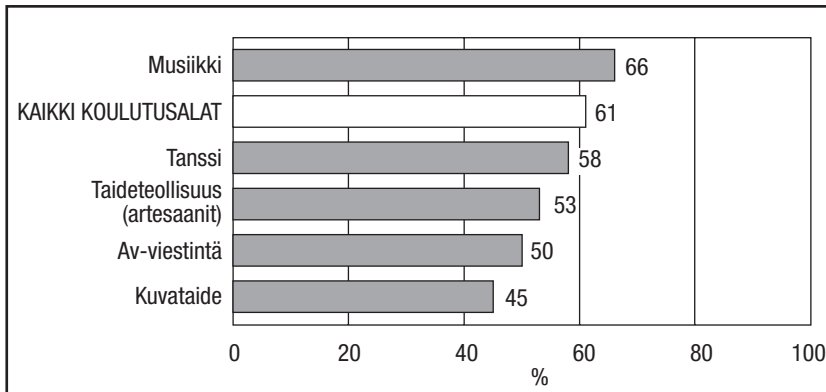

* Tilanne vuoden 2004 lopussa. Työllisiin sisältyvät työlliset opiskelijat.
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Yleisesti toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen on ollut heikompaa kuin ylempien koulutusasteiden tutkinnon suorittaneiden. Toisen asteen tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista työttömiä vuoden 2004 lopussa oli 15 prosenttia, kun esimerkiksi yliopistotutkinnon suorittaneiden työttömyysaste oli 5 prosenttia (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu). Vastaava tulos on nähtävissä myös taidealoilla, mutta niiden osalta korostuvat erityisesti koulutusalan ja kullekin alalle tyypillisten työmarkkinoiden erityispiirteet. Tilastokeskuksen tiedot toisen asteen tutkinnon suorittaneista osoittavat, että kulttuuri- ja taidealalla yleisesti on hieman alhaisempi työllistymisaste kuin muilla koulutusaloilla. Myös eri taiteenalojen välillä on suurta vaihtelua. Ääripäinä ovat kuvataiteen 45 prosentin ja musiikin lähes 70 prosentin työllisten osuudet. (Kuvio 4.)

55 Sijoittumistiedot koskevat vuosina 2001–2004 tutkinnon suorittaneita, sillä Tilastokeskuksen sijoittumispalvelussa on toisen asteen osalta sijoittumistietoja vain edeltävän kolmen vuoden aikana valmistuneista.

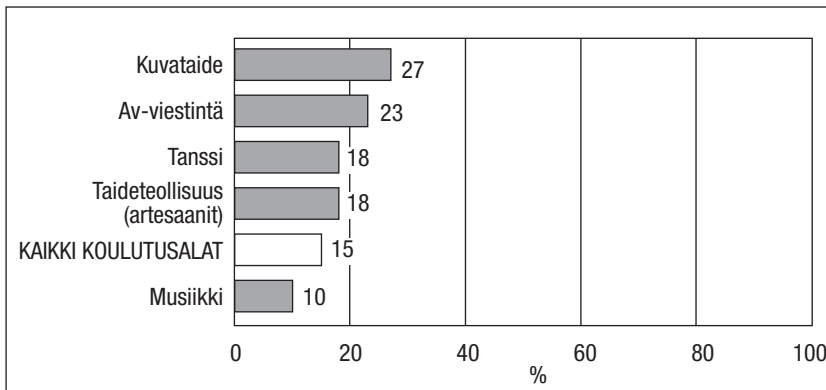
Kuvio 4. Työllisten osuus (%) vuonna 2004 toisen asteen taidealan tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista*

* Tilanne vuoden 2004 lopussa. Työllisiin sisältyvät työlliset opiskelijat.
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Toisen asteen tutkinnon suorittaneista taidealan koulutetuista työttömien osuus on korkein kuvataiteen ja av-viestinnän aloilla, molemmissa noin neljännes. Musiikkialan toisen asteen tutkinnon suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työttömänä 10 prosenttia, mikä on vähemmän kuin koko koulutusasteen työttömyys. (Kuvio 5.)

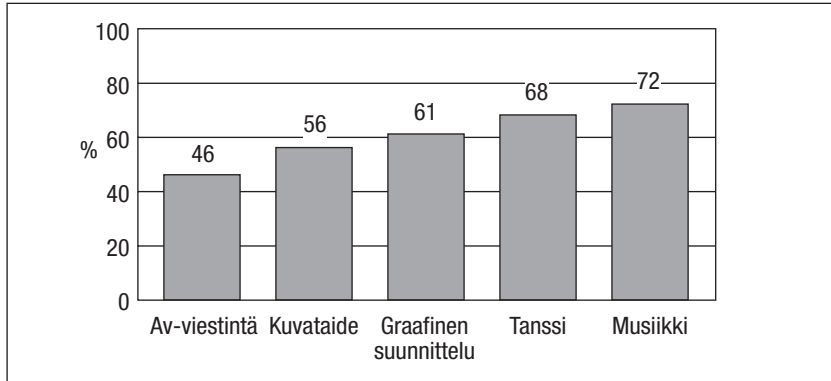
Kuvio 5. Työttömien osuus (%) vuonna 2004 toisen asteen taidealan tutkinnon vuosina 2001–2004 suorittaneista*

* Tilanne vuoden 2004 lopussa.
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Taiteen keskustoimikunnassa suoritettujen kyselytutkimusten tiedot kuvaavat vuosina 1999–2004 valmistuneiden tilannetta⁵⁶. Tulokset ovat samansuuntaisia kuin Tilastokeskuksen tiedot esimerkiksi eri alojen välisten erojen osalta. Työttömien osuus on korkein av-viestinnän ja kuvataiteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa ja alhaisin musiikkialan tutkinnon suorittaneiden joukossa, aivan kuten Tilastokeskuksen aineistossakin.

Kuvio 6. Työsuhteessa työskentelevien osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain*

* Keikkatyötä vakinaisemmassa palkkatyösuhteessa työskentelevä, joka voi olla määrätai osa-aikainen. Työmarkkina-asemaa kuvaavat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Osuudet kuvaavat sitä, kuinka paljon kyseisessä asemassa olevia kaiken kaikkiaan on. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004. Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Työsuhteessa⁵⁷ – tosin pääosin määräaikaisessa – työskentely on suhteellisen yleistä toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneilla. Erot ovat kuitenkin melko suuria taiteenalojen välillä, eikä työsuhde aina välttämättä liity taideammattiin. Graafisen suunnittelun, tanssin ja musiikin alan tutkinnon suorittaneiden enemmistö työskentelee työ-

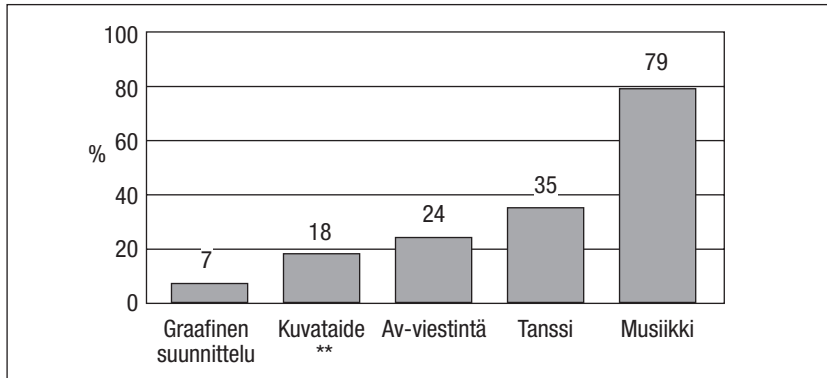
56 Av-viestinnän, kuvataiteen ja graafisen suunnittelun vastaajat olivat valmistuneet vuosina 2000–2002 (kysely toteutettiin 2003) ja musiikin, teatterin ja tanssin vastaajat 1999–2004 (kysely toteutettiin 2004).

57 Toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille tehdyissä kyselyissä työmarkkina-asema oli jaoteltu seuraavalla tavalla: työsuhteessa (so. keikkatyötä vakinaisemmassa palkkatyösuhteessa toimivat), freelancer (lyhyitä, satunnaisia keikkatöitä työsuhteessa tekevä/esittävä taide, tai toimeksiantoja tekevä/taideteollisuus), vapaa taiteilija (ilman työsuhdetta työskentelevä), yrittäjä (yrityksen tai toiminimen puitteissa työskentelevä). Vastaajat saattoivat valita edellä mainituista vaihtoehdoista useita, joten tässä luvussa esitetyt prosenttiosuudet eivät ole toisensa poissulkevia.

suhteessa⁵⁸. Sen sijaan esimerkiksi av-viestinnän tutkinnon suorittaneista alle puolet on työsuhteisia. Samoin kuvataiteen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden joukossa vain noin puolet on työsuhteessa ja hekin joko taiteen lähialalla (opettajana) tai kokonaan muussa työssä. (Kuvio 6.)

Freelancereina työskentelevien määrä on hyvin suuri säveltaiteen alalla, sillä myös monet musiikkipedagogit tekevät opetustyön rinnalla muusikon keikkoja. Samoin freelancereina toimivien osuus on melko korkea tanssin (35 %) ja av-viestinnän (24 %) toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa⁵⁹. (Kuvio 7.) Työsuhteessa ja freelancereina työskentelevien osuudet eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja kuvaamaan työmarkkina-asemaansa.

Kuvio 7. Freelancereina* työskentelevien osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain

* Lyhyitä, satunnaisia töitä työ- tai toimeksiantosuhteessa (taiteenalasta riippuen). Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

** Kuvataiteilijoiden kohdalla valinta oli "vapaa taiteilija", mutta se on yhdistetty tässä samaan kuvioon freelancereiden kanssa.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

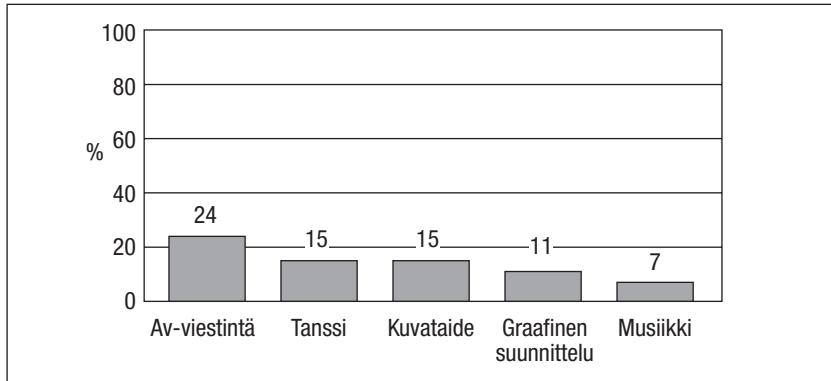
Työttömien osuus on toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneista korkein av-viestinnän alalla. Lähes neljännes vastaajista oli työttömänä kyselyhetkellä (vuonna 2003). Työttömien osuus musiikin alalle valmistuneista on pieni osittain siksi, että yli puolet tältä koulutusasteelta valmistuneista jatkaa opintojaan. Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden rytmimuusikoiden joukossa työttömien osuus nousee kui-

58 Kyseessä ovat kaikki työalat. Koulutusta vastaavan työn osuutta tarkastellaan sivuilla 53–55.

59 Freelancereiden osuus olisi tanssin tutkinnon suorittaneiden keskuudessa vielä korkeampi, mikäli mukana olisivat vain nykytanssijat. Kyselyjoukossa olevat Suomen Kansallisoopperan balettioppilaitoksesta valmistuneet nostavat työsuhteisten vastaajien osuutta.

tenkin 13 prosenttiin. Tanssin alalla työttömyys koettelee lähinnä nykytanssijoita. Myös toisen asteen tanssijakoulutuksen saaneista lähes neljännes jatkaa opintojaan. Kuvataiteilijoiden työttömyys on toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa suhteellisen alhainen verrattuna koko kuvataiteilijakuntaan. Selitys erolle on muun muassa opintojaan jatkavien suuri määrä (kolmannes) sekä muuta kuin taiteellista työtä tekevien suuri osuus. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Työttömien osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain

Työmarkkina-asemaa kuvaavat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

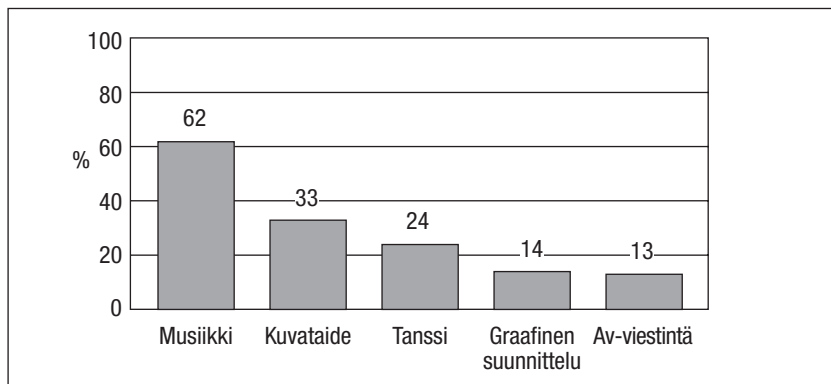
Näyttää siltä, että taidealoilta valmistuneiden halukkuus tai tarve jatkaa opintojaan toisen asteen tutkinnon jälkeen on suurempi kuin muilla aloilla. Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tietojen mukaan kaikista vuosina 2001–2004 toisen asteen tutkinnon suorittaneista (N = 110 727) opintojaan jatkoi 11 prosenttia. Ainoastaan av-viestinnän ja graafisen suunnittelun tutkinnon suorittaneissa opintojaan jatkavia on suurin piirtein sama osuus eli ”vain” runsaat kymmenen prosenttia, muilla taidealoilla opintojen jatkaminen on huomattavasti yleisempää. (Kuvio 9.)

Koulutusta vastaavasta tai lähialan työstä päätoimeentulonsa saavien osuus toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden keskuudessa vaihteli av-viestinnän hieman alle 50 prosentista tanssin yli 70 prosenttiin⁶⁰. Kuvataiteen tutkinnon suorittaneissa oli eniten (runsas kolmannes) niitä, jotka saivat päätoimeentulonsa kokonaan muusta työstä. Av-viestinnän tutkinnon suorittaneissa tällaisia oli viidennes. Ns. muut tulolähteet (työmarkkinatuki/työttömyyskorvaus, toi-

⁶⁰ Tanssitaiteen alalla osuutta nostavat Suomen Kansallisoopperan balettiopilaiteksesta valmistuneet.

meentulotuki, vanhempainraha, opintotuki, puolison tulot) olivat korkeimmillaan musiikin vastaajien joukossa (yli puolet) sekä kuvataiteessa ja tanssissa. Useimmissa tapauksissa kyse oli opintotuesta. (Taulukko 8.)

Kuvio 9. Opiskelijoiden osuus (%) toisen asteen tutkinnon suorittaneista taiteenaloittain

Työmarkkina-asemaa kuvaavat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Taulukko 8. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden päätoimeentulolähteet

	Koulutusta vastaava työ %	Lähialan työ %	Muu työ %	Muut tulolähteet %	Vastaajia (lkm)
Av-viestintä	41	8	20	39	122
Graafinen suunnittelu	64	–	11	29	56
Kuvataide	26	19	35	44	54
Musiikki	39	11	13	57	201
Tanssi	66	9	17	41	70

Prosenttien summa ei ole 100, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneilta tiedusteltiin näkemyksiä työn ja koulutuksen vastaavuudesta. Tällä haluttiin kartoittaa saadun koulutuksen ”hyötyä” työmarkkinoilla. Tämänkin kysymyksen kohdalla taiteenalojen välillä on selviä eroja. Graafisen suunnittelun koulutuksen saaneissa oli lähes puolet sellaisia, jotka katsoivat koulutuksen ja työn vastaavan toisiaan täysin. Sen sijaan muilla aloilla suurin osa oli valinnut vaihtoehdon ”vastaa osittain”. Av-vies-

tinnässä oli peräti viidennes sellaisia, joiden mielestä heidän saamansa koulutus ei vastannut nykyistä työtä lainkaan. Joka tapauksessa kaikilla aloilla enemmistö katsoi olevansa joko täysin tai osittain koulutusta vastaavassa työssä. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Toisen asteen taidealan koulutuksen saaneiden näkemykset työn ja koulutuksen vastaavuudesta

	<i>Av- viestintä</i> %	<i>Graafinen suunnittelu</i> %	<i>Kuvataide</i> %	<i>Musiikki*</i> %	<i>Tanssi**</i> %
Vastaa täysin	29	47	26	34	37
Vastaa osittain	48	38	51	49	55
Ei vastaa lainkaan	21	13	16	14	..
Ei osaa sanoa
Yhteensä	100	100	100	100	100
Vastaajia (lkm)	89	45	43	158	60

* Pääasiassa muusikoita, joukossa muutama toisen asteen koulutuksen saanut musiikin ohjaaja.

** Pääasiassa tanssijoita, joukossa muutama toisen asteen koulutuksen saanut tanssinopettaja.

Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Työllistymisessä ja rekrytoitumisessa on eroja verrattaessa taidealoja muihin aloihin. Taiteilijoiden työelämään sijoittumiseen ja rekrytoitumiseen vaikuttavat muita aloja enemmän henkilökohtaiset suhteet ja esimerkiksi työvoimatoimistoilla tai aiemmalla työkokemuksella ei ole ollut juurikaan merkitystä. (Karhunen 2004a:55, 2005a:53, 2006:45, 81, Stenström & al. 2005:58–59.)

Muodollisen koulutuksen merkitys näyttäisi olevan taidealoilla kasvussa, sillä tutkintoa pidetään useimmilla aloilla merkittävämpänä työllisyyttä edistäneenä tekijänä. Kuitenkin musiikin ja kuvataiteen vastaajat pitivät henkilökohtaisia suhteita tutkintoakin tärkeämpänä työllistymisen kannalta. (Taulukko 10.) Kyseessä on vastaajien ”tuntuma” siihen, mikä heidän työllistymistään on edistänyt. Mikäli asiaa haluttaisiin selvittää tarkemmin, tulisi tutkia myös eri alojen toimeksi- ja työnantajien näkemyksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat taidealan ammattilaisten rekrytointiin. Joidenkin alojen kohdalla työnantajien näkemyksiä on selvitettykin. Esimerkiksi musiikkialan ohjelma-toimistoille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin, millaista tutkintoa he edellyttävät työllistämiltään muusikoilta. Vastaajista 76 prosenttia ilmoitti, että ammatillinen perustutkinto on heidän yrityksessään sopimussuhteessa oleville työntekijöille tarkoituksenmukaisin. Ammatti-

korkeakoulu- ja yliopistotutkintoa edellytti ohjelmatoimistoista vain noin joka kymmenes⁶¹. (Musiikkialan ammatillisen... 2002:83.) Niin ikään viestintäalan ammattikuvia ja koulutustarpeita käsittelevässä tutkimusprojektissa (Raittila & al. 2006) selvitettiin työnantajien näkemyksiä alan koulutettujen osaamistarpeista. Selvitys ei kuitenkaan suoranaisesti koskenut sitä, mitä tutkintoja tulevilta viestintäammatilaisilta edellytetään vaan pikemminkin alan osaamistarpeita (mts. 64–65).

Taulukko 10. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset työllistymistä edistäneistä tekijöistä

	Av- viestintä %	Graafinen suunnittelu %	Kuvataide %	Musiikki %	Tanssi %
Alan tutkinto	65	79	57	60	78
Muu koulutus	12	..	22	14	12
Henkilökohtaiset kontaktit	60	33	59	80	75
Työharjoittelu	58	64	41	17	38
Muu aiempi työkokemus	36	23	46	51	29
Opinnäyte	12	26	14	4	14
Osallistuminen projektiin	..	–	22	9	25
Muu	8	23	..	12	15
Vastaajia (lkm)	77	39	37	173	65

Prosenttien summa ei ole 100, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Konkreettisesti työpaikan saaminen tapahtuu useimmilla taidealoilla joko henkilökohtaisten suhteiden tai oman/työnantajan yhteydenoton perusteella. Esimerkiksi esittävässä taiteissa rekrytoinnissa käytetään kyllä koe-esiintymisiä, mutta niihin ei viitattu kyselyissä kovinkaan usein. Tanssijoista 11 prosenttia ja muusikoista 5 prosenttia mainitsi koetanssin tai koesoiton/laulun rekrytoitumiskanavana⁶². Rekrytoitumiskanavien osuudet ovat eri taidealoilla yhdenmukaiset mutta painottuvat hieman eri tavoin. Kuvataiteessa, musiikissa ja tanssissa henkilökohtaiset suhteet on mainittu kaikkein useimmin,

61 Raportista ei käy ilmi, sisälsikö kysely vastausvaihtoehdon ”ei lainkaan tutkintoa” vai keskittyikö kysely vertaamaan eri tutkintojen merkitystä.

62 Kyselylomake ei sisältänyt erikseen kyseistä vaihtoehtoa, tulos on laskettu vaihtoehdon ”muu, mikä?” vastausten perusteella.

kun sen sijaan av-viestinnän ja graafisen suunnittelun vastaajat painottavat omaa aktiivisuutta enemmän. (Taulukko 11.)

*Taulukko 11. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden rekrytointikanavat**

	<i>Av- viestintä %</i>	<i>Graafinen suunnittelu %</i>	<i>Kuvataide %</i>	<i>Musiikki %</i>	<i>Tanssi %</i>
Ilmoitus sanomalehdessä/Internetissä	12	14	14	11	8
Oma yhteydenotto	39	81	34	29	38
Työnantajan yhteydenotto	34	70	29	40	37
Työvoimatoimisto
Henkilökohtaiset suhteet	32	68	43	63	38
Työllistää itsensä**	15	21
Muulla tavoin	9	14	..	5	16
Vastaajia (lkm)	77	37	35	158	63

* Kyselyhetken työpaikkaan.

** Tämä vaihtoehto oli tarjolla vain musiikin, tanssin ja teatterin kyselylomakkeessa.

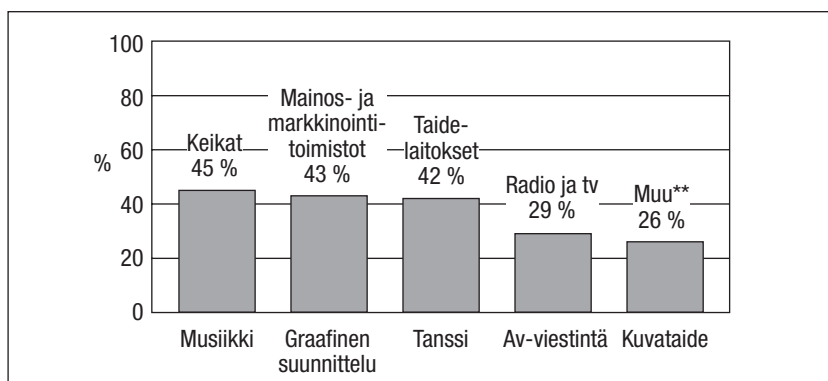
Prosenttien summa ei ole 100, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Yksi tutkimusprojektin keskeisistä kysymyksistä oli se, mille aloille ja millaisiin työpaikkoihin taidealan koulutuksen saaneet työllistyvät. Työpaikkojen ja työllistävien tahojen kirjo oli melko suuri erityisesti kuvataiteen ja av-viestinnän toisen asteen koulutuksen saaneiden keskuudessa. Sen sijaan tanssin ja musiikin sekä graafisen suunnittelun aloille valmistuneiden työntantajatahot olivat yhdenmukaisempia. (Kuvio 10.)

Enemmistö sellaisistakin taidealan koulutetuista, jotka eivät kyselyhetkellä työskennelleet koulutustaan vastaavalla alalla, toivoi toimivansa alalla tulevaisuudessa ja katsoi siksi hyötyneensä koulutuksestaan. Monille alasta oli tullut harrastus tai he olivat saaneet sitä kautta kontakteja tai valmiuksia toimia muilla aloilla. Viimeksi mainittu korostui erityisesti tanssin ja kuvataiteen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden vastauksissa. (Taulukko 12.)

Kuvio 10. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden useimmin mainittu työnantajataho taiteenaloittain*

* Kuvioon sisältyvät vain ne työnantajatahot, jotka kyselyn vastauksissa mainittiin useimmin. Muut valinnat käyvät ilmi kunkin alan raporteista. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

** Esimerkiksi museot, kuvataideyhdistykset, muun alan työ.

Lähde: Karhunen 2004a, 2004a5, 2006.

Taulukko 12. Taidealan koulutuksen hyödyt alalla toimimattomien toisen asteen tutkinnon suorittaneiden näkemysten mukaan

	Av- viestintä %	Graafinen suunnittelu %	Kuvataide %	Musiikki %	Tanssi %
Alasta tullut harrastus	39	50	35	51	43
Toivoo toimivansa tulevaisuudessa alalla	68	72	69	60	67
Antoi valmiudet toimia muilla aloilla	29	..	46	19	57
Sai kontakteja	71	56	54	37	43
Muuta hyötyä	..	-	..	23	38
Ei lainkaan hyötyä	..	-	-	-	-
Vastaajia (lkm)	59	18	26	43	21

* Osa tähän kysymykseen vastanneista toimii koulutustaan vastaavalla alalla sivutoimisesti.

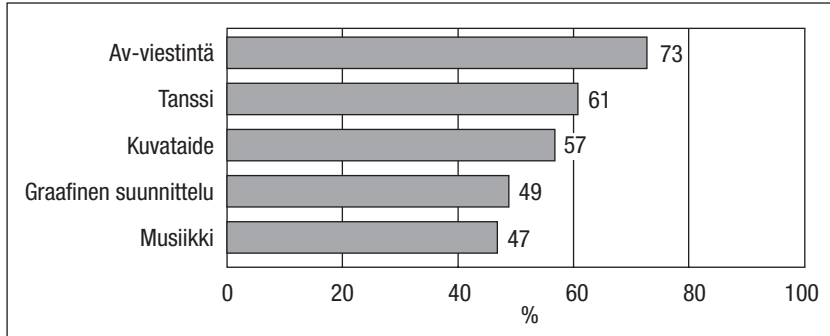
Prosenttien summa ei ole 100, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Graafisia suunnittelijoita ja musiikin ammattilaisia lukuun ottamatta kaikilla käsiteltävillä aloilla yli puolet vastaajista oli ollut jossakin vaiheessa valmistumisensa jälkeen työttömänä. Työttömyys ei kuitenkaan ollut yleensä kestänyt kovin pitkään (enemmistöllä alle 6 kk) ja se oli osittain osa-aikaista eli työllisyys ja työttömyysjaksot vaihteli-

vat. Satunnaisten töiden tai osa-aikaisen työn vuoksi monet vastaajat olivat niin sanotulla sovitetulla päivärahalta⁶³.

Kuvio 11. Valmistumisen jälkeen työttöminä olleiden osuudet (%) toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneista*

* Työttömyys jossain vaiheessa tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Eri taidealojen yleinen työllisyystilanne vaihtelee melko paljon⁶⁴. Myös vastaajien näkemykset alansa työllisyystilanteesta vaihtelivat noudattaen lähes samaa ”järjestystä” kuin mihin työttömyysluvat viittaavat. Kuvataiteen, tanssin ja av-viestinnän aloilla, joissa työttöminä olleiden osuus on suuri, noin puolet vastaajista piti alansa työtillanetta yleisesti huonona. Sen sijaan graafisen suunnittelun ja musiikin toisen asteen tutkinnon suorittaneista vain noin neljännes katsoi, että alan työllisyystilanne on huono. Tätä ei kuitenkaan voi tulkita niin, että työtilanne olisi näiden vastaajien mielestä hyvä, sillä ainoastaan musiikin vastaajista viidennes oli valinnut vaihtoehdon ”hyvä” alansa tilannetta kuvaamaan⁶⁵. (Taulukko 13.)

63 Sovitettua päivärahaa maksetaan työttömälle kokoaikatyön hakijana olevalle henkilölle silloin, kun hän aloittaa osa-aikatyön tai satunnaisen enintään kaksi viikkoa kestävänsä kokoaikatyön tai kun työnantaja osa-aikaistaa hänet kokoaikaisesta työstä irtisanomisen sijaan.

64 Julkaisun taiteenalakohtaisessa yhteenvedossa käydään tarkemmin läpi eri taiteenalojen työllisyystilannetta.

65 Kysymys sisälsi myös vaihtoehdot ”paranemaan päin”, ”huonontuva”, ”muu” (kuvataiteen ja av-viestinnän kysely) sekä ”tydyttävä” ja ”ei osaa sanoa” (musiikin, tanssin ja teatterin kyselyt). Kaikkien vastausvaihtoehtojen jakaumat, ks. kyseiset raportit Karhunen 2004a:48, 2005a:55, 2006:46, 82.

Taulukko 13. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset oma taidealansa työtilanteesta yleisesti*

	Tilanne hyvä %	Tilanne huono %	Vastaajia (lkm)
Av-viestintä	..	43	123
Graafinen suunnittelu	..	29	56
Kuvataide	–	55	55
Musiikki	20	25	209
Tanssi	15	51	71

* Taulukkoon on otettu mukaan vain osa kysymyksessä käsitellyistä vaihtoehdoista (hyvä/huono), sillä eri kyselyissä kysymys oli muotoiltu hieman eri tavoin. Prosenttien summa ei ole 100. Vastausvaihtoehdot yksityiskohtaisemmin kyseisissä raporteissa. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Tässä käsitellyistä kyselytutkimuksista käy ilmi, että vastaajat arvioivat alansa yleistä tilannetta pessimistisemmin kuin omaa henkilökohtaista työmarkkinatilannettaan. Kuvataidetta lukuun ottamatta kaikilla aloilla oli enemmän henkilökohtaista tilannettaan myönteisesti kuin kielteisesti kuvaavia. Erot eivät kuitenkaan aina olleet suuria, esimerkiksi av-viestinnän vastaajista 38 prosenttia kuvasi omaa tilannettaan myönteisesti ja 30 prosenttia kielteisesti. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Toisen asteen taidealan tutkinnon suorittaneiden näkemykset omasta työtilanteestaan⁶⁶

	Myönteinen %	Kielteinen %	Vastaajia (lkm)
Av-viestintä	38	30	74
Graafinen suunnittelu	47	35	34
Kuvataide	23	43	35
Musiikki	43	21	136
Tanssi	55	22	55

* Taulukkoon on otettu mukaan vain vaihtoehdot myönteinen/kielteinen, sillä eri kyselyissä vastaukset oli luokiteltu hieman eri tavoin. Prosenttien summa ei ole 100. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähteet: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Kaiken kaikkiaan taidealalle toisella asteella koulutettujen tilanne vaihtelee hyvinkin paljon taiteenalasta riippuen. Työllisyystilanne on työssä olevien ja työttömien osuudella mitattuna parhain Suomen

66 Kyseessä oli avokysymys, jonka sävy luokiteltiin myönteiseksi, kielteiseksi tai neutraaliksi. Avovastauksissa vastaajat kertoivat omasta työtilanteestaan ja tulevaisuuden näkymistään. Avovastaukset on kirjattu kokonaisuudessaan kyseisiin julkaisuihin.

Kansallisoopperan balettioppilaitoksessa koulutettujen tanssijoiden osalta. Niin ikään toisen asteen tutkinnon suorittaneet graafiset suunnittelijat ovat sijoittuneet työelämään hyvin ja päässeet myös koulutustaan vastaaviin töihin.

Toisen asteen koulutus on eräille taiteellisille ammattiryhmille selkeä väylä ammattiin. Näitä ovat juuri edellä mainitut balettitanssijat ja graafiset suunnittelijat, osin myös rytmimuusikot. Toisaalta toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osalta on selvästi nähtävissä sekä halukkuutta että tarvetta lisäkoulutukseen, niin suurien tutkinnon jälkeen opintojaan jatkavien osuudet kaikilla taidealoilla ovat. Varsinkin musiikin ja kuvataiteen koulutettujen osalta kyse on lisäpätevyyden hankkimisesta esimerkiksi pedagogin tutkinnon avulla.

Taidealan toisen asteen tutkinnon suorittaneiden tilanne ei juurikaan poikkea esimerkiksi työttömien osuudessa muista koulutusaloista, eräillä taidealoilla se on jopa keskimääräistä parempi. Vuosina 2001–2004 toisen asteen perustutkinnon muulla kuin taidealoilla suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työttömiä 15 prosenttia (N = 104 050). Taidealan tutkinnon suorittaneista ainoastaan av-viestinnän tutkinnon suorittaneet ohittivat tämän työttömyysluvun. Sen sijaan opintojen jatkaminen näyttää olevan taidealoilla yleisempää kuin muiden alojen toisen asteen tutkinnon suorittaneilla.

Vaikka monilla taidealoilla sivutoimet ja muun (ei-taiteellisen) työn tekeminen ovat yleisiä, voidaan tutkimusten tulosten perusteella päätellä, että taidealan toisen asteen koulutus ja koulutettujen työ vastaavat melko hyvin toisiaan. Kaikilla aloilla kuvataidetta lukuun ottamatta enemmistö työmarkkinoilla olevista tekee koulutustaan vastaavaa työtä.

Ammattikorkeakoulut

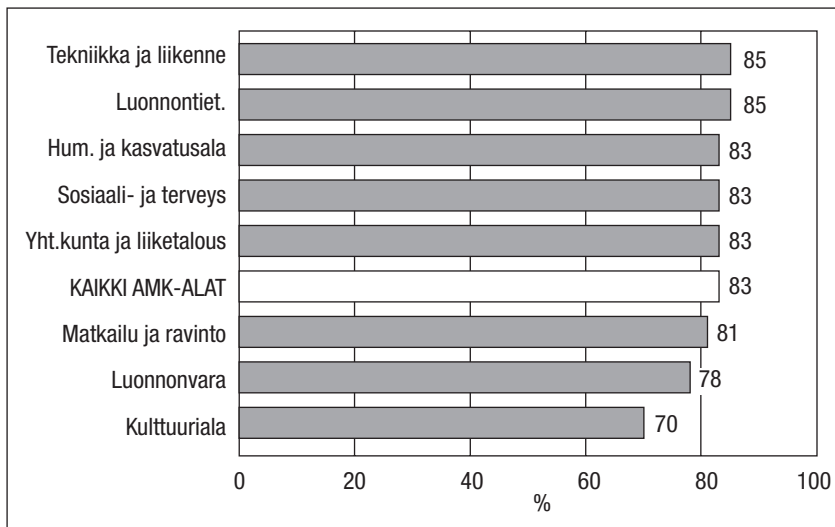
Työelämään sijoittuminen on yksi ammattikorkeakoulujen vaikuttavuuden arvioinnin keskeisistä mittareista, ja yhteydet työelämään olivat myös merkittävä perustelu ammattikorkeakoulujärjestelmän luomiselle. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittuminen vaihtelee kuitenkin koulutusalan sekä alan työmarkkinarakenteen mukaan.

Kaikkiaan suomalaisissa ammattikorkeakouluissa suoritettiin vuosina 2000–2004 yli 90 000 tutkintoa⁶⁷. Tutkinnon suorittaneista työllisiä (palkansaaajia tai yrittäjiä) oli vuoden 2004 lopussa 83 prosenttia. Työttömien osuus kaikista kyseisinä vuosina ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista oli kahdeksan prosenttia. Työllistyminen on onnistunut parhaiten tekniikan ja liikenteen (työllistyneitä 85 %)

67 Nuorten tutkinnot, ei sisällä aikuiskoulutusta.

sekä luonnontieteen (85 %) aloilla. Sen sijaan kulttuurialalta valmistuneiden joukossa työllisten osuus on alhaisin, 70 prosenttia. (Kuvio 12.)

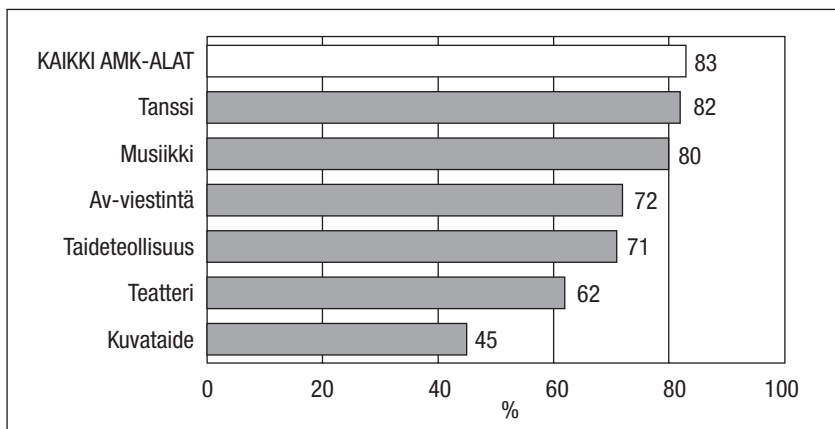
Kuvio 12. Työllisten* osuus (%) vuonna 2004 ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista

* Sisältää työlliset opiskelijat. Tilanne vuoden 2004 lopussa.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvio 13. Työllisten* osuus (%) vuonna 2004 taidealan ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista

* Sisältää työlliset opiskelijat. Tilanne vuoden 2004 lopussa.

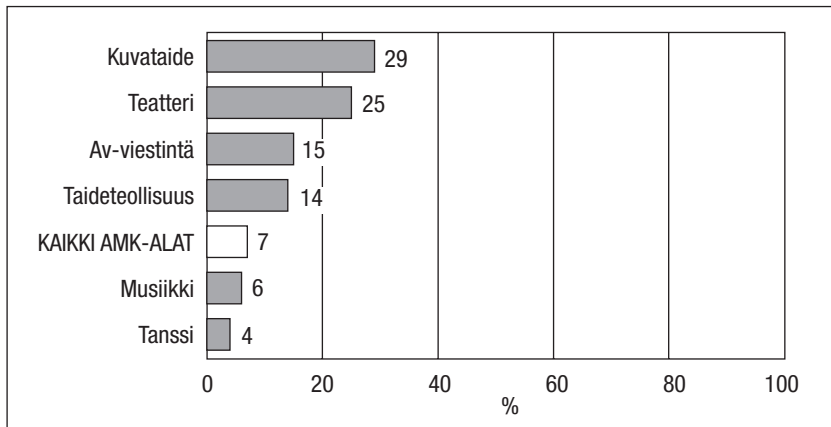
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista korkein työllisten osuus oli tanssin (82 %) ja musiikin (80 %) tutkinnon suorittaneiden keskuudessa. Alhaisin työllisten osuus oli kuvataiteen alalla

(45 %). (Kuvio 13.) Musiikin kohdalla tieto koskee pääasiassa musiikkipedagogeja. Ammattikorkeakouluista valmistuneita muusikoita on toistaiseksi melko vähän. Tanssialalla ammattikorkeakouluissa koulutetaan vain tanssinopettajia.

Taideoilla ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden työttömyys on korkeampaa kuin kaikilla ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla (7 %). Poikkeuksena tästä säännöstä ovat musiikki (6 %) ja tanssi (4 %), joiden alhaiseen työttömyysasteeseen vaikuttaa lähinnä se, että ammattikorkeakouluissa koulutetaan pääasiassa näiden alojen pedagogeja, joiden työllisyystilanne on hyvä. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Työttömien osuus (%) vuonna 2004 taidealan ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista

Tilanne vuoden 2004 lopussa.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

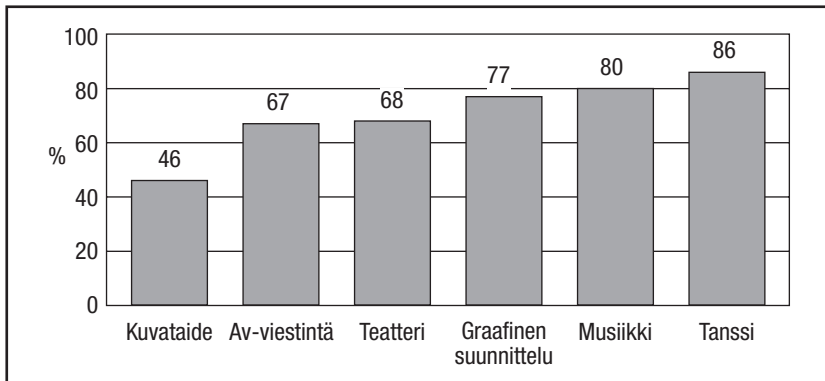
Taiteen keskustoimikunnassa toteutettujen kyselyjen tiedot koskevat myös ammattikorkeakoulujen osalta vuosia 1999–2004.⁶⁸ Kyselytutkimusten tulokset ovat samansuuntaiset kuin edellä käsitellyt Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tiedot.

68 Av-viestinnän, kuvataiteen ja graafisen suunnittelun vastaajat olivat valmistuneet vuosina 2000–2002 (kysely toteutettiin 2003) ja musiikin, teatterin ja tanssin vastaajat 1999–2004 (kysely toteutettiin 2004).

Toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille tehdyissä kyselyissä työmarkkina-asema oli jaoteltu seuraavalla tavalla: työsuhteessa (so. keikkatyötä vakinaisemmassa palkkatyösuhteessa toimivat), freelancer (lyhyitä, satunnaisia keikkatöitä työsuhteessa tekevä/esittävä taide, tai toimeksiantoja tekevä/taideteollisuus), vapaa taiteilija (ilman työsuhdetta työskentelevä), yrittäjä (yrityksen tai toiminimen puitteissa työskentelevä). Vastaajat saattoivat valita edellä mainituista vaihtoehdoista useita, joten tässä luvussa esitetyt prosenttiosuudet eivät ole toisensa poissulkevia.

Kaikilla aloilla – kuvataidetta lukuun ottamatta – enemmistö ammattikorkeakouluista valmistuneista toimi kyselyhetkellä työsuhteessa, pääasiassa kuitenkin määrä- tai osa-aikaisessa (ks. Karhunen 2004:43, Karhunen 2005: 42, Karhunen 2006: 36,73). Korkeimmat työsuhteessa toimivien osuudet olivat musiikkipedagogeilla ja tanssinopettajilla. Opetustyö näillä aloilla näyttää työllistävän melko hyvin muun muassa laajan harrastajakunnan ja ammatillisen koulutuksen vuoksi. Tutkinnon suorittaneiden mukaan ongelmana onkin työsuhteiden määrä- tai osa-aikaisuus (so. alhainen toimeentulon taso), ei niinkään varsinainen työttömyys. Kuvataiteen osalta työsuhteessa toimivien alhaista osuutta selittää sekä työttömien (32 %) että opiskelijoiden (30 %) suuri määrä.

Kuvio 15. Työsuhteessa* työskentelevien osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain

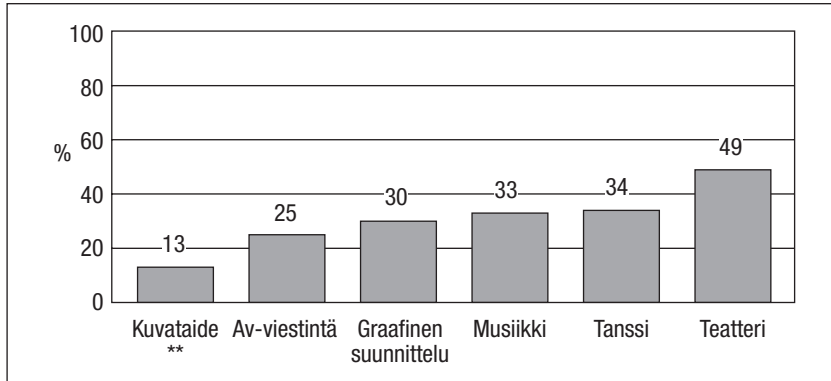

* Keikkatyötä vakinaisemmassa palkkatyösuhteessa työskentelevä, joka voi olla määrä- tai osa-aikainen. Työmarkkina-asemaa kuvaavat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Osuudet kuvaavat sitä, kuinka paljon kyseisessä asemassa olevia kaiken kaikkiaan on. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004. Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Freelancereina työskenteleviä oli eniten teatteri-ilmaisun ohjaajien ryhmässä, kaikkiaan lähes puolet. Sekä musiikissa että tanssissa, joissa suurin osa valmistuneista on pedagogeja, freelancereina toimivia oli noin kolmannes. Freelancereita, eli tässä tapauksessa vapaita taiteilijoita⁶⁹, oli kaikkein vähiten kuvataiteilijoiden keskuudessa – vain runsas kymmenesosa. Jo tämä viittaa siihen, että juuri kuvataiteilijat tekevät paljon taiteen ulkopuolista tai taiteen lähialan työtä. (Kuviot 16 ja 17.)

69 Kuvataiteilijoiden kohdalla kyselylomakkeen vaihtoehto oli ”vapaa taiteilija”, mutta se on kuviossa 16 yhdistetty freelancereiden kanssa.

Kuvio 16. Freelancereina* työskentelevien osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain

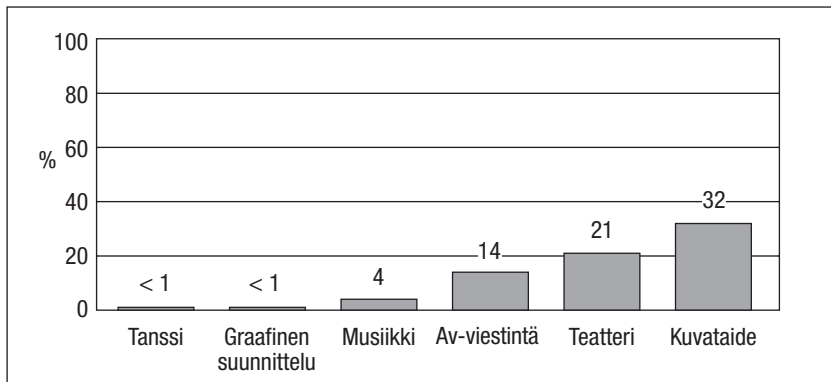
* Lyhyitä, satunnaisia töitä työ- tai toimeksiantosuhteessa (taiteenalasta riippuen) tekevä. Työmarkkina-asemaa kuvaavat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Osuudet kuvaavat sitä, kuinka paljon kyseisessä asemassa olevia kaiken kaikkiaan on. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

** Kuvataiteilijoiden kohdalla valinta oli "vapaa taiteilija", mutta se on yhdistetty tässä samaan kuvioon freelancereiden kanssa.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista työttömien osuus on korkea kuvataiteilijoiden lisäksi myös teatteri-ilmaisun ohjaajilla (21 %), ja medianomeillakin korkeampi kuin kaikilla ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla (7 %).

Kuvio 17. Työttömien osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain

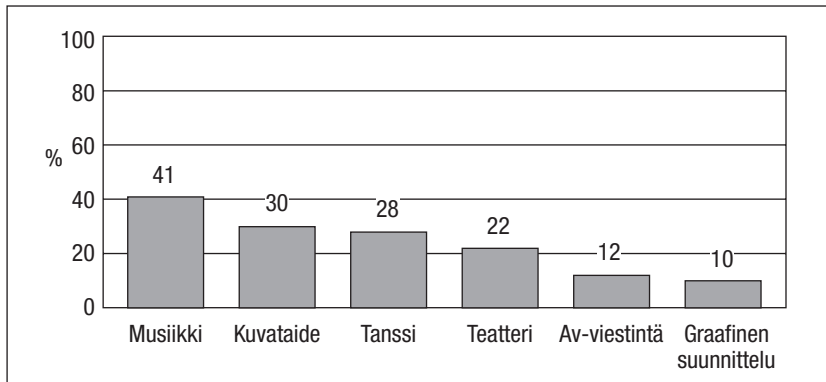
Työmarkkina-asemaa koskevat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Taidealojen ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet jatkavat muiden alojen vastaavantasoisia tutkintoja suorittaneita yleisemmin

opintojaan. Kaikista vuosina 2000–2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista (N = 93 002) vain 4 prosenttia jatkoi opintojaan (Tilastokeskus sijoittumispalvelu). Sen sijaan Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimusten taideoilla opintojaan jatkavien määrä vaihteli 10 ja peräti 40 prosentin osuuksien välillä. Tutkinnon jälkeen opintojaan jatkavien määrä on erityisen korkea musiikkialalla. Vuosina 1999–2004 musiikkialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista oli opiskelijoita kaiken kaikkiaan 41 prosenttia, joskin päätoimisten opiskelijoiden osuus oli vain 15 prosenttia. Muusikoiden keskuudessa opintojen jatkaminen oli yleisempää kuin musiikkipedagogien joukossa. Opintojen jatkamisen taustalla on vastaajien mukaan sekä halu kehittää ammatillista osaamista että tarve varmistaa tuleva työllistyminen (esimerkiksi hankkimalla pedagoginen pätevyys). Parhaimmillaan musiikkialan ammatillisella saattaakin olla jopa kolme ammatillista tutkintoa. Myös tanssinopettajien ja kuvataiteilijoiden keskuudessa opintojaan jatkavien määrä oli suuri, vajaa kolmannes vastaajista.

Kuvio 18. Opiskelijoiden osuus (%) ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista taiteenaloittain

Työmarkkina-asemaa koskevat tiedot eivät ole toisensa poissulkevia, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004. Opiskelijat eivät välttämättä ole päätoimisia opiskelijoita.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Useille taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille päätoimeentulolähde on koulutusta vastaava tai ainakin lähialan työ, mutta taiteenalojen välillä on eroja aivan kuten toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessakin. Koulutusta vastaava työ oli päätoimeentulolähde enemmistölle graafisen suunnittelun, musiikin sekä tanssin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista. Sen sijaan kuvataiteilijoista vain viidennes ilmoitti saavansa päätoimeentulonsa koulutusta vastaavasta työstä⁷⁰. (Taulukko 15.)

Kuvataide erottuu muista aloista myös muista lähteistä⁷¹ tuloja saavien suuren osuuden (46 %) vuoksi. Enemmistö muita tulolähteitä ilmoittaneista kuvataiteilijoista sai työmarkkinatukea ja melko moni myös opintotukea. Muista lähteistä tuloja saavien osuus oli korkea (40 %) myös teatteri-ilmaisun ohjaajilla. Heidän joukossaan työttömyyskin oli monia aloja yleisempää. Teatteri-ilmaisun ohjaajien joukossa oli niin ikään suurin osuus (20 %) niitä, jotka tekivät kokonaan muuta kuin koulutusta vastaavaa tai lähialan työtä.

Taulukko 15. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden päätoimeentulolähteet

	Koulutusta vastaava työ %	Lähialan työ %	Muu työ %	Muut tulo- lähteet %	Vastaajia (lkm)
Av-viestintä	56	18	16	26	110
Graafinen suunnittelu	86	–	11	10	83
Kuvataide	20	37	13	46	90
Musiikki*	71	6	12	31	294
Tanssi*	84	24	41
Teatteri*	58	16	20	40	99

* Esittäviä taiteita (musiikki, tanssi, teatteri) koskevan kyselylomakkeen hieman erilaiset vaihtoehdot muokattiin taulukkoa varten seuraavasti: vaihtoehdot "esittävän taiteilijan työ" ja "esittävän taiteen opetustyö" = koulutusta vastaava työ, "esittävää taidetta sivuava työ" = lähialan työ, "tekijänoikeuskorvaukset" = yhdistetty ryhmään "muut tulolähteet". Muut vaihtoehdot olivat kaikilla aloilla samoja.

Prosenttien summa ei ole 100, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006. Taidealan koulutus -projektin aineistot.

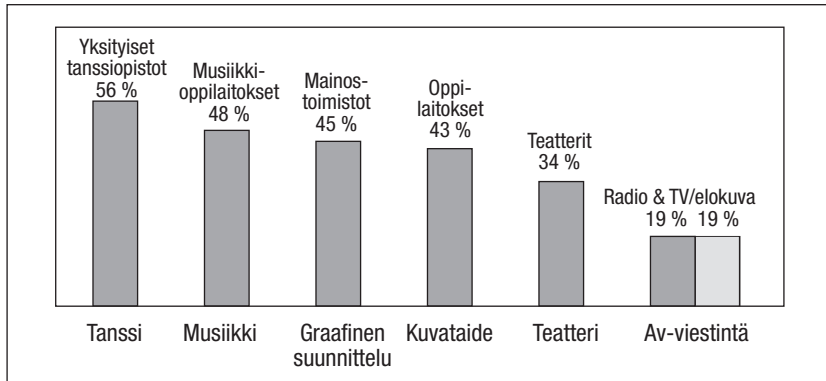
Erityisesti av-viestinnän ja teatterin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden työpaikkojen ja työllistävien tahojen kirjo oli melko suuri ulottuen taiteen perusopetuksesta teatteriryhmiin tai valokuvausliikkeistä elokuvayhtiöihin. Kiinnostavaa on se, että työnantajatahojen hajonta on laaja juuri näillä kohtalaisen korkean työttömyyden aloilla. Tämä viittaisi siihen, että työllistävien organisaatioiden laaja kirjo ei välttämättä turvaa työllisyyttä samalla tavoin kuin vaikiintuneet työnantajaverkostot kuten esimerkiksi musiikin ja tanssin aloilla oppilaitosverkot. Teatteri-ilmaisun ohjaajat ja medianomit edustavat myös uusia koulutusaloja, jotka ovat syntyneet hallinnon

70 Kuvataiteilijoiden kohdalla kysymys oli joko vapaan kuvataiteilijan työstä, kuvataiteilijan avustajana toimimisesta, graafisesta suunnittelusta tms. Opetustyö kuvataiteilijoiden osalta on katsottu lähialan työksi ja 37 prosenttia kuvataiteilijan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista teki lähialan työtä eli useimmissa tapauksissa opetustyötä.

71 Muut tulolähteet = työmarkkinatuki, ansiosidonnainen työttömyysturva, toimeentulotuki, vanhempainraha, opintotuki, puolison tulot jne.

päätöksillä, eivät esimerkiksi joko olemassa olevan koulutuksen tai ammattikunnan pohjalta⁷². Sen sijaan erityisesti tanssin, mutta myös musiikin ja graafisen suunnittelun osalta löytyi selkeämmin tietty tahto, joka osoittautui alan työllistymisen kannalta keskeiseksi. Tanssin ja musiikin osalta kyseessä olivat oppilaitokset ja graafisten suunnittelijoiden kohdalla mainostoimistot. (Kuvio 19.)

Kuvio 19. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden useimmin mainittu työnantajataho taiteenaloittain*

* Kuvioon sisältyvät vain ne työnantajatahot, jotka kyselyn vastauksissa mainittiin useimmin.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006. Taidealan koulutus – projektin aineisto.

Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista enemmistö katsoi nykyisen työnsä vastaavan koulutusta joko täysin tai ainakin osittain. Eroja kuitenkin oli jälleen eri taiteenalojen välillä. Av-viestinnän ja kuvataiteen tutkinnon suorittaneista yli 60 prosenttia katsoi työn vastaavan koulutusta vain osittain, kun vastaavasti tanssinopettajista yli 60 prosenttia oli sitä mieltä, että työ vastaa koulutusta täysin. Kaikilla aloilla ainoastaan muutama prosentti oli sitä mieltä, ettei koulutuksen ja työn välillä ole lainkaan vastaavuutta. (Taulukko 16.)

Kaikilla aloilla suuri osuus (vähintään kolmannes) piti oman taidealansa yleistä työtilannetta huonona⁷³. Erityisesti huomio kiinnittyy jälleen teatteri-ilmaisun ohjaajiin ja kuvataiteilijoihin, joiden joukossa alan tilannetta huonona pitäviä oli yli puolet, eikä eroa toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin juuri ollut. Myös av-viestinnän alalle valmistuneista 40 prosenttia piti alansa tilannetta huonona. (Taulukko 17.)

72 Molempien koulutusten perustaminen pohjautuu Viestintäkulttuuritoimikunnan mietintöihin, jotka ilmestyivät 1990-luvun alussa.

73 Osuus ei kuitenkaan ollut niin suuri kuin toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa.

Taulukko 16. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset työn ja koulutuksen vastaavuudesta

	Av- viestintä %	Graafinen suunnit- telu %	Kuvataide %	Musiikki %	Tanssi %	Teatteri %
Vastaa täysin	28	47	22	47	61	25
Vastaa osittain	62	49	69	49	34	67
Ei vastaa lainkaan	8	..	7	4
Ei osaa sanoa	..	–	..	–	–	..
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
Vastaajia (lkm)	95	79	67	262	41	88

Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Taulukko 17. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset oman taidealan työtilanteesta yleisesti*

	Tilanne hyvä %	Tilanne huono %	Ei osaa sanoa %	Vastaajia (lkm)
Av-viestintä	10	40	14	115
Graafinen suunnittelu	8	35	12	83
Kuvataide	7	51	19	112
Musiikki	9	36	5	300
Tanssi	16	39	11	44
Teatteri	..	59	12	100

* Taulukkoon on otettu mukaan vain taulukossa näkyvät vaihtoehdot, sillä eri kyselyissä kysymys oli muotoiltu hieman eri tavoin. Prosenttien summa ei ole 100. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Kuten toisen asteen tutkinnon suorittaneiden, myös ammattikorkeakoulusta valmistuneiden oman henkilökohtaisen työtilanteen kuvaus oli positiivisempi kuin arvio alan yleisestä tilanteesta. Niitä, jotka kuvasivat omaa tilannettaan positiivisesti,⁷⁴ oli lähes kaikissa ryhmissä yli kolmannes. Ainoastaan av-viestinnän vastaajat (medianomit) näkivät oman henkilökohtaisen tilanteensa muita negatiivisempina. Sen sijaan esimerkiksi kuvataiteessa – alan huonosta työtilanteesta huolimatta – kolmannes näki oman tilanteensa positiivisena ja noin neljännes negatiivisena. Myös teatteri-ilmaisun ohjaajien kohdalla huomiota kiinnittää myönteisten vastausten määrä (52 %), vaikka tut-

74 Kyseessä oli avovastaus, jonka sävy luokiteltiin positiiviseksi, negatiiviseksi tai neutraaliksi. Avovastauksissa vastaajat kertoivat omasta työtilanteestaan ja tulevaisuuden näkymistään.

kinnon suorittaneiden työtilanne työllisyysmittarilla tarkasteltuna ei ole erityisen hyvä. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset omasta työtilanteestaan

	<i>Myönteinen %</i>	<i>Kielteinen %</i>	<i>Vastaajia (lkm)</i>
Av-viestintä	28	43	79
Graafinen suunnittelu	40	38	55
Kuvataide	33	26	78
Musiikki	55	14	237
Tanssi	62	..	34
Teatteri	52	15	86

* Taulukkoon on otettu mukaan vain vaihtoehdot myönteinen/kielteinen, sillä eri kyselyissä vastaukset oli luokiteltu hieman eri tavoin. Prosenttien summa ei ole 100. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Koulutuksen ja tutkinnon merkitys työllistäjänä on taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemyksen mukaan keskeinen. Enemmistö piti työllisyyttä edistävinä tekijöinä lähes poikkeuksetta alan tutkintoa, henkilökohtaisia kontakteja sekä työharjoittelua (työssäoppimista), siis samoja asioita kuin toisen asteen tutkinnon suorittaneetkin. Taidealojen välillä oli vastauksissa vain joitakin painotuseroja. Ainoastaan teatteri-ilmaisun ohjaajien keskuudessa henkilökohtaiset suhteet nousivat työllisyyden edistäjinä ohi tutkinnon. (Taulukko 19.)

Myös ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden taiteen ammattilaisten halukkuus jatkaa opintojaan on korkea. Erityisen yleistä opintojen jatkaminen on musiikin (41 %) ja kuvataiteen (40 %) sekä tanssin (39 %) aloilla. Muun kuin taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa opintojaan jatkavien osuus on vain 4 prosenttia ja kulttuurialallakin vain 7 prosenttia⁷⁵. (Karhunen 2004a:25, 2005a:19, 2006:21, Tilastokeskus, sijoittumispalvelu).

75 Tilastokeskuksen luvut koskevat päätoimisia opiskelijoita. Taiteen keskus-toimikunnan luvuissa ovat mukana kaikki "opiskelija"-vaihtoehdon valinneet.

Taulukko 19. Taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden näkemykset työllistymistä edistäneistä tekijöistä

	Av- viestintä %	Graafinen suunnit- telu %	Kuvataide % %	Musiikki %	Tanssi %	Teatteri %
Alan tutkinto	65	90	75	79	86	75
Muu koulutus	21	15	27	17	16	33
Henkilökohtaiset kontaktit	59	56	60	75	77	87
Työharjoittelu	56	65	38	23	56	34
Muu aiempi työ- kokemus	46	36	49	44	37	49
Opinnäyte	29	26	14	11	..	23
Osallistuminen projektiin	5	..	22	4	..	10
Muu	8	10	24	6	..	22
Vastaajia (lkm)	97	72	63	281	43	97

Prosenttien summa ei ole 100, sillä vastaajat saattoivat valita useita vaihtoehtoja. Tiedot koskevat vuosia 2003 ja 2004.

Lähde: Karhunen 2004a, 2005a, 2006.

Kaiken kaikkiaan taidealalle ammattikorkeakouluissa koulutettujen tilanne vaihtelee paljon taiteenalasta riippuen. Työllisyystilanne on työssä olevien ja työttömien osuudella mitattuna parhain musiikki- ja tanssipedagogeilla. Sen sijaan kuvataiteen ja av-viestinnän ammattikorkeakoulutetut ovat koulutuksen jälkeen muita useammin työttömänä. Muilta kuin taidealoilta vuosina 2000–2004 valmistuneista ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työttömänä 7 prosenttia. Luku on huomattavasti pienempi kuin useilla taidealoilla, mutta korkeampi kuin musiikissa ja tanssissa. Koulutusta vastaavassa tai lähialan työssä oli kuitenkin melko suuri osuus kaikille taidealoille ammattikorkeakouluissa koulutetuista, kuvataidetta lukuun ottamatta enemmistö.

Yliopistot

Taideyliopistoista valmistuneiden sijoittumisesta ei ole kerätty erillistä aineistoa tätä selvitystä varten, vaan raportissa on käytetty saatavissa olevia oppilaitosten ja Tilastokeskuksen kokoamia tietoja. Yliopistotasoista taidealan koulutusta koskevat määrälliset tiedot ja sijoittumista koskevat tiedot perustuvat siis tilastoihin, tietokantoihin, oppilaitosten omiin sijoittumisselvityksiin ja muihin lähteisiin. Merkittävimpiä näistä ovat Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu ja oppi-

laitosten omat sijoittumisselvitykset. Yliopistot eivät ole kuitenkaan tehneet sijoittumisselvityksiä systemaattisesti, vaan niillä on ollut eri aikoina erilaisia käytäntöjä seurata tutkinnon suorittaneiden sijoittumista. Tämän vuoksi yliopistojen eri koulutusohjelmien tutkinnon suorittaneista kokoamat tiedot voivat olla joko tietyin tai satunnaisin väliajoin tehtyjä ja lisäksi ne voivat poiketa toisistaan luokitteluiltaan.

Taideyliopistoista valmistuneiden ja niissä opiskelevien työmarkkinoille sijoittumista tutkittiin edellisen kerran Taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja tiedotusyksikössä 1990-luvulla (Karhunen 1994; 1996; 1998; Karttunen 1994)⁷⁶. Tutkimukset osoittivat muun muassa sen, että nuorten Kuvataideakatemiasta valmistuneiden kuvataiteilijoiden tilanne työmarkkinoilla oli heikko, kun sen sijaan musiikkialan yliopistotasaisen koulutuksen suorittaneiden työllistymisongelmat olivat vähäisiä.

1990-luvulla tehdyn kyselyn mukaan Kuvataideakatemiasta valmistumisen jälkeen taiteilijoiden ura ei lähtenyt helposti käyntiin⁷⁷. Useimmilla oli taidemaailmaan liian vähän kontakteja ja toimeentulo koulutusta vastaavalla taidealalla jäi niukaksi. Myös erot miesten ja naisten välillä olivat merkittäviä työmarkkinoille siirryttäessä. Miespuoliset kuvataiteilijat sijoittuivat selvityksen mukaan vapaan taiteilijan asemaan useammin, pitivät taidenäyttelyitä useammin, möivät teoksiaan enemmän ja saivat apurahoja yleisemmin kuin naispuoliset kuvataiteilijat. Tutkimuksen mukaan työmarkkinoilla selviytymistä edesauttoi myös valmistuminen johonkin muuhun kuvataiteen ammattiin kuin taidemaalariksi. Kuvanveistäjien ja taidegraafikoiden työllisyystilanne oli parempi. Kuvataideakatemiasta valmistuneet kuvataiteilijat päätyivät joka tapauksessa työmarkkinoille useimmissa tapauksissa ammattitaiteilijoiksi, ja ammatissa toimimattomien osuudet jäivät kaiken kaikkiaan pieniksi. Suurin osa Kuvataideakatemiasta valmistuneista toimi 1990-luvun puolivälissä vapaina taiteilijoina (76 %) mutta yleensä muun työn ohessa. Viidennes kuvataiteilijoista ilmoitti ammattiasemakseen myös toisen vaihtoehdon vapaana taiteilijana toimimisen lisäksi. Taiteelliseen työhön liittyvässä työssä (usein opetustyö) toimi valmistuneista 58 prosenttia ja muussa, ei-taiteellisessa, työssä 8 prosenttia. Tutkimushetkellä työttömänä oli 13 prosenttia Kuvataideakatemiasta valmistuneista. (Karhunen 1996:60–62.)

76 Taideyliopistoista valmistuneiden tilannetta on tutkittu erillisinä selvityksinä myös oppilaitosten toimesta aiemmin. Esimerkiksi Teatterikorkeakoulun rekrytointipalveluiden julkaisusarjassa ovat ilmestyneet Tiina Viikma-Purovaaran ”Rakas, vihattu ura” (2000), Elisa Joron ”Valo- ja äänisuunnittelija” (1998), Laura Jänneksen ”Tanssiko muka työtä” (1998).

77 Tutkimusjoukkoon kuuluivat Suomen taideakatemian koulusta tai Kuvataideakatemiasta vuosina 1980–1994 valmistuneet, joille lähetettiin kyselylomake. Vastajia 179 (70 %).

Vuonna 1998 valmistuneen tutkimuksen perusteella musiikkialalta korkeakoulutuksen hankkineiden taiteilijoiden tilanne työmarkkinoilla oli hyvä 1990-luvulla⁷⁸. Sibelius-Akatemiassa opiskelleiden joukossa oli muissa taideyliopistoissa opiskelleisiin verrattuna pienin osuus täysin koulutusalan ulkopuolella työskenteleviä. Työttömyysaste oli pienin ja työllistymisongelmia oli vähiten verrattuna muissa taideyliopistoissa opiskelleisiin taiteilijoihin. (Karhunen 1998:70.) Vain 3 prosenttia vastaajista oli tutkimushetkellä työttömänä ja vain 2 prosenttia työskenteli täysin musiikkialan ulkopuolella. Enemmistö toimi satunnaisia keikkatöitä vakinaisemmassa työsuhhteessa – tosin usein määräaikaisessa – saaden säännöllistä palkkaa. Ongelmaksi musiikkialan korkeasti koulutettujen kohdalla osoittautuivat työllistymisen sijaan muut työelämään liittyvät epäkohdat, kuten palkkaus ja raskaat työolosuhteet. (Karhunen 1998:68.) Kantto-reiksi ja musiikkikasvattajiksi Sibelius-Akatemiasta valmistuneilla oli 1990-luvulla paremmat edellytykset saada vakainaisia virkoja, ja heille tutkinnon loppuun suorittamisesta oli virkojen pätevyysvaatimusten vuoksi enemmän suoranaista hyötyä kuin muihin säveltaiteen ammatteihin valmistuneille (mts.:69). Kansanmusiikin ja jazzmusiikin koulutusohjelmista valmistuneet kärsivät muita enemmän työllistymisongelmista ja olivat verrattavissa muiden taiteenalojen freelance-reihin työmarkkina-asemansa suhteen. Tutkimuksesta ilmeni, että osa Sibelius-Akatemian koulutusohjelmista valmistuneista ei ollut saanut töitä juuri siltä erikoistumisalalta, jolle heidät oli koulutettu, vaan useimmiten he toimivat freelancereina tai opettajina muilla musiikin erikoistumisaloilla. (Karhunen 1998:69.)

Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneiden sijoittumista työelämään tutkittiin niin ikään 1990-luvun alkupuolella⁷⁹. Tutkimuksen mukaan ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneet henkilöt saivat oman alansa töitä varsin pian valmistumisensa jälkeen jopa laman aikana (Karttunen 1994:77). Vain 4 prosenttia kyselyyn vastanneista oli työttömänä keväällä 1993. Koulutusta vastaavassa työssä heistä oli runsaat kolme neljäsosaa ja muussa taide- tai taideteollisen alan työssä noin joka kymmenes.

78 Tutkimusaineisto koostui kyselystä, joka lähetettiin vuosien 1980–1990 välillä opintonsa Sibelius-Akatemiassa aloittaneille (vastaajia 1045, vastausprosentti 68 %).

79 Vuonna 1993 tehty kysely Taideteollisessa korkeakoulussa 1980–1990 -luvuilla opiskelleille henkilöille (vastaajia 224, vastausprosentti 44 %). Vastaajista 128 henkilöä oli suorittanut ylempään korkeakoulututkinnon, 84 henkilöä opiskeli edelleen ja 12 henkilöä oli keskeyttänyt opinnot. (Karttunen 1994, 16.)

Taiteellinen työ takasi 1990-luvun alussa toimeentulon enemmistölle teatteri- ja tanssialalle valmistuneista korkeakoulutetuista⁸⁰ (Karhunen 1994:89). Työttömien osuus oli 11 prosenttia ja muulla kuin koulutusta vastaavalla alalla toimi vakinaisesti vain 5 prosenttia teatteri- ja tanssialalta valmistuneista taiteilijoista. Tulolähteitä teatteri- ja tanssialan nuorilla ammattilaisilla oli useita ja satunnaiset työttömyyskaudet olivat tyypillisiä (mts. 1994:89).

1990-luvulla Taiteen keskustoimikunnassa toteutettujen kyselytutkimusten tulokset ovat edelleen pääpiirteissään päteviä. Noin kymmenen vuoden aikana tapahtuneita mahdollisia muutoksia tarkastellaan myöhemmin taideyliopistojen tuottamien aineistojen avulla.

Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tietojen mukaan yliopistotutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet työelämään yleisesti ottaen hyvin. Kaikista vuosina 2000–2004 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista työttömiä oli 5 prosenttia ja työllisiä 84 prosenttia (ml. työlliset opiskelijat) vuoden 2004 lopussa. Kaiken kaikkiaan suomalaisissa yliopistoissa suoritettiin yli 60 000 ylempää korkeakoulututkintoa vuosina 2000–2004. Taidealoilla suoritettiin samalla aikavälillä 2 487 (4 %) ylempää korkeakoulututkintoa. Taidealojen tutkinnon suorittaneista 78 prosenttia oli työllisiä ja 8 prosenttia työttömiä vuoden 2004 lopussa. Eri taiteenaloilla työllistymistilanne kuitenkin vaihteli huomattavasti ja oli useimmilla taidealoilla heikompi kuin kaikilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla. Erot kaikkien taidealojen ja muiden alojen välillä ovat kuitenkin tällä koulutusasteella pieniä. (Taulukko 20 ja kuvio 20.)

Taidealan yliopistotutkinnon suorittaneiden työttömyys eri taiteenaloilla ei näyttäydä yllätyksellisenä uusimpien sijoittumistietojen valossa (kuvio 21, sivu 76). Kuvataiteen maisterit ovat työllistyneet kaikkein huonoimmin. Työttömiä heistä oli 18 prosenttia vuoden 2004 lopulla. Myös muu toiminta kuten maastamuutto ja työvoiman ulkopuolelle sijoittuminen on huomattavasti yleisempää kuvataiteen maistereilla (29 %) kuin muilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla (7 %). Kuvataiteen maistereiden lisäksi työttömyys oli erittäin yleistä tanssitaiteen maistereiden (13 %) ja teatteritaiteen maistereiden (15 %) joukossa. Säveltaiteen ja rakennustaiteen aloilta valmistuneiden työllisyystilanne on suurin piirtein samanlainen kuin kaikilla samaan aikaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla keskimäärin. Musiikin maistereista hyvin moni oli sijoittunut työlliseksi opiskelijaksi (15 %) – työllisiä opiskelijoita oli erittäin paljon myös kaikkien ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden joukossa (17 %). Päätoimisten opiskelijoiden määrä oli kaiken kaikkiaan melko

80 Tutkimuksen kohteena olivat Teatterikorkeakoulussa vuosina 1979–1992 ja Tampereen yliopiston näyttelijäntyön laitoksella vuosina 1977–1991 opiskelleet henkilöt (vastaajia 209, vastausprosentti 54 %).

vähäinen. Naisten työttömyys oli kaikilla aloilla säveltäidettä ja rakennustaidetta lukuun ottamatta hieman korkeampi kuin miehillä (Taulukko 20.).

Taulukko 20. Yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneiden pääasiallinen toiminta vuonna 2004 (%)

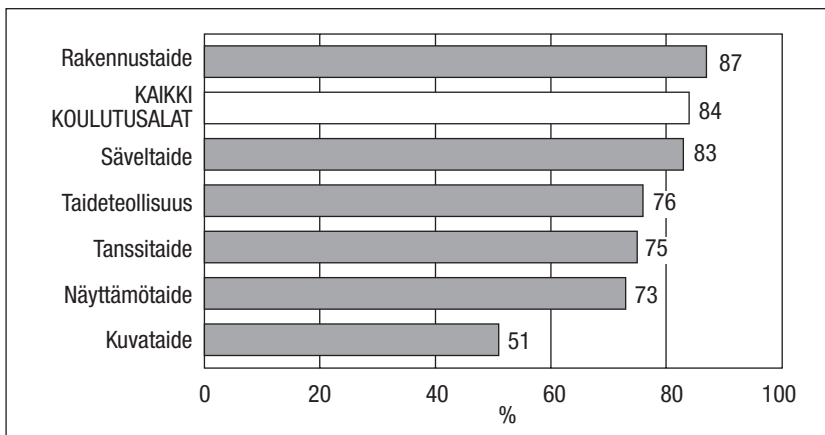
Ala*	Pääasiallinen toiminta vuonna 2004						
	N	Työllinen	Työtön	Työllinen opiskelija	Päätoiminen opiskelija	Muut	Yhteensä %
Kuvataide	136	46	18	5	3	29	100
miehet	47	45	17	2	6	30	100
naiset	89	46	18	7	1	28	100
Musiikki	608	68	5	15	2	10	100
miehet	220	70	5	13	0	11	100
naiset	388	66	4	16	4	9	100
Rakennustaide	451	79	2	8	2	8	100
miehet	242	84	3	6	2	3	100
naiset	209	73	1	10	3	13	100
Taideteollisuus	1025	67	9	9	4	11	100
miehet	308	72	8	8	5	7	100
naiset	717	64	9	10	4	12	100
Tanssitaide	53	62	13	13	2	9	100
miehet	9	78	11	11	0	0	100
naiset	44	59	14	14	2	11	100
Teatteri	214	66	15	7	1	11	100
miehet	104	73	12	5	0	7	100
naiset	110	56	18	8	2	15	100
KAIKKI KOU- LUTUSALAT	61 780	67	5	17	5	7	100
miehet	24 967	68	4	18	4	5	100
naiset	36 813	67	5	15	5	8	100

* Kuvataide = Kuvataideakatemiasta valmistuneet kuvataiteen maisterit. Musiikki = Sibelius-Akatemiasta valmistuneet musiikin maisterit (esittävä säveltaide, kirkkomusiikki, musiikkikasvatus ja muu pääaineryhmä). Rakennustaide = Teknillisestä korkeakoulusta, Oulun yliopistosta ja Tampereen teknillisestä yliopistosta valmistuneet arkkitehdit ja maisema-arkkitehdit (TKK). Taideteollisuus = Taideteollisesta korkeakoulusta ja Lapin yliopistosta valmistuneet taiteen maisterit ml. elokuvataide, valokuvataide, audiovisuaalinen media, kuvataide. Tanssitaide = Teatterikorkeakoulusta valmistuneet tanssitaiteen maisterit. Teatteri = Teatterikorkeakoulusta ja Tampereen yliopiston näyttelijäntöön laitokselta valmistuneet teatteritaiteen maisterit (dramaturgia, näyttelijäntö, ohjaajantyö, valo- ja äänisuunnittelu ja muu pääaineryhmä).

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

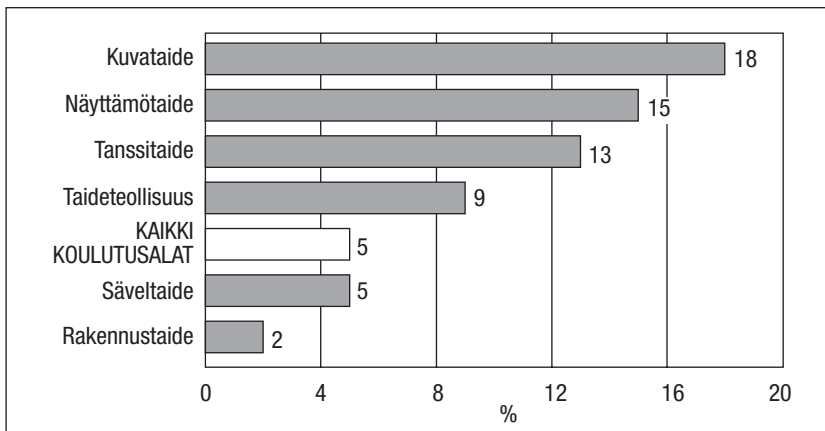
Työllisten (ml. työlliset opiskelijat) osuus taidealan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden joukossa ei yleisesti ottaen ole yhtä suuri kuin kaikkien ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden joukossa lukuun ottamatta arkkitehtejä (rakennustaide) ja musiikin maistereita (säveltaide). Toisaalta taas työllisten osuus taiteenalan ylimmän koulutusasteen suorittaneiden joukossa on hieman suurempi kuin taidealan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden joukossa (kuvio 12, s. 62). Kuvataiteen alan tutkinnon suorittaneiden tilanne tässä suhteessa on huonoin koulutusasteesta riippumatta.

Kuvio 20. Työllisten* osuus (%) vuonna 2004 yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista

*Mukana myös työlliset opiskelijat. Taiteenalat on luokiteltu kuten taulukossa 20.
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvio 21. Työttömien osuus (%) vuonna 2004 yliopistotutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista

Taiteenalat on luokiteltu kuten taulukossa 20.
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Huolimatta siitä, että työelämään sijoittuminen on yksi yliopistojenkin tuloksellisuuden keskeinen mittari, ei taideyliopistojen toteuttama oma selvitystyö ole ollut kovinkaan säännöllistä. Ainoastaan Taideoollinen korkeakoulu ja Teatterikorkeakoulu toteuttavat vuosittain kyselyt valmistuneille. Sen sijaan Sibelius-Akatemiassa ei sijoittumis selvityksiä ole tehty vuoden 2000 jälkeen ja Kuvataideakatemiassa ei tällä vuosikymmenellä lainkaan⁸¹. Sijoittumistietojen systemaattista keräämistä vaikeuttaa taideyliopistoissa yleisesti resurssien sekä erityisesti tehtävään osoitetun henkilöstön puute.

Kuvataideakatemiassa on tehty opiskelijoille ja tutkinnon suorittaneille palautekyselyjä, jotka koskevat opintojen sisältöä, mutta eivät varsinaisesti sijoittumista. Näistä käy ilmi muun muassa, että monipuolista opetustarjontaa ja vierailevia tuntiopettajia arvostettiin samoin kuin mahdollisuutta vuorovaikutukseen kokeneiden taiteilijoiden kanssa. Opiskeluaikaiset kontaktit ammatissa toimiviin kuvataiteilijoihin koettiin erityisen tärkeiksi. Kuvataideakatemiasta valmistuneiden kuvataiteilijoiden työllistyminen on osoittautunut vaikeammaksi kuin muiden korkeakoulututkinnon suorittaneiden. Ongelma on haluttu oppilaitoksen puolelta ratkaista tarjoamalla opiskelijoille opintokokonaisuuksia, joiden avulla valmistuneiden omaehtoista työllistymistä ja uskallusta yrittäjyyteen vahvistettaisiin. (Toimintakertomus ja... 2005: 28, 41–42.)

Sibelius-Akatemian opintotoimisto teki valmistuneille osoitettuja kyselyjä vuosina 1994–2000, ja määrällistä koulutustarvetta on selvitetty strategiatyön tarpeisiin viimeksi vuonna 2005 (Lepo 2005). Vuosien 1998 ja 1999 vastaajista vajaa 30 prosenttia arvioi olevansa erittäin hyvin koulutustaan vastaavassa työssä ja noin 40 prosenttia arvioi olevansa melko hyvin saamaansa koulutusta vastaavassa työssä (Lepo 2005). Sibelius-Akatemiasta valmistuneiden työpaikat ovat jakautuneet tasaisesti lajityypin mukaan, sillä noin puolet tutkinnon suorittaneiden työpaikoista edellyttää klassisen musiikin ja puolet pop- ja jazzmusiikin osaamista. Vakinaisista työsuhteista valtaosa on klassisen musiikin koulutuksen saaneilla. (Lepo 2005.) Työllistymistä koulutusta vastaavaan ammattiin edistää osittain Sibelius-Akatemiasta valmistuneiden laaja-alaisuus. Esimerkiksi pedagogin ja muusikon suuntautumista ei perustutkintoon johtavissa koulutusohjelmissä ole eroteltu kuten ammattikorkeakouluopinnoissa. (Musiikkialan... 2002:27.) Musiikkialan yliopistotutkinnon suorittaneiden työllisyystilanne on ollut keskimääräistä parempi, kun työttömien määriä verrataan muilta taiteenaloilta ja muilta aloilta valmistuneisiin (mm. Lepo

81 Parhailaan (2006) Sibelius-Akatemiassa on meneillään työllistymiskysely perusopintonsa vuosina 1993, 1995, 1997 ja 1998 aloittaneille sekä seurantakysely musiikkikasvatuksen koulutusohjelmasta valmistuneille (Lepo 30.10.2006).

2005). Työttömyyttä pahempi ongelma onkin vakinaisten kokoaikaisien työpaikkojen vähäinen määrä, mikä johtaa vajaatyöllisyyteen ja epävarmaan toimeentuloon. Musiikkialalla työvoiman tarjonta ja kysyntä vaihtelevat myös alueellisesti. Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa on työvoiman ylitarjontaa, kun taas muualla Suomessa on työvoiman kysyntää enemmän kuin alalla toimivia ammattilaisia.

Vuonna 2002 muistionsa jättäneen Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän mukaan Sibelius-Akatemian maisterikoulutuksen määrää ei ole syytä lisätä. Vaikka koulutus on siirtynyt osittain perinteisiltä musiikin aloilta uusille musiikin aloille, tarvetta aloituspaikkojen lisäämiseen ei tällä hetkellä ole. (Musiikkialan... 2002:101) Vuonna 2001 Sibelius-Akatemian uusista opiskelijoista klassisen musiikin opinnot aloitti 86 prosenttia, pop- ja jazzmusiikin 7 prosenttia ja kansanmusiikin 7 prosenttia opiskelijoista. Koska koulutuksen jakautuminen eri musiikin lajeihin eri koulutusasteilla ei vastaa työelämän tarpeita, työryhmä ehdotti eri koulutusasteiden ja koulutuksen järjestäjien selkeyttävän ja kehittävän ammatillisen koulutuksen sisältöjä. Käytännössä edellä mainittua jakaumaa olisi syytä muuttaa vastaamaan paremmin työmarkkinoilla vallitsevaa kysyntää. Klassisen musiikin taitajien kysynnän oletetaan laskeneen ja pop- ja jazzmusiikin sekä kansanmusiikin nousseen. (Musiikkialan... 2002:96, 100)

Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneille tehdään palautekysely yleensä vuosittain⁸². Vastaajina ovat yksi tai kaksi vuotta aikaisemmin korkeakoulusta valmistuneet. Kyselyaineistoihin perustuvien sijoittumisselvitysten tavoitteena on kartoittaa tutkinnon suorittaneita koskevien tavoitteiden toteutumista ja perustutkintokoulutuksen kehittämistarpeita. Kyselyn avulla hankitaan siis tietoa sekä valmistuneiden työllistymisestä, työelämävalmiuksista, koulutustyytyväisyydestä että itse koulutukseen liittyvistä kehittämistarpeista.

Vuonna 2000 Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneista taiteen maistereista ja taiteen kandidaateista koulutusta vastaavassa palkkatyössä toimi vuoden kuluttua tutkinnon suorittamisesta noin puolet (51 %). Yhteensä palkansaajina toimivia oli 62 prosenttia valmistuneista. Päätoimisia freelancereita valmistuneiden joukossa oli 9 prosenttia ja yrittäjiä 24 prosenttia. Freelancerit ja yrittäjät toimivat koulutustaan vastaavissa töissä. Työttömien osuus oli 2 prosenttia. (Behnke 2003.) Vuosina 2001 ja 2002 Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneille taiteen maistereille suunnatun kyselyn mukaan kaksi kolmasosaa taiteen maisteriksi valmistuneista oli päätoimisia palkansaajia kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Joka kolmas oli yrittäjä tai freelancer. (Taulukko 21.) Uuden median, tilasuunnittelun,

82 Tuoreimmat palautekyselyt ovat valmistuneet vuosina 2003 (Behnke) ja 2005 (Luoto) ja koskevat vuosina 2000 ja 2001–2002 valmistuneita taiteen maistereita (ja kandidaatteja (Behnke)).

tekstiilitaiteen, käsi- ja taideteollisen alan sekä kuvataideopetuksen koulutusohjelmista valmistuneista lähes kaikki työlliset olivat sijoittuneet palkansaajiksi. Sen sijaan elokuvataiteen, valokuvataiteen, keramiikka- ja lasitaiteen sekä kalustesuunnittelun koulutusohjelmista valmistuneet olivat pääasiallisesti työllistäneet itse itsensä.⁸³ (Luoto 2005.) (Taulukko 21 ja 22.) Työttömiä vuosina 2001–2002 Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneista oli 4 prosenttia ja työvoiman ulkopuolella 5 prosenttia. (Luoto 2005.) Neljännnes kyselyyn vastanneista oli ollut vähintään kuukauden työttömänä valmistumisensa jälkeen. Käytännössä alityöllisyyden arvioitiin kuitenkin olevan yleistä freelancereiden erikoisemman tilanteen vuoksi: freelancerit eivät ilmoittaneet olevansa työttömiä tilanteessa, jossa tilauskantaa ei tosiasiassa ollut. Työttömyyteen johtaneet syyt olivat moninaisia, yhtä ainoaa tyyppillistä työttömyyden syytä ei löytynyt. (Luoto 2005.)

*Taulukko 21. Taideteollisesta korkeakoulusta vuosina 2000–2002 valmistuneiden sijoittuminen työelämään kaksi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen**

Valmistumisvuosi	Palkansaaja	Freelancer	Yrittäjä	Työtön	Työvoiman ulkopuolella
	%	%	%	%	%
2000	62	9	24	2	3
2001–2002	65	14	11	4	5

*Vuonna 2000 valmistuneiden tiedot koskevat sekä taiteen kandidaatteja että taiteen maistereita.

Lähde: Behnke 2003, Luoto 2005.

Palkansaajina toimivista taideteollisen yliopistotutkinnon suorittaneista yli puolella oli varsinaisen palkkatyön rinnalla sivutoimi ja opetustyötä tekevien osuus oli suuri. Opetustyötä teki yli kolmasosa valmistuneista, muutkin kuin kuvataideopetuksen koulutusohjelmasta valmistuneet taiteen maisterit. Vuosina 2001 ja 2002 valmistuneista palkansaajiksi sijoittuneista taiteen maistereista kaksi kolmasosaa oli saanut kokopäiväistä työtä. Sivutoimia päätoimen ohella teki yli puolet palkansaajista, ja kokopäivätyötä tekevästäkin palkansaajista lähes puolet. (Luoto 2005.) Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneet sijoittuvat ennen kaikkea pääkaupunkiseudun työmarkkinoille. Kaksi kolmasosaa kyselyyn vastanneista asui pääkaupunkiseudulla. Freelancereiden ja yrittäjien osuudet olivat suurimmillaan pääkau-

83 Kyselyssä kartoitettiin vuosina 2001 ja 2002 taiteen maisteriksi Taideteollisessa korkeakoulussa valmistuneiden kokemuksia työelämään siirtymisen jälkeen. Kysely kohdistettiin sekä vuonna 2001 ja 2002 valmistuneille kaksi vuotta valmistumisesta (molemmille ryhmille erikseen).

punkiseudulla asuvien joukossa. Kaikki muualla maassa asuvat työlliset olivat palkansaajia. (Luoto 2005.)

Taulukko 22. Taideteollisen korkeakoulun eri koulutusohjelmista vuosina 2001–2002 valmistuneiden taiteen maistereiden sijoittuminen työelämään kaksi vuotta valmistumisen jälkeen

	Palkan- saaja %	Free- lancer %	Yrittäjä %	Työtön %	Työvoiman ulkopuolella %	Yhteensä %	N
Elokuvataide	–	100	–	–	–	100	2
Graafinen suunnittelu	80	–	20	–	–	100	5
Kaluste- suunnittelu	25	25	50	–	–	100	4
Keramiikka- ja lasitaide	–	50	50	–	–	100	2
Kuvataideopetus	83	4	–	4	8	100	24
Käsi- ja taideteollinen	67	0	–	–	33	100	3
Lavastustaide	50	50	–	–	–	100	2
Pallas kuvataiteet	67	17	17	–	–	100	6
Tekstiilitaide	75	8	–	8	8	100	12
Teollinen muotoilu	60	10	20	10	–	100	10
Tilasuunnittelu	67	–	–	–	33	100	3
Uusi media	83	–	–	17	–	100	6
Vaatesuunnittelu	50	17	33	–	–	100	6
Valokuvataide	33	50	17	–	–	100	6
Kaikki yhteensä	65	14	11	4	5	100	91

Lähde: Luoto 2005.

Tärkeimpänä työllistymistä edistävänä ominaisuutena Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneet pitivät yhteistyökykyä ja vuorovaikutustaitoja. Myös suhdeverkkojen ja kontaktien sekä laaja-alaisen ammattitaidon ja itsensä kehittämisen (kouluttautuminen) merkitys työllistymiseen vaikuttavana tekijänä koettiin tärkeinä. Kaksi vuotta työelämässä olleista palkansaajista kolmasosa oli löytänyt työpaikan pelkästään yksityiseltä sektorilta, kolmasosa vain julkiselta sektorilta ja kolmasosa sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta. Runsas puolet palkansaajista oli saanut vakinaisen työpaikan. Heistä kolme neljäsosaa oli ennen vakinaista työpaikkaa ollut korkeintaan yhden muun työnantajan palveluksessa. Määräaikaisessa työsuhhteessa olleet olivat vaihtaneet työnantajaa usein. Puolet heistä oli ollut vähintään kolmen eri työnantajan palveluksessa. Valmistuneista kolme neljästä koki, et-

tä he jäivät heti tutkinnon suorittamisen jälkeen vaille joitakin työelämässä tarvittavia käytännön taitoja. Eniten koulutukselta kaivattiin yrittäjätaitoja, markkinointiosaamista ja oman alan käytännön taitoja. (Luoto 2005.)

Teatterikorkeakoulun rekrytointipalvelut seuraa valmistuneiden teatteritaiteen ja tanssitaiteen maistereiden sijoittumista työelämään vuosittain⁸⁴. Sijoittumisselvitykset koskevat neljän edellisen vuoden aikana valmistuneiden tilannetta kyselyvuonna. Tuloksista ilmenee, että kiinnitettyjen osuus valmistuneista on kyseisellä ajanjaksolla ollut 33 ja 50 prosentin välillä. Freelancereiden osuus on vaihdellut vähemmän, sillä osuudet olivat 41–49 prosenttia. Työttömien osuus on vaihdellut peräti kolmesta prosentista 20 prosenttiin. Viimeisimmät tiedot näyttäisivät osoittavan työttömien osuuden laskua. Kokonaan toiselle alalle on valmistuneista sijoittunut keskimäärin 7 prosenttia kyseisten vuosien aikana. (Taulukko 23.)

Taulukko 23. Teatterikorkeakoulusta vuosina 2001, 2002, 2004 ja 2006 valmistuneiden teatteri- ja tanssitaiteen maistereiden sijoittuminen työmarkkinoille

<i>Vuosi</i>	<i>Kiinnitys</i> %	<i>Freelancer</i> %	<i>Työtön</i> %	<i>Muu</i> %	<i>Muu työ</i> %	<i>N</i>
2001	50	43	20	7	5	44
2002	38	44	16	9	11	45
2004	33	41	8	18	6	66
2006	42	49	3	7	5	58

Taulukossa rekrytointipalvelun ryhmittely ”freelancer ja työtön” (freelancerin työsuhde ja työttömyyspäiväraha / työmarkkinatuki) on sijoitettu sekä ryhmään ”freelancer” että ryhmään ”työtön”. Näin ollen prosenttien yhteenlaskettu summa ei ole 100, sillä osuudet ovat päällekkäisiä.

Lähde: Teatterikorkeakoulu, rekrytointipalvelut. <http://www.teak.rekry.fi>.

Lapin yliopiston työelämä- ja rekrytointipalveluissa tehdään uraseurantakyselyjä valmistuneille maistereille puoli vuotta ja viisi vuotta valmistumisen jälkeen. Vuonna 2000 taiteiden tiedekunnasta valmistuneet maisterit olivat sijoittuneet hyvin työelämään puoli vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Kyselyyn vastanneista 38 maisterista vain kaksi oli kyselyhetkellä työttömänä⁸⁵. Taiteen maistereista kolme jatkoi opintoja ja yhdellä oli muita syitä sijoittua työmarkkinoiden ulkopuolelle. Opintojaan jatkavat taiteen maisterit olivat valmistuneet kuvataidekasvatukseen ja tekstiili- ja vaatetusalan koulutusohjelmista. Työpaikan saaneista noin puolet toimi vakinaisessa työsuhhteessa ja

84 <http://www.teak.fi/rekry/julkaisu.htm>

85 Vuonna 2000 Lapin yliopistosta valmistui yhteensä 55 taiteen maisteria.

noin puolet määräaikaisessa työsuhteessa. Merkittävä osa Lapin yliopistosta valmistuneista taiteen maistereista oli saanut koulutusta vastaavaa työtä. Koulutusta vastaamatonta työtä teki vain 4 tutkinnon suorittanutta. Koulutusta vastaavaa työtä teki yhteensä lähes 87 prosenttia työelämään sijoittuneista taiteen maistereista. Työelämän ulkopuolella oli 16 prosenttia valmistuneista, työttömiä oli 5 prosenttia ja koulutusta vastaamatonta työtä teki 13 prosenttia työelämään sijoittuneista vastaajista.

Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastolla koottiin vuonna 2004 osaston historian ensimmäinen systemaattinen työelämäpalautte. Arkkitehtuurin osastolta vuosina 1998–2002 valmistuneille lähetettiin kysely, jossa kartoitettiin koulutuksen ja työelämän vastaavuutta. Kyselyyn vastanneista 75 prosenttia totesi palautteessaan, että osaston koulutus on vastannut hyvin heidän työtehtäviään. Erityisen tyytyväisiä osastolta valmistuneet olivat saamiinsa luovan ja taiteellisen työn valmiuksiin. Kysely osoitti myös, että valmistuneet arkkitehdit ovat työllistyneet hyvin. Yli 90 prosenttia valmistuneista oli saanut hankittua työpaikan jo valmistumisvaiheessa. Vain 2 prosentilla osastolta valmistuneista arkkitehteistä oli ollut työttömyysjaksoja. (Opetuksen... 2004.)

Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolta valmistuneista ei ole tehty lainkaan sijoittumisselvityksiä. Teknillisen korkeakoulun Ura- ja rekrytointipalvelut käyttävät työllisyyskatsaustensa kokoamiseen tietoja, jotka he saavat muun muassa Tekniikan Akateemisten liitosta (TEK ry), Suomen Arkkitehtiliitto SAFA:sta sekä Akavasta, Tilastokeskuksesta ja työministeriöstä. Katsaukset eivät sisällä varsinaisia tilastotietoja, mutta viimeisten raporttien mukaan työllisten arkkitehtien osuus on kasvanut.⁸⁶ Tampereen teknillisen yliopiston arkkitehtuurin osastolta valmistuneiden sijoittumisesta ei ole saatavissa erillisiä tietoja.

Verrattuna kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen, jolloin taideyliopistoista valmistuneita on viimeksi kattavasti tutkittu, ei suuria muutoksia ole tapahtunut. Ongelmallisin tilanne on edelleen Kuva- taideakatemiasta valmistuneiden kohdalla. Sen sijaan esimerkiksi musiikin ja taideteollisuuden aloilla työttömyys oli samaa luokkaa kuin 1990-luvun puolivälissä.

86 <http://www.uraverkko.net/fi/index.php/tyollisyyskatsaus/>

Tilanne eri taiteenaloilla

Elokuva ja av-viestintä

Elokuvataiteen ja av-viestinnän ammattilaisiin kuuluvat muun muassa elokuva-ohjaajat, leikkaajat, kuvaajat ja äänittäjät. Taiteilijakunta on alan järjestöjen jäsenmäärällä mitattuna noin 600 henkilöä⁸⁷. Sen sijaan viestintäala laajemmin käsitettynä kattaa huomattavasti suuremman ammattilaisten joukon. Tilastokeskuksen ammattialaluokitus ”elo- ja valokuvaus sekä radio- ja tv-työ” sisälsi vuonna 2000 runsaat 4 000 työntekijää. Tässä laskelmassa olivat mukana kuvaajat, kuvanauhoittajat, äänittäjät, radio- ja tv-tarkkailijat sekä kuvaussihteerit. (Raittila & al. 2006:24.) Alan koko on siten huomattavan monitulkintainen ja näin ollen esimerkiksi koulutettavien määristä ja tulevas-ta työvoiman tarpeesta käytävä keskustelu on useissa tapauksissa melko ongelmallista ja ristiriitaista.

Freelancerina toimiminen on erittäin yleistä elokuva- ja av-alalla. Vuonna 2000 freelancereiden osuus elokuvataiteilijoista oli 49 prosenttia. Myös tuoreen viestintäalaa koskevan tutkimuksen mukaan noin puolet Suomen elokuva- ja videotyöntekijöiden liiton jäsenistä tekee satunnaisia keikkatöitä säännöllisen kuukausipalkkaisen työn sijaan. Niin ikään yrittäjien osuus av- ja elokuva-alalla on korkeampi kuin muilla aloilla. Vuonna 2000 elokuvataiteilijoista 24 prosenttia työskenteli yrittäjänä, kun kaikki taiteenalat mukaan lukien yrittäjien osuus oli 18 prosenttia. Sen sijaan nuorten, vastavalmistuneiden keskuudessa yritystoiminta ei näytä olevan kovin yleistä, sillä toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista yrittäjiä oli vain 9 prosenttia (Rensujeff 2003:69, Raittila & al. 2005: 72, 90, Karhunen 2004a: 43).

Elokuva- ja av-alan ammattilaisia koulutetaan ammatillisella toisella asteella (media-assistentit), ammattikorkeakouluissa (medianomit) sekä yliopistoissa (taiteen kandidaatti ja maisteri). Tutkin-

87 Medianomit ja media-assistentit voivat olla jäseninä mm. Radio- ja televisiotoimittajien liitossa tai viestintäalan järjestöissä työtehtävistä riippuen. Näiden järjestöjen jäsenmäärät eivät sisälly yllä esitettyyn lukuun. Luku sisältää seuraavien järjestöjen jäsenmäärät: Suomen Elokuva- ja videotyöntekijöiden liitto, Suomen Elokuvaohjaajaliitto, Suomen Elokuvaajien yhdistys.

toja voi nykyisin (2006) suorittaa Taideteollisen korkeakoulun ja Lapin yliopiston lisäksi kaikkiaan 51 oppilaitoksessa, joista 34 on toisen asteen oppilaitoksia ja 17 ammattikorkeakouluja. Varsinainen taiteellinen elokuvakoulutus on keskittynyt Taideteolliseen korkeakouluun. Viestinnän ja elokuvan oppilaitoksia on kaikkiaan 37 paikkakunnalla.

Ammattikorkeakouluissa ja toisella asteella koulutettavat medianomit ja media-assistentit voivat työskennellä niin elokuvan, videotaiteen kuin radion ja televisionkin parissa. Kuitenkin osa edellä mainittuja tutkintoja suorittavista valitsee journalismin tai graafisen suunnittelun suuntautumisvaihtoehdot. Näin ollen kaikkia media-assistenteiksi tai medianomeiksi valmistuneita ei voida yksiselitteisesti pitää elokuva- ja audiovisuaalisen viestinnän alalle koulutettuina. Tutkinnon suorittaneita ei kuitenkaan virallisissa tietokannoissa erotella suuntautumisvaihtoehdoittain, joten aivan täsmällistä tietoa avaviestinnän alan todellisesta laajuudesta ei niiden perusteella voida saada. Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimuksesta (Karhunen 2004) on kuitenkin mahdollista tehdä joitakin johtopäätöksiä siitä, mikä on esimerkiksi graafisen suunnittelun osuus edellä mainittujen tutkintojen suorittaneista. Kyselytutkimuksessa mukana olleista medianomitutkinnon suorittaneista yli 40 prosenttia ja toisen asteen tutkinnon suorittaneista noin kolmannes oli suuntautunut graafiseen suunnitteluun. Elokuva-alalle koulutettujen määristä saattaa siis syntyä jossain määrin yliarvioitu käsitys silloin, jos elokuvan ja viestinnän välille laitetaan yhtäläisyysmerkit⁸⁸. Nykyistä yksityiskohtaisempi tietojen kokoaminen koulutustietokantoihin olisi tässäkin suhteessa toivottavaa.

Elokuva- ja av-alan tutkinnot

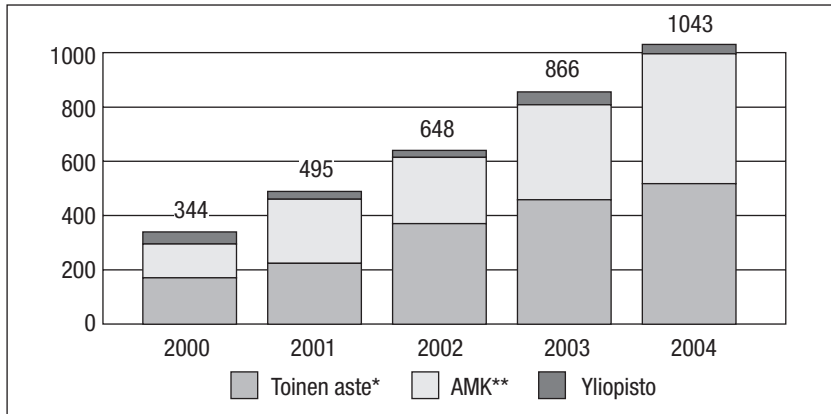
<i>Koulutusaste</i>	<i>Tutkinto</i>
Toinen aste	Media-assistentti, viestinnän/av-viestinnän pt
Ammattikorkeakoulu	Medianomi
Yliopisto / TaiK, LaY	Taiteen maisteri

Viestinnän ja elokuvan koulutus toisella asteella ja ammattikorkeakouluissa on kasvanut kaikista taidealan koulutusaloista nopeimmin myös absoluuttisina lukumäärinä eniten siitä lähtien, kun se 1980-luvulla alkoi laajentua. Vielä 2000-luvun alkuvuosina (2000–2004) elokuva- ja av-alalle koulutettujen määrä on yli kolminkertaistunut,

88 Vuonna 2006 päättyneessä viestintäalan koulutusta koskevassa tutkimusprojektissa on elokuva-alasta esitetty joitakin erillistietoja. Näitä on hyödynnetty tässä raportissa esim. koulutusmäärien ja sijoittumisen selvittämisessä. (Raittila & al. 2005, 2006).

vaikka kasvaneita koulutusmääriä on viime vuosina voimakkaasti kritisoitu. Suurinta kasvu on ollut ammattikorkeakouluissa, joissa tutkinnon suorittaneiden määrä on kyseisenä ajankohtana lähes nelinkertaistunut⁸⁹. Ammattikorkeakouluista valmistuneiden määrä ei ole kuitenkaan vielä ylittänyt toisen asteen tutkinnon suorittaneiden määrää. Yliopistotasolla av-viestinnän/elokuvan koulutus ei ole laajentunut juurikaan sen jälkeen kun Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta perustettiin (1990). Tosin vuonna 2001 elokuvataiteen opiskelijoiden sisäänottoa nostettiin 22 opiskelijaan, kun se aiemmin oli ollut 12. Yliopistoista valmistuu vuosittain muutama kymmenen henkilöä elokuva- ja media-alalle. (Kuvio 22.) Naisten osuus elokuvan ja av-viestinnän koulutuksesta on sekä toisella asteella että ammattikorkeakouluissa ollut keskimäärin 58 prosenttia ja yliopistoissa hieman alle 50 prosenttia.

Kuvio 22. Av-viestinnän/elokuva-alan tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)

* Viestintäalan pt, av-viestinnän pt.

** Medianomit.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu, Taideteollinen korkeakoulu, toimintakertomus 2005, Raittila & al. 2005:35–36.

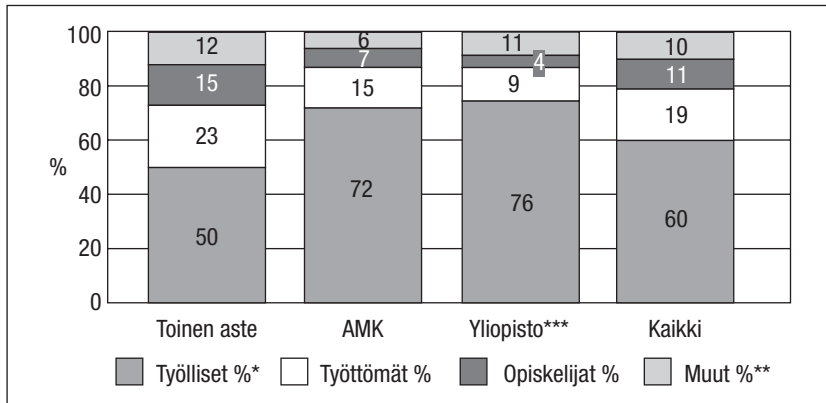
Av-alan (media-assistenttien ja medianomien) aloituspaikkojen määrä on kasvanut vielä 2000-luvulla. Vuosille 2001–2007 osoitettujen aloituspaikkojen määrä on kasvanut 24 prosenttia. Korkeimmillaan aloituspaikkojen määrä oli vuonna 2005, joten alalle valmistuneiden määrälliset huiput kohdistuvat vuosiin 2008/2009, sikäli kuin aloituspaikat täytetään ja opiskelijat valmistuvat. (OPH:WERA).

Vuosina 2000–2004 kaikista av-viestinnän ja elokuvan alalle valmistuneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 60 prosenttia ja työttö-

89 Edellä mainitulla varauksella, että osa medianomi-tutkinnon suorittaneista suuntautuu journalismiin tai graafiseen suunnitteluun.

miä vajaa viidennes⁹⁰. (Kuvio 23.) Korkeinta työttömyys oli toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa (23 %). Luku on korkea verrattuna kaikkiin toisen asteen tutkinnon kyseinä vuosina suorittaneisiin (15 %). Työllisiä oli sekä ammattikorkeakouluista että yliopistoista valmistuneissa suurin piirtein sama osuus (n. 70 %). Taiteen keskus toimikunnan kyselytutkimuksen tulos on samaa luokkaa: toisen asteen av-viestinnän tutkinnon vuosina 2000–2003 suorittaneista työttömänä oli 24 prosenttia ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 14 prosenttia (Karhunen 2004:43).

Kuvio 23. Vuosina 2000–2004 elokuvan ja av-viestinnän tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää työlliset opiskelijat.

** Sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän "muu tai tuntematon".

*** Yliopistotiedoissa ovat mukana Lapin yliopiston ja Taideteollisen korkeakoulun taiteen maisterit. Näihin sisältyy myös muilta kuin av-viestinnän aloilta valmistuneita. Tietokannassa suuntautumisvaihtoehtoja ei ole eroteltu.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kaikkiaan työikäisistä (15–64-vuotiaat) tutkinnon suorittaneista lähes 5 000 henkilöllä on jokin av- tai elokuva-alan tutkinto (luettelo tutkinnoista liitteessä 4). Heistä noin puolet on naisia (51 %). Tarkasteltaessa kaikkia tutkinnon suorittaneita työikäisiä ovat työttömien ja työllisten osuudet elokuva- ja av-alalla samaa suuruusluokkaa kuin vuosina 2000–2004 valmistuneidenkin. Työttömiä oli alan tutkinnon suorittaneista työikäisistä 19 prosenttia ja työllisiä 63 prosenttia. Varsinaisesti työvoimaan kuuluu yllämainituista alan tutkin-

90 Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden tiedot ovat vuosilta 2001–2004.

non suorittaneista vajaa 4 000 henkilöä⁹¹. Työttömyysaste tästä joukosta laskettuna on 22 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.) Taiteen keskustoimikunnan Taiteilijan asema -tutkimuksen mukaan elokuvataiteilijoista⁹² oli vuonna 2000 työttömänä 28 prosenttia, mikä oli muihin taiteenaloihin verrattuna suhteellisen korkea osuus (Rensujeff 2003:69).

Työministeriön tilastojen mukaan huhtikuussa 2006 oli työttömänä työnhakijana kaikkiaan 179 elokuva-alan ammattilaista⁹³. Työttömien työnhakijoiden määrä alalla on kasvanut vuosien 2000 ja 2006 välillä 50 prosenttia, ja vuosikasvu on ollut kyseisinä vuosina keskimäärin 7 prosenttia. (Työministeriö, tilastot.)

Työmarkkinoiden ja koulutuksen yksi keskeisiä ongelmakohtia elokuva- ja av-viestintäalalla on harjoittelijoiden laaja käyttö elokuva- ja tv-tuotannoissa. Raittila & al. (2006) mukaan ilmaisten tai puoli-ilmaisten harjoittelijoiden käyttö polkee alan hintoja ja vaikeuttaa jo alalla toimivien asemaa. (Mts. 90.) Suomen elokuva- ja videotyöntekijöiden liitto (SET) on laatinut eettiset ohjeet opiskelijoiden käytöstä elokuvatuotannoissa. Ohjeissa todetaan muun muassa, että ongelmat liittyvät ylipitkiin työpäiviin ja vastuullisen työn tekemiseen ilman kunnon korvausta. Lisäksi asiakirjassa korostetaan, että itsenäisistä työtehtävistä tulee maksaa ammattitehtävän mukaista palkkaa. (SET: Opiskelijat leffakeikalla.)

Tulevan työllisyystilanteen ennakkoinnin kannalta elokuva- ja av-ala on ollut yksi ristiriitaisimmista. Alalle on toisaalta ennustettu valtavaa kasvua 1990-luvun Viestintäkulttuuritoimikunnan mietinnöstä (1991) lähtien aina näihin päiviin⁹⁴. Vuonna 2000 ilmestyneessä Elokuva- ja televisiokoulutuksen työryhmän muistiossa (2000) todetaan, että kyse on yhdestä nopeimmin kasvavista aloista ja että "viestintäympäristön yhdentymisen vaikuttaa myönteisesti alan työllisyysnäkyymiin". Samassa muistiossa kuitenkin ennustetaan, ettei koulutetun työvoiman kysyntä todennäköisesti tule lisääntymään yhtä nopeasti kuin työvoiman kysyntä alalle yleisesti. (Elokuva- ja... 2000:7,30.). Niin ikään Suomen elokuväsäätiön julkaisemassa Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelmassa vuosille 2006–2010 todetaan elokuvan olevan kasvava koulutusala ja työllistäjä Suomessa. Viimeksi mainitun tueksi tavoiteohjelmassa esitetään Tilastokeskuksen tieto

91 Työvoimaan kuuluviksi on laskettu työlliset ja työttömät. Laskelmista on jätetty pois opiskelijat, eläkeläiset ja ryhmä muut.

92 Rensujeffin tutkimuksessa elokuvataiteilijoiksi määriteltiin elokuvaohjaajat, elokuvaajat, leikkaajat, muut elokuvatyöntekijät.

93 Tieto koskee seuraavia ammattinimikkeitä: elokuvapiirtäjä, elokuvaaja, televisiokuvaaja, elokuvan leikkaaja.

94 Mm. Autio & al. 1999 toteaa "media-ala on työllistänyt hyvin ja alalle syntyy edelleen uusia tehtäviä. --- nimenomaan av-median ja multimedian työllisten määrän ennakkoidaan kasvavan nopeasti". (mts. 62, 207).

elokuva-alan työllisyyden kehittymisestä vuosien 1993–2002 välillä (kasvu 69 %)⁹⁵ (Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelma). Toisaalta viimeaikaisissa tutkimuksissa ainakin koulutettujen ammattilaisten työllisyysennuste on vahvasti miinusmerkkinen, eivätkä edellä mainitut näkemykset saa niistä juurikaan tukea. Esimerkiksi viestintäalan koulutustarpeita käsittelevässä tutkimuksessa arvellaan alan työvoimatarpeen laskevan huolimatta siitä, että liikevaihto tulee kasvamaan. Niin ikään tutkimuksessa todetaan, että koulutettujen määrä kasvaa entisestään tulevina vuosina ja että koulutuksesta on selkeästi ylitarjontaa, minkä arvioidaan johtavan myös palkka- ja työehtojen polkemiseen. Myös Taiteen keskustoimikunnan kyselyn mukaan av- viestinnän koulutettujen tilanne osoittautui työllisyyden kannalta melko ongelmalliseksi. Av- viestinnän tutkinnon suorittaneiden joukossa oli lähes viidennes sellaisia, joiden mielestä heidän saamastaan koulutuksesta ei ollut hyötyä työllistymisen kannalta. Tämä, kuten muutkin edellä mainitut tutkimustulokset, viittaa siihen että viestinnän koulutusmääriä ennakoitaessa on selvästi tehty ylimitoitettu arvio. (Raittila & al. 2006:68–74, Karhunen 2004a:64.) Viime aikoina toiveita on asetettu niin sanottuun luovaan talouteen ja sen tuomiin uusiin työpaikkoihin. Viestintäalan koulutusta selvittänyt tutkimus kuitenkin toteaa, että nämä kehityslinjat ovat olleet toistaiseksi ”enemmänkin visioita” eivätkä ole tuoneet joukkomitassa viestinnän ammattilaisille työpaikkoja. (Raittila & al. 2005:86.)

Vaikeaksi elokuvan ja av- viestinnän koulutusta koskevien ratkaisujen tekemisen tekee muun muassa se, että alan vetovoima on erittäin suuri ja kysyntää koulutukselle löytyy jatkuvasti. Osa ammattikorkeakoulujen av- viestinnän koulutusohjelmista on käynnistetty vasta 1990-luvun lopulla tai 2000-luvun alussa, joten ei liene realistista odottaa, että niiden supistamiseen ryhdyttäisiin aivan pian. 1990-luvulla alkanut viestintäalan koulutuksen laajentaminen on ollut selkeä kulttuuripoliittinen tahdon ilmaisu, jonka vaikutukset ovat nyt näkyvissä.

Kuvataide

Kuvataiteen ammattilaisiin kuuluvat taidemaalarit, taidegraafikot, kuvanveistäjät, mediataiteilijat sekä valokuvataiteilijat⁹⁶. Koulutus-

95 Lisääntynyt työllisyys ei välttämättä tarkoita, että kaikki työllistyneet olisivat alalle koulutettuja. Asiakirjan tekstistä ei käy ilmi, koskeeko luku alan taiteellista työvoimaa vai ylipäänsä elokuva-alalla toimivia (esim. lipunmyyjiä).

96 Taidehallinnon taiteenalajaottelussa valokuvataide ryhmitellään itsenäiseksi taiteenalaksi. Valokuvataiteilijoiden liitto on Suomen Taiteilijaseuran (kuvataide) jäsenjärjestö.

luokituksissa mediataiteilijat ja valokuvataiteilijat ovat osin päällekkäisiä av-viestinnän ja taideteollisuuden koulutusalojen kanssa.

Kuvataiteilijakunnan koko on alan järjestöjen jäsenmäärän⁹⁷ perusteella noin 2 300 henkilöä (Karttunen 2004:31–32). Alan työmarkkinoille on tunnusomaista se, ettei varsinaisia työpaikkoja ole, vaan omaa taiteellista työtä tehdään vapaana taiteilijana ilman työsuhdetta. Näin ollen alaa leimaavat myös useat tulolähteet ja ”sivutoimet” sekä alhainen tulotaso. Pääasiallinen toimeentulolähde kuvataiteilijoille on lähialan työ (useimmiten opetustyö), jota esimerkiksi vuonna 2000 teki 59 prosenttia kuvataiteilijoista. Apurahaa saavien osuus koko kuvataiteilijakunnasta oli kyseisenä vuonna 44 prosenttia (Rensujeff 2003:73.) Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimuksen mukaan kuvataiteilijan (ammattikorkeakoulu) ja kuvallisen ilmaisun tutkinnon (toinen aste) suorittaneista noin viidennes saa toimeentulonsa koulutusta vastaavasta työstä ja suurin ryhmä (45 %) kokonaan muista tulolähteistä kuin työstä, esimerkiksi työttömyyteen tai opiskeluun liittyvistä sosiaalietuksista. (Karhunen 2004a:43, 50.)

Kuvataiteilijan ammattia voi edelleen harjoittaa ilman muodollista koulutusta, vaikka – kuten muillakin taidealoilla – myös kuvataiteessa ammatilliset ovat nykyisin korkeasti koulutettuja. Karttunen (2006) mukaan kuvataiteilijan ammatista onkin tullut entistä selkeämmin koulutusammatti. Kuvataiteilijoista yli 90 prosentilla on ammatillinen koulutus joltakin koulutusasteelta. Kuvataideakatemian käyneitä on 40 prosenttia alan taiteilijakunnasta. Kuvataiteilijat kouluttautuvat melko paljon myös ulkomailla, mutta matrikkelitaitteilijoita koskevan tutkimuksen mukaan kyse on usein pikemminkin kotimaisia opintoja täydentävästä kuin korvaavasta koulutuksesta (Rensujeff 2003:25, 28, Karttunen 2006a:29).⁹⁸

Useamman kuin yhden ammatillisen tutkinnon suorittaneita on kuvataiteilijakunnassa melko paljon. Toiselta asteelta ja ammattikorkeakouluista valmistuneille tehdyn kyselyn mukaan lähes puolet (46 %) kuvataiteen vastaajista oli opiskellut jo aikaisemmin ja enemmistö heistä kuvataiteen tai viestinnän alaa. Niin ikään noin puolet kuvataiteen vastaajista aikoi tulevaisuudessa jatkaa opintojaan (Karhunen 2004a:24). Myös matrikkelitaitteilijoista lähes kolmannes oli opiskellut kahdessa oppilaitoksessa ja vähintään kolmessa paikassa opiskelleitakin oli 17 prosenttia. Syynä opintojen jatkamiseen on

97 Ilman Valokuvataiteilijoiden liittoa (247 jäsentä vuonna 2004). Luku sisältää seuraavien järjestöjen jäsenmäärät: Taidemaalari liitto, Suomen Kuvataiteilijaliitto, Suomen taidegraafikot, Muu ry.

98 Kuvataiteilijoiden koulutustaso on huomattavasti korkeampi kuin koko väestön. Vuonna 2004 koko 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli alansa ammattitutkinnon suorittanut 59 prosenttia, kuvataiteilijoiden osalta osuus on 90 prosenttia. (Tilastokeskus. Koulutustilastot. <http://www.stat.fi/til/vkour>, Rensujeff 2003:73.)

muun muassa työllisyyden turvaaminen esimerkiksi pedagogisen pätevyuden avulla. Samoin koulutushalukkuutta lisännee mahdollisuus käyttää oppilaitosten välineitä ja tiloja sekä keskusteluyhteyden säilyttäminen samaa työtä tekevien ammattilaisten kanssa. Oppilaitokset toimivat usein ikään kuin hautomoina samaan yhteisöön kuuluville taiteilijoille. (Karttunen 2006a:32–33.)

Tutkintopohjaista kuvataiteilijan ammatillista koulutusta voi nykyisin saada niin ammatillisella toisella asteella (kuvallisen ilmaisun perustutkinto⁹⁹, nykyisin kuva-artsaani), ammattikorkeakouluissa (kuvataiteilija AMK) kuin yliopistossakin (Kuvataideakatemia, kuvataiteen maisteri, sekä Lapin yliopisto ja Taideteollinen korkeakoulu, taiteen maisteri¹⁰⁰). Kuvataiteilijoita kouluttavia oppilaitoksia ja koulutusyksiköitä on yliopistojen lisäksi kaikkiaan 24, joista 16 toisella asteella ja 8 ammattikorkeakouluissa. Oppilaitokset sijaitsevat kaikkiaan 22 paikkakunnalla.

Kuvataiteen tutkinnot

<i>Koulutusaste</i>	<i>Tutkinto</i>
Ammatillinen toinen aste	Kuvallisen ilmaisun perustutkinto (kuva-artsaani)
Ammattikorkeakoulu	Kuvataiteilija (AMK)
Yliopisto / KuvA, TaiK, LaY	Kuvataiteen maisteri Taiteen maisteri

1980-luvulla kuvataiteen ammatillista tai ammatillisesti suuntautunutta koulutusta annettiin kaikkiaan 12 oppilaitoksessa, nykyisin oppilaitoksia on kaikkiaan 27¹⁰¹. Kuvataiteen ammatillinen koulutus on kasvanut erityisesti toisella asteella, mutta tarkkoja tietoja valmistuneiden määrästä 1990-luvulla ei ole, sillä Tilastokeskuksen sijoittumispalveluun tilastoituvat vain tietyn tutkintonimikkeen suorittaneet. Kun kuvallisen ilmaisun perustutkinto on ollut käytössä vasta muutaman vuoden (vuodesta 2001 alkaen), näyttävät tilastot hieman harhaanjohtavasti siltä, ettei valmistuneita 2000-luvun alkuvuosina tai 1990-luvulla juurikaan ole. Kuitenkin kyseessä ovat usein perinteiset kuvataiteilijan koulutusta antaneet oppilaitokset (esimerkiksi Hy-

99 Virallisissa koulutusluokituksissa kuvallisen ilmaisun perustutkinto on luokiteltu viestintä- ja informaatiotieteisiin.

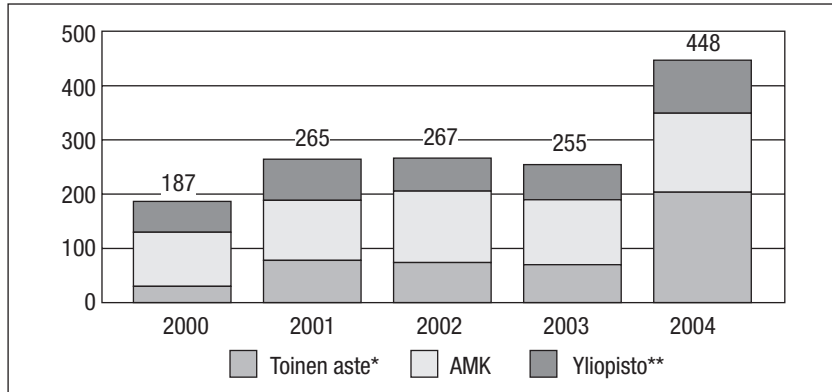
100 Taideteollisessa korkeakoulussa koulutetaan taidekasvatuksen osastolla kuvataiteen opettajia ja visuaalisen kulttuurin osastolla mm. ympäristötaiteilijoita ja valokuvataiteilijoita.

101 Ilman Vapaata taidekoulua ja Taidekoulu Maata, jotka eivät ole virallisen tutkintojärjestelmän piirissä.

vinkään taidekoulu, Imatran taidekoulu jne.), joista on valmistunut kuvataiteilijoita myös aiempina vuosina, mutta ilman omaa tutkintonimikettä. Lisäksi on huomattava, ettei kuviossa 24 näkyvä toisen asteen koulutuksen suuri kasvu näkyisi lainkaan, mikäli kuvallisen ilmaisun tutkinto olisi – virallisten tietokantojen mukaisesti – luokiteltu viestintäalaan.

2000-luvun alkuvuosina kuvataiteen koulutuksen saaneiden määrä on yli kaksinkertaistunut ja erityisesti kasvu on kohdistunut toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen koulutukseen. Kuvataiteilijoiksi koulutettujen määrä tulee todennäköisesti lähivuosina vielä hieman kasvamaan, sillä esimerkiksi kuva-artsaanin koulutuksen aloituspaikat olivat määrällisesti suurimmillaan vuonna 2005. Samoin ammattikorkeakoulujen aloituspaikat nousivat vielä vuonna 2006. Mikäli kaikki aloituspaikat täytetään ja aloittaneet valmistuvat, tulee tutkinnon suorittaneiden määrä vuositasolla olemaan nykyistä suurempi vielä vuosina 2008–2010.

Kuvio 24. Kuvataiteen tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)

* Kuvallisen ilmaisun perustutkinto.

** Luvut eivät sisällä Lapin yliopiston tietoja.

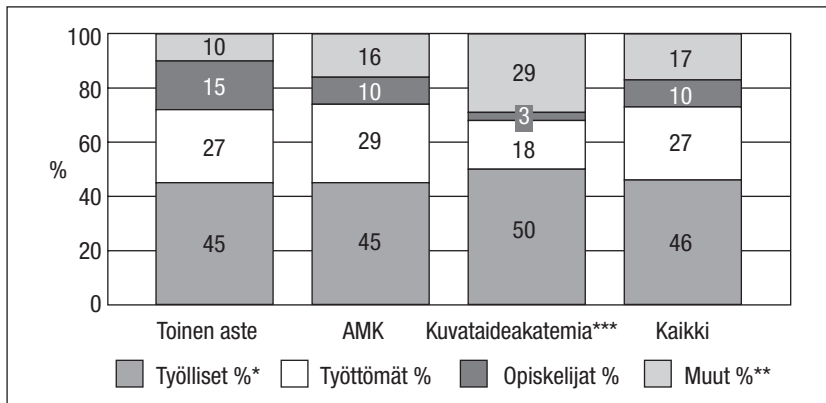
Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu, Taideteollinen korkeakoulu, tilastot (sis. PAL-LAS-maisteriohjelma ja kuvataideopetuksen koulutusohjelma).

Tutkinnon suorittaneista kuvataiteilijoista enemmistö on nykyään naisia. Vuosina 2000–2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista kuvataiteilijoista naisia oli keskimäärin 70 prosenttia ja yliopistotutkinnon (Kuvataideakatemia, ylempi korkeakoulututkinto) suorittaneista runsas 60 prosenttia. Toisen asteen tutkinnon suorittaneista naisten osuus on ollut 2000-luvulla keskimäärin 53 prosenttia.

Kuvio 25 esittää kuvataiteen ammatillisen tutkinnon eri koulutusasteilla vuosina 2000–2004 suorittaneiden sijoittumista vuoden 2004 lopussa. Työllisiä on kaikista kyseisinä vuosina tutkinnon suoritta-

neista (N=955)¹⁰² alle puolet (46 %) ja työttömiä yli neljännes. Huomiota kiinnittää korkean työttömyyden ohella se, että sijoittumisryhmän ”muut” (varusmiespalvelu, eläke, tuntematon, ulkomailla) osuus on hyvin korkea kuvataiteilijoiden keskuudessa. Tulos viittaa siihen, että kuvataiteilijoiden epätyypilliset työllistymistavat ja ammattiasemat (esimerkiksi vapaa taiteilija), moniammatillisuus sekä apurahan turvin työskentely eivät tule ilmi pelkästään rekisteritietoihin perustuvista tietokannoista. Kuvataiteilijat saattavat joutua näin ollen luokitelluiksi ryhmään ”muut” ja siten työvoiman ulkopuolelle, vaikka tekisivätkin omaa taiteellista työtään. (Ks. Rensujeff 2005:15–16,25.)

Kuvio 25. Vuosina 2000–2004 kuvataiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää työlliset opiskelijat.

** Muu sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän ”muu tai tuntematon”.

*** Sijoittumistiedot vain Kuvataideakatemian (kuvataiteen maisteri) osalta, sillä Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun taiteen maistereita koskevista tiedoista ei voi eritellä Taideoikeuden korkeakoulun ja Lapin yliopiston kuvataidetutkintoja.

Toisen asteen osalta tiedot vuosilta 2001–2004.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaat) jonkin kuvataiteen alan tutkinnon on suorittanut noin 2 700 henkilöä (luettelo tutkinnoista liitteessä 4), joista naisia on 62 prosenttia. Tutkinnon suorittaneista työikäisistä oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 52 prosenttia ja työttömiä 23 prosenttia. Varsinaisesti työvoimaan kuuluvia alan tutkinnon suorittaneista oli kaikkiaan noin 2 000 henkilöä, työvoiman ulkopuolella olevien osuus kuvataiteilijoista on siis peräti neljännes ja työttömyysaste työvoimaan kuuluvista laskettuna nousee siten 30 prosenttiin.

102 Yliopistotasolta luvussa ovat mukana vain Kuvataideakatemiasta valmistuneet maisterit.

(Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.) Vuoden 2000 tilannetta käsittelevän Taiteilijan asema -tutkimuksen mukaan kyseisenä vuonna kuvataiteilijoista oli työttömänä työnhakijana peräti 38 prosenttia (Rensu-jeff 2003:35). Työttömyysasteiden ero saattaa johtua muun muassa siitä, että Taiteilijan asema -tutkimuksen tutkimusjoukkoon kuului myös kouluttamattomia tai ulkomaisen tutkinnon suorittaneita, jotka eivät sisälly Tilastokeskuksen tietoihin¹⁰³. Lisäksi esimerkiksi apurahalla työskentelevät eivät välttämättä näy rekistereissä työllisinä, ellei heillä ole ollut työstään veronalaista tuloa.

Työministeriön tilastojen mukaan huhtikuussa 2006 oli kaikkiaan 554 kuvataiteilijaa¹⁰⁴ työttömänä työnhakijana. Mikäli taiteilijakunnan koko määritellään järjestöjen jäsenmäärän perusteella, on työttömien työnhakijoiden osuus taiteilijakunnasta noin neljännes. Työttömien työnhakijoiden määrä on vuosien 2000 ja 2006 välillä kasvanut 25 prosenttia ja vuosittainen kasvu on ollut keskimäärin 4 prosenttia.

Kuvataiteilijoiden koulutusta on liikaa, mikäli kriteerinä käytetään työttömien osuutta alan koulutetuista. Työttömien osuus eri asteilla koulutetuista sekä koko ammattikunnasta vaihtelee – aineistosta ja määritelmästä riippuen – 20–40 prosentin välillä, mikä on muihin taiteenaloihin verrattuna korkein osuus. Tilannetta ei kuitenkaan välttämättä ratkaista koulutusta vähentämällä. Kuvataidealan taiteellisen työvoiman tarvetta on vaikea arvioida, koska työmarkkinoita ei sanan varsinaisessa merkityksessä ole. Kuvataiteilijan työ on pääasiassa vapaan taiteilijan työtä, joten työpaikkoja, joihin kuvataiteilijoita palkataan, ei ole olemassa¹⁰⁵. Ideaalitalanteessa taiteilija hankkii toimeentulonsa teosmyynnillä, tilausteoksilla tai apurahoituksella. Korkea työttömyysaste ei myöskään välttämättä johdu suoranaisesti koulutuksen kasvusta, sillä esimerkiksi Kuvataideakatemiasta valmistuneiden määrä ei ole ratkaisevasti kasvanut, mutta myös sieltä valmistuneiden työttömyys on korkeampi kuin muilla taitealoilla. Koulutettujen kuvataiteilijoiden työllisyyden todettiin olevan huono jo 1970-luvulla (KM 1973:37), joten ilmiö ei ole missään tapauksessa alalla uusi. Selvää kuitenkin on, ettei viime vuosina lisääntynyt koulutus ole helpottanut tilannetta, sillä se on tuonut jo ennestään pienille kuvataiteen markkinoille lisää koulutettua työvoimaa. Kotimarkkinoiden pienuutta voidaan kenties tulevaisuudessa kompensoida kansainvälisillä hankkeilla ja lisääntyvällä kulttuuriviennillä. Kansainvälisillä ku-

103 Tilastokeskuksen tiedot perustuvat tilanteeseen vuoden viimeisellä viikolla, Taiteilijan asema -tutkimuksen tulokset perustuvat koko vuoden toimintaan.

104 Taidemaalarit, graafikot, kuvanveistäjät.

105 Esimerkiksi työministeriön verkkosivuilla otsikolla ”kuvataiteilijat” olevat vapaat työpaikat ovat olleet graafikon, tatuoijan ja lavasterakentajan toimia. Edellä mainittujen vapaiden työpaikkojen määrä koko maassa oli lokakuussa 2006 alle 10. <http://www.mol.fi>

vataiteen markkinoilla toimiminen on viime aikoina lisääntynyt, mutta sillä ei kuitenkaan toistaiseksi ole ollut toimeentulon kannalta merkittävää vaikutusta kuin varsin pieneen kuvataiteilijoiden joukkoon (Karttunen 2006b).

Näyttämötaide

Näyttämötaiteen ammattilaisia ovat näyttelijät, ohjaajat, dramaturgit ja valo- ja äänisuunnittelijat sekä lavastajat ja pukusuunnittelijat, joista jälkimmäisiä koulutetaan Taideteollisessa korkeakoulussa. Alan uusi ammattiryhmä ovat teatteri-ilmaisun ohjaajat, joita koulutetaan ammattikorkeakouluissa. Teatteri-ilmaisun ohjaajien koulutus alkoi 1990-luvun alussa.

Näyttämötaiteilijakunnan koko on noin 2 500 – 3 000 henkilöä, kun edellä mainittujen ammattiryhmien järjestöjen jäsenmäärää käytetään mittarina¹⁰⁶. Alalla toimivista taiteilijoista 53 prosenttia on suorittanut tutkinnon Teatterikorkeakoulussa ja kaikkiaan 74 prosentilla on jokin alansa ammatillinen koulutus (Rensujeff 2003:25, 28).

Taiteen keskustoimikunnan Taiteilijan asema -tutkimuksen mukaan kaikista näyttämötaiteilijoista on freelancereita 36 prosenttia¹⁰⁷. Näyttelijöiden keskuudessa freelancereiden osuus on vieläkin suurempi, noin 50 prosenttia. Esiintyvien taiteilijoiden työmarkkinoilla kiinnityksellä teatteriin on suuri merkitys toimeentulon kannalta. Pysyvät tulot turvaava jatkuva työsopimus on kuitenkin nykyisin nuorilla alan taiteilijoilla vaikeasti saavutettavissa, sillä teatterit käyttävät produktioissaan yhä enemmän freelancereita.

Näyttämötaiteilijoista 44 prosenttia oli tehnyt vuonna 2000 ainoastaan taiteellista työtä. Noin viidennes (19 %) teki kyseisenä vuonna taiteenalan ulkopuolista työtä, eikä lainkaan oman alansa työtä. Teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinnon vuosina 1999–2004 suorittaneista noin 57 prosenttia sai vuonna 2004 toimeentulonsa koulutusta vastaavasta työstä¹⁰⁸. Työttömien osuus näyttämötaiteilijoista oli vuonna 2000 korkeampi kuin kaikilla taiteenaloilla keskimäärin, 23 prosenttia. (Karhunen 2006, aineisto, Rensujeff 2003:74–75.)

Teatterialan taiteellisiin ammatteihin annetaan koulutusta ammattikorkeakouluissa (teatteri-ilmaisun ohjaaja AMK) sekä yliopistossa (Teatterikorkeakoulu/Tampereen yliopisto, teatteritaiteen maisteri).

106 Jäsenmäärätiedot ovat vuodelta 2004 ja koskevat seuraavia järjestöjä: Suomen Näyttelijäliitto, Suomen Teatteriohjaajien liitto, Suomen teatterinjohdajaliitto, Suomen Lavastustaiteilijoiden liitto, Suomen Valo- ja äänisuunnittelijoiden liitto, Esiintyvät Taiteilijat, Suomen Taikapiiri. (Karttunen 2004:31–32).

107 Tieto vuodelta 2000.

108 Esittävän taiteilijan tai esittävän taiteen opettajan työstä.

Teatterin tutkintopohjaista koulutusta antavia oppilaitoksia ja koulutusyksiköitä on Teatterikorkeakoulu ja Tampereen yliopiston näyttelijäntöytäön laitos mukaan lukien kaikkiaan seitsemän, joista neljä ammattikorkeakouluja¹⁰⁹. Oppilaitoksia on kaikkiaan kuudella paikkakunnalla.

Näyttämötaiteen tutkinnot

<i>Koulutusaste</i>	<i>Tutkinto</i>
Ammatillinen toinen aste	Sirkusalan perustutkinto
Ammattikorkeakoulu	Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)
Yliopisto / TeaK, Näty*	Teatteritaiteen maisteri

* Lavastaja ja pukusuunnittelijoita koulutetaan Taideteollisessa korkeakoulussa.

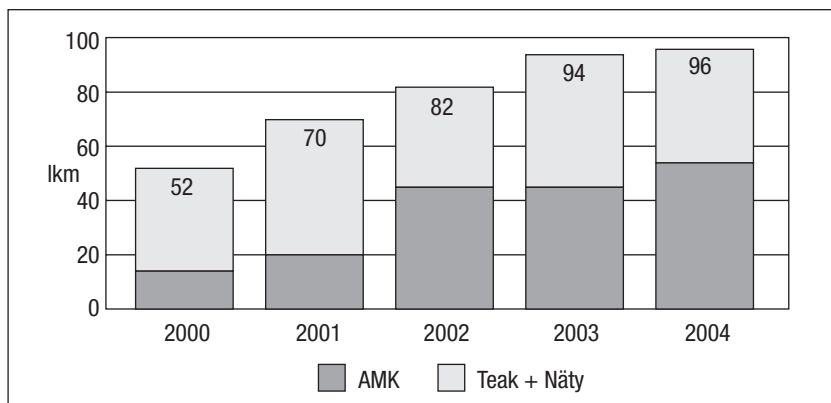
Teatterialan koulutusmahdollisuudet ovat laajentuneet 1990-luvun kahdesta oppilaitoksesta nykyiseen seitsemään. Niin ikään teatterialan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden määrä on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvulla, mutta valmistuneiden määrät ovat edelleen pieniä verrattuna muihin taiteenaloihin. Vuosittain teatterialan taiteellisiin ammatteihin (pääasiassa näyttelijäksi tai teatteri-ilmaisun ohjaajaksi) valmistuu vajaan 100 henkilöä. Naisten osuus alalle koulutetuista on 2000-luvulla ollut keskimäärin 60 prosenttia. Valmistuneista noin puolet on teatteri-ilmaisun ohjaajia. Teatteri-ilmaisun ohjaajien määrä kasvaa lähivuosina hieman, sillä aloituspaikkojen määrät olivat suurimmillaan vuosina 2004 (126) ja 2006 (127).

Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun mukaan vuosina 2000–2004 teatterialalle valmistuneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 69 prosenttia ja työttömiä 19 prosenttia¹¹⁰ (kuvio 27). Korkeinta työttömyys oli ammattikorkeakouluista valmistuneiden keskuudessa (25 %). Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimus vuosina 1999–2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista (teatteri-ilmaisun ohjaajat) osoittaa lähes samaa työttömien osuutta (21 %, Karhunen 2006:73).

109 Mukaan lukien vuonna 2002 alkanut sirkusalan perustutkinto toisella asteella.

110 Lavastajat ja pukusuunnittelijat pois lukien.

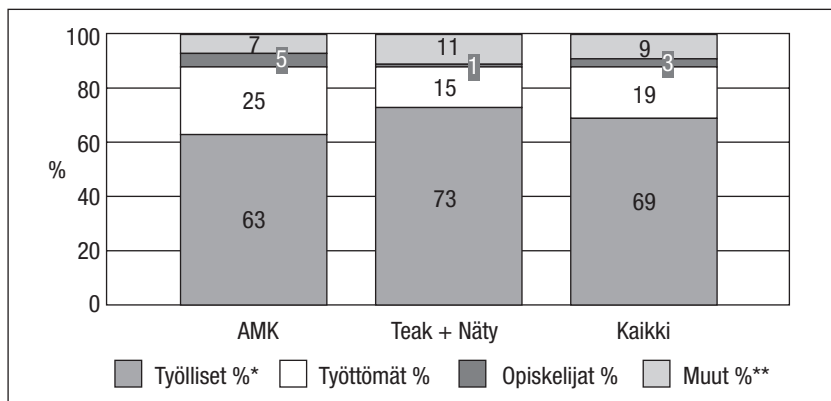
Kuvio 26. Näyttämötaiteen tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneet (lkm)

Ei sisällä lavastajia ja pukusuunnittelijoita.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvio 27. Vuosina 2000–2004 näyttämötaiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää työlliset opiskelijat.

** Sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän "muu tai tuntematon".

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Työikäisistä (15–64-vuotiaat) on teatterialan taiteellisen tutkinnon suorittaneita runsaat 1 200, joista naisia 54 prosenttia (luettelo tutkinnoista liitteessä 4)¹¹¹. Heistä oli vuoden 2004 lopussa työttömiä 16 prosenttia ja työllisiä 73 prosenttia. Työikäisistä alan tutkinnon suorittaneista on työvoimaan kuuluvia kaikkiaan runsaat 1 100 henkilöä, ja heistä työttömiä oli kyseisenä ajankohtana 18 prosenttia. Tutkinnon suorittaneiden määrä on huomattavasti pienempi kuin näyttämötaite-

111 Luvut eivät sisällä lavastajia ja pukusuunnittelijoita.

teen ammattiliittojen jäsenmäärä (noin 2 500 vuonna 2004) sekä Taiteilijan asema -tutkimuksen perusjoukko (2 048 vuonna 2000), sillä kaikilla alalla toimivilla ei ole Tilastokeskuksen tutkintoluokituksen mukaista tutkintoa. Tällaiset henkilöt ovat joko kouluttautuneet ulkomailla tai tulleet alalle muulla tavoin, esimerkiksi harjoittelijasopimuksen kautta. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu, Karttunen 2004:32; Rensujeff 2003:17.)

Työministeriön tilastojen mukaan huhtikuussa 2006 oli työttömänä työnhakijana kaikkiaan 534 näyttämötaiteilijaa.¹¹² Mikäli alan työvoiman koko arvioidaan järjestöjen jäsenmäärän mukaiseksi, on työttömyysaste noin 22 prosenttia eli samaa suuruusluokkaa kuin Rensujeffin vuoden 2000 tilannetta kuvaavassa tutkimuksessa (23 %). Alan työttömien työnhakijoiden määrä on vuosien 2000–2006 välillä kasvanut 37 prosenttia, keskimääräinen vuosikasvu on ollut 6 prosenttia (Työministeriö, tilastot).

Teatterialan koulutusmääristä tai tulevasta työvoiman tarpeesta ei ole tehty kattavia selvityksiä. Tulevaa työvoiman tarvetta voidaan josain määrin tarkastella teattereiden nykyisen henkilöstömäärän avulla. Koska freelancetyö ja määräaikaiset työsuhteet ovat yleistyneet alalla, tällainen tarkastelutapa ei kuitenkaan antaisi asiasta riittävän kattavaa kuvaa. Musiikki- ja teatterialan koulutustoimikunnan katsauksen (2001) mukaan teatterialalle koulutetut taiteilijat työllistyvät melko hyvin. Tällä hetkellä kuitenkin sekä Tilastokeskuksen tiedot että Taiteen keskustoimikunnassa teatteri-ilmaisun ohjaajille tehdyn kyselyn tulokset viittaavat teatterialan koulutettujen hieman keskimääräistä korkeampaan työttömyyteen. Toinen kysymys kuitenkin on, olisiko koulutuksen vähentäminen ratkaisu työttömyyteen, sillä koulutusmäärät ovat alan kokoon nähden pieniä.

Näyttämötaiteen alalla on toivottu taiteen soveltavan käytön lisääntymisen kasvattavan työmahdollisuuksia. Joitakin viitteitä tämänsuuntaisesta kehityksestä tulikin esiin Taiteen keskustoimikunnan teatteri-ilmaisun ohjaajille osoittamassa kyselyssä (Karhunen 2006:93). Suurimman esteen taiteen soveltavan käytön lisäämiselle kuitenkin muodostaa rahoitus. Kun todennäköisesti merkittävin käyttäjäryhmä olisivat julkiset laitokset (koulut, sairaalat, vanhainkodit jne.), edellyttäisi toiminnan lisääminen myös julkisista varoista kattavaa rahoitusta.

112 Luku koskee seuraavia ammattiryhmiä: dramaturgit, lavastajat, pukusuunnittelijat, näyttelijät, varieteetaiteilijat, ohjaajat, valaistusestestarit.

Rakennustaide

Rakennustaiteen ammattilaisia (arkkitehtejä ja maisema-arkkitehtejä) on Suomessa noin 3 000 (Karttunen 2004:31). Ala on miesvaltainen, vuonna 2000 naisia oli vain noin neljäsosa rakennustaiteen ammattilaisista. Taiteilijan asema -tutkimuksen mukaan arkkitehteistä suuri osa toimii yrittäjinä (40 %, osuus on sama kuin työsuhteessa työskentelevien). Vuonna 2000 yli puolet (52 %) arkkitehteistä oli tehnyt ainoastaan alansa taiteellista työtä ja pelkästään taiteenalan ulkopuolista työtä tehneitä oli vain 14 prosenttia. Osuuksiin vaikuttaa 'taiteellisen työn' käsitteen ongelmallisuus tällä taiteenalalla. Mikäli kyselytutkimuksessa annettu vaihtoehto olisi ollut "arkkitehdin työ", osuus olisi todennäköisesti ollut korkeampi. Joka tapauksessa em. osuudet viittaavat siihen, ettei arkkitehdin ammatissa ole samanlaista tarvetta tehdä muuta työtä kuin joillakin muilla taiteen aloilla. Työttömien osuus oli 6 prosenttia, mikä on taiteenalojen alhaisin. (Rensujeff 2003:75.)

Rakennustaiteen (arkkitehtien ja maisema-arkkitehtien) koulutusta annetaan Suomessa vain yliopistotasolla, Teknillisessä korkeakoulussa, Tampereen teknillisessä yliopistossa sekä Oulun yliopistossa¹¹³. Tutkinnon suorittaneiden määrä on 2000-luvun alkuvuosina ollut keskimäärin 90 arkkitehtiä vuodessa ja koulutuksen kasvu on ollut vähäistä. Naisten osuus koulutetuista on ollut keskimäärin 46 prosenttia, eikä siinä ole tapahtunut suuria muutoksia 2000-luvun alkuvuosina.

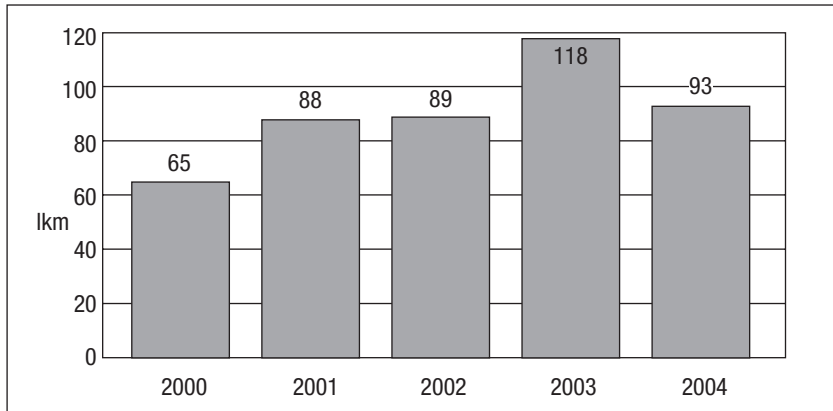
Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun mukaan kaikista vuosina 2000–2004 arkkitehdin tutkinnon suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 88 prosenttia ja työttömiä 2 prosenttia¹¹⁴.

Kaikista työikäisistä (15–64-vuotiaat) lähes 2 900 henkilöllä on arkkitehdin tai maisema-arkkitehdin koulutus, heistä naisia on 42 prosenttia (maisema-arkkitehteistä 85 %). Alalle koulutetuista työikäisistä oli vuoden 2004 lopussa työttömiä 5 prosenttia ja työllisiä 84 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.)

113 Lisäksi rakennusarkkitehtejä on koulutettu vielä 1990-luvun puolivälissä ammattikorkeakouluissa, mutta koulutus on lakkautettu. (Rakennusalan koulutus- ja osaamisbarometri 2004).

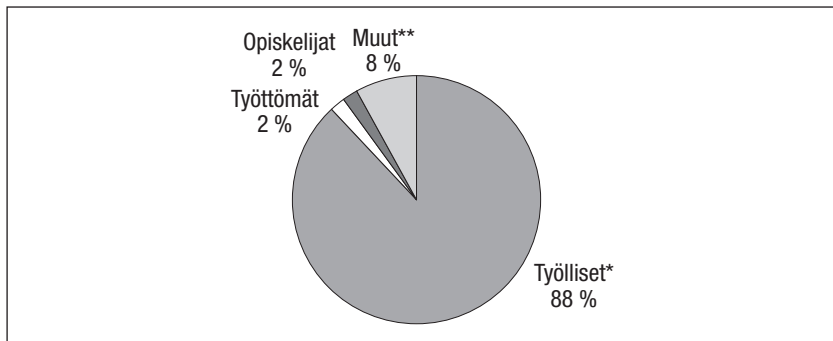
114 Tilastokeskuksen tiedoissa "työllinen" tarkoittaa mille tahansa alalle työllistynyttä. Osuus ei siis kuvaa niitä, jotka tekevät koulutustaan vastaavaa taiteellista työtä.

Kuvio 28. Arkkitehdin tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004 (lkm)

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvio 29. Vuosina 2000–2004 valmistuneiden arkkitehtien sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää työlliset opiskelijat.

** Muu sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän "muu tai tuntematon".

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Arkkitehtien osalta ei ylikoulutuksesta ole puhuttu 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen. Tuolloin (1991–1995) työttömänä työnhakijana olevien arkkitehtien määrä yli kolminkertaistui, mutta on nyttemmin palannut lähes vuoden 1991 tasolle. Vuoden 2006 huhtikuussa oli kaikkiaan runsaat 200 arkkitehtiä työttömänä työnhakijana. Vuodesta 2000 lähtien työttömien työnhakijoiden määrä on vähentynyt 35 prosenttia. (Työministeriö, tilastot.)

Säveltaide

Säveltaiteen ammattikunta on hyvin heterogeeninen, sillä alalla toimii useita ammattiryhmiä, jotka poikkeavat sekä kooltaan, koulutustaaltaan että työmarkkina-asemaltaan toisistaan. Vuonna 2004 musiikkialan taiteilijoiden ammattijärjestöissä oli jäseniä kaikkiaan runsas 4 000 henkilöä (Karttunen 2004:32)¹¹⁵.

Tunnusomaista alan työmarkkinoille on riippuvuus useista tulo- lähteistä. Niin ikään lyhyet ja osa-aikaiset työsuhteet sekä freelance-työ ovat tyypillisiä musiikkialalle. Freelancereina toimivia on lähes yhtä paljon kuin pysyvämmässä työsuhteessa työtä tekeviä (41 % vs. 45 %). Vuonna 2000 alle 40 prosenttia säveltaiteilijoista oli tehnyt pelkästään oman alan taiteellista työtä. Enemmistöllä oli siis taiteellisen työn ohella jokin muu työ. Kaikkiaan lähes viidennes säveltaiteilijoista teki kyseisenä vuonna täysin taiteenalan ulkopuolista työtä. (Rensujeff 2003:77.) Vuosina 1999–2004 musiikin toisen asteen tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 62 prosenttia sai toimeentulonsa koulutusta vastaavasta työstä¹¹⁶. Kokonaan muusta työstä tulonsa saavia oli 12 prosenttia. (Karhunen 2005:47.)

Musiikin ammatillista koulutusta annetaan toisella asteella (musiikkialan perustutkinto), ammattikorkeakouluissa (musiikkipedagogi/ muusikko AMK) sekä yliopistossa (SibA, musiikin maisteri). Sibelius-Akatemian lisäksi musiikin ammatillaisia kouluttavia oppilaitoksia/koulutusyksiköitä on kaikkiaan 27, joista 17 toisella asteella ja 10 ammattikorkeakouluissa. Musiikin ammatillista koulutusta antavia oppilaitoksia toimii kaikkiaan 17 paikkakunnalla.

Säveltaiteen tutkinnot

Koulutusaste	Tutkinto
Ammatillinen toinen aste	Musiikkialan perustutkinto*
Ammattikorkeakoulu	Musiikkipedagogi (AMK) Muusikko (AMK)
Yliopisto/Sibelius-Akatemia	Musiikin maisteri

* Tanssimuusikko, kirkkomuusikko, musiikkiteknologi. Kirkkomuusikon toisen asteen tutkintoa ollaan kirkkohallituksen päätöksellä lakkauttamassa vuonna 2007.

115 Luku sisältää seuraavien järjestöjen jäsenmäärät: Suomen Muusikkojen Liitto, Suomen Solistiyhdistys, Suomen Säveltäjät, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS, Solo. Lisäksi Suomen Musiikkiopettajien liitossa oli kyseisenä vuonna jäseniä vajaat 2 500.

116 Esittävän taiteilijan tai musiikin opetustyöstä.

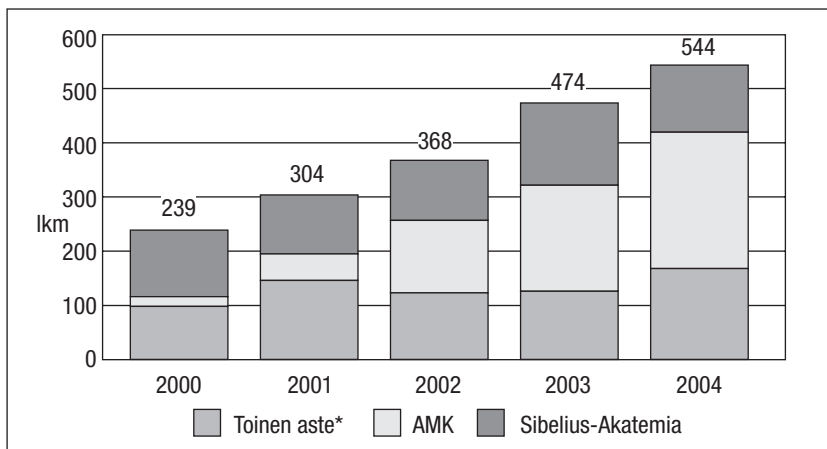
Säveltaiteen alalla toimivista taiteilijoista 68 prosentilla on jokin alan ammattillinen koulutus. Runsas neljännes taiteilijakunnasta on suorittanut tutkinnon Sibelius-Akatemiassa. Musiikkialan ammattillisen koulutuksen työryhmän arvion mukaan koulutettujen osuus koko ammattikunnasta on musiikkialalla pienempi kuin eräillä muilla taiteenaloilla ja erityisesti se on pieni rytmimuusikoiden keskuudessa. (Rensujeff 2003:76–77, Musiikkialan ammattillisen koulutuksen... 2002:57.) Musiikin ammatteihin rekrytoidutaan siis edelleen ilman muodollista koulutusta varsinkin rytmimusiikin puolella. Viime vuosina esimerkiksi erilaiset musiikkialan kilpailut ovat lisänneet suosioita ja niiden kautta alalle saattaa kanavoitua henkilöitä, joilla ei välttämättä ole muodollista tutkintoa. Lisäksi osa koulutuksen aloittaneista siirtyy työelämään jo ennen tutkinnon suorittamista. Tämä selittää osaltaan alan työttömyyttä koskevia melko ristiriitaisia tietoja. Kaikki koulutettuja musiikkialan ammattilaisia koskevat tutkimukset ja tilastot osoittavat yhdenmukaisesti melko alhaista työttömyysprosenttia. Sen sijaan esimerkiksi työministeriön työttömiä työnhakijoita koskevissa tiedoissa musiikkialan työttömien ryhmä oli pitkään taitealoista määrällisesti suurin¹¹⁷. Huhtikuussa 2006 musiikkialan työttömiä työnhakijoita oli kaikkiaan 723 henkilöä, mikä on laskennallisesti noin 18 prosenttia alan järjestöjen jäsenmäärästä¹¹⁸. (Työministeriö, tilastot.) Myös Rensujeffin Taiteilijan asema -tutkimuksen mukaan säveltaiteen alalla työttömyys oli keskimääräistä suurempi (21 % vuonna 2000, Rensujeff 2003:35).

Musiikin ammattillisen tutkinnon suorittaneiden määrän kasvu alkoi jo 1980-luvulla. Esimerkiksi vuosien 1980 ja 2000 välillä alan kokonaisopiskelijamäärä kolminkertaistui ja kasvu oli suurinta vuosina 1995–2000 (Musiikkialan ammattillisen koulutuksen... 2002:30). Kasvu on jatkunut 2000-luvulla, sillä alan ammattillisen tutkinnon jollakin koulutusasteella suorittaa nykyisin noin 500 henkilöä vuosittain, kun luku vielä vuonna 2000 oli noin 200. Kasvu on ollut suurinta ammattikorkeakoulututkintojen määrässä. Ammattikorkeakoulujen tutkintomäärien kasvuhuippu on kuitenkin todennäköisesti jo ohitettu, sillä aloituspaikkojen määrät olivat suurimmillaan vuonna 2000 ja tuolloin aloittaneet ovat jo valmistuneet. Sen sijaan toisen asteen koulutuksesta saattaa olla odotettavissa vielä korkeampia valmistuneiden lukumääriä, sillä vuosina 2001, 2004 ja 2006 aloituspaikkoja oli yli 300 (muutoin keskimäärin 200). Myös Sibelius-Akatemiassa aloituspaikkoa on lisätty 2000-luvulla (OPH: WERA).

117 Parin viime vuoden aikana taideteollisuuden ammateissa toimivien työttömien työnhakijoiden määrä on ohittanut musiikkialan työttömien määrän (Työministeriö, tilastot).

118 Luku koskee seuraavia ammattiryhmiä: laulaja (taide), laulaja (viihde), säveltäjä, orkesterin- ja kuoronjohtaja, kirkkomuusikko, muusikko (ryhmitelty instrumenttien mukaan).

Kuvio 30. Säveltaiteen tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004 (lkm)

* Sisältää opistoasteen.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Vuosina 2000–2004 tutkinnon suorittaneista musiikkialan ammattilaisista enemmistö on naisia, mutta osuudet vaihtelevat ammattiryhmittäin. Toisella asteella, jossa annetaan pääasiassa muusikon koulutusta, on naisten osuus alhaisin, hieman alle puolet. Sen sijaan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista (musiikkipedagogit) naisia on yli 70 prosenttia ja yliopistotutkinnon (ylempi korkeakoulututkinto, maisteri) suorittaneista yli 60 prosenttia (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu 2006).

Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun mukaan kaikista vuosina 2000–2004¹¹⁹ musiikkialalle valmistuneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 78 prosenttia ja työttömiä 6 prosenttia¹²⁰. Korkeinta työttömyys oli toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa (10 %).

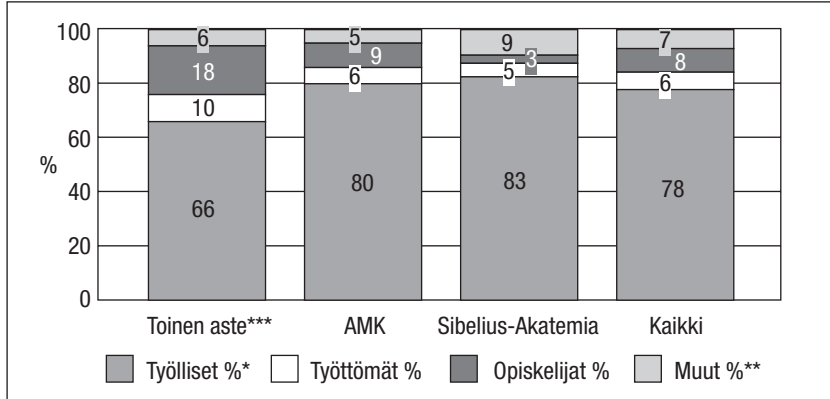
Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimuksen (Karhunen 2005a) tulokset vastaavat Tilastokeskuksen tietoja: ammattikorkeakoulututkinnon vuosina 1999–2004 suorittaneista muusikoista ja musiikkipedagogeista oli kyselyhetkellä työttömänä 4 prosenttia ja toisen asteen tutkinnon suorittaneista 7 prosenttia. Kun viimeksi mainittujen osalta tarkasteltiin erikseen rytmimuusikoita, nousi työttömien osuus 13 prosenttiin. Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työttömyys näyttäisi kasvaneen hieman 2000-luvulla, sillä vielä musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän muistion mukaan toisen asteen tutkinnon suorittaneiden työttömyysaste oli vain 4 prosenttia. Kyseisessä raportissa todettiin myös, että musiikkialan työvoiman työttö-

119 Toisen asteen osalta tiedot ovat vuosilta 2001–2004.

120 Tilastokeskuksen tiedoissa ”työllinen” tarkoittaa mille tahansa alalle työllistynyttä. Osuus ei siis kuvaa niitä, jotka tekevät koulutustaan vastaavaa taiteellista työtä.

myysaste oli pieni jopa suurtyöttömyyden aikana 1990-luvulla. (Musiikkialan... 2002:42.) Niin ikään muistion mukaan työttömien työnhakijoiden määrä säveltaiteen alalla oli vuosien 1994–2002 välillä pienentynyt 10 prosentilla. Työttömien työnhakijoiden määrän väheneminen on kuitenkin 2000-luvulla ollut hitaampaa, mikä myös viittaa lievään työttömyyden kasvuun.

Kuvio 31. Vuosina 2000–2004 säveltaiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää työlliset opiskelijat.

** Sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän "muu tai tuntematon".

*** Toisen asteen tiedot koskevat vuosia 2001–2004.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Tutkinnon suorittaneesta työikäisestä (15–64-vuotiaat) väestöstä noin 6 600 henkilöä on suorittanut jonkin musiikkialan ammatillisen tutkinnon (luettelo tutkinnoista liitteessä 4). Naisten osuus heistä on 59 prosenttia. Työikäisistä musiikkialan koulutetuista oli vuoden 2004 lopussa työttömiä 6 prosenttia ja työllisiä 81 prosenttia. Työvoiman ulkopuolella olevia (opiskelevia, eläkeläisiä, muita) oli kaikkiaan 13 prosenttia, mikä on pienempi osuus kuin vuonna 2000, jolloin työvoiman ulkopuolella oli viidennes alalle koulutetusta työvoimasta. Alan työttömyysaste nousee 7 prosenttiin, kun tarkastellaan pelkästään työvoimaan kuuluvia. (Musiikkialan... 2002:51, Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.)

Musiikkialalle on tyypillistä toisaalta se, että ilman muodollista koulutusta alalla toimivia on kohtalaisen paljon ja toisaalta se, että koulutetut ovat yleensä moninkertaisesti koulutettuja. Useamman kuin yhden tutkinnon suorittaneita on musiikkialan ammattilaisissa paljon. Toiselta asteelta ja ammattikorkeakouluista valmistuneille tehdyn kyselyn mukaan 25 prosenttia oli suorittanut useamman kuin yhden tutkinnon ja 29 prosenttia aikoi tulevaisuudessa jatkaa opintojaan

(Karhunen 2005a:19,38). Moninkertainen koulutus onkin ollut jo pitempään tyypillistä musiikkialalle. Esimerkiksi vuonna 1990 ammatillisen perustutkinnon suorittaneista yli 40 prosenttia jatkoi joko ylempään koulutusasteen tai toisen alan tutkintoa¹²¹. Taiteen keskus-
toimikunnan kyselyn mukaan lähes 60 prosenttia vuosina 1999–2004 toisen asteen tutkinnon suorittaneista oli jatkanut opintojaan. (Musiikkialan... 2002:50, Karhunen 2005a:19.)

Säveltaiteessa ammattiryhmän lisäksi taiteilijan asemaan vaikuttaa myös hänen edustamansa musiikin laji. Klassisen musiikin puolella alan instituutiot työllistävät muusikoita kokopäiväisesti, kun taas rytmimusiikin työmarkkinoilla vajaatyöllistyminen on huomattavan yleistä, sillä vastaavia työllistäviä rakenteita ei ole.

Musiikkialan koulutuksen ja työmarkkinoiden yksi ongelmakohta – koulutusmäärien lisäksi – on ollut suhtautuminen harjoittelijoiden käyttöön työvoimana. Kuten elokuva-alalla, myös musiikissa käytetään nykyisin melko paljon harjoittelijatyövoimaa. Harjoittelijoiden käytön ongelmiin otettiin kantaa myös musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän muistiossa, jossa esitettiin muun muassa, että työssäoppiminen tulee järjestää siten, ettei se häiritse muusikkojen työmarkkinoita, eikä harjoittelijoilla saa korvata palkattua työvoimaa (Musiikkialan... 2002:6).

Musiikkialan koulutustyöryhmän näkemyksen mukaan alan koulutusta on liikaa. Tosin työryhmä toteaa, että työllisyys muihin aloihin verrattuna on keskimääräistä parempi, mutta arvioi tilanteen huononevan tulevaisuudessa (Musiikkialan... 2002:4-5). Toistaiseksi ei kuitenkaan ole vielä näkyvissä merkkejä työllisyystilanteen ratkaisevasta huononemisesta koulutettujen osalta. Viimeiset tutkinnon suorittaneiden sijoittumistiedot ovat vuodelta 2004¹²². Poikkeus kohtuullisen hyvistä tilanteesta ovat rytmimusiikot, mutta heidänkin työttömyysasteensa on joihinkin muihin taidealoihin (esimerkiksi kuvataide, av-
viestintä) verrattuna melko alhainen.

Selitys alaa kiistämättä vaivaavalle työttömyydelle ei kenties sitenkään ole pelkästään koulutuksessa. Syynä voi pikemminkin olla musiikkialan yleinen vetovoima, joka vaikuttaa niin kouluttamattomien hakeutumiseen alalle kuin koulutettujen määrän kasvuun. Toinen syy alan työttömyyden kasvuun on elävän musiikin esitystilaisuuksien väheneminen viimeisen vuosikymmenen aikana. Esimer-

121 Kaikilla taiteenaloilla opintoja ammatillisen perustutkinnon jälkeen jatkoi 11 prosenttia.

122 Tutkintotiedot ovat saatavissa Tilastokeskuksen tietokannasta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen osalta jo myös vuoden 2005 osalta, mutta niihin ei ole vielä päivitetty sijoittumistietoja.

kiksi vuosien 1996 ja 2001 välillä huvitilaisuuksien¹²³ määrä väheni lähes 30 prosentilla, mikä on vaikuttanut erityisesti rytmimusiikin ammattilaisten työllisyyteen. (Pönni – Tuomola 2003:123.) Koulutuksen vähentämistä parempi ratkaisu työllisyyden parantamiseksi säveltäiteen alalla olisikin huomion kiinnittäminen esitystilaisuuksien ja konserttien määrän lisäämiseen.

Taideteollisuus

Taideteollisuus¹²⁴ on alana erittäin heterogeeninen ja alan ammattilaisten koulutustausta ja ammattiasema vaihtelevat. Taideteollisuuden ammattilaisia ovat taidekäsityöläiset, tekstiilitaiteilijat, muotitaitelijat, sisustusarkkitehdit, kalustesuunnittelijat, teolliset muotoilijat, graafiset suunnittelijat, kuvittajat ja sarjakuvataiteilijat. Käsityöläisammattien osalta ala jaotellaan usein myös käytetyn materiaalin mukaan, kuten lasiala, vaatetusala, keramiikka-ala ja entisöinti (ks. esim. Hollo & al. 2001:31–40)¹²⁵. Taiteilijakunta on kooltaan noin 2 500 henkilöä¹²⁶.

Taideteollisuuden työmarkkinoille on tyypillistä yrittäjien suuri määrä. Esimerkiksi vuonna 2000 alan taiteilijoista toimi yrittäjinä kaikkiaan 39 prosenttia, mikä on arkkitehtuurin ohella eri taiteenalojen suurin osuus. Freelancereina toimivia oli 16 prosenttia alan ammattilaisista. Vuonna 2000 runsas kolmannes alan taiteilijoista oli tehnyt ainoastaan taiteellista työtä ilman lähialan tai muun alan sivutoimia. Kaikkiaan 17 prosenttia teki kyseisenä vuonna täysin taiteenalan ulkopuolista työtä. Työttömiä oli tutkimusvuonna 14 prosenttia taideteollisuuden alan ammattilaisista. (Rensujeff 2003:77.) Alan koulutetut työllistyvät tasaisesti sekä julkiselle että yksityiselle sektorille. Esimerkiksi vuosina 2001–2002 Taideteollisesta korkeakoulusta valmistuneista yksityiselle ja julkiselle sektorille sijoittuneiden osuudet olivat samat (kolmannes). (Luoto 2005:19.)

Taideteollisuuden alalla toimivista taiteilijoista 92 prosentilla on jokin alansa ammatillinen koulutus ja 54 prosenttia on suorittanut taidealan yliopistotutkinnon (Rensujeff 2003:78).

123 Huvitilaisuuksilla tarkoitetaan lähinnä perinteisiä tansseja, mutta mukaan on laskettu myös tilaisuuksia, joissa musiikkia on esitetty äänitteiltä.

124 Nykyisin alasta käytetään usein myös nimitystä muotoilu, mutta se ei käsitteenä anna riittävää kuvaa alan laajuudesta.

125 Esimerkiksi käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnossa on kolme koulutusohjelmaa: Esinesuunnittelun ja -valmistuksen, tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma, ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelma.

126 Luku perustuu seuraavien alan järjestöjen jäsenmääriin: Ornamo alajärjestöineen, Käsi- ja taideteolliset suunnittelijat, ARTENO, Grafia. (Karttunen 2004:31–32).

Taideteollisuuden ammatillista koulutusta annetaan toisella asteella (käsi- ja taideteollisuuden perustutkinto), ammattikorkeakouluissa¹²⁷ (artenomi, muotoilija AMK) sekä yliopistossa (TaiK ja LaY, taiteiden tiedekunta: taiteen maisteri¹²⁸). Taideteollisuuden ammattilaisia kouluttavia oppilaitoksia ja koulutusyksiköitä on yliopistojen lisäksi kaikkiaan 64, joista 52 toisella asteella ja 12 ammattikorkeakouluissa. Oppilaitokset sijaitsevat eri puolilla maata yli 50 paikkakunnalla.

Taideteollisuuden tutkinnot

<i>Koulutusaste</i>	<i>Tutkinto</i>
Ammatillinen toinen aste	Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto (artesaani)
Ammattikorkeakoulu	Artenomi, Muotoilija (AMK)
Yliopisto / TaiK, LaY (taiteiden tdk)	Taiteen maisteri

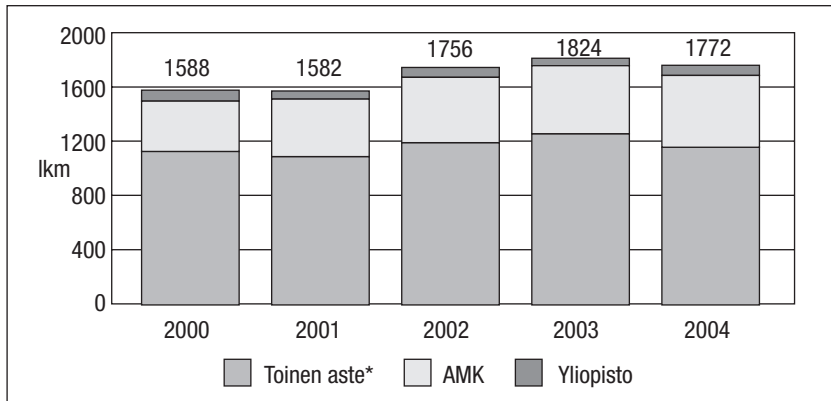
Taideteollisen alan ammatillisen tutkinnon suorittaneiden määrä on suuri, lähes 1 900 tutkintoa vuodessa. Tutkintojen määrän kasvu on 2000-luvulla ollut varsin maltillista (keskimääräinen vuosikasvu 9 prosenttia). Myöskään artesaanikoulutuksen määrä ei ole kasvanut niin nopeasti kuin esimerkiksi viestintä- ja kuvataidealan toisen asteen koulutus. Käsi- ja taideteollisen koulutuksen arvioinnin mukaan kuitenkin artesaanikoulutus ylitti jo 1990-luvulla sille asetetut määrälliset tavoitteet. (Hollo & al. 2001:94.)

Taideteollisuuden ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen määrässä ei 2000-luvulla ole tapahtunut suuria muutoksia. Ammattikorkeakoulujen osalta vuosille 2000–2007 on määritelty vuosittain 500–600 aloituspaikkaa. Suurimmillaan aloituspaikkojen määrä oli vuonna 2004 (676 aloituspaikkaa), joten voidaan arvioida, että alalle valmistuneiden määrällinen huippuvuosi on 2007, mikäli kaikki aloituspaikat on täytetty ja aloittaneet valmistuvat. Myöskään toisen asteen aloituspaikkamäärässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia, niiden keskimääräinen vuosikasvu vuosien 2000–2007 välillä on jopa miinusmerkkinen (–3 %). Vuosittain toisella asteella on ollut noin 2000 aloituspaikkaa, mutta vuodelle 2007 aloituspaikat vähenevät noin 1 500:aan. (OPH: Opti-tietokanta.)

127 Aiempi opistoaste. Artesaani ja artenomi –nimikkeet ovat olleet käytössä jo vuodesta 1987 saakka (Hollo & al.2001:45).

128 Taiteen kandidaatteja ja maistereita ovat myös elokuvaa, valokuvaa, lavastusta, taidekasvatusta jne. opiskelleet.

Kuvio 32. Taideteollisen alan tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004 (lkm)

* Sisältää opistoasteen.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu, Taideteollinen korkeakoulu, tilastot (sis. graafisen suunnittelun koulutusohjelman sekä muotoilun osaston).

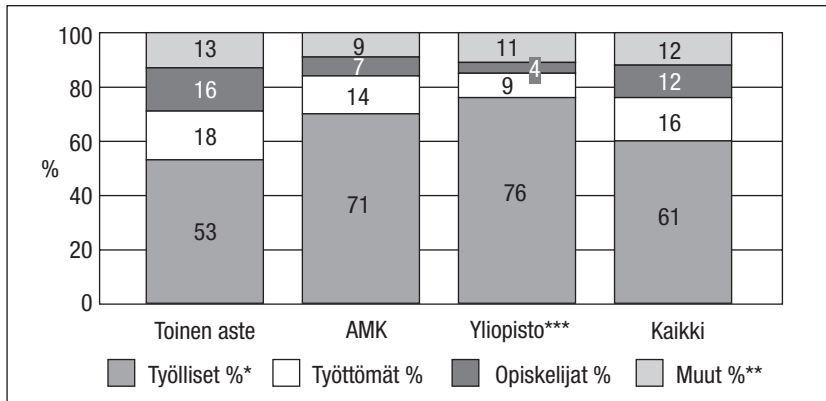
Tutkinnon suorittaneista taideteollisuuden ammattilaisista suuri enemmistö on naisia. Miesten osuus on toisen asteen tutkinnon suorittaneista keskimäärin neljännes ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista viidennes¹²⁹. Vuosina 2000–2004 valmistuneista artoineista keskimäärin 16 prosenttia on ollut miehiä. Sen sijaan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista muotoilijoista miehiä on 24 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.)

Kaikista vuosina 2000–2004 taideteollisuuden alan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 71 prosenttia ja työttömiä oli 14 prosenttia¹³⁰. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden artoimien ja muotoilijoiden välillä ei ollut eroja työllisten ja työttömien osuuksissa. Toisen asteen osalta vastaavat luvut olivat 53 prosenttia ja 18 prosenttia. Yliopistotutkinnon (taiteen maisteri) suorittaneista työllisiä oli yli 70 prosenttia ja työttömiä alle 10 prosenttia. Eri koulutusasteilta kyseisinä vuosina valmistuneista oli vuoden 2004 lopussa työttömänä kaikkiaan 16 prosenttia. (Kuvio 33.)

129 Yliopistotutkinnon suorittaneista taideteollisuuden ammattilaisista on käytettävissä sukupuolijakauma taideteollisen korkeakoulun osalta. Vuosina 2000–2004 taiteen maistereista kolmannes oli miehiä (graafisen suunnittelun ko ja muotoilun osasto). (Lähde: TaiK, opintotoimisto.)

130 Tilastokeskuksen tiedoissa ”työllinen” tarkoittaa mille tahansa alalle työllistynyttä. Osuus ei siis kuvaa niitä, jotka tekevät koulutustaan vastaavaa taiteellista työtä.

Kuvio 33. Vuosina 2000–2004 taideteollisen alan tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää työlliset opiskelijat.

** Muu sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän "muu tai tuntematon".

*** Yliopistotiedoissa ovat mukana Lapin yliopiston ja Taideteollisen korkeakoulun taiteen maisterit. Näihin sisältyy myös muilta kuin taideteollisuuden aloilta valmistuneita (elokuva, valokuva, media, kuvataide). Tietokannassa suuntautumisvaihtoehtoja ei ole eroteltu.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Tutkinnon suorittaneesta työikäisestä (15–64-vuotiaat) väestöstä lähes 29 000 henkilöllä on jokin taideteollisuuden ammatillinen tutkinto (luettelo tutkinnoista liitteessä 4)¹³¹. Naisia heistä on 70 prosenttia. Työikäisistä alan tutkinnon suorittaneista oli vuoden 2004 lopussa työttömiä 13 prosenttia ja työllisiä 67 prosenttia. Muista kuin artesaanitutkinnon suorittaneista oli työllisiä 73 prosenttia ja työttömiä 11 prosenttia. Työvoimaan kuuluvia on runsaat 20 000 taideteollisuuden alan tutkinnon suorittanutta, ja heistä työttömiä oli vuoden 2004 lopussa 16 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.)

Työministeriön tilastojen mukaan taideteollisuuden alan työttömien työnhakijoiden määrä on taidealoista lukumäärältään korkein. Vuoden 2006 huhtikuussa alan ammattilaisia oli työttömänä kaikkiaan noin 850 henkilöä¹³². Vuosien 2000 ja 2006 välillä alan työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut 69 prosenttia, ja keskimääräinen vuosikasvu kyseisinä vuosina on ollut 10 prosenttia. Suurinta työttömien määrän kasvu on ollut graafisten suunnittelijoiden ja teollisten muotoilijoiden ammattiryhmissä.

131 Luvussa ovat mukana artesaanit (N = 16 653) sekä taiteen maisterit (N = 2 424).

132 Luku koskee seuraavia ammattinimikkeitä: graafinen suunnittelija, taiteilija, kuvittaja, muotipiirtäjä, keramiikkataiteilija, sisustusarkkitehti, teollinen muotoilija, tekstiilitaiteilija, kankaansuunnittelija.

Taideteollisen alan koulutusmääristä ei ole käyty laajaa keskustelua viime vuosina. Artesaanikoulutuksen on todettu olleen ainakin 1990-luvulla ylimitoitettua, mutta sen jälkeen asiaa ei ole selvitetty (Hollo & al. 2001:94). Ammattikorkeakouluissa annettavan taideteollisuuden alan koulutuksen osalta (artenomit ja muotoilijat) ei ole myöskään ollut nähtävissä kritiikkiä koulutusmääriä kohtaan siitäkään huolimatta, että kyseessä on suurempi koulutusala kuin esimerkiksi musiikki. Lisäksi alan toiminta on hyvin pitkälle yrittäjähajautta, joten valmiita työpaikkoja ei ole. Muotoilijakoulutuksesta esitetyt tulevaisuuden arviot ovat pikemminkin ylioptimistisia kuin mahdollisia työllisyysvaikeuksia ennustavia. Esimerkiksi Taideteollisen korkeakoulun ennakoitiselvityksessä (Muotoilun tulevaisuuden tunnistaminen 2003) arvioidaan muotoilijoiden kokonaistarpeen kasvavan vuosina 2005–2010. Erityisesti tarve tulee selvityksen mukaan kasvamaan teollisen muotoilun ja graafisen suunnittelun aloilla. (mts. 21–22.) Alat ovat juuri samat, joiden osalta työttömien työnhakijoiden määrä on viime vuosina noussut.

Tanssitaide

Suomalainen tanssitaiteilijakunta ei ole määrällisesti kovin suuri, alan ammattijärjestössä¹³³ oli vuonna 2004 jäseniä runsaat 600 (Karttunen 2004:32). Ala jakautuu tanssijoiden, tanssinopettajien ja koreografien ammattiryhmiin. Useissa tapauksissa tanssitaiteen ammattilaiset toimivat näissä kaikissa ammateissa. Varsinkin (nyky)tanssijoille on tyyppillistä myös opettajana työskentely. Tanssiala on hyvin naisvaltainen, ammattilaisista on naisia lähes 90 prosenttia. Freelancereina toimivia on puolet (50 %) tanssitaiteilijoista, nykytanssijoista arviolta noin 70 prosenttia. Alan työttömyys on huomattavasti keskimääräistä suurempaa (34 % vuonna 2000). Vuonna 2000 tanssitaiteilijoista vain noin viidennes oli tehnyt pelkästään alansa taiteellista työtä. Kokonaan taiteenalan ulkopuolista työtä teki sama osuus (21 %). (Rensujeff 2003:79, Lakso 2005:7.) Sen sijaan esimerkiksi vuosina 1999–2004 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista tanssinopettajista 78 prosenttia sai toimeentulonsa koulutusta vastaavasta työstä ja tanssijoiden joukossa vastaava osuus oli 45 prosenttia. (Karhunen 2006:40.)

Tanssialan ammattilaisten asemaan vaikuttaa paitsi ammattiryhmä (opettaja/tanssija-koreografi) myös tanssilaji. Työllisyyden ja toimeentulon ongelmat ovat kohdistuneet erityisesti nykytanssiin, josta työllistävät rakenteet puuttuvat. Tosin myöskään klassisen baletin koulutuksen saaneiden työllisyys ei ole enää itsestään selvää, sillä

133 Suomen Tanssitaiteilijain Liitto.

kaikki eivät välttämättä työllisty alan ainoaan kotimaiseen työpaikkaan, Suomen Kansallisbalettiin, ainakaan pysyvään työsuhteeseen.

Tanssitaiteen alalla toimivista kaikkiaan 79 prosentilla on jokin alansa ammatillinen koulutus. Teatterikorkeakoulututkinnon on suorittanut vajaa viidennes tanssitaiteilijoista. (Rensujeff 2003:79.)

Tanssin ammatillista koulutusta annetaan ammatillisella toisella asteella (tanssialan perustutkinto), ammattikorkeakouluissa (tanssinopettaja AMK) sekä yliopistossa (TeaK, tanssitaiteen maisteri). Tanssin ammatillisia kouluttavia oppilaitoksia/koulutusyksiköitä on yliopiston lisäksi kaikkiaan yhdeksän, joista kuusi toisella asteella ja kolme ammattikorkeakouluissa. Oppilaitokset sijaitsevat 7 paikkakunnalla.

Tanssialan tutkinnot

Koulutusaste	Tutkinto
Ammatillinen toinen aste	Tanssialan perustutkinto (tanssija)
Ammattikorkeakoulu	Tanssinopettaja (AMK)
Yliopisto/TeaK	Tanssitaiteen maisteri

Tanssialan tutkinnon suorittaneiden määrä on pysynyt suurin piirtein samana 2000-luvun aikana, eikä kovin suuresta kasvusta voida puhua¹³⁴ (kuvio 34). Keskimääräinen tutkinnon suorittaneiden määrän vuosikasvu vuosina 2000–2004 on ollut 2 prosenttia. Toisen asteen aloituspaikkojen määrä on vuosien 1998–2006 välillä vaihdellut 16 ja 53 aloituspaikan välillä. Suurimmillaan aloituspaikkojen määrät ovat olleet vuosina 1998 (53) ja 2002 (50). (OPH: WERA.)

Tutkinnon suorittaneista tanssialan ammattilaisista suuri enemmistö on naisia. Kaiken kaikkiaan miesten osuus tutkinnon suorittaneista on tarkasteltavina vuosina ollut keskimäärin 9 prosenttia.

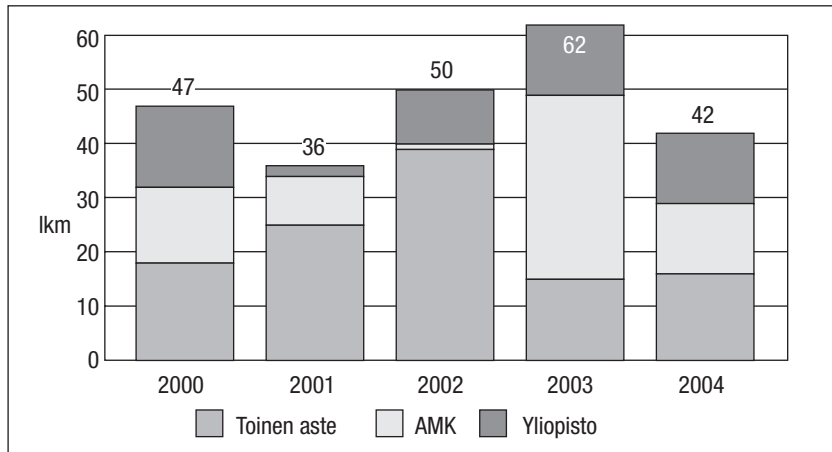
Vuosina 2000–2004 tanssialalle valmistuneista oli vuoden 2004 lopussa työllisiä 71 prosenttia ja työttömiä 12 prosenttia¹³⁵. Korkeinta työttömyys oli toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa (18 %), mutta yliopistotutkinnon suorittaneistakin 13 prosenttia oli

134 Tutkintoperusteista koulutusta on annettu laajemmin – Teatterikorkeakoulua lukuun ottamatta – vasta 1990-luvulta lähtien, vaikka alan koulutusta on ollut olemassa jo aiemmin. Kuopion konservatoriossa aloitettiin ensimmäisenä (1987) tanssin ammatillinen koulutus. Muut konservatoriot aloittivat koulutuksen 1990-luvulla. Myös nykyisessä Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa aloitettiin tanssin ammatillinen koulutus 1990-luvun alussa.

135 Tilastokeskuksen tiedoissa ”työllinen” tarkoittaa mille tahansa alalle työllistynyttä. Osuus ei siis kuvaa niitä, jotka tekevät koulutustaan vastaavaa taiteellista työtä.

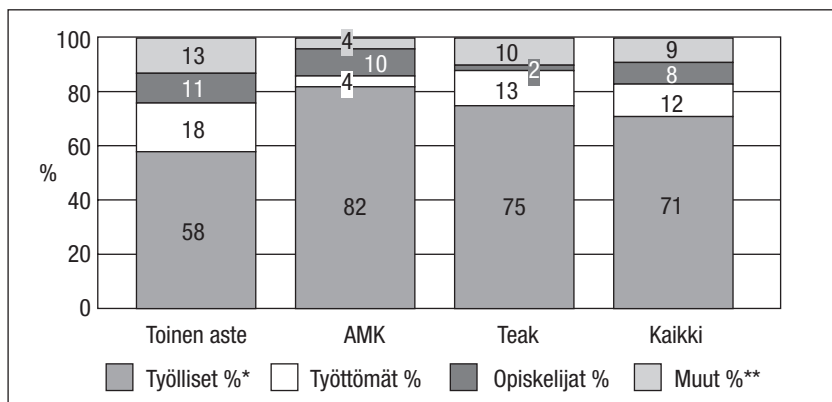
työttömänä vuoden 2004 lopussa. Sen sijaan ammattikorkeakouluista valmistuneista tanssinopettajista työttömänä oli vain 4 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.) Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimuksen tulokset vuosina 1999–2004 valmistuneista ovat samaa luokkaa: tanssijoista (toinen aste) oli työttömänä 19 prosenttia, mutta pelkästään nykytanssijoita tarkasteltaessa työttömyysaste nousi 36 prosenttiin. Kyseisinä vuosina ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista tanssinopettajista oli työttömänä vain muutama henkilö. (Karhunen 2006:36–37.)

Kuvio 34. Tanssitaiteen tutkinnon suorittaneet vuosina 2000–2004 (lkm)

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvio 35. Vuosina 2000–2004 tanssitaiteen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuoden 2004 lopussa

* Sisältää myös työlliset opiskelijat.

** Muu sisältää varusmiehet ja siviilipalveluksessa olevat, maasta muuttaneet ja ryhmän ”muu tai tuntematon”.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Tutkinnon suorittaneista työkäisistä (15–64-vuotiaat) vajaalla 500:lla on jokin tanssialan ammatillinen tutkinto (luettelo tutkinnoista liitteessä 4). Naisia näistä henkilöistä on 84 prosenttia. Vuoden 2004 lopussa alan tutkinnon suorittaneista työkäisistä oli työttömiä 12 prosenttia ja työllisiä 72 prosenttia. (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.) Työkäisistä tanssialan tutkinnon suorittaneista työvoimaan kuuluvia on runsas 400 ja heistä työttömiä 14 prosenttia.

Työministeriön tilastojen mukaan huhtikuussa 2006 oli työttömänä työnhakijana kaikkiaan 81 tanssitaiteilijaa¹³⁶. Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi vuosien 2000–2006 välillä 40 prosenttia ja keskimääräinen vuosikasvu oli 6 prosenttia. Kokonaisuudessaan alan työvoiman työttömyys näyttäisi siis asettuvan noin 15–20 prosentin osuuksiin laskutavasta riippuen. Nykytanssia edustavien tanssitaiteilijoiden työttömyys on sen sijaan huomattavasti korkeampi.

Musiikin ja tanssialan koulutustoimikunnan tanssijaosto totesi jo vuonna 1997, ettei tanssialan koulutustarjontaa ole syytä laajentaa uusiin oppilaitoksiin tai toimipisteisiin. Tanssijakoulutuksen tarjontaa pidettiin tuolloin riittävänä. Vuoden 1997 jälkeen tanssialan koulutus on käynnistetty Outokummun oppimiskeskuksessa (nykyisin Pohjois-Karjalan ammattiopisto), Tampereen konservatoriossa, Lapin urheiluopistossa sekä erityisopetuksena Keskuspuiston ammattioppilaitoksessa. Lisäksi Suomen Kansallisopperan balettikoulun antama opetus on muuttunut tutkintoperusteiseksi, mikä ei tosin lisää varsinaisesti koulutustarjonnan määrää.

Kuten kaikilla freelancepohjaisilla aloilla, myös tanssissa tulevaisuuden työvoimatarpeen määrittäminen on vaikeaa. Ongelma ei siten ole välttämättä koulutettavien määrä vaan jo lähtökohtaisesti freelance-työlle rakentuneet työmarkkinat. Tanssinopettajien osalta työvoiman tarpeen ennakointi on jossakin määrin mahdollista, mikäli lähdetään siitä, että tanssin harrastus säilyy yhtä laajana kuin nykyisin. Ainakin Taiteen keskustoimikunnan kyselyyn osallistuneet tanssinopettajat olivat vastauksissaan optimistisia tulevan työtilanteensa suhteen. Ongelmana pidettiin ennen kaikkea työn määrä- ja osa-aikaisuutta, ei työn vähäisyyttä sinänsä.

Tanssitaiteessa, varsinkin nykytanssissa, yksi keskeinen työllistymistä rajoittava tekijä on esiintymistilaisuuksien vähäisyys ja toisaalta produktioiden lyhytaikaisuus. Ratkaisua tähän ja työllisyystilanteeseen yleisemminkin on haettu muun muassa taiteen soveltavan käytön lisääntymisestä. Esimerkiksi Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimuksen mukaan tanssialan koulutettujen mainitsemissa työnantajissa ei kuitenkaan tullut esille varsinaisia soveltavan alan työpaikkoja, vaikka niihin asetettiin kylläkin paljon toiveita tulevaisuudessa. Joidenkin tanssiryhmien osalta alan soveltava käyttö tai ns. yhteisö-

136 Ammattinimike: tanssija.

tanssi on kuitenkin laajentanut esiintymistilaisuuksia. Ongelmana tällä alueella kuitenkin on – kuten näyttämötaiteessakin – rahoituksen järjestäminen. Tarve taiteen soveltavalle käytölle on varmasti kasva-
va, mutta toistaiseksi ei ole ollut tietoa siitä, pystyykö se myös takaa-
maan toimeentulon alan taiteilijoille. Työllisyyttä niin yhteisötanssin
kuin muunkin tanssin esitystoiminnan puitteissa tulevat mahdollises-
ti lisäämään tanssin aluekeskukset. Niiden toiminta on kuitenkin vas-
ta alkuvaiheessa, joten vaikutukset alan työllisyyteen ja toimeentu-
loon jäävät nähtäväksi.

Yhteenveto

Tässä raportissa on pyritty esittämään kattava kooste suomalaisen taidealan koulutuksen volyyymista ja vaikuttavuudesta 2000-luvun alkuvuosina. Esitetyt tiedot pohjautuvat eri lähteisiin ja erityyppisiin aineistoihin. Käytettävissä olevien lähteiden pohjalta on ollut mahdollista luoda kokonaiskuva taidealan ammatillisesta koulutuksesta ja koulutettujen sijoittumisesta. Vaikka osa raportissa esitetyistä tiedoista taiteen alaa tai koulutusastetta koskevista työttömyyslukuista poikkeaa jonkin verran toisistaan, on suuruusluokka ja aineistojen antama yleiskuva kuitenkin samankaltainen. On kuitenkin toivottavaa – täsmällisemmän ja yksiselitteisemmän tiedon saamiseksi tulevaisuudessa – että (taidealan) koulutusta koskevan tiedon tuottamista kehitetään edelleen. Erityisesti yliopistojen osalta ovat omat, yksityiskohtaista tietoa sisältävät ja yhdenmukaisin menetelmin kerätyt selvitykset osoittautuneet varsinkin taidealoilla tarpeellisiksi. Kunkin koulutusasteen opiskelija- ja tutkintomääriä, rahoitusta jne. koskevat tietokannat ovat niin ikään kattavuutensa vuoksi käyttökelpoista aineistoa. Niiden sisältö ja logiikka kuitenkin poikkeaa osin toisistaan, sillä ne on luotu koulutusasteen tuloksellisuuden arvioinnin mittareiksi. Vaikka arvioinnin tarpeet saattavat koulutusasteittain vaihdella, olisi toivottavaa, että tietokannat sisältäisivät samantyyppisiin määrittelyihin ja jaotteluihin perustuvaa aineistoa. Näin esimerkiksi opintoalojen tai koulutusohjelmien nimikkeet erityisesti taidealoilla olisivat yhtenäiset. Niin ikään koulutuksen vaikuttavuutta koskeviin tietotarpeisiin liittyy erityisesti työllistymisen laadun eli työllistymisalnan selvittäminen. Tietokantojen kehittäminen tulevaisuudessa yhdenmukaisemmiksi palvelisi varmasti myös muita kuin taidealoja koskevaa tutkimus- ja selvitystyötä.

Taidealan koulutus on laajentunut viimeisen 15–20 vuoden aikana muita koulutusaloja enemmän niin määrällisesti kuin sisällöllisestikin. Tämä laajeneminen on tehnyt taidekoulutuksesta yhden taidepolitiikan keskeisistä kysymyksistä huolimatta siitä, että taidealan koulutusta koskevat päätökset eivät kuulu kulttuuripolitiikan hallinnon alaan vaan ovat osa koulutuspolitiikkaa. Kun taiteilijoiden koulutuksesta on viime vuosina keskusteltu, on keskeinen viesti useimmissa tapauksissa ollut huoli ylikoulutuksesta. Taidealan koulutuksen osalta ei kuitenkaan voida puhua täysin hallitsemattomasta kasvusta,

sillä koulutuksen organisointi ja laajeneminen ovat perustuneet myös taiteen kentän myötävaikutuksella syntyneisiin tavoitteisiin ja linjauksiin. Esimerkkinä tästä ovat viestintäkulttuuritoimikunnan 1990-luvun alussa tuottamat linjanvedot.

Taidealan koulutuksen käsittely yhtenäisenä kokonaisuutena tuottaa usein harhaanjohtavia johtopäätöksiä, sillä taiteenalojen väliset erot ovat joissakin tapauksissa huomattavia. Koulutettavien määrän kasvu on kyllä ollut useille taidealoille tyypillinen ilmiö, mutta eri aloille vuosittain koulutettavien lukumäärät vaihtelevat muutamista kymmenistä (esim. tanssi) pariin tuhanteen (taideteollisuus, artesaanit mukaan lukien). Alojen välillä on eroa myös siinä, mille koulutusasteille kasvu on kohdentunut.

Suomessa voi nykyisin suorittaa ammatillisen tutkinnon kaikilla taiteenaloilla, kirjallisuutta lukuun ottamatta¹³⁷. Myös yliopistotasoista koulutusta on tarjolla kaikille taidealoille, mutta ei aivan kaikille ammattiryhmille. Suomalaista taiteilijakuntaa voidaan nykyisin pitää erittäin korkeasti koulutettuna, joten tässä mielessä esimerkiksi ne tavoitteet, joita 1960- ja 1970-luvuilla asetettiin, ovat täyttyneet ja osin ylittyneetkin. Esimerkiksi vuonna 2000 ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli 59 prosenttia. Sen sijaan ammatillisesti koulutettujen osuus eri taiteenaloilla on valokuvaa lukuun ottamatta huomattavasti korkeampi¹³⁸ (kuvio 36).

Myös taiteilijoiden opiskelu ulkomailla on ollut aina melko yleistä varsinkin kuvataiteen, musiikin ja tanssin aloilla. Esimerkiksi kuvataiteilijamatrikkelin taiteilijoista joka neljäs on opiskellut jossain vaiheessa ulkomailla ja eniten ulkomaista koulutusta on vuonna 1970 ja sen jälkeen syntyneillä (Karttunen 2006:42). Tanssitaiteilijoista runsas kymmenesosa on suorittanut alan ulkomaisen koulutuksen (Lakso 2004:18).

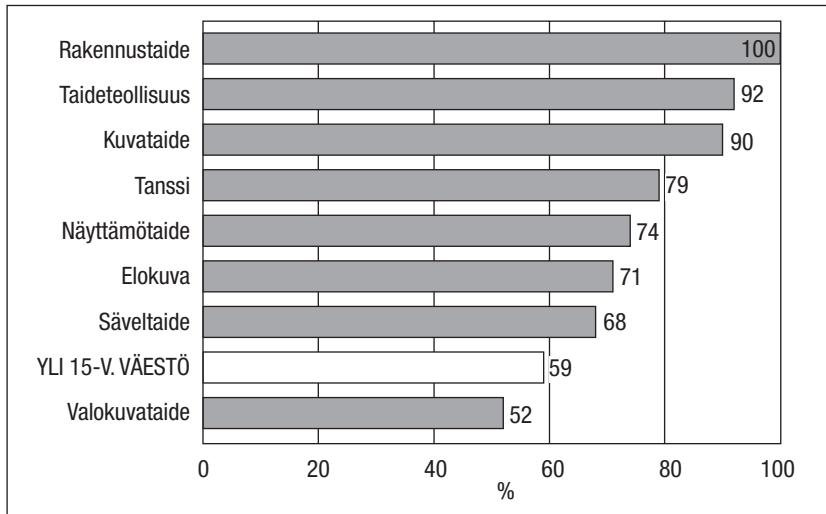
Yksi keskeinen erityispiirre taiteilijoiden koulutuksessa on se, että koulutus on moninkertaista useimmilla aloilla. Tutkinnon jälkeen opintojaan jatkavien määrä toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa on korkeampi taidealoilla kuin kaikkien alojen tutkinnon suorittaneilla keskimäärin. Esimerkiksi kaikista toisen asteen tutkinnon suorittaneista päätoimisesti opintojaan jatkaa 11 prosenttia. Musiikissa ja kuvataiteessa osuus on 18 prosenttia ja av-viestinnässä 15 prosenttia. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista kaiken kaikkiaan 4 prosenttia jatkaa opintojaan päätoi-

137 Myös kirjallisuuden alalla on mm. luovan kirjoittamisen kursseja sekä kirjoittajien koulutusohjelmia, mutta varsinaista tutkintoon johtavaa ammatillista kirjailijakoulutusta Suomessa ei ole.

138 Valokuvataidetta koskevat tiedot eivät koske ainoastaan valokuvataiteilijoita, vaan tutkimusjoukossa olivat mukana myös valokuvaajat ja mainosvalokuvaajat. Valokuvataiteilijoiden koulutustaso ei kuitenkaan ole erityisen korkea kuvataiteilijoihin verrattuna (Karttunen 2006a:51).

misesti, mutta musiikkialan tutkinnon suorittaneiden keskuudessa päätoimisten opiskelijoiden osuus on 9 prosenttia ja tanssissa sekä kuvataiteessa 10 prosenttia. Sen sijaan yliopistotasolla tutkinnon jälkeinen opiskelu vähenee taidealoilla suhteessa muihin aloihin. Kaikista ylemmän korkeakoulututkinnon yliopistossa suorittaneista 5 prosenttia jatkaa opintojaan päätoimisesti, mutta taidealoilla osuudet ovat jonkin verran pienempiä (esimerkiksi musiikin maistereilla 2 prosenttia ja kuvataiteen maistereilla 3 prosenttia). (Tilastokeskus, sijoittumispalvelu 2006.¹³⁹)

Kuvio 36. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) koko väestöstä ja eri taiteenaloilla toimivista vuonna 2000

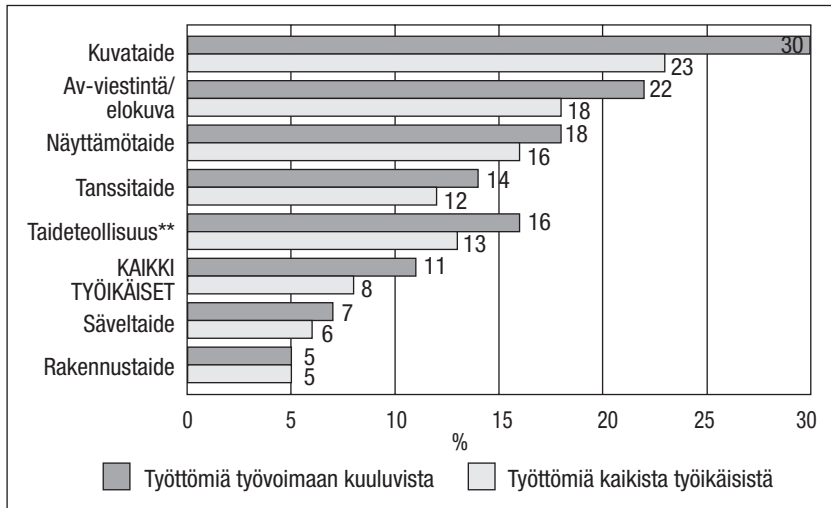
Lähde: Tilastokeskus, väestön koulutus rakenne, Rensujeff 2003:25.

Moninkertainen koulutus on syytä ottaa huomioon myös silloin, kun tarkastellaan koulutuksen volyymia eli sitä, kuinka paljon koulutuksen kautta kentälle tulee uusia ammattilaisia. Esimerkiksi esitettäessä tutkinnon suorittaneiden määrää useammalta vuodelta ja eri koulutusasteilta, on todennäköistä, että lukumäärät sisältävät päällekkäisiä tapauksia. Sama henkilö on saattanut vaikkapa viiden vuoden aikana valmistua sekä toiselta asteelta että ammattikorkeakoulusta, parhaassa tapauksessa myös yliopistosta. Näin ollen tutkinnon suorittaneiden yhteenlaskettu lukumäärä antaa valmistuneiden määrästä jonkin verran todellisuutta ylimitoitettumman kuvan.

139 Tiedot koskevat vuoden 2004 tilannetta. Toisen asteen tutkinnon suoritusvuodet 2001–2004, ammattikorkeakoulujen 2000–2004 ja yliopistojen 2000–2004.

Taidealan koulutettujen työttömyyttä on käsillä olevassa raportissa tarkasteltu useasta näkökulmasta ja useisiin eri lähteisiin viitaten. On paradoksaalista, että niinkin yksinkertaiselta tuntuvan asian kuin työttömien määrän tai alan työttömyysasteen selvittäminen osoittautuu hankalaksi tai ainakin monitulkintaiseksi. Tämä johtuu osin käytettyjen aineistojen ja määritelmien eroavaisuuksista. Vaikka eri alojen työttömyys näyttäytyy eri tietolähteissä hieman toisistaan poikkeavina lukuina, on kuitenkin kaikkien tässä käytettyjen lähteiden kertoma tarina eri taidealojen tilanteesta yhdenmukainen.

Kuvio 37. Työttömien osuus (%) tutkinnon suorittaneista työikäisistä sekä työvoimaan kuuluvista vuonna 2004*

* 15–64 -vuotiaat. Kaikki koulutusasteet. Ei sisällä ammattitutkintoja, erikoisammattitutkintoja, eikä tutkijakoulutusta.

** Sisältää artesaanit.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Kuvioon 37 on koottu yhteenvedonomaaisesti työikäisiä taidealalle koulutettuja koskevia työttömyystietoja taiteenaloittain. Mahdollisimman monipuolisen kuvan saamiseksi kuviossa esitetään sekä työttömien osuus kaikista työikäisistä että varsinaisesti työvoimaan kuuluvista (ilman eläkeläisiä, opiskelijoita sekä ryhmää muut). Kuten käy ilmi, laskentatapa ei juurikaan vaikuta eri taiteenalojen väliseen keskinäiseen ”järjestykseen”, mutta osoittaa sen sijaan joidenkin alojen kohdalla melko merkittäviäkin eroja. Erot viittaavat työvoiman ulkopuolella olevien määrään, joka erityisesti kuvataiteessa näyttäisi olevan suuri. Jo aiemmin on todettu, että erityisesti epätyypillisimmässä ammattiasemassa, eli vapaana taiteilijana ja/ tai apurahan turvin työskenntely, johtaa usein siihen, että taiteilija luokitellaan eri rekistereistä koottujen tietojen perusteella työvoiman ulkopuolelle. Toisaalta työ-

voiman ulkopuolella oleminen voi olla myös todellista. Tällöin voidaan kysyä, millainen vaikuttavuus koulutuksella on, jos sen suorittaneet eivät edes päädy työmarkkinoille.

Vaikka koulutettujen osuus on kaikilla taiteenaloilla kasvanut, ei koulutuksen saaneiden tilanne ole välttämättä yhdenmukainen koko ammattikunnan tilanteen kanssa. Eri taiteenaloja koskevissa katsauksissa käytiin lyhyesti läpi myös eri alojen yleistä työllisyystilannetta niin koko työvoiman kuin työttömien työnhakijoiden määrän avulla¹⁴⁰. Keskeisin huomio ammattikuntien kokonaisuutta tarkasteltaessa on joidenkin alojen tutkinnon suorittaneiden suhteellisen hyvän työllisyystilanne, mutta sen sijaan koko ammattikunnan (mukaan lukien myös kouluttamattomat tai ulkomailla koulutetut) korkeampi työttömyysaste. Tällainen ala on esimerkiksi säveltaide, jossa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus on myös muita aloja vähäisempi. Eri taiteenalojen työttömyyden kehitystä voidaan hahmottaa esimerkiksi työttömien työnhakijoiden määrän kasvua tarkastelemalla. Tämä ei kuitenkaan kerro sinänsä alan työttömyysastetta, sillä työmarkkinoiden koko voidaan useimmilla taidealoilla määritellä monin eri tavoin¹⁴¹. Työttömien työnhakijoiden määrän kehitys kuitenkin valaisee sitä, mihin suuntaan työttömyys näyttäisi olevan kullakin alalla kehitymässä. Kuviossa 38 tämä kehitys esitetään vuosien 2000–2006 välisenä prosentuaalisena vuosikasvuna. Keskimääräinen vuosikasvu antaa tilanteesta todenmukaisemman kuvan kuin kahden yksittäisen vuoden välisen eron vertailu.

Vaikka monet taidealan koulutetut ovat työllistyneet kohtuullisen hyvin ja vieläpä omalle alalleen, on syytä muistaa, että työllistyminen ei tarkoita samaa kuin riittävä toimeentulo. Työllistyneiksi katsotaan sijoittumista kuvaavissa tietokannoissa sellaisetkin, joiden palkka ei riitä toimeentuloon. Useimmilla taiteenaloilla työllisyys ei ole – eikä ole koskaan ollutkaan – vakaata, mikäli mittarina käytetään esimerkiksi työsuhteen pysyvyyttä, työn koko- ja osa-aikaisuutta tai työttömyyskokemuksia (ks. esim. Naumanen 2002:92, 111). Varsinkin työsuhteiden määrä- ja osa-aikaisuus on hyvin yleistä myös sellaisilla taidealoilla, joilla työllistymisaste on korkea¹⁴². Toimeentulon lisäksi taidealojen kannalta on olennaista se, työllistytäänkö koulutusta vastaavalle alalle vai kokonaan muihin tehtäviin. Taiteen keskustoimikun-

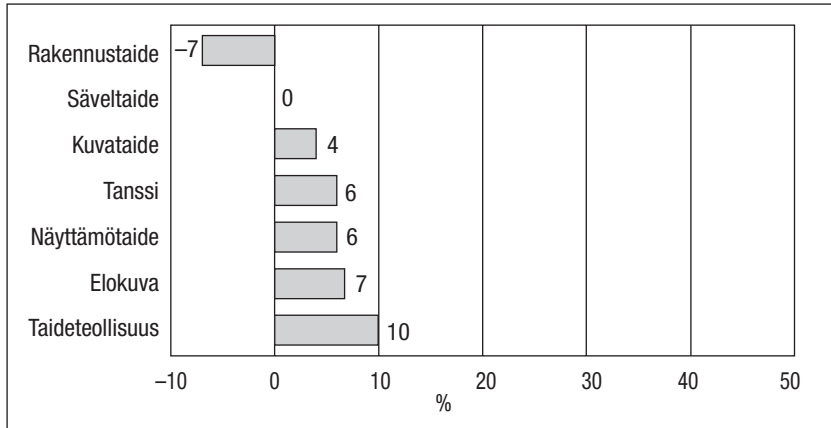
140 Työtön on työnhakija, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työn alkamista. Työttömiin luetaan myös lomautetut. Työttömiksi työnhakijoiksi ei lueta esimerkiksi päätoimisia opiskelijoita. (<http://www.mol.fi>)

141 Muun muassa järjestöjen jäsenmäärän mukaan tai esimerkiksi väestölaskennan ammattitietojen mukaan, jotka pääasiassa pohjautuvat toimeentulokriteeriin.

142 Tosin ilmiö on yleistymässä myös muilla kuin taidealoilla.

nan kyselytutkimukset osoittivat, että ongelmallisimpia aloja tässä suhteessa ovat kuvataide ja av-viestintä.

Kuvio 38. Työttömien työnhakijoiden määrän keskimääräinen vuosikasvu (%) eri taiteenaloilla vuosien 2000 ja 2006 välisenä aikana

Lähde: Työministeriö, tilastot.

Taidealan tutkinnon suorittaneiden väliset erot esimerkiksi työttömyydessä näyttävät liittyvän pääasiassa taiteenalaan. Lisäksi sekä tietokantojen että erillisten tutkimusten avulla voidaan selvittää myös sukupuolten välisiä eroja työllistymisessä. Yleisesti koulutus on nähty yhtenä keinona edistää naisten asemaa yhteiskunnassa, vaikka koulutuksen lisäksi työmarkkina-asemaan vaikuttavat monet muut tekijät (kysyntä, tarjonta, työmarkkinoiden rakenne) (Kolehmainen 2002:211). Tässä raportissa esitetyt tutkimus- ja tilastotiedot osoittavat, että useimmilla taiteenaloilla enemmistö koulutetuista on nykyisin naisia. Taiteen keskustoimikunnan kyselytutkimuksissa ei tullut esille merkittäviä eroja nais- ja miespuolisten tutkinnon suorittaneiden kesken. On kuitenkin joitakin ilmiöitä, jotka näyttäisivät olevan tyypillisempiä naistaiteilijoille kuin miestaiteilijoille. Näitä ovat muun muassa opintojen jatkaminen, työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen (perhesyyt) sekä osa- ja määräaikaisen työn tekeminen. Sen sijaan työttömyydestä taidealan koulutuksen saaneet naiset eivät kärsineet samassa määrin kuin miehet. Muun muassa perheen perustaminen ja lastenhoito aiheuttavat useissa tapauksissa nimenomaan naisten jäämisen työvoiman ulkopuolelle. Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tietojen mukaan työikäisistä taidealan tutkinnon suorittaneista naisista työvoiman ulkopuolella oli vuoden 2004 lopussa 17 prosenttia ja miehistä 13 prosenttia. Kovin suurista sukupuolten välisistä eroista ei siis tässä suhteessa voida puhua.

Taidealan koulutettujen asema poikkeaa muiden alojen koulutettujen tilanteesta joiltakin osin. Keskeisin näistä ilmiöistä on tietenkin työttömyys, joka paria poikkeusta lukuun ottamatta on taidealoilla korkeampaa kuin muilla aloilla. Lisäksi henkilökohtaisten suhteiden ja verkostojen merkitys työllistymisessä näyttää olevan taidealoilla muita aloja suurempi. Myös niin sanottu moniammatillisuus ja useat työsuhteet ovat nimenomaan taiteilijoille tyypillisiä toimintatapoja, vaikkakin ne ovat yleistymässä myös muilla aloilla (Rensujeff 2003:38–40). Yksi taidealoille tyypillinen erikoisuus on myös se, että taidealan ammatillinen koulutus voi johtaa alan harrastamiseen tai harrastustoiminnan ohjaamiseen, mikäli varsinainen ammattiin sijoittuminen ei onnistu. Muiden alojen ammatillinen koulutus johtaa harvemmin alaan liittyvään elinikäiseen vapaa-ajan toimintaan.

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiselle taidekoulutukselle on tyypillistä tutkintokeskeisyys sekä kiinteä yhteys yleiseen koulutusjärjestelmään. Koulutuslaitokset eivät ole enää – menneiden vuosikymmenien tapaan – taiteen kentän ylläpitämiä yksityisiä koulutuslaitoksia¹⁴³. Niin ikään vaikuttaa siltä, että Suomessa käytävälle keskustelulle taiteilijoiden ylikoulutuksesta ei juuri ole muissa maissa vastinetta. Taiteilijakunnan määrän kasvu sinänsä on sen sijaan tuttu ilmiö monissa maissa ja sille on etsitty selityksiä muun muassa teknologian kehityksestä, lisääntyneestä julkisesta tuesta, erilaisista palkitsemisjärjestelmistä, mutta ei taidealan lisääntyneestä koulutuksesta samassa määrin kuin Suomessa. (Menger 2002:2–3.) Tämän raportin alussa pohdittu koulutuksen ja/tai tutkinnon pieni vaikutus esimerkiksi toimeentuloon on todettu myös muissa maissa. Esimerkiksi Hollannissa koulutuksella on todettu olevan vähän tai ei lainkaan vaikutusta taiteilijoiden urakehitykseen. Itseoppineiden taiteilijoiden tulo-taso osoittautui siellä samantasoiseksi kuin niidenkin, joilla oli ammattiinsa muodollinen koulutus. (Alper – Wassall 2006:826.)

Onko siis taidealoilla ylikoulutusta? Entä pitääkö taidealan koulutuksen tavoitteiden lähteä pelkästään työmarkkinoiden tarpeista? Valmistuvatko taidealan koulutetut nykyisin pelkästään Suomen työmarkkinoille? Taidealan ylikoulutuksen määrittely on vaikeaa muun muassa taiteellisen työvoiman erityispiirteiden vuoksi: työvoiman kokoa on vaikea arvioida, työtä tehdään väliaikaisissa työsuhteissa tai kokonaan ilman työsuhdetta, ja taiteen kysyntää on vaikea ennustaa. Vastaus ylikoulutuksen osalta riippuu myös siitä, miten tilastoja tulkitaan ja toisaalta siitä, mitä taiteilijakoulutukselta halutaan. Taiteilijakoulutuksen tavoitteiden määrittely ei ole aivan yksiselitteinen asia muun muassa siitä syystä, että tällöin tulisi kyetä yhdistämään sekä taidepoliittiset että koulutuspoliittiset tavoitteet, jotka ovat osin risti-

143 Esimerkiksi pop/jazzkoulutus on Etelä-Euroopassa edelleen pääosin yksityisten musiikkikoulujen tarjoamaa. (AEC 2003:4).

riittäisiä. Taidepoliittisissa linjauksissa on korostettu taidealan koulutuksen merkitystä esimerkiksi suomalaisen taiteen laadun takaajana, kun taas koulutuspoliittiset linjaukset perustuvat nykyisin melko yksiselitteisiin tehokkuusmittareihin. (ks. esim. Karhunen 2004b:49.) Mikäli taiteilijakoulutuksen tavoite on työllistyminen, on ratkaisu koulutuksen vähentäminen ainakin tietyillä aloilla ja/tai tietyillä koulutusasteilla. Tähän raporttiin kootut tiedot viittaavat siihen, että tällaisia aloja ovat esimerkiksi kuvataide ja av-viestintä. Mikäli taas taiteilijakoulutuksen tavoitteena on ”korkeatasoisen taiteen tuottaminen”, taiteilijakoulutuksen vähentäminen ei välttämättä ole oikea ratkaisu. Jälkimmäisessä tapauksessa joudutaan kuitenkin elämään sen tosiasian kanssa, että työttömyys joillakin taidealoilla pysyy ennallaan tai jopa kasvaa.

Ylikoulutuksesta keskusteltaessa on myös syytä pitää mielessä, että taidealan koulutus muodostaa koulutuksen kokonaisuudesta erittäin pienen osan. Kaikki koulutusasteet mukaan lukien taidealan tutkinnon suorittaneiden osuus oli vuosina 2000–2004 alle 5 prosenttia kaikista tutkinnon suorittaneista. Vuonna 2004 tässä raportissa käsiteltyjen taidealojen tutkinnon suorittaneita oli yhteensä runsaat 4 000, joista lähes kolmannes toisen asteen artesaanitutkinnon suorittaneita (ks. liite 6).

Voidaan myös kysyä, pidetäänkö koulutusta lupauksena työllistymisestä johonkin tiettyyn ammattiin. Taidealojen järjestöt ovat useassa tapauksessa katsooneet, että julkisin varoin järjestetty koulutus sisältää ainakin epäsuorasti tällaisen lupauksen ja ovat siitä syystä myös vaatineet koulutuspaikkojen vähentämistä (tai vastaavasti taiteen julkisen tuen lisäämistä). Nykyisin tosiasia hyvin monilla koulutusaloilla on kuitenkin se, että koulutus ainoastaan mahdollistaa pyrkimisen tietyille työmarkkinoille, mutta ei enää välttämättä takaa sinne pääsemistä. Samanaikaisesti tämän kehityksen kanssa työllistymisestä on kuitenkin tullut yksi keskeisistä koulutuksen vaikuttavuutta mittaavista tekijöistä.

Eri koulutusasteiden välillä ei näyttäisi olevan merkittäviä eroja työllistymisen suhteen. Tosin kaikilla taidealoilla tanssia lukuun ottamatta yliopistokoulutus tuotti parhaan työllisyyden. (Taulukko 24.) Tanssitaiteessa ammattikorkeakoulutettujen poikkeuksellisen alhainen työttömyys johtuu siitä, että ammattikorkeakouluissa koulutetaan vain tanssinopettajia, jotka ovat tässäkin julkaisussa raportoitujen tutkimusten mukaan työllistyneet hyvin. Ratkaisevaa taiteen työmarkkinoilla ei kuitenkaan edelleenkään ole suoritettujen koulutuksen taso, vaan kyseinen taiteenala ja sen työmarkkinoiden lainalaisuudet. Ongelmalliset työolot, epätyypilliset työsuhteet, kilpailu ja toimeentulo-ongelmat näyttivät olevan yhteisiä monelle alalle riippumatta suoritettujen tutkinnon tasosta. Niin ikään kyselytutkimuksissa esiin tulleet koulutuksen sisältöä kohtaan esitetyt toiveet ovat hyvin yh-

denmukaisia: taidealalle koulutetut toivovat työelämätietoutta, työelämäkontakteja ja käytännöllistä opetusta oli kyseessä sitten ammatillinen peruskoulutus tai yliopistokoulutus.

Taulukko 24. Työttömien osuus (%) taidealan tutkinnon vuosina 2000–2004 suorittaneista taiteenaloittain ja koulutusasteittain vuonna 2004

	Toinen aste	Ammattikorkeakoulu	Yliopisto
Av-viestintä/elokuva	23	15	9
Kuvataide	27	29	18
Näyttämötaide	–	25	15
Rakennustaide	–	–	2
Säveltaide	10	6	5
Taideteollisuus	18	14	9
Tanssitaide	18	4	13
KAIKKI KOULUTUSALAT	15	7	5

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu.

Yrittäjyydestä, taiteen soveltavasta käytöstä sekä niin sanotun luovan talouden noususta tulevaisuuden kasvualaksi on puhuttu taidealojen työllisyystilanteen osittaisina ratkaisijoina. Toistaiseksi nämä eivät vielä taiteen työmarkkinoiden todellisuudessa näy. Esimerkiksi yrittäjien määrä eri taiteenaloilla ei ole merkittävästi kasvanut ja yrittäjinä toimitaan pääasiassa samoilla aloilla kuin aiemminkin. Myöskään taiteen soveltava käyttö ei ole laajamittaisesti lisääntynyt, mutta sen lisääntymisestä on jo olemassa joitakin merkkejä varsinkin teatterin alueella. Taiteen soveltavan käytön lisääntyminen edellyttää kuitenkin kysyntää, rahoitusta ja kulttuuripoliittisia päätöksiä, palkkatyötä se ei vielä tällä hetkellä varsinaisesti synnytä.

Tässä raportissa käytetyt lähteet osoittavat, että huolimatta selkeistä työllistymisongelmista, lähes kaikilla taiteenaloilla enemmistö tutkinnon suorittaneista toimii joko omalla alallaan tai ainakin lähellä sitä. Varsinaisten alaa vaihtaneiden osuus osoittautui taidealalle koulutettujen keskuudessa pieneksi. Sellaisetkin tutkinnon suorittaneet, jotka olivat siirtyneet muille aloille, katsoivat monissa tapauksissa hyötyneensä taidealan koulutuksesta ja saaneensa siitä valmiuksia muilla aloilla toimimiseen.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- AEC, Association Européenne de Conservatoires, Academies de Musique et Musikhochschulen (2003): Cultural Co-operation on European Level in Professional Music Training.
- Alper, N., Wassall, G. (2006): Artists' careers and their labor markets. Teoksessa: Handbook of the economics of art and culture. Eds. Ginsburgh, A., Throsby, D. Volume 1. Amsterdam.
- Ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistio (2005). Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:28. Opetusministeriö, Helsinki.
- Ammattikorkeakoululaki (351/2003).
- Ammattikorkeakoululaki (411/2005).
- Arpo, R. (toim.) (2004): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Arviointitoiminta vuonna 2004 (2004). Keskeisimmät arviointitulokset ja niiden pohjalta päätetyt jatkotoimenpiteet. Kuvataideakatemia, Helsinki.
- Autio, V., Hanhijoki, I., Katajisto, J., Kimari, M., Koski, L., Lehtinen, J., Montén, S., Taipale, U., Vasara, A. (1999): Ammatillinen koulutus 2010. Opetushallitus, Helsinki.
- Behnke, T. (2003): Taiteen maisterit työelämässä. Kysely vuonna 2000 valmistuneille. Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki. (julkaisematon)
- Elokuva- ja televisiokoulutuksen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 12:2000. Opetusministeriö. Helsinki.
- Hanhijoki, I., Kantola, S., Karikorpi, M., Katajisto, J., Kimari, M. & Savioja, H. (2004): Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015. Valtakunnallisia ja alueellisia laskelmia. Opetushallitus, Helsinki.
- Hollo, M., Backman, H., Hakulinen, R., Katajisto, J., Koski, L., Pernu, M-L. (2001): Käsi- ja taideteollisuusalan koulutuksen arviointi. Opetushallitus. Arviointi 6/2001. Helsinki.
- Honkanen, V., Ahola, S. (2003): Kulttuurin koulutus ja uudet urat. Ammattikorkeakouluista kulttuurialalta valmistuneiden koulutuskokemukset, työllistyminen ja yrittäjäyys. Turun yliopiston koulutussosiologian yksikkö. Raportti 61. Turku.
- Huovio, I. (2002): Veistokoulusta korkeakouluksi. Taideteollisen korkeakoulun historia. www.taik.fi
- Hytönen, J. (2003): Muotoilun tulevaisuuden tunnistaminen. Ennakointiselvitys muotoilualan koulutuksesta. Muotoilun innovaatiokeskus Designium. Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki.
- Joro, E. (1998): Valo- ja äänisuunnittelija. Kuvaileva kenttätutkimus ammatti-identiteetistä, koulutuksesta ja työelämästä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja no 31. Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Jännes, L. (1998): Tanssiko muka työtä? Selvitys tanssitaiteilijoiden työllistymiseen vaikuttavista rakenteellisista tekijöistä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja no 29. Teatterikorkeakoulu, Helsinki.

- Karhu, T. (2006): Aurinko turkulaisen kirjallisuuden yllä. Turun Sanomat 21.1.2006.
- Karhunen, P., Niininen, M. (2003): Taidealan ammattikoulutus –esiselvitys. Työpapereita n:o 41. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (1993): Näyttämötaiteilija Suomessa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980-90 -luvun vaihteessa. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 17. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (1994): Teatterikoulutus ja työmarkkinat. Tilastotietoa taiteesta n:o 9. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (1996): Kuvataiteen korkeakoulutus ja työmarkkinat. Selvitys Suomen Taideakatemia koulussa ja Kuvataideakatemiassa opiskelleiden työtilanteesta ja tyytyväisyydestä koulutukseen. Tilastotietoa taiteesta n:o 16. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (1998): Musiikkialan korkeakoulutus ja työmarkkinat. Selvitys Sibelius-Akatemiassa opiskelleiden työtilanteesta ja koulutustyytyväisyydestä. Tilastotietoa taiteesta n:o 18. Taiteen keskustoimikunta ja Sibelius-Akatemia, Helsinki.
- Karhunen, P. (2004a): Kuvan ja median koulutuksesta työelämään. Kyselytutkimus ammatillisen tutkinnon suorittaneista. Tilastotietoa taiteesta n:o 33. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (2004b): Taiteilijakoulutus Suomessa - kehityslinjoja 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa R. Arpo (toim.): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (2005a): Musiikin koulutuksesta työelämään. Kyselytutkimus toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista. Tilastotietoa taiteesta n:o 35. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karhunen, P. (2005b): Effects of professional training on the field of art. Research results from the Finnish survey on art graduates. Paper presented at the Nordic conference on cultural policy research, Borås 25-26 August 2005. (julkaisematon)
- Karhunen, P. (2006): Tanssin ja teatterin koulutuksesta työelämään. Kyselytutkimus ammatillisen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista. Tilastotietoa taiteesta n:o 36. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karttunen, S. (1994): Taideteollinen korkeakoulutus ja työmarkkinat. Tilastotietoa taiteesta n:o 10. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karttunen, S. (2002): Taiteilijan määrittely: refleksiivisyyden esteitä ja edellytyksiä taidepoliittisessa tutkimuksessa. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 53. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Karttunen, S. (2004): Taiteilijoiden lukumäärän kehitys 1950-luvulta 2000-luvulle - kasvaako työvoima työllisyyttä nopeammin? Teoksessa R. Arpo (toim.): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karttunen, S. (2006a): Kuvataiteilijoiden koulutusurat. Ammattiopinnot Suomessa ja ulkomailla. Tilastotietoa taiteesta n:o 37. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Karttunen, S. (2006b): Nuorten kuvataiteilijoiden kansainvälistyminen. Julkaisematon käsikirjoitus. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.

- KESU (2004). Koulutus ja tutkimus 2003-2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Opetusministeriö, Helsinki.
- Kivelä, R. (toim.) (1983): 80-luvun kulttuuripolitiikan näköaloja. Opetusministeriö, Helsinki.
- Kolehmainen, S. (2002): Koulutus, sukupuoli ja työnjako. *Sosiologia* 3/2002, s. 200–214.
- Komiteanmietintö (1965): Valtion taidekomitean mietintö. Komiteanmietintö 1965: A8, Helsinki.
- Komiteanmietintö (1969): Koulutusrakennekomitean mietintö. Komiteanmietintö 1969:A13, Helsinki.
- Komiteanmietintö (1973): Kuvataiteen koulutus- ja museotoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1973:119, Helsinki.
- Komiteanmietintö (1974): Musiikinopetustoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1974:139, Helsinki.
- Komiteanmietintö (1991): Viestintäkulttuuritoimikunnan IV mietintö. Viestintäkulttuurikoulutuksen kehittäminen. Komiteanmietintö 1991:16. Opetusministeriö, Helsinki.
- Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet (2006). Keskustelu-
muistio 8.3.2006. Opetusministeriön monisteita 2006:2. Opetusministeriö, Helsinki.
- Kuvataiteen keskiasteen koulutustyöryhmän muistio (1985). Opetusministeriön työryhmien muistioita 1985:29. Opetusministeriö, Helsinki.
- Lagerström, S., Mitchell, R. (2005): Klerot I. Taide- ja kulttuurialojen elinkeinorakenteen muutos ja lähitulevaisuuden osaamistarpeet. *Julkaisuja* 9/2005. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö, Helsinki.
- Lakso, S. (2005): Kutsumuksen hinta. STTL:n jäsentutkimus 2004. Tanssitaiteilijain liitto, Helsinki.
- Lepo, E. (2005): Koulutustarveselvitys strategiatyön tueksi. Muistio Sibelius-Akatemian sisäiseen käyttöön. Sibelius-Akatemia, Helsinki. (julkaisematon)
- Lindström, M. (2005): Onko luovilla aloilla taloudellista merkitystä? Luovat alat, kulttuurialat ja taidekoulutetut eri toimialoilla. Keskusteluaiheita – Discussion papers N:o 981, 19.5.2005. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Helsinki.
- Luoto, L. (2005): Taiteen maisterit työelämässä. Kysely vuosina 2001-2002 valmistuneille. Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki. (julkaisematon)
- Menger, P-M. (2003): Are there too many artists? The "excess supply" issue: a measurement puzzle, an increasingly flexibility-driven functional requirement and an unavoidable mismatch effect in creative activities. *Proceedings of the International Symposium on Culture Statistics. Montreal 21 to 23 October 2002.*
- Musiikinopetustyöryhmän mietintö (1979). Opetusministeriö, Helsinki.
- Musiikki- ja teatterialan koulutustoimikunnan katsaus (2001). Koulutustoimikuntien katsaukset. Opetusministeriö, Helsinki.
- Musiikkialan ammatillisen koulutuksen työryhmän muistio (2002). Opetusministeriön työryhmien muistioita 38:2002. Opetusministeriö, Helsinki.
- Mäkelä, K., Parviainen, I. (1989): Kulttuurialojen koulutus 2000. Opetusministeriön suunnittelusihteeristön keskustelumuistioita 9, Helsinki.

- Naumanen, P. (2002): Koulutuksella kilpailukykyä. Koulutuksen yhteys miesten ja naisten työllisyyteen ja työn sisältöön. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 57, Turku.
- Niininen, M. (2003): Tilastotietoa taidealan ammatillisesta koulutuksesta ja työllisyydestä. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Opetuksen itsearviointiraportti lukuvuodelta 2003–2004 (2004). Arkkitehtuurin osasto. Oulun yliopisto, Oulu.
- Opetusministeriö (2003): Opetusministeriön kirje ammatillisen koulutuksen järjestäjille 7.3.2003. Kulttuurialan ammatillisen peruskoulutuksen rajoittaminen 1.8.2003 lukien.
- Opetusministeriö (2006). Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon vauhdittamishanke. Opetusministeriön kirje 5.4.2006. (1/502/2006) ammatillisen koulutuksen järjestäjille. Helsinki.
- Opetusministeriön tiedote 31.10.2006.
- Pönni, V., Tuomola, A. (2003): Anna mulle tähtitaivas. Selvitys suomalaisen musiikkitoimialan taloudesta ja tulevaisuudesta. Teoston 75-vuotisjuhla-kirja. Mediaryhmä. Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu, Turku.
- Raittila, P., Olin, N., Stenvall-Virtanen, S. (2005): Viestintäalan ja viestintäammattilaisten työmarkkinat. Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -projektin väliraportti. Joulukuu 2005. Osoitteessa: http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/viest_ammattit/valiraportti3_301205.pdf
- Raittila, P., Olin, N., Stenvall-Virtanen, S. (2006): Viestintäkoulutuksen nousukäyrä – Monta tietä unelma-ammattiin ja suuriin pettymyksiin. Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -hankkeen loppuraportti. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja C 40 / 2006. Osoitteessa: http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/viest_ammattit/loprapverkkoversio.pdf
- Rajaniemi, A. (2000): (toim.) Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. OKKA, Opetus- kasvat- ja koulutusalojen säätiön julkaisuja, Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, Saarijärvi.
- Rakennusalan koulutus- ja osaamisbarometri (2004). RIL – RIA – RKL – SAFA – LVI-keskusliitto – Rakennusliitto – Rakennusteollisuus RT.
- Rensujeff, K. (2003): Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja no 27. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Rensujeff, K. (2005): ”Uusia mahdollisuuksia ja pieniä läpimurtoja!” - Taiteilijat vuoden 2000 kyselytutkimuksessa ja väestölaskennassa. Työpapereita 42. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Repo, R. (1989): Tanssien tulevaisuuteen. Tutkimus suomalaisen tanssitaiteen legitimaatiosta ja tanssin koulutusjärjestelmän vakiintumisesta. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 6. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Salminen, H. (2001): Suomalainen ammattikorkeakoulu-uudistus opetushallinnon prosessina; koulutussuunnittelu valtion keskushallinnon näkökulmasta. Opetusministeriö, Helsinki.

- Stenström, M-L., Laine, K., Valkonen, S. (2005): Ammattikorkeakoulut väylänä työelämään. Tutkimuslauseita 21. Koulutuksen tutkimuskeskus. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Taide on mahdollisuuksia (2002): Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi. Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO. Opetusministeriö, Helsinki.
- Tampereen teknillisen yliopiston strategia 2004 (2004). Tampereen teknillinen yliopisto - tekniikan tiedeyliopisto, Tampere.
- Toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat 2005. Kuvataideakatemia, Helsinki.
- Veräjänkorva, T. (2006): Diagnoosi taidekäsityöstä. Tarkastelussa taiteen, muotoilun ja käsityön rajapinta. Julkaisematon käsikirjoitus. Valtion muotoilutoimikunta.
- Viestintäkulttuurialan ammatillisen koulutuksen toimikunnan muistio (1989). Opetusministeriön työryhmien muistioita 21. Opetusministeriö, Helsinki.
- Vihma-Purovaara, T. (2000): Rakas, vihattu ura. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja no 35. Teatterikorkeakoulu, Helsinki.
- Virtanen, A. (2002): Uudella koulutuksella uudelle vuosituhannele. Suomen 1990-luvun koulutuspolitiikka. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden laitos. Opetusministeriö, Helsinki.
- Virtanen, T. (2006): Taideyliopistojen rakenteiden uudistaminen. Loppuraportti. Opetusministeriö, Helsinki.
- Väisänen-Lahti, R. (2005): Selvitys kolmen taideyliopiston yhteistyöstä ja elokuvataiteen koulutuksen asemasta. Opetusministeriön työryhmämuis-
tioita ja selvityksiä 2005:1. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Opetus-
ministeriö, Helsinki.

Internet-lähteet

AMKOTA-tietokanta

Alfa-Art taideoppilaitos <http://www.alfa-art.fi>

Karjalan maa 1.8.2006 <http://www.karjalanmaa.fi>

Kota-tietokanta

Koulutusnetti <http://www.koulutusnetti.fi>

Kuvataideakatemia <http://www.kuva.fi>

Lapin yliopisto <http://www.ulapland.fi>

Opetushallitus <http://www.oph.fi>

Opetusministeriö <http://www.minedu.fi>

Opintoluotsi <http://www.opintoluotsi.fi>

OPTI-tietokanta

Oulun yliopisto <http://www.oulu.fi/yliopisto>

Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA ry <http://www.ria.fi>

SET: Opiskelijat leffakeikalla <http://www.teme.fi>

Sibelius-Akatemia <http://www.siba.fi>

Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelma <http://www.ses.fi>

Suomen Teatteriopisto <http://www.suomenteatteriopisto.fi>

Taidekoulu Maa <http://www.taidekoulumaa.fi/>
Taideteollinen korkeakoulu <http://www.uiah.fi>
Tampereen teknillinen yliopisto <http://tut.fi>
Tampereen yliopisto, näyttelijäntyön laitos <http://naty.uta.fi/>
Teatterikorkeakoulu <http://www.teak.fi>
Teknillinen korkeakoulu <http://www.tkk.fi>
Teknillisen korkeakoulun ura- ja rekryointipalvelut <http://www.uraverkko.net>
Tilastokeskus, sijoittumispalvelu <http://www.stat.fi/tup/sijoittumispalvelu/>
Työministeriö <http://www.mol.fi>
Virtuaalikansanopisto <http://kansanopistot.fi/>
WERA-tietokanta
Yliopistojen täydennyskoulutus <http://www.taydennyskoulutus.fi>

Tiedonannot

Björkman-Väliahdet, M., s-posti 15.11.2006.
Djatou, T., puhelinkeskustelu 8.11.2006.
Lapin yliopisto, ura- ja rekryointipalvelut 29.4.2005.
Lepo, E. s-posti 30.10.2006
Niemi-Pynttäri, R., s-posti 16.1.2006.
Raipio, P., puhelinkeskustelu 13.11.2006.
Raitasalo, E., s-posti 3.5.2006.
Työministeriö, informaatiopalvelut/Syvänen, s-posti 6.9.2006

LIITE 1. Taiteilijoiden ammatillinen koulutus -projektin julkaisut

1. Karhunen, P., Niininen, M. 2003. Taidealan ammattikoulutus -esiselvitys. Työpapereita n:o 41. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
2. Niininen, M. 2003. Tilastotietoa taidealan ammatillisesta koulutuksesta ja työllisyydestä. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
3. Karhunen, P. 2004. Kuvan ja median koulutuksesta työelämään. Kyselytutkimus ammatillisen tutkinnon suorittaneista. Tilastotietoa taiteesta n:o 33. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
4. Karhunen, P. 2004. Taiteilijakoulutus Suomessa – kehityslinjoja 1960-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Robert Arpo (toim.): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
5. Karhunen, P. 2005. Musiikin koulutuksesta työelämään. Kyselytutkimus toisen asteen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista. Tilastotietoa taiteesta n:o 35. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
6. Karhunen, P. 2005. Effects of professional training on the field of art. Research results from the Finnish survey on art graduates. Paper presented at the Nordic conference on cultural policy research, Borås 25–26 August 2005. Julkaisematon konferenssipaperi.
7. Karhunen, P. 2006. Tanssin ja teatterin koulutuksesta työelämään. Kyselytutkimus ammatillisen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista. Tilastotietoa taiteesta n:o 36. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
8. Karhunen, P., Rensujeff, K. 2006. Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Taiteen ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen. Tutkimusyksikön julkaisuja no 31. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.

LIITE 2. Taidealan toisen asteen koulutusta antavat oppilaitokset 2006

	<i>Av- viestintä</i>	<i>Kuvataide/ kuvallinen ilmaisu</i>	<i>Musiikki</i>	<i>Tanssi</i>	<i>Taide- teollisuus</i>
1 Arla-instituutti (erityisoppilaitos)			x		x
2 Aitoon kotitalousoppilaitos					x
3 Alavuden erityisammattikoulu					x
4 Borgå hantverks- och konstindustriskola		x			x
5 Espoon tekniikan alan oppilaitos	x				
6 Etelä - Kymenlaakson ammattiopisto, Koteko			x		
7 Etelä-Karjalan ammattiopisto		x			x
8 Forssan ammatti-instituutti	x				x
9 Haapaveden opisto	x				
10 Halikon käsi- ja taideteollisuusopl					x
11 Haminan ammattiopisto					x
12 Hantverksskolan Optima					x
13 Helsingin konservatorio			x		
14 Helsingin tekniikan alan opl	x				
15 Hyvinkään taidekoulu		x			
16 Hämeen ammatti-instituutti					x
17 Ikaalisten käsi- ja taideteoll. opl		x			x
18 Ingmanin käsi- ja taideteoll. opl	x	x			x
19 Invalidiliiton Järvenpään kk					x
20 Joensuun konservatorio			x		
21 Jyväskylän ammattiopisto	x	x	x		
22 Järvenpään ammattiopisto	x				
23 Kainuun ammattiopisto	x		x		x
24 Kalajoki-instituutti ARTEMA					x
25 Kalajokilaakson ammattioppilaitos					x
26 Kankaanpään opisto					x
27 Kemijärven ammattiopisto					x
28 Keski-Pohjanmaan Konservatorio			x		
29 Keski-Pohjanmaan Maaseutuakatemia/ kulttuuriopisto	x				x
30 Keski-Suomen käsi- ja taideteoll.opl					x
31 Keskuspuiston ao (erityisoppilaitos)	x			x	
32 Koillis-Pohjanmaan ao					x
33 Koulutuskeskus Salpaus, Heinola	x				x
34 Koulutuskeskus Salpaus, Hollola	x				
35 Koulutuskeskus Salpaus, Orimattila			x		

	<i>Av- viestintä</i>	<i>Kuvataide/ kuvallinen ilmaisu</i>	<i>Musiikki</i>	<i>Tanssi</i>	<i>Taide- teollisuus</i>
36 Koulutuskeskus Salpaus, Lahti					x
37 Koulutuskeskus Tavastia					x
38 Kouvolan seudun ammattiopisto					x
39 Kuhankosken erityisammattikoulu (erityisoppilaitos)					x
40 Kuopion konservatorio			x		
41 Lahden konservatorio			x		
42 Lapin ammattiopisto				x	
43 Loimaan Ammatti-instituutti	x				x
44 Lounais-Suomen käsi- ja taidet. opl					x
45 Lybeckerin käsi- ja taideteoll.opl	x	x			x
46 Länsi-Lapin ammatti-instituutti	x	x	x		x
47 Länsi-Uudenmaan koulutuskeskus	x				x
48 Merikosken ammatillinen oppilaitos (erityisopl)	x				x
49 Mikkelin ammattiopisto	x				x
50 Nurmijärven ammattiopisto	x				
51 Oulun Konservatorio			x		
52 Oulun seudun ao	x				x
53 Paasikivi-opisto	x				
54 Palmgren-konservatorio			x		
55 Perttulan erityisammattikoulu					x
56 Piippolan käsi- ja taideteoll.opl	x				x
57 Pirkanmaan taitokeskus	x	x			x
58 Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Joensuu	x	x			x
59 Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Outo- kumpu	x	x		x	
60 Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Ilo- mantsi					x
61 Pop & Jazz Konservatorio			x		
62 Riihimäen ammattioppilaitos	x				
63 Saamelaisalueen koulutuskeskus					x
64 Salon ammatti-instituutti					x
65 Satakunnan käsi- ja taideteoll. opl	x	x			x
66 Savon ammatti- ja aikuisopisto	x				x
67 Savonlinnan ammatti-instituutti					x
68 Seinäjoen koulutuskeskus TAIKU, Ilma- joki					x
69 Seinäjoen koulutuskeskus TAIKU, Jurva		x			x
70 Suomen Kans. oopp. balettiopl				x	
71 Suupohjan ammatti-instituutti	x				
72 Svenska yrkesinstitut		x	x		x
73 Tampereen ammattiopisto	x				
74 Tampereen konservatorio			x	x	

	<i>Av- viestintä</i>	<i>Kuvataide/ kuvallinen ilmaisu</i>	<i>Musiikki</i>	<i>Tanssi</i>	<i>Taide- teollisuus</i>
75 Turun Konservatorio			x	x	
76 Tuusulanjärven ammattiopisto		x			
77 Tyrvään käsi- ja taideteoll.opl					x
78 Vaasan ammattiopisto	x				x
79 Vantaan ammattiopisto Varia		x			x
80 Ylivieskan ammattiopisto	x				
81 Ylä-Savon ammattiopisto	x				x
82 Yrkesinstitut Prakticum	x				
83 Yrkesinstitut Sydväst					x
	34	16	17	6	52

LIITE 3. Taidealan ammattikorkeakoulutusta antavat oppilaitokset 2006

	<i>Av-viestintä/ elokuva</i>	<i>Kuvataide</i>	<i>Musiikki</i>	<i>Taide- teollisuus</i>	<i>Tanssi</i>	<i>Teatteri</i>
1 Arcada	x					
2 Diakonia	x					
3 Espoon-Vantaan teknillinen amk	x			x		
4 Etelä-Karjalan amk		x		x		
5 Hämeen amk				x		
6 Jyväskylän amk	x		x			
7 Kemi-Tornion amk	x	x				
8 Keski-Pohjanmaan amk			x			x
9 Kymenlaakson amk	x			x		
10 Lahden amk	x	x	x	x		
11 Laurea-amk	x					
12 Mikkelin amk				x		
13 Oulun seudun amk	x		x		x	
14 Pirkanmaan amk	x		x			
15 Pohjois-Karjalan amk	x	x	x	x		
16 Satakunnan amk	x	x				
17 Savonia	x		x	x	x	
18 Seinäjoen amk				x		
19 Stadia/Helsingin amk	x		x			x
20 Svenska yrkeshögskolan	x	x	x	x		x
21 Tampereen amk	x	x				
22 Turun amk	x	x	x	x	x	x
23 Yrkeshögskolan Sydväst				x		
	17	8	10	12	3	4

LIITE 4. Taidealan tutkinnon suorittaneiden työikäisten (15–64 v.) tutkintonimikkeet taiteenaloittain

(Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu)

Elokuva/av-ala

321601 Viestintäalan perustutkinto
321602 Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinto
321699 Muu tai tuntematon viestintäalan peruskoulutus
321957 Tarkkailijakurssi
321958 Television kuvaussihteeri
521165 Artenomi, videokuvaus; videokuvaaja
521601 Medianomi, ei erityisalaa
521651 Medianomi, kuvailmaisu
521652 Medianomi, tuotanto
521653 Medianomi, valoilmaisu
521654 Medianomi, ääni-ilmaisu
621601 Medianomi (AMK)
722951 Elokuva- ja televisiotyö (soveltavan taiteen koulutus)

Kuvataide

321301 Kuvallisen ilmaisun perustutkinto
321351 Kuvaamataiteilija
321399 Muu tai tuntematon kuvataiteen peruskoulutus
521164 Artenomi, valokuvaus; valokuvaaja
521301 Kuvataiteen tutkinto (opisto)
521351 Taidemaalari
521352 Kuvanveistäjä
521353 Taidegraafikko
521399 Muu tai tuntematon kuvataiteen koulutus, alin korkea-aste
621301 Kuvataiteilija (AMK)
621399 Muu tai tuntematon kuvataiteen ammattikorkeakoulututkinto
622301 Kuvataiteen kandidaatti, kuvataiteen tutkinto (Kuvataideakatemia)
622399 Muu tai tuntematon kuvataiteen koulutus, alempi korkeakouluaste
724101 Kuvataiteen maisteri; kuvataideakatemian loppututkinto
722959 Valokuvaus (soveltavan taiteen koulutus)
724999 Muu tai tuntematon kuvataiteen koulutus, ylempi korkeakouluaste

Musiikki

321202 Kirkkomuusikko
321203 Tanssimuusikko
321204 Musiikkialan perustutkinto; musiikin perustutkinto
321251 Ortodoksisen kirkon kanttori
321252 Sotilassoittaja
321299 Muu tai tuntematon musiikin peruskoulutus

511601 Musiikkipedagogi
511602 Musiikinohjaaja
511603 Musiikkileikkikoulun opettaja
511604 Musiikkiopiston opettaja
511605 Musiikkioppilaitoksen opettaja
511606 Pop- ja jazzmusiikin opettaja
521201 Muusikko
521251 Kanttori-urkuri
521252 Orkesterimuusikko
521253 Pop- ja jazzmuusikko
521254 Soittoryhmän johtaja
521299 Muu tai tuntematon musiikin koulutus, alin korkea-aste
611101 Musiikkipedagogi (AMK); pop- ja jazzmusiikin opettaja (AMK)
613651 Musiikin teorian opettaja
613652 Musiikinopettaja
613653 Soitonopettaja ja yksinlaulun opettaja
613654 Ylempi musiikinopettajan tutkinto
613699 Muu tai tuntematon musiikinopettajan koulutus
621201 Muusikko (AMK); pop- ja jazzmuusikko (AMK)
621299 Muu tai tuntematon musiikin ammattikorkeakoulututkinto
622201 Musiikin kandidaatti (alempi)
622251 Kanttori-urkurin ylempi tutkinto
622252 Musiikin päästötutkinto (Sibelius-Akatemia)
622253 Oopperalaulajan tutkinto
622299 Muu tai tuntematon musiikin koulutus
723101 Mus. maist., esittävä säveltaide
723102 Mus. maist., kirkkomusiikki
723103 Mus. maist., musiikkikasvatus
723199 Mus. maist., muu tai tuntematon pääaineryhmä
723951 Musiikin diplomitutkinto
723952 Sotilaskapellimestari
723999 Muu tai tuntematon musiikin koulutus, ylempi korkeakouluaste

Taideteollisuus

321101 Artesaani, käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto
321151 Artesaani, graafinen ala; piirtäjä, käsi- ja taideteollisuus
321152 Artesaani, kiviseppä; kiviseppä, käsi- ja taideteollisuus
321153 Artesaani, kultasepäнала
321154 Artesaani, kutoja; kutoja, käsi- ja taideteollisuus
321155 Artesaani, maalari; maalari, käsi- ja taideteollisuus
321156 Artesaani, metalliseppä; metalliseppä, käsi- ja taideteollisuus

321157 Artesaani, ompelija; ompelija, käsi- ja taideteollisuus
321158 Artesaani, puuseppä; puuseppä, käsi- ja taide-teollisuus
321159 Artesaani, rakentaja; rakentaja, käsi- ja taideteollisuus
321160 Artesaani, saamenkäsityöntekijä; saamenkäsityöntekijä
321161 Artesaani, savenvalaja; savenvalaja, käsi- ja taide-teollisuus
321199 Artesaani, muu tai tuntematon ala
321951 Graafisen suunnittelun ammattikoulutus
321954 Pukusuunnittelun ammattikoulutus
521101 Artenomi
521151 Artenomi, graafinen ala; graafinen suunnittelija
521152 Artenomi, kalustesuunnittelu; kalustesuunnittelija
521153 Artenomi, keramiikka-ala; keramiikkataide
521155 Artenomi, kudonta-ala; käsi- ja taideteollisuuden suunnittelija, kudonta-ala
521156 Artenomi, kultasepäna; kultaseppä
521157 Artenomi, metalliala; käsi- ja taideteollisuuden suunnittelija, metalliala
521158 Artenomi, ompelu- ja neuleala; käsi- ja taideteollisuuden suunnittelija, ompelu- ja neuleala
521159 Artenomi, puuala; käsi- ja taideteollisuuden suunnittelija, puutyöala
521160 Artenomi, sisustussuunnittelu; sisustussuunnittelija
521161 Artenomi, tekstiiliala; tekstiilitaide
521162 Artenomi, teollinen pukusuunnittelu; teollinen pukusuunnittelija
521163 Artenomi, vaatetusala
521199 Artenomi, muu tai tuntematon ala; käsi- ja taide-teollisuuden suunnittelija, muu tai tuntematon ala
621101 Artenomi (AMK)
621102 Muotoilija (AMK)
621199 Muu tai tuntematon käsi- ja taideteollisuuden
622101 Taiteen kandidaatti (alempi)
622199 Muu tai tuntematon taiteen koulutus, alempi korkeakouluaste
622951 Taideteollisuusopiston tutkinto
622999 Muu tai tuntematon taidealan koulutus
722101 Taiteen maisteri
722952 Graafinen suunnittelu (soveltavan taiteen koulutus)
722953 Keraaminen suunnittelu (soveltavan taiteen koulutus)

722954 Lavastus (soveltavan taiteen koulutus)
722955 Sisustus- ja huonekalusuunnittelu (soveltavan taiteen koulutus)
722956 Tekninen design (soveltavan taiteen koulutus)
722957 Tekstiilisuunnittelu (soveltavan taiteen koulutus)
722958 Vaatetussuunnittelu (soveltavan taiteen koulutus)
722999 Muu tai tuntematon taiteen koulutus, ylempi korkeakouluaste

Tanssi

321501 Tanssialan perustutkinto; tanssija
321599 Muu tai tuntematon teatteri- ja tanssialan peruskoulutus
511905 Tanssinopettaja
521554 Tanssitaiteilija
611201 Tanssinopettaja (AMK)
622502 Tanssitaiteen kandidaatti (alempi)
725201 Tanssitaiteen maisteri

Teatteri

521555 Teatteri-ilmaisun ohjaaja
521599 Muu tai tuntematon teatteri- ja tanssialan koulutus, alin korkea-aste
621501 Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)
621599 Muu tai tuntematon teatteri- ja tanssialan
622501 Teatteritaiteen kandidaatti (alempi)
622551 Dramaturgi
622552 Teatteriohjaaja
622553 Teatteritutkinto
622554 Ammattinäyttelijä
622599 Muu tai tuntematon teatteri- ja tanssialan koulutus
725101 Teatt. maist., dramaturgia
725102 Teatt. maist., näyttelijäntyö
725103 Teatt. maist., ohjaajantyö
725104 Teatt. maist., valo- ja äänisuunnittelu
725199 Teatt. maist., muu tai tuntematon pääaineryhmä
725999 Muu tai tuntematon teatteri- ja tanssialan koulutus, ylempi korkeakouluaste

Rakennustaide

754101 Arkkitehti
754201 Maisema-arkkitehti

LIITE 5. Taidealan koulutusta antavat kansanopistot

	Av- vies- tintä*	Elo- kuva	Kir- jalli- suus	Kuva- taide	Näyt- tämö- taide	Sävel- taide	Taide- teolli- suus	Tanssi- taide	Valo- kuva
1 Borgå folkakademi		x		x	x				
2 Etelä-Pohjanmaan opisto			x		x	x		x	
3 Eurajoen kristillinen opisto	x			x		x			
4 Evangeliska folkhögskolan i södra Finland			x			x			
5 Evangeliska folkhögskolan i Österbotten							x		
6 Finns fhs/ Cityfolkhögskolan		x	x						
7 Fria kristliga fhs						x			
8 Haapaveden opisto**	x								
9 Helsingin evankelinen opisto		x			x				
10 Helsingin kristillinen opisto				x					
11 Itä-Hämeen opisto						x			
12 Itä-Karjalan kansanopisto					x				
13 Jaakkiman kristillinen opisto			x						
14 Jamilahden kansanopisto			x		x	x			
15 Joutsenon opisto			x	x					
16 Jyväskylän kristillinen opisto		x		x	x		x		
17 Jämsän kristillinen opisto						x			
18 Kanneljärven opisto				x					
19 Kansanlähetysoopisto					x	x			
20 Karstulan kansanopisto							x		
21 Kauhajoen evankelinen opisto	x			x		x	x		
22 Kaustisen evankelinen kansanopisto				x					
23 Keski-Pohjanmaan kulttuuriopisto**	x				x	x	x		x
24 Kiteen evankelinen kansanopisto							x		
25 Kronoby fhs							x		
26 Kuusamon kansanopisto				x			x		x
27 Kymenlaakson opisto				x			x		x
28 Lahden kansanopisto		x		x	x				x
29 Lappfjärds fhs						x			
30 Lieksan kristillinen opisto				x					
31 Limingan kansanopisto			x	x			x		
32 Lärkulla stiftelsens folkakademi						x			
33 Muurlan opisto					x		x		x

	<i>Av- vies- tintä*</i>	<i>Elo- kuva</i>	<i>Kir- jalli- suus</i>	<i>Kuva- taide</i>	<i>Näyt- tämö- taide</i>	<i>Sävel- taide</i>	<i>Taide- teolli- suus</i>	<i>Tanssi- taide</i>	<i>Valo- kuva</i>
34 Oriveden opisto			x	x		x			
35 Otavan opisto	x								
36 Paasikiviopisto**	x	x	x	x			x		x
37 Pekka Halosen akatemia	x			x			x		x
38 Pohjois-Karjalan opisto					x				
39 Pohjois-Savon opisto				x					
40 Portaanpään kristillinen opisto				x					
41 Rovala-Opisto	x					x			
42 Räisälän kansanopisto		x							
43 Savonlinnan kristillinen opisto					x	x			
44 Sisälähetysseuran oppilaitos					x				
45 Svenska Österbottens folkaka- demien					x				
46 Turun kristillinen opisto	x								
47 Työväen Akatemia					x				
48 Varsinais-Suomen kansan- opisto					x	x	x		
49 Voionmaan opisto		x			x				x
50 Västra Nylands fhs	x			x	x		x	x	x
51 Åbolands fhs					x	x			
52 Ålands fhs				x		x	x		x
53 Östra Nylands fhs							x		
	10	9	8	22	19	18	15	2	10

* Sis. mediataide, multimedia.

** Perustutkinto: media-assistentti, Keski-Pohjanmaan maaseutuopistossa myös artesaani.

LIITE 6. Taidealan oppilaitokset (2006) ja tutkinnon suorittaneiden lukumäärät (2004)

	Toinen aste	Ammattikor- keakoulu	Yliopisto*	Yhteensä
Av-viestintä/elokuva				
Oppilaitoksia 2006	34	17	2	53
Tutkintoja 2004	524	484	35	1043
Kuvataide				
Oppilaitoksia 2006	16	8	3	27
Tutkintoja 2004	204	146	98	448
Näyttämötaide				
Oppilaitoksia 2006	1	4	2	7
Tutkintoja 2004	–	54	42	96
Rakennustaide				
Oppilaitoksia 2006	–	–	3	3
Tutkintoja 2004	–	–	93	93
Säveltaide				
Oppilaitoksia 2006	17	10	1	28
Tutkintoja 2004	168	252	124	544
Taideteollisuus				
Oppilaitoksia 2006	52	12	2	66
Tutkintoja 2004	1166	531	75	1772
Tanssitaide				
Oppilaitoksia 2006	6	3	1	10
Tutkintoja 2004	16	13	13	42
Kaikki taidealat				
Oppilaitoksia 2006	83	23	9	112
Tutkintoja 2004	2078	1480	480	4038
KAIKKI KOULUTUSALAT				
Oppilaitoksia 2006	300	29	20	349
Tutkintoja 2004	31 541	21 318	13 215	66 074

* Ylempi korkeakoulututkinto.

Lähde: Tilastokeskus, sijoittumispalvelu; Taideteollinen korkeakoulu, toimintakertomus 2005, tilastot; Raittila & al. 2005:35–36.

Paula Karhunen & Kaija Rensujeff

Professional training in the arts and the labour market

English Summary

Introduction

In 2002, the Research Unit of the Arts Council of Finland launched a project with the aim to examine the situation of Finnish artist training. The need for the study derived from the growth of the volume of professional training in the arts¹⁴⁴, which had catalysed a discussion on its effects and objectives. Artists' organisations in particular expressed concern about increased training which, according to them, caused an oversupply of artists in the Finnish labour market. The purpose of the project was to clarify the actual volume of graduated artists, and especially their employment situation. One of the main questions was whether graduated artists enter the art field or some other field of occupation.

In order to examine these questions, the project started by mapping the data sources on artists' professional training. The objective of the mapping was, among others, to find out the need for specific projects in data collection. This first phase of the project proved that many official databases deal with training, graduates and employment and include valuable and extensive data. However, these databases also lack features which are quite essential when dealing with the training in the arts. For example, they do not include information about the quality of the graduates' employment, i.e., the line of job. Moreover, the definitions and classifications of these databases are insufficient for the purposes of the research project on artists. In most cases, such as theatre and dance, the art forms are combined in one category and cannot be separated. The same holds true for fine arts and audiovisual media. Furthermore, the degree titles might be pre-

144 Professional training in the arts = training on all educational levels, targeted to occupational qualification.

sented in such a general manner that it is impossible to separate, say, a photographer from a ceramic artist. Since databases – being very useful as such – did not answer some of the vital questions of the project, we decided to launch a set of surveys in order to get more detailed information on art graduates and their status in the labour market.

In 2003 and 2004, two surveys directed to those who had either a secondary level degree or a polytechnic degree were carried out at the Arts Council of Finland. The first survey covered the degree programmes of fine arts and audiovisual media. The second survey dealt with the degree programmes of dance, music and theatre. These surveys concentrated on the employment situation of graduates, as well as their opinions about the training received¹⁴⁵.

University level training was examined through the above-mentioned official databases, and the studies were carried out – for instance for evaluation purposes – in the training institutions in question. Separate surveys were not carried out at the university level¹⁴⁶.

This report is an overview of the above-mentioned studies carried out at the Arts Council of Finland, supplemented with the information received from databases and other sources. The aim of the report is to illustrate in a nutshell the situation of Finnish artist training and to discuss the unemployment and possible oversupply of artists in different fields of art.

Professional training in the arts in Finland

Artists' professional training in Finland dates back to the 19th century when most of the predecessors of recent art universities were founded. In addition to these "major" institutions, many private schools in different art fields were established mainly in the 1950s and 1960s. Some of these also received public subsidies from national or municipal authorities. In the education reform of the mid 1980s the whole so called intermediate level was renewed, and training in the arts was partly reorganised and linked administratively with other professional training.

145 All publications of the project are listed in appendix (liite) 1.

146 In the mid 1990s the Research Unit of the Arts Council of Finland carried out a number of surveys dealing with the graduates from art universities.

Major events in the history of Finnish training in the arts

	19 th century	1900–1950	1950–1970	1970–1990	1990–
Architecture	Founding of predecessor of Helsinki University of Technology (1872)		Architecture at Oulu University (1958) Department of Architecture at Tampere University of Technology (1969)		
Cinema			Cinema studies at the University of Art and Design (1959)	Studies in audiovisual media at intermediate level in the 1980s	Polytechnic level education in audiovisual media
Crafts and design	Founding of predecessor of University of Art and Design (1871) Handicraft schools in provinces			Artisan and artenom degrees (1987)	Polytechnic level education
Dance		Ballet School of National Opera (1921)		Department of Dance in Theatre Academy (1983) Professional training of dance teachers in the 1980s	Polytechnic level education
Fine arts	Founding of predecessor of Academy of Fine Arts (1848)	Free Art School (1935)	Founding of art schools maintained by artist associations		Polytechnic level education
Music	Founding of predecessor of Sibelius Academy (1882)		Music schools	Professional training in conservatories 1970s	Polytechnic level education
Theatre		School of National Theatre (1906) School of Swedish Theatre (1908) Finnish Drama Institute (1920) Founding of predecessor of Theatre Academy (1943)	Drama Studio in Tampere School of Social Sciences (1960) Tampere University, Department of Acting (1966)		Polytechnic level education

In the 1990s the most important reform in Finnish educational life was the forming of polytechnics. One of the aims of this reform was to connect the labour market and education more closely with each other and to react to the needs of changing working life. In addition, the objective was to raise the standard of highest level professional training. Polytechnics were formed on the basis of former intermediate level institutions and were at the same time combined into larger units with diversified fields of study. All in all 250 institutions were merged into 29 polytechnics. For artistic training institutions this meant the reorganising of training with more general objectives and in larger administrative units than before.

The quantitative needs of art graduates as well as the objectives of artist training have been under discussion for decades by arts policy decision-makers and other actors in the field. In the 1960s and 1970s in particular, several official documents discussed artists' training. The key message of the documents of these decades was that the professional training of artists should be connected more closely to the general education system. The reason for this was the idea that students of the arts should also receive permanent government financing as well as general student benefits. As far as the quantitative needs were concerned, the majority of documents stated that the need for (professionally educated) artists would grow in the future and the number of students should be increased. One exception to this rule was a report on the training of fine arts (1973). This document emphasised, unlike the others, that there was no need to increase the number of trainees in the fine arts since already a high proportion of graduates did not have work corresponding to their training.

Far reaching ideas were presented at the turn of the 1980s and 1990s when the Committee of Audiovisual Culture published several reports including proposals on professional training. The committee proposed, for example, the increase of audiovisual culture professionals and introduced new degree programmes. Besides audiovisual media, the committee made proposals concerning the field of theatre. Consequently, a number of new training programmes and institutions were established. However, this manner of thinking changed quickly when, at the end of the 1990s, the discussion about the oversupply of artists was initiated in several art fields, mostly by the artists' associations. Also, among educational authorities the idea suggesting a possible oversupply of graduated artists gained ground and the policy makers started to emphasise that the number of graduates should be based on the needs of the labour market. Alongside these ideas, the new indicator-based management was also launched in educational administration. This meant that institutions were obliged to follow-up the employment of graduates.

Currently, professional training, for example, in cultural degree programmes on the secondary level is restricted by the instructions of

the Ministry of Education. The number of students in several polytechnics is also proposed to be restricted. At the university level, the volume of arts students has been rather low during the years and no considerable changes have been suggested. However, in spite of the restricting actions new training units or degree programmes have continued to be established up until now although not as many as at the end of the 1990s.

The objectives and decision-making of training institutions in the arts operate nowadays under the same rules and regulations as any other training in Finland. Thus, artists' training no longer officially falls into the field of cultural policy since the decisions are made by the educational authorities. The general educational policy objectives are defined by the Finnish government and in the regularly published Education and Research Development Plan (the latest for 2003–2008). Being under the same rules and methods of measurement as the other fields of study is, however, a twofold issue for artistic training institutions. On the one hand, the situation ensures stability and constant development, for example, in financing. On the other hand, certain characteristics of arts training institutions might be considered secondary. For example, the tradition of studying in small units and the master-apprentice-idea cannot necessarily be realized in large institutions with diversified study fields. Moreover, the adoption of a more formal curriculum decreases the time devoted to the practical studies of one's own art.

Educational levels and the number of graduates

At the moment it is possible to take a professional degree in all fields of art¹⁴⁷. Professional training in the arts is also provided at all educational levels. At the secondary level there are in total 56 institutions providing training in five art fields¹⁴⁸. Annually about 900 persons graduate from secondary level training (excl. crafts). This is approximately three percent of the total number of secondary level graduates in all fields of study. The majority of secondary level training institutions in the arts provide training in audiovisual media. At the polytechnic level art training is offered in 23 institutions and in six art fields. Annually almost 1 500 persons graduate from polytechnic level art training institutions. This is about seven percent of the total number of polytechnic level graduates. The highest numbers of stu-

147 In literature, the training has been organised mainly in separate courses (e.g. creative writing). Currently, a Master's degree in writing is available at the University of Jyväskylä in 2006.

148 If secondary level artisan training is included, the number of institutions is 83.

dents and graduates represent the fields of audiovisual media and crafts & design.

At the university level the most important training institutions are so-called art universities, i.e., the Academy of Fine Arts, the Theatre Academy, the Sibelius Academy and the University of Arts and Design (UIAH). Besides art universities, some scientific universities also provide training in the arts. The University of Lapland has a faculty of arts where it is possible to take a Master's degree, for example, in audiovisual media, graphic design and industrial design. The Department of Acting at the University of Tampere provides university level professional training for actors. In addition to these, the Helsinki University of Technology, the Tampere University of Technology and the Department of Architecture at the Oulu University train architects. Annually altogether about 500 persons graduate from university level art training, composing about four percent of the total number of university level graduates in all fields of study. The highest number of students and graduates at the university level represent the field of crafts & design.

Table 1. The number of training institutions in 2006 by art form and educational level

<i>Art form</i>	<i>Secondary level institutions</i>	<i>Polytechnic level institutions</i>	<i>University level institutions</i>	<i>Total</i>
Architecture	–	–	3	3
Cinema & audiovisual media	34	17	2	53
Crafts and design*	52	12	2	66
Fine arts	16	8	3	27
Dance	6	3	1	10
Music	17	10	1	28
Theatre**	1	4	2	7
Total	56*	23	9	98

* Secondary level training in crafts and design is not considered here as artistic training. The artisan training at this level includes education of, e.g., carpenters, shoemakers and weavers, which requires manual skills but does not necessarily lead to artistic professions. However, the numbers and proportions of artisans are given in the tables and figures of the report.

** Circus at the secondary level.

Table 2. The number of graduates of artistic training institutions in 2004 by art form and educational level

Art form	Secondary level institutions	Polytechnic level institutions	University level institutions	Total
Architecture	–	–	93	93
Cinema & audio-visual media	524	484	35	1043
Crafts and design*	1166	531	75	1772
Fine arts**	204	146	98	448
Dance	16	13	13	42
Music	168	252	124	544
Theatre	–	54	42	96
Total	912*	1 480	480	2872*

* Secondary level training in crafts and design is not considered in this report as artistic training. The artisan training at this level includes education of carpenters, shoemakers, and weavers, which requires manual skills but does not necessarily lead to an artistic profession. At the university level, the figures include graduates from the design department and the degree programme of graphic arts at the UIAH and from the Faculty of Arts and Design at the University of Lapland.

** Figures for fine arts at the university level include the graduates from the Academy of Fine Arts, as well as the degree programmes of fine arts, arts education and photography at the UIAH.

One of the characteristics of Finnish artists – regardless of the field – is that their education level is very high. For example, in 2000 the proportion of professionally trained of over 15 year old population was 59 percent but in most art fields the share was considerably higher. In architecture, the proportion of professionally educated was fully 100 percent since the occupation requires diploma¹⁴⁹. Moreover, in crafts and design and fine arts the share of trained was over 90 percent and in dance, music and theatre over 70 percent. The training of artists seems also to be multiple since the number of those who take more than one formal degree is considerable, especially among those who have a secondary level degree in fine arts, music and audiovisual media.

Employment of graduates in the arts

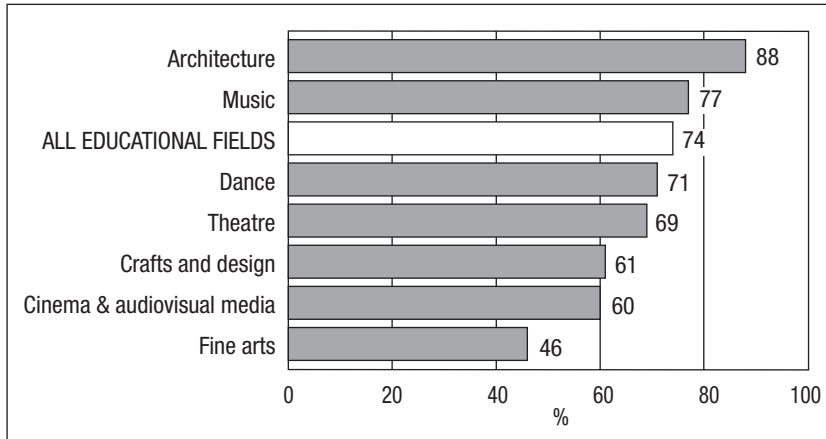
The employment of art graduates has been studied through both the data produced by the Research Unit of the Arts Council of Finland and official databases as well as other studies. The main variables

149 Architects are an exception among artistic professions since in every other art field it is still possible to practise a profession without a formal degree.

examined were the proportions of employed and unemployed. Also, the proportions of freelancers and the share of artistic work of income sources were examined through the survey data.

Figure 1 describes the proportions of employed graduates in different fields. As can be seen, the proportions vary considerably by art form. The share of employed is highest among architects (88 %) and lowest among the graduates of fine arts (46 %). In most art fields, the share of employed is lower than in all educational fields in general.

Figure 1. The proportion (%) of employed graduates* in different art fields

* Graduation years 2000–2004. Employed includes employed students. Employment branch is not known.

Source: Statistics Finland.

The proportions of art graduates working in the field corresponding to their training vary also according to art form and occupational group. The line of work was examined by surveys in which the questions dealt with jobs, occupational titles and main income sources. At the secondary level, information about the income sources is somewhat misleading since many graduates continue their studies and thus live on student benefits. Nevertheless, the results showed that graphic designers and dancers with secondary level degrees are very well employed in their own branch¹⁵⁰. At the polytechnic level the results concerning main income sources were similar: graphic designers and dance teachers¹⁵¹ were in general working in the field corresponding to their training. Also, those with music degrees had jobs corresponding to their education. The areas with clear problems in

150 As for dancers, this is due to the fact that part of the respondents in the field of dance were graduated from the Ballet School of National Opera and were mostly recruited straight into the National Opera.

151 Polytechnics provide training only for dance teachers not for dancers.

getting work in the arts were fine arts, audiovisual media and theatre. At the university level the sources concerning employment do not give much information about the graduates' line of work. However, according to earlier studies, we know that the most problematic fields with regard to employment in one's "own" field are fine arts and dance while, for example, music professionals with university level degrees have a rather satisfactory situation in this respect.

Conclusion

Training in the arts in Finland has increased considerably during the past 15–20 years. The growth in training has been faster than in other educational fields. Along with this growth, artist training has become one of the major topics in the arts policy discussion. The main line of the discussion has been the consideration of whether there is too much artist training or not. This concern is due to significant proportions of unemployed in some art fields. Artists' organisations and the media have repeatedly raised the question about the oversupply of artists in relation to existing jobs. However, it must be taken into account that the growth in training in the arts has not been as uncontrollable as one might think. In fact, the decisions concerning new degree programmes and institutions have been made together with representatives of art fields, for example, in governmental committees. Besides, in spite of the growth, training in the arts still comprises only a small part of the entity of professional training. The proportion of art graduates among all educational levels is under five percent of all Finnish graduates.

In addition, when dealing with the volumes and trends of artists' training it must be borne in mind that there is actually no such homogenous group as "artists", but many groups of artists representing different fields. These fields vary in terms of labour market status, educational structures, income level, and composition. Although the growth of training has been characteristic of most of the art fields, the focus of growth has concentrated on different educational levels depending on the art form. Further, the number of annual graduates varies according to art form from a few dozen (dance) to a couple of thousand (crafts & design). The multiple training also might lead to misinterpretations concerning volume of training since the total number of graduates from different educational levels is partly overlapping.

The results of the research project reported in this publication show considerable differences in the proportions of unemployed among art graduates. The highest share of unemployed is among graduated fine artists and the lowest in music and architecture. This result was uniform according to all sources (official education data-

bases, Arts Council studies, other reports). The background for the level of unemployment in fine arts is known on the basis of other studies concerning fine artists. The lack of an employment structure and the tradition of working as a free artist without any contracts often leads to a situation where the artist cannot make a living on his/her art. In contrast, the situation in music seems, according to these results, much brighter. The reason for this is mainly the occupational distribution of the field of graduated music professionals, namely, the high share of music educators. In general music educators have jobs, but the problem seems to be that these jobs do not offer sufficient income due to the temporary and part-time nature of the contracts.

In the field of music, genre seems to be decisive concerning employment and income. For example, the situation of classical musicians is better than those in rhythm music (pop, rock, jazz, folk). The last mentioned musicians mostly work as freelancers without a permanent job and salary. Thus, the differences in unemployment among graduates are mostly art-form related. For example, the level of training did not have much effect on the general situation although it was evident that the graduates of university level training had the lowest unemployment rate compared to other educational levels. An exception was dance, where the unemployment rate of university graduates was higher than that of the polytechnic graduates. The explanation is, once again, the occupational distribution of the field. At the polytechnic level training is provided only for dance teachers while those graduated from the university are mainly performing dance artists or choreographers. The situation of the last mentioned, who also represent contemporary dance, is known to be difficult when it comes to employment possibilities since the number of employing institutions is very limited.

Statistics from all educational fields show that a high employment level usually corresponds with a high educational level. However, in the arts the most relevant factor concerning employment does not seem to be the level of education but the art form. Although the unemployment level of university level graduates was the lowest compared to other levels in almost every field¹⁵², the sequence of art fields remained almost the same in spite of the educational level. (Table 3.)

152 An exception was dance, where the proportion of unemployed among the polytechnic level graduates was lower than that of the university level graduation. The explanation is that only dance teachers are trained at the polytechnic level and they do have jobs.

Table 3. The proportion (%) of unemployed graduates* by art form and educational level

	Secondary level	Polytechnic level	University level	All educational levels
Architecture	–	–	2	2
Audiovisual media/cinema	23	15	9	19
Crafts & design	18	14	9	16
Dance	18	4	13	12
Fine arts	27	29	18	27
Music	10	6	5	7
Theatre	–	25	15	19
ALL EDUCATIONAL FIELDS	15	7	5	10

* Graduation years 2000–2004.

Source: Statistics Finland.

Nor did gender have a strong effect on the unemployment rate of the art graduates. However, there were a few features which seemed to be more common among women than among men. For example, they showed that female graduates were more likely to continue their studies, to be outside the labour market (family reasons) and work at part-time jobs.

In spite of the fact that many art graduates are employed rather well and most of them also in a job corresponding to their training, it should be taken into consideration that employment does not mean the same as income. Most of the jobs in the arts are temporary and part-time, and do not provide sufficient income. This is a feature which is becoming more common in other sectors, too.

The situation of art graduates differs from that of the graduates from other fields to some extent. The most striking phenomenon is the level of unemployment which – apart from a couple of exceptions – is higher in the arts than in other educational fields. Also, multiple job-holding and multiprofessionalism are general features among artists although these are becoming common in other fields, too. Moreover, the importance of personal networks and contacts seems to be more relevant in the arts. Training in the arts can also lead – if not to an actual occupation – at least to a lifelong hobby and activity in the arts, which hardly is the case in many other fields of study.

One of the main questions of the research project reported here was whether there are too many graduated artists or not. Determining the possible oversupply in the arts is not an easy task for several reasons. For example, due to the different definitions of artists it is difficult to determine the size of the actual labour force. In addition, when

the work is done on a freelance basis or totally without contracts it is difficult to predict the volume of the available jobs. Consequently, the answer to the question of oversupply depends on the objectives of artist training. If employment is considered to be a main objective of artist training the obvious solution is to cut the volume of training. Then again, if the objective is to produce art professionals of good quality, cutting the volume of training is not necessarily the right solution. However, in the last mentioned case the situation concerning employment remains problematic.

The question of what professional training is considered to imply comes also into focus. In many cases, for example, the artist organisations have considered that publicly subsidised training is at least implicitly an assurance of employment in a given field and for this reason they have demanded a decrease in the training volume. The fact is, however, that today education only makes it possible to aim at a certain labour market but does not necessarily guarantee access.

All in all, the results of the studies of the Arts Council of Finland did not indicate a serious oversupply of artists, although the unemployment rates in fine arts and audiovisual media were quite alarming. Cutting training would probably not help, at least in the case of fine artists, since unemployment among them has been a general feature for decades. The situation is dependent on the structure of the field and the markets for visual art and not so much on the increase in training.

The experiences of the last decade's educational policy decisions indicate that any prediction of the future need for artists is – if not impossible – at least very difficult. In many cases predictions have been made under the influence of certain trends, such as the enthusiasm for the growing audiovisual industry or even the creative industry as such. These trends do not necessarily form a solid base for educational or cultural policy decisions because of the special characteristics of the artists' labour markets and the unpredictability of future demand for the arts.

Tutkimusyksikön julkaisuja

Research Reports

ISSN 1796-6612

- N:o 1 Kati LINTONEN: Valokuvan 70-luku. Suomalaisen valokuvataiteen legitimaatio ja paradigmanmuutos 1970-luvulla. (The 1970's and the Finnish Photographic Art. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-106-8.
- N:o 2 Sari KARTTUNEN: Taide pitkä – leipä kapea. Tutkimus kuvataiteilijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-241-2.
- N:o 3 Totti TUHKANEN: Taiteilijana Turussa. Tutkimus Turun kuvataiteilijoiden urakehityksestä vuosina 1945–1985.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1988. ISBN 951-861-322-2.
- N:o 4 Jarmo MALKAVAARA: ”Kauneus” ja ”Mahti”. Taidejärjestelmän ja poliittis-hallinnollisen ohjausjärjestelmän välisten suhteiden taidekeskeistä tarkastelua. (The Aesthetic and the Authoritative. An Analysis of the Arts Facing Politics and administration in Modern Society. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-323-0.
- N:o 5 Merja HEIKKINEN: Tilannekuva kirjailijoista. Tutkimus kirjailijoiden asemasta Suomessa 1980-luvulla.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-377-X.
- N:o 6 Riitta REPO: Tanssien tulevaisuuteen. Tutkimus suomalaisen tanssitaiteen legitimaatiosta ja tanssin koulutusjärjestelmän vakiintumisesta.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-398-2.
- N:o 7 Jari MUIKKU: Laulujen lunnaat. Raportti suomalaisesta äänite-tuotanto-politiikasta.
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1989. ISBN 951-861-675-2.
- N:o 8 Pekka OESCH: Säveltaidetta vai musiikkipolitiikkaa? Tutkimus valtion säveltaidetoimikunnasta vuosina 1968–1989. (Art or Policy? A Study of the Finnish National Council for Music 1968–1989. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0203-0.
- N:o 9 Marjut SALOKANNEL: Häviävät elokuvan tekijät. Tutkimus audiovisuaalisten oikeuksien luovutussopimuksista. (The Loss of Film Authors – a study on contracts relating to assignment of audiovisual rights. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0325-8.
- N:o 10 Sari KARTTUNEN: Jokaisen silmissä kaikkien hampaissa. Tutkimus Suomen kuntien taidehankinnoista 1980-luvun puolivälissä. (Purchases of Works of Art by Finnish Municipalities. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990. ISBN 951-37-0365-7.
- N:o 11 Anita KANGAS: Kunta, taide ja markat. (Culture, Municipality and Money. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1991. ISBN 951-37-0364-9.
- N:o 12 Merja HEIKKINEN. Sillä välin toisaalla... Sarjakuvan kulttuuripoliittinen asema ja sarjakuvien tuotanto. (Meanwhile, somewhere else...

- The position of comics in cultural policy and the production of comics. Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1991. ISBN 951-37-0656-7.
- N:o 13 Pirjo VAITTINEN (toim.): Teatterin vuosi. Turun kaupunginteatterin toiminta, ohjelmisto ja yleisö näytäntökaudella 1990–1991. (A Year of the Theater. The activities, the repertoire and the audience of Turku City Theater during the 1990–1991 season. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1992. ISBN 951-37-0840-3.
- N:o 14 Anita KANGAS & Kirsi POHJOLA: Kulttuurisitteeri lähikuvassa. (Portrait of Cultural Secretaries. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1992. ISBN 951-37-0360-6.
- N:o 15 Sari KARTTUNEN: Valokuvataiteilijan asema. Tutkimus Suomen valokuva-taiteilijakunnan rakenteesta ja sosiaalis-taloudellisesta asemasta 1980–1990 -luvun vaihteessa. (The Position of Photographic Artists in Finland. Abstract.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1139-0.
- N:o 16 Auli IRJALA: Säveltaiteilijan toimeentulo. Tutkimus säveltaiteilijakunnan rakenteesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa vuonna 1989. (The Economic Situation of Composers and Musicians in Finland. English Summary.)
Valtion painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1200-1.
- N:o 17 Paula KARHUNEN: Näyttämötaiteilija Suomessa. Tutkimus asemasta ja toimeentulosta 1980–90 -luvun vaihteessa. (The Position of Finnish Artists in the Field of Theatre. English Summary.)
Painatuskeskus. Helsinki 1993. ISBN 951-37-1228-1.
- N:o 18 Pekka OESCH: Elokuvantekijöiden toimeentulo. Tutkimus taloudellisesta asemasta 1989 ja 1992. (The Economic Situation of Cinematographers in Finland. English Summary.)
Painatuskeskus. Helsinki 1995. ISBN 951-37-1648-1.
- No. 19 Auli IRJALA & Magne EIKÅS: State, culture and decentralisation. A comparative study of decentralisation processes in Nordic cultural policy.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1996. ISBN 951-53-0700-7.
- N:o 20 Merja HEIKKINEN: Kuvien taitajat – taidepolitiikan marginaalit. Tutkimus graafisten suunnittelijoiden, kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden asemasta.
Edita. Helsinki 1996. ISBN 951-37-1969-3.
- N:o 21 Taija TUOMINEN: ”Heillähän on jo kasvotkin”, esikoiskirjailijatutkimus.
Nykypaino Oy. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-00-7.
- No. 22 Merja HEIKKINEN & Tuulikki KOSKINEN (toim.): Economics of Artists and Arts Policy, Selection of Papers.
Nykypaino Oy. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-04-X.
- N:o 23 Soili HARJALUOMA: Kirjoittajakoulutus nyt ja tulevaisuudessa.
Nykypaino Oy. Helsinki. 1998. ISBN 952-5253-07-4
- N:o 24 Toim. Aino SARJE, Ulla HALONEN ja Päivi PAKKANEN: Kirjoituksia koreografiasta. Tanssintutkimuksen vuosikirja 1998.
Teroprint Oy. Mikkeli. 1999. ISBN 952-5253-11-2
- N:o 25 Pekka OESCH: Kulttuurin sponsorointi ja yritysysteistyö – kehitys ja käytännöt. (Culture, Companies and Sponsorship – Development

- and Practice. English Summary)
 Nykypaino Oy. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-39-2
- N:o 26 Merja HEIKKINEN: The Nordic Model for Supporting Artists. Public Support for Artists in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Nykypaino Oy. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-40-6
- N:o 27 Kaija RENSUJEFF: Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodotuksesta eri taiteenaloilla. (The Status of the Artist in Finland – Report on Employment and Income Formation in Different Fields of Art. English Summary.) Nykypaino Oy. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-47-3
- N:o 28 Robert ARPO (toim.): Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Nykypaino Oy. Helsinki 2004. ISBN 952-5253-48-1
- N:o 29 Sari KARTTUNEN: Suomalainen valokuvakirja. Valtion jakaman laatutuen vaikutukset valokuvakirjallisuuteen. (The Finnish Photo Book: The Effects of State Quality Support on Photographic Literature. English Summary.) Sävypaino Oy. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-51-1
- N:o 30 Robert ARPO & Pekka OESCH: Kansanmusiikin ammattilaiset. Taloudellinen tilanne ja toimintaympäristö. (Professional folk musicians in Finland. English Summary.) Lönnberg Print. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-62-7
- N:o 31 Paula KARHUNEN & Kaija RENSUJEFF: Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen. (Professional training in the arts and the labour market. English Summary.) Lönnberg Print. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-63-5

Sarjan edeltävä nimi (1–29): Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja
 The previous name of the series (1–29) was
 Research reports of the Arts Council of Finland
 (ISSN 0785-4889)

Muut julkaisusarjat	Other publication series
Tilastotietoa taiteesta	Facts about the Arts
Työpapereita	Working Papers
Tilastotiedote	Facts and Figures
Toimitus	Edited by
Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö	Research Unit of the Arts Council of Finland
Tilaukset ja tiedustelut	Orders and Information
Taiteen keskustoimikunta	Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö	Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, FIN-00171 Helsinki, Finland	
tel. +358 9 1607 7066, fax. +358 9 1607 7069	
tkt-kirjasto@minedu.fi	
www.taiteenkeskustoimikunta.fi	
www.artscouncil.fi	